

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

ПРОТИДІЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

**Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного семінару**

(м. Дніпро, 20 жовтня 2022 року)

Дніпро
2023

УДК 343.85:316.647.82

П 83

*Рекомендовано до друку Науковою радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 5 від 19.01.2023)*

Упорядник:

Корогод С. В., старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Оргкомітет не завжди поділяє погляди авторів публікацій. За достовірність наукового матеріалу, професійного формулювання, фактичних даних, цитат, власних імен, географічних назв, а також розголошення фактів, що не підлягають відкритому друку, тощо відповідають автори публікацій.

П 83 Протидія дискримінації в Україні та світі : матер. Всеукр. наук.-практ. семінару (20 жовтня 2022 р., м. Дніпро). Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2022. 212 с.

ISBN 978-617-8035-36-5

До збірника семінару увійшли матеріали з актуальних питань кримінально-правового забезпечення запобігання та протидії дискримінації, зокрема за ознакою гендерної та сексуальної ідентичності, а також запобігання та протидії дискримінації в умовах воєнного стану.

Для науковців та фахівців у галузі кримінального права та кримінології.

ISBN 978-617-8035-36-5

© Автори, 2022

© ДДУВС, 2023

ЗМІСТ

Богуславський М.Г., Паршин Ю.І. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ДИСКРИМІНАЦІЇ В СФЕРІ ПРАЦІ	10
Філянїна Л.А. ПРАВО НА ЖИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	12
ДЕМИЧЕВА А. МОВА ВОРОЖНЕЧІ ЯК СКЛАДОВА ДИСКРИМІНАЦІЇ	14
Каторкін Р.А. ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	17
Антропов Б. О. ВАЖЛИВІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	21
Шапвалова І. С. ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ВІЙСЬКОВИЙ КОНФЛІКТ ЯК ПРОЯВ НАСИЛЬСТВА	22
Березняк В.С. ПРИЧИНИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	27
Шарлай А. А., Логінова М. В. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ПРИРОДНЕ ІСНУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ.....	30
Мороз В.П., Паршин Ю.І. ЛІКВІДАЦІЯ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ – ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ ЛЮДСТВА	32
Фіалка М. І. ІСКРИМІНАЦІЯ: РІЗНОВИД ЗЛОЧИННОСТІ ЧИ ФОНОВОГО ЯВИЩА ЗЛОЧИННОСТІ?	34
Глушаченко В.В. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАДАПТАЦІЇ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, В ПРОЦЕСІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ.....	38

Хашев В.Г. ДЕЯКІ ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ.....	41
Чаплинська Ю. А. ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЛЮДИНИ	44
Безрідна Н. О. ДИСКРИМІНАЦІЯ, ЯК МОТИВ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ	49
Гонтар А.А. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	51
Яковлева А. А. ПРОБЛЕМА ДИСКРИМІНАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	54
Ткач Ю.О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТОРГІВЛІ ЖІНОК В УКРАЇНІ.....	56
Чаплинський К. О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖІНОК І ДІТЕЙ.....	60
Якимець О.А. ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ	62
Анастасія ДАНИЛЬЧЕНКО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ.....	66
Колібабчук М.О. ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ВІД ПРОЯВІВ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	68
Дедушкевич Ю.О., Чорна А.Г. ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ	70

Нескаронних Н.А. ОКРЕМІ ВИДИ ДИСКРИМІНАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	74
Ордюнова А.С. ДИНАМІКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	76
Толошна Н.В. ВИДИ ТА ФОРМИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	79
Корогод С.В. УМИСНЕ ВБИВСТВО ПОЄДНАНЕ ІЗ ЗГВАЛТУВАННЯМ АБО СЕКСУАЛЬНИМ НАСИЛЬСТВОМ: КРИТИЧНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ «ЗАКОНУ САВЧЕНКО»	82
Ліліцький Вл. Л. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	86
Ліліцький В. Л. МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ В ВОЄННИЙ ЧАС	88
Мельниченко І. ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВЧИНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОВОГО ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ В УКРАЇНІ.....	90
Руфанова В.М. ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ЯК ТРИГЕР ҐЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОВОГО НАСИЛЬСТВА	94
Борідько Д.О. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ.....	98
Атаманюк Р.Р., Корогод С.В. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ.....	101

Остапенко Б.Ю., Корогод С.В. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ГЕНДЕРНІЙ ДИСКРИМІНАЦІЇ ПІД ЧАС ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ, ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ОСІБ	103
Черненко А.П. ПРО ОКРЕМІ ДИСКРИМІНАЦІЙНІ РИЗИКИ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	105
Лукомська А.А., Корогод С.В. ПОНЯТТЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА МІЖНАРОДНИМИ АКТАМИ ТА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	108
Ковальов С.С. РЕСЕНТИМЕНТ У СТРУКТУРІ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ.....	111
Людвік В.Д. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМІ ПРОПАГАНДИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	113
Гасимова Р. Ю. ПРОБЛЕМА ВСТАНОВЛЕННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТУ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЯК РІЗНОВИДУ ДИСКРИМІНАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	116
Малахова К. Д. ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА ЇЇ РОЗВИТОК В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ.....	120
Стоєва Т.І. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ.....	123
Прасол Л. Г. ДИСКРИМІНАЦІЯ: ЩО ВАРТО ЗНАТИ.....	126
Трубіцина Г. Ю. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ: ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ	128
Чернишов М. С. ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ДИСКРИМІНАЦІЇ.....	132

Лизогуб Я.Г. ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ДИСКРИМІНАЦІЇ У МІЖНАРОДНИХ АКТАХ І КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ	135
Максимова М. К. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ВІЛ/СНІД – ІНФІКОВАНИХ ЖІНОК В УКРАЇНІ	137
Шумейко А.В. ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ	141
Сич О.В., Чорна А.Г. ПРОТИДІЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.....	144
Кадірова А.О. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДИСКРИМІНАЦІЮ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	147
Бакай В.Г., Чорна А.Г. СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ ПРОПАГАНДИ КУЛЬТУ НАСИЛЬСТВА ТА ЖОРСТОКОСТІ.....	149
Бабанін С.В. ОЗНАКИ ДИСКРИМІНАЦІЇ У СКЛАДІ ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ (ст. 135 КК УКРАЇНИ)	151
Байрак К.С. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ ГЕНДЕРНОЇ ТА СЕКСУАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	153
Корнілов Д.С. ЗАПОБІГАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ ЧЕРЕЗ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ КОЛЕКТИВНО-ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	156
Мінченко О. В. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНИХ ПОТРЕБ ЖІНОК У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	160

Байрак К. С., Кислякова Є. І. ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	162
Фідик А.О. ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ІНДІЇ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ.....	165
Омельянець А.О. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ	167
Майтала В. В. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ	169
Дуденко М. О. ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО НЕДИСКРИМІНАЦІЮ ПІД ЧАС ПРИТЧГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ .	172
Ковальова А. І. ПРОБЛЕМА ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	174
Павленко Є. О. ПРОБЛЕМА ВОЄННОГО КАТУВАННЯ В УКРАЇНІ: НЕПРИСТОСТОВАНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ПОКАРАНЬ ЗА МІЖНАРОДНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	176
Сафронова А.Д. ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ	180
Морохіна К.Д. ФОРМИ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ	183
Крамаренко Ю.М. ОКРЕМІ ПИТАННЯ НЕДОПУЩЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ.....	185
Мельникова О.Д. ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ДИСКРИМІНАЦІЇ.....	188

Шепеленко Д.К. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ.....	190
Касич Є. Ю. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ДИСКРИМІНАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	193
Масько І.В. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО ЖІНОК ТА ДІВЧАТ	195
Шумейко А.В. ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ	198
Куліченко В. С. ДИСКРИМІНАЦІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.....	201
Шевяков М.О. ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ	186
Рижкова С.А. ПРОФІЛАКТИКА ЕТНІЧНОГО ПРОФАЙЛІНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНО-МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ	188
Іваненко І.О., Чорна А.Г. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	190

Богуславський М.Г.,

кандидат юридичних наук, науковий співробітник навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем протидії організованій злочинності та корупції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Паршин Ю.І.,

доктор економічних наук, професор, старший науковий співробітник навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем протидії організованій злочинності та корупції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ДИСКРИМІНАЦІЇ В СФЕРІ ПРАЦІ

В «Декларації МОП про основні принципи та права у сфері праці та механізм її реалізації» зазначається неприпустимість дискримінації за багатьма аспектами у тому числі й коли йдеться про забезпечення рівності прав громадян на працю [1]. У той же час необхідно зазначити, що офіційної статистики за фактами дискримінації не існує. Державні органи такої інформації не мають та облік таких фактів не ведуть, а тому, яка картина складається в країні з дискримінацією достовірно не відомо.

Зазначимо, що дискримінація зустрічається досить часто, при цьому вона проявляється у різноманітних формах і стосується різних аспектів праці від прийому працювати і звільнення до оплати праці [2, 3]. Так, досить часто стикаються з ситуацією коли працівникам на період випробувального терміну нерідко встановлюють знижений порівняно з колегами розмір окладу, а співробітникам, які мають рівну кваліфікацію і обіймають одну й ту саму посаду, виплачують різну заробітну плату. Якщо розглянути дискримінаційні моменти під час прийому на роботу, то, слід підкреслити, що сучасний роботодавець ніколи не вказує справжню причину відмови – своє рішення він зазвичай мотивує або відсутністю відповідної вакансії, або недоліком у претендента на необхідні професійні якості. Зважаючи на такі аргументи довести факт дискримінації практично неможливо, у зв'язку з чим справи про дискримінацію розглядаються на користь працівника надзвичайно рідко. Найбільш поширені види дискримінації, які зустрічаються при прийомі на

роботу це гендерна, вікова та за інвалідністю. Також часто основою дискримінації є релігійна приналежність та рідше зовнішній вигляд людини (наявність пірсингу, татуювань, надмірної ваги тощо).

Якщо розглядати дискримінацію за ознакою статі, то слід зауважити, що в сучасних умовах роботодавець прагне уникнути додаткових витрат у вигляді додаткових пільг, у разі коли у жінки можуть з'явитися маленькі діти тощо. Щодо рівня заробітної плати, то слід зауважити, що оклад у жінок у середньому на 25–30 % менший, ніж у чоловіків, які займають ту ж посаду.

Необхідно звернути увагу, що є низка загальнодоступних професій, які стандартно сприймаються суспільством лише як жіночі або чоловічі. Як приклад можна зазначити: секретарі та няні – жінки, а пілоти або бармени – як правило, чоловіки. Такий поділ відбувається у разі коли природні соціальні ролі чоловіка та жінки механічно переносяться на виробничу сферу.

Якщо розглянути дискримінацію за ознакою віку, то це стосується двох груп робітників – молодих та літніх. Дискримінація молодих працівників багато в чому пов'язана із законодавчо закріпленим обов'язком роботодавців надавати таким співробітникам серію пільг – укорочений робочий день, більш тривалу чергову відпустку тощо [4]. Також слід зазначити, що багато роботодавців через відсутність трудового стажу знижують йому розмір окладу, це стосується випускників вишів які нещодавно їх закінчили.

Що стосується інвалідів, то слід зазначити, що при прийомі на роботу у роботодавців також склалися певні стереотипи. Серед основної причини, що уповільнює працевлаштування таких людей це те що роботодавці не знають, яку роботу здатна виконувати людина з тією чи іншою інвалідністю. Також іноді в компанії роботодавця просто немає необхідних умов для того, щоб така людина могла без проблем потрапити на своє робоче місце без перешкод. Зважаючи на це, та інші подібні проблеми, підприємці не поспішають створювати робочі місця для інвалідів.

Безумовно необхідно удосконалювати механізм боротьби з дискримінацією. На нашу думку необхідно створювати спеціалізований орган щодо розгляду питань про дискримінацію. Скарги про дискримінацію, могли б також розглядати і громадські організації, або омбудсмени. Вони могли б допомагати громадянам захищати свої права та інтереси у судах. Освітні установи також могли б допомагати у влаштуванні студентів на роботу, і це дозволило би боротися з дискримінацією як інвалідів, так і молодих спеціалістів, що закінчили навчальний заклад. Будь-яка дискримінація заснована на стереотипному ставленні до тієї чи іншої людини, а тому потрібно формувати у суспільства нетерпимість до самого прояву дискримінації.

Література

1. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці. Ухвалена Міжнародною конференцією праці на 86 сесії в Женеві, 18 червня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text (дата звернення: 28.09.2022).

2. Нагорна О. Гендерна дискримінація в трудових правовідносинах. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. ДДУВС, 10-11.06.2021. С. 151–152.

3. Європейське антидискримінаційне право: методичні рекомендації для підготовки до семінарських та практичних занять (для студентів 1 курсу денної форми навчання юридичного факультету) / за ред. к.ю.н., доц. І.О. Грицай. Дніпро: ДДУВС, 2017. 34 с.

4. Кодекс законів про працю України. Чинна редакція від 19.07.2022. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KD0001?an=1> (дата звернення: 28.09.2022).

Філянїна Л.А.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного
права, ННІ права та міжнародно-
правових відносин Університету
митної справи та фінансів*

ПРАВО НА ЖИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Однією з найважливішою гарантією права на життя є зміцнення міжнародного миру та безпеки. Війни та інші акти масового насильства, наприклад, терористичні акти, протягом тривалого часу продовжують залишатися головною проблемою людства, що призводить до втрати життя багатьох людей. Необхідно відмітити, що навіть під час війни людині зберігається право на життя – ніхто не може бути «свавільно» позбавлений життя. Це право людини, котре не допускає відступів, відповідно до ч. 1 ст. 2, ч. 2 ст. 15 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (ЄСПЛ); ч. 1 ст. 6, ч. 2 ст. 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [1] (МПГПП). Водночас значення слова «свавільно» залежить від обставин. Найкраще це відображено у ч. 2 ст. 15 ЄКПЛ, яка прямо виключає «смерть внаслідок законних воєнних дій» зі сфери застосування ч. 1 ст. 2 ЄКПЛ [2].

Зміст ст.6 МПГПП декларує, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Дане право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Положення ст.6 вимагають від держав-учасниць захищати та поважати право людини на життя в усіх ситуаціях, включаючи збройний конфлікт та інші надзвичайні ситуації, що загрожують життю людини не допускаючи відступ від даного права. Так, наприклад як порушення визнаються дії, що суперечать міжнародному гуманітарному праву та спричиняють ризик для життя цивільних осіб та інших осіб, які захищені міжнародним гуманітарним правом, включаючи напади на цивільних осіб, цивільні об'єкти та об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення, невибіркові напади, незастосування принципів вибірковості, пропорційності та використання живих щитів.

Разом з тим, держави поважаючи право на життя повинні утримуватися

від дій, котрі призводять до свавільного позбавлення життя. Зобов'язання держав-учасниць поважати та забезпечувати право на життя поширюється на розсудливо передбачувані загрози та ситуації, що загрожують життю, що можуть призвести до його втрати. Держави-учасниці можуть порушувати ст. 6, навіть якщо такі загрози та ситуації не призводять до загибелі людей [3]. Важливо зазначити, що Комітет ООН з прав людини у своїх коментарях до даної статті уточнює, що обов'язок держав захищати право особи на життя поширюється на всіх осіб, які підпадають під його юрисдикцію, навіть якщо вони знаходяться за межами його території.

Так, необхідно зазначити, що «юрисдикція» поширюється на «всіх осіб, над користуванням правом на життя яких (держава) здійснює владу або дієвий контроль. Це включає осіб, які знаходяться за межами будь-якої території, яка фактично контролюється державою, чие право на життя, незважаючи на це, постраждало від її військової чи іншої діяльності прямим і розумно передбачуваним чином». Отже, можна констатувати, розширення загальноприйнятої концепції «влади або ефективного контролю» над особою, чие право є предметом спору, а не над тим, як ця особа користується цим правом.

Відповідно до МПГПП свавільним позбавленням життя вважається якщо такі дії суперечить нормам міжнародного чи національного права. Поняття «свавілля» включає елементи недоречності, несправедливості, відсутності передбачуваності та належної правової процедури, а також розумності, необхідності і пропорційності. За змістом ст. 6 не розглядається як «свавілля», застосування потенційно летальної сили приватною особою, в порядку самозахисту або її застосування для захисту третьої особи. Разом з тим, необхідно визначити обставини за яких застосування летальної сили не вважається «свавіллям», а саме її застосування: обумовлюється обставинами враховуючи потенційну загрозу, яку створює нападник; кількість застосованої сили не може перевищувати величину, необхідну для адекватного реагування на загрозу; повинно представляти собою крайній засіб після того, як інші альтернативи були вичерпані або визнані неадекватними; спрямоване, виключно тільки проти нападника; відбиття нападу (реакція на реальну загрозу) попереджує неминучу смерть чи тяжкі травми потерпілого.

Свавільне позбавлення життя не тільки призводить до смерті потерпілої особи але може спричинити її родичам моральні, психічні страждання, що аналогічні порушенню їх власних прав відповідно до ст. 7 даного Пакту. Зокрема, ненадання інформації родичам про обставини смерті особи, місця знаходження тіла, або неможливість отримати останки, у випадку бажання родичів, також вважається як порушення права за ст.7 Пакту, навіть якщо позбавлення життя не є свавільним.

Отже, право на життя в умовах воєнного стану вимагає, щоб жоден захід, що відступає від положень МПГПП, не був несумісними з іншими зобов'язаннями держави-учасниці за міжнародним правом. Це поширюється

на міжнародне гуманітарне право, котре регулює будь-яке використання надзвичайних повноважень, у тому числі для запобігання зловживанню ними з боку держав. Незважаючи на те, що практика відступів під час воєнного стану обмежена, такі відступи можуть бути дозволені лише в тій мірі, в якій ситуація становить загрозу життю нації.

Література

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення 27.09.2022).
2. Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 27.09.2022).
3. Communication No. 821/1998, Chongwe v. Zambia, Views adopted on 25 Nov. 2000, para. 5.2. Cf. Ilhan v Turkey.

Алла ДЕМИЧЕВА,
*кандидат. соціологічних наук,
доцент, кейс -менеджер
міжнародної гуманітарної
організації «TGH»*

МОВА ВОРОЖНЕЧІ ЯК СКЛАДОВА ДИСКРИМІНАЦІЇ

Гейтспіч/Мова ворожнечі (англ. hate speech – букв. «мова ненависті») – це повідомлення у будь-якій формі (зображення, відео, пісні, мова, письмо), що використовують принизливі чи дискримінаційні висловлювання стосовно особи чи групи на основі їх об’єктивних характеристик. Характерною рисою мови ворожнечі є те, що вона застосовується до особи чи групи на основі того, ким вони є. Вона ґрунтується на стереотипах та упередженості. Наразі немає єдності у визначенні поняття «мова ворожнечі», однак низка міжнародних правових документів визначає критерії розпізнавання «hate speech»:

- Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи №97 (20): «Під терміном «мова ворожнечі» слід розуміти всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують расову ненависть, ксенофобію, антисемітизм та інші форми ненависті, викликані нетерпимістю, в тому числі нетерпимістю, що виявляється у формі агресивного націоналізму та етноцентризму, дискримінації меншин і ворожого ставлення до них, а також іммігрантів та осіб, що за своїм походженням належать до іммігрантів» [1].

- ОБСЄ: «Різноманітні види висловлювань, засновані на ворожнечі, що демонструють чи розпалюють ворожнечу по відношенню до групи осіб (чи окремої особи з причини її приналежності до групи)» [2].

- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: «будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що є підбурюванням до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути

заборонений законом» [3].

- Додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи: «расистський та ксенофобний матеріал» означає будь-який письмовий матеріал, будь-яке зображення чи будь-яке інше представлення ідей або теорій, які захищають, сприяють або підбурюють до ненависті, дискримінації чи насильства проти будь-якої особи або групи осіб за ознаками раси, кольору шкіри, національного або етнічного походження, а також віросповідання, якщо вони використовуються як привід для будь-якої з цих дій [4].

Критерії для визначення мови ворожнечі також є досить суперечливими через те, що міжнародні та регіональні документи передбачають різні стандарти. Встановлення фактів, які можна кваліфікувати як «мову ненависті», ускладнюється тим, що висловлювання подібного типу не обов'язково містять вислови, що виражають «ненависть» або негативні емоції, вона може бути прихована у висловлюваннях, які здаються раціональними, слухними. Мова ворожнечі є шкідливою, оскільки вона спричиняє та поглиблює дискримінацію. У Стратегії та Плані дій ООН щодо ворожнечі зазначено, що мова ненависті сама по собі є нападом на толерантність, інклюзивність, різноманітність і саму суть норм і принципів прав людини. Це підриває соціальну згуртованість, розмиває спільні цінності, може закласти основу для насильства, відкидаючи справу миру, стабільності, сталого розвитку та реалізації прав людини для всіх [5]. Стратегія та План дій ґрунтуються на чотирьох ключових принципах: стратегія та її реалізація мають відповідати праву на свободу переконань та їх вираження; боротьба з ненавистю є обов'язком усіх – урядів, суспільства, приватного сектору, окремих людей; в епоху цифрових технологій ООН підтримує нове покоління цифрових громадян, уповноважених визнавати, відкидати та протистояти ненависті; щоб діяти ефективно – потрібно знати більше, для цього необхідний скоординований збір даних і дослідження, включно з першопричинами, рушійними силами та умовами, що сприяють висловлюванню ненависті.

На знак важливості проблеми існування та використання мови ворожнечі, ООН у 2021 р. запровадила Міжнародний день боротьби з ворожими мовами. Європейська комісія проти расизму та нетерпимості у своїй Загальнополітичній рекомендації № 15 щодо протидії мові ворожнечі звертає увагу на шкідливі наслідки її використання для окремих осіб, певних груп осіб та суспільства в цілому. Хоча деякі вчені, наприклад, професорка Р. Рут Гулд, стверджує, що закони, які забороняють гейтспіч, є дискримінацією інших точок зору, правова система карає одну точку зору, проте не карає іншу.

Мова ворожнечі найчастіше використовується по відношенню до вразливих груп населення, зокрема жінок, людей похилого віку, певних етнічних груп, мігрантів, представників ЛГБТІК спільноти та будь яких «інших». В дослідженні «Аналіз національних заходів протидії мові

ворожнечі», проведеного в рамках спільного проєкту Європейського союзу та Ради Європи (2021 р.) зазначається, що найчастіше в Україні із мовою ворожнечі стикаються представники ЛГБТІК - спільноти, роми, інші етнічні меншини [6]. Наприклад, в Щорічній доповіді Омбудсмена за 2021 р. зазначається, що найбільш частим порушенням прав представників ЛГБТІК-спільноти є поширення гомофобної лексики, мови нетерпимості та закликів, що порушують право на рівність та недискримінацію цієї категорії осіб, яка містить ознаки кримінальних правопорушень. Дослідження, проведене Інститутом масової інформації в співпраці з Міжнародною організацією з міграції (МОМ), Агентством ООН з питань міграції щодо наративів українських ЗМІ про мігрантів наприкінці 2021 р. зафіксувало, що всі національні українські медіа, які були охоплені моніторинговим дослідженням, використовували некоректну термінологію щодо різних категорій мігрантів, а низка медіа вживала жорстку мову ворожнечі щодо біженців. Виявлені в межах дослідження випадки були переважно м'якою формою мови ворожнечі, яка була пов'язана з використанням некоректних термінів «нелегали», «нелегальні мігранти», що стигматизує людей. 42% згадок про мігрантів у національних медіа і 64% в регіональних припадають на кримінальні новини та повідомлення про ДТП [7]. Ця тематика задає тональність і формат розмови та створює токсичний образ мігрантів та іноземців в українських медіа. Закон України «Про телебачення та радіомовлення» в одному з принципів державної політики у сфері телебачення та радіомовлення зазначає про недопущення використання мови ворожнечі у телерадіопрограмах. Проте українське законодавство не передбачає кримінальної відповідальності за мову ворожнечі, яка підбурює до насильства. Є обмежена можливість притягнення до відповідальності за використання або поширення «мови ворожнечі» за ст. 161 Кримінального кодексу України. Також в Україні існує можливість протидії «мові ворожнечі» у цивільному процесі в рамках звернення із позовом про захист честі, гідності та ділової репутації та спростовування недостовірної інформації.

Таким чином, термін «мова ворожнечі» відсутній в національному законодавстві, правила і норми щодо її запобігання існують фрагментарно, в більшості через антидискримінаційні норми, які обмежують пропаганду жорстокості, насильства, національної та релігійної ворожнечі. З боку держави для боротьби з даним явищем має бути притягнення до адміністративної та цивільно-правової відповідальності, вжиття правових заходів та накладання кримінальних санкцій за певних обставин. На рівні суспільства необхідно просвітництво, підвищення обізнаності громадськості, в тому числі через використання риторики у відповідь, надання підтримки потерпілим. Правила етичної поведінки поліцейських передбачають, що працівникам поліції заборонено допускати будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною

або іншими ознаками; а керівники мають запобігати проявам неетичної поведінки своїх підлеглих, сприяти розвитку професійної етики. Проте дослідження, які проводять правозахисні організації, фіксують використання поліцейськими мови ворожнечі.

Література

1. Recommendation NO. R (97) 20 of the committee of ministers to member states on. URL: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1658005&SecMode=1&DocId=582600&Usage=2> «HATE SPEECH».
2. Розуміння поняття «злочини на ґрунті ненависті»: Посібник для України. OSCE/ODIHR 2015. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/5/208186.pdf>.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи. Законодавство України: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_687#Text.
5. United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech. URL: <https://www.un.org/en/genocideprevention/hate-speech-strategy.shtml>.
6. Аналіз національних заходів протидії мові ворожнечі в Україні. Системне дослідження та пропозиції щодо політики протидії мові ворожнечі в Україні. Проект, 18/01/2022. URL: <https://rm.coe.int/report-hate-speech-ukraine-ukr-draft-20220118/1680a53b93>.
7. Висвітлення міграції та мігрантів в українських медіа. Дослідження. Інститут масової інформації. 17.12.2021. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/vysvitlennya-migratsiyi-ta-migrantiv-v-ukrayinskyh-media-doslidzhennya-i42920>.

Каторкін Р.А.,

доктор філософії, старший науковий співробітник наукової лабораторії соціологічних та кримінально-правових досліджень Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

У п.п. 1-2 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» зазначається, що поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення [1]

Викладенні положення дають підстави стверджувати, що Національна

поліція України виступає в якості одного з основних суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням [2, с. 79] (до числа яких, безперечно, відноситься суспільно небезпечні діяння у вигляді дискримінації за ознакою інвалідності (ст. ст. 161 КК України).

Відповідно до статистичних даних, розміщених на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора України [3], на території нашої держави щороку фіксуються випадки вчинення кримінальних правопорушень відносно осіб похилого віку та (або) з ознаками інвалідності. Загалом за період з 2017 по червень 2022 р. зареєстровано 78934 потерпілих від кримінальних правопорушень з числа осіб похилого віку та (або) осіб з ознаками інвалідності. Такі невтішні дані опосередковано свідчать про наявність проблеми дискримінації осіб з ознаками інвалідності.

Враховуючи викладене, на сьогоднішній день існує нагальна потреба дослідження основних напрямків запобігання дискримінації осіб з інвалідністю.

Як зазначає А.В. Коваленко, до завдань поліцейських щодо профілактики (превенції) кримінальних правопорушень можна віднести такі:

- розроблення заходів профілактики (превенції) кримінальних правопорушень;
- організацію об'єктивного статистичного обліку, що відображає реальний стан правопорядку на території України, а також систематичний аналіз статистичних даних про стан злочинності;
- прогнозування криміногенної ситуації на території країни і в окремих її регіонах; ,
- виявлення осіб, схильних до вчинення кримінальних правопорушень, та проведення з ними профілактичної роботи;
- патріотичне, моральне, духовне виховання й пропаганду здорового способу життя як засіб відвернення громадян від наркоманії та алкоголізму [4, с. 111].

Дані положення є загальними, але легко можуть бути інтегровані в контексті запобігання дискримінації осіб з інвалідністю. Зокрема, для профілактики дискримінації за ознакою інвалідності поліцейським важливо здійснювати наступні заходи:

1. Розроблення заходів профілактики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 161 закону про кримінальну відповідальність.
2. Здійснення статистичного обліку кількості фактів вчинення дискримінації за ознакою інвалідністю, а також систематичного аналізу даних про стан злочинності у сфері дискримінації за ознакою інвалідності.
3. Здійснення прогнозування криміногенної ситуації на основі отриманих даних.
4. Участь у правовому вихованні молоді (проведення спеціальних уроків, створення спеціальних програм (як, наприклад, у країнах Балтії, де для дітей розроблені символи поліції у вигляді мультиплікаційних героїв,

створюються мультфільми, в яких головні герої вчать свою аудиторію бути правослухняними громадянами).

Перелічені напрямки діяльності відносяться до числа заходів загальної профілактики дискримінації за ознакою інвалідності [5, с. 191]. Крім згаданих вище до них також можна віднести:

5. Налагодження взаємодії з органами соціального забезпечення, опікунськими радами органів місцевого самоврядування, благодійними організаціями, внесення пропозицій про закріплення за самотніми особами з інвалідністю опікунів, організацію шефства над ними та вжиття інших заходів з метою зміцнення їх соціальної захищеності.

6. Установлення тісних зв'язків із засобами масової інформації, використання їх можливостей у висвітленні діяльності органів Національної поліції України у профілактиці дискримінації осіб з інвалідністю, роботи населення та громадських формувань у цьому напрямі [6, с. 10-11].

Останній захід є вельми важливим, адже не дарма ЗМІ називають «четвертою гілкою влади». Вплив ЗМІ на свідомість та поведінку людини є доволі значним, відтак, поліції важливо взаємодіяти з цим загальним суб'єктом протидії злочинності шляхом проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи під час теле- та радіоефірів, інтернет-трансляцій на каналах популярних соціальних мереж та платформ, у колонках друкованих видань тощо.

До заходів індивідуальної профілактики дискримінації за ознакою інвалідності можна віднести наступні напрямки роботи поліції:

1) виявлення осіб, які схильні вчиняти суспільно небезпечні діяння у вигляді дискримінації за різними ознаками (у тому числі ознакою інвалідності) та проведення з ними особистих бесід;

2) виявлення самотніх, а також тих осіб з інвалідністю, які потребують допомоги;

3) особиста бесіда із особами з інвалідністю (принаймні з числа 1-2 груп), під час якої працівниками поліції встановлюються коло інтересів особи з інвалідністю, умови їх життя та інше;

4) інформаційна робота із особами з інвалідністю, в ході якої важливо роз'яснювати їм їх права, доводити інформацію віктимологічного характеру в контексті кримінального правопорушення, передбаченого ст. 161 КК України;

5) бесіда з родичами (опікунами, піклувальниками), які проживають разом з особами з інвалідністю;

6) надання доручень членам громадських формувань щодо здійснення заходів з профілактики кримінальних правопорушень у виді дискримінації за ознакою інвалідності;

7) взаємодія дільничного офіцера поліції з державними установами та громадськими організаціями в частині запобігання та протидії дискримінації за ознакою інвалідності [6, с. 12].

Отже, Національна поліція – один з основних суб'єктів запобігання

дискримінації осіб з інвалідністю. Для ефективної реалізації даного напрямку роботи важливо регулярно проводити заходи загальної та індивідуальної профілактики дискримінації за ознакою інвалідності [7, с. 175].

Перспективним напрямком подальших досліджень вважаємо аналіз причин та умов дискримінації за ознакою інвалідності. Така робота дозволить виокремити інші заходи профілактики даного виду кримінальних правопорушень та скорегувати наявні.

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 03.10.2022 р.).
2. Шаблистий В.В. Законна професійна діяльність журналіста як «новий об'єкт кримінально-правової охорони». *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016. № 2 (13). С. 78-85.
3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування // Офіс Генерального прокурора: офіційний вебсайт. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 18.09.2022)
4. Коваленко А.В. Поліція як суб'єкт діяльності щодо запобігання злочинності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2016. № 24. С. 110-113.
5. Березняк В.С. Основні напрямки використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері нерухомості. *Юридична наука*. 2020. № 6 (108). С. 187-193.
6. Березняк В.С., Грицай Ю.В., Кіян В.І., Коробка В.М. Профілактика кримінальних та адміністративних правопорушень, які вчиняються стосовно осіб похилого віку: методичні рекомендації. Дніпропетровськ: Дніпроп. Держ. Ун-т внутр. справ, 2013. 24 с.
7. Запобігання та протидія дискримінації в Україні. Множинна дискримінація : навчальний посібник / [В.С. Березняк, А.В. Демичева, Р.А. Каторкін, В.П. Мороз, В.В. Рец, В.М. Руфанова, В.В., Черниш М.О., Шаблистий, С.І. Шевченко, О.С. Юнін; за ред. д.ю.н., доцента, Заслуженого юриста України А.Є. Фоменка]. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2022. 232 с.

Антропов Богдан Олегович,
*дознавач СД ВП № 3 КРУП ГУНП
в Дніпропетровській області
старший лейтенант поліції*

ВАЖЛИВІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Насьогодні у діяльності працівників поліції зустрічається дуже багато ситуації, які пов'язані із різними проблемами як і в суспільстві так і в колективі. Однією із таких проблем – є гендерна дискримінація.

Аналізуючи практичну діяльність та досвід всього світу, досягнення гендерної рівності є не тільки міжнародно-правовим зобов'язанням, а також необхідною складовою для досягнення цілей національного розвитку. У діяльності органів національної поліції, особливо органів досудового розслідування забезпечення урахування гендерної проблематики є фундаментальним чинником захисту прав у робочому середовищі, а також підвищення ефективності правоохоронної діяльності, побудови безпечнішого суспільства та зміцнення позицій верховенства права, оскільки досягнення гендерної рівності врешті решт забезпечує запобігання насильству, тим самим можливе зменшення кількості криміногенних ситуації та взагалі підвищення довіри до Національної поліції України [1].

Також, варто зазначити із загального, що гендерна рівність – це складова поняття рівності та рівних можливостей. Демократичне суспільство повинно надавати і чоловікам, і жінкам рівні можливості брати участь в усіх сферах життя. Гендерна дискримінація у будь-якій соціальній сфері (як публічній, так і приватній) та у будь-якому інституті (від сім'ї до політики) є важливим питанням, яке в демократичному суспільстві має вирішуватися на державному рівні [2].

Тому, гендерна рівність у діяльності органів національної поліції посідає важливе місце. Це підтверджується тим, що для органів поліції немає значення чи чоловік чи дівчина є потерпілим або заявником уразі вчинення проти них кримінально-протиправних дій, оскільки всі потребують відповідно однакової процесуально-правової процедури.

Також, варто зазначити, що поліція, як єдиний орган працює та складається з представників різних верств суспільства, якому вона покликана служити, в тому числі з точки зору гендерного складу, є більш доступною та користується більшою довірою суспільства. Тому, насьогодні вже нерідкість спостерігати за тим, що жінка, яка стала жертвою сексуального насильства може повідомити про це жінку-співробітницю поліції. І як результат, поліція з різноманітним складом, в тому числі, з гендерної точки зору, може отримати перевагу, скориставшись більш широким спектром ідей, навичок та досвіду.

Наявні дані свідчать про те, що жінки-співробітниці поліції, як правило, мають особливі якості. Наприклад, в певних обставинах робота жінок-поліцейських асоціюється з меншим використанням сили та меншою кількістю скарг від громадян у порівнянні з чоловіками.

Підводячи підсумки, можна зазначити, що гендерна рівність у діяльності органів національної поліції посідає важливе місце та має особливе значення як для роботи в колективі так і для роботи із громадою.

Також, робота поліції здійснюється в інтересах громади, а не з метою нагляду поліції над громадою. Поліція повинна сприймати громаду у всьому її різноманітті як партнера у забезпеченні захисту та безпеки всіх членів громади, в тому числі, від зловживань з боку держави та її представників. Співробітники поліції повинні бути доступними для громадян та виявляти повагу в спілкуванні з усіма членами громади.

Література

1. Збірник інформаційно-методичних матеріалів. «Гендерні питання у секторі безпеки». URL: <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Tool%20%20UA.pdf> (дата звернення 10.09.2022).
2. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/zakon_ukr/gender/Martsenyuk_Gender_and_non_discrimination_.pdf (дата звернення 11.09.2022).

Шаповалова Ірина Сергіївна
*суддя Павлоградського
міськрайонного суду
Дніпропетровської області,
доктор філософії в галузі права*

ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ВІЙСЬКОВИЙ КОНФЛІКТ ЯК ПРОЯВ НАСИЛЬСТВА

Захист неповнолітніх від будь-яких проявів насильства відносно них є пріоритетним напрямом державної політики у зв'язку з тим, що діти як ніхто піддаються антигромадському та іншому негативному впливу, їх дуже легко втягнути в кримінальну та будь-яку іншу заборонену законом діяльність. Окрім цього, захист неповнолітніх від протиправних посягань щодо них в умовах правового режиму воєнного стану набуває особливого значення, оскільки на території України вже наявні випадки втягнення неповнолітніх прямо або опосередковано до військового конфлікту на стороні військовослужбовців російської федерації.

Викладене зумовлює формулювання питання: чи слід вважати втягнення

неповнолітніх у військовий конфлікт проявом насильства або слід кваліфікувати дії неповнолітніх осіб, що були залучені прямо або опосередковано до військового конфлікту на стороні військовослужбовців Російської Федерації як окремих склад кримінального правопорушення?

Слід вказати, що погляд на протидію насильству, яке проявляється у формі втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, не є новим у науці кримінального права України. Водночас, консолідація зусиль щодо напрацювання найкращої моделі роботи в сфері ювенальної юстиції в умовах правового режиму воєнного стану є актуальним вектором розвитку юридичної науки.

Конституція України у ст. 52 проголошує, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом [1]. Відповідно до ст. 1 Конвенції про права дитини [2], «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше». За нормами національного законодавства та кращих міжнародних практик щодо захисту неповнолітніх, втягнення дитини втягнення у злочинну діяльність розглядається як жорстоке поводження з дитиною.

Також, слід зауважити, що Закон України «Про охорону дитинства» з 2016 року містить «дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, – це дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні» [3].

Окрім цього, українське законодавство забороняє залучення до збройних конфліктів неповнолітніх осіб. Такий висновок узгоджується з положеннями ст. 15 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 р. [4], згідно якої призовний вік становить 18 років та положеннями ст. 30 Закону України «Про охорону дитинства» яка забороняє участь дітей у воєнних діях і збройних конфліктах (включаючи вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання дітей з метою використання у збройних конфліктах інших держав або насильницьких діях, спрямованих на повалення державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, залучення та/або втягування дітей до не передбачених законами України воєнізованих чи збройних формувань, пропаганда війни тощо) [3].

Зважаючи на викладене, можливо б було прийти до висновку, що втягнення неповнолітніх у військовий конфлікт слід однозначно розглядати як прояв насильства щодо таких осіб.

Однак, відносно участі дітей, які прямо або опосередковано беруть участь у збройному конфлікті в міжнародному праві не існує положень, що виключають кримінальне переслідування.

Перш за все, необхідно навести міжнародні нормативні акти та національне законодавство, яке регламентує можливість притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх, які приймають безпосередню участь у збройному конфлікті, в тому числі як комбатанти¹².

Поняття дитини, яка бере участь у військових діях міститься у Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, який застосовується в період міжнародних збройних конфліктів та зобов'язує держави вживати «усіх практично можливих заходів для того, щоб діти, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях...», утримуватися «від вербування їх у свої збройні сили» [5].

У Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (ратифікований Верховною Радою України 23 червня 2004 р.) термін «дитина-солдат» означає: будь-яку особу віком до 18 років, яка бере безпосередню участь у бойових діях як член урядових збройних сил; будь-яку особу віком до 18 років, яка була примусово завербована в урядові збройні сили; будь-яку особу віком до 15 років, яка була добровільно завербована в державні збройні сили; будь-яку особу віком до 18 років, яка була завербована або використана у військових діях збройними силами, відмінними від збройних сил держави [6].

Попри це, норми міжнародного права містять достатньо чітке регламентування вікових обмежень щодо залучення дітей до участі у збройному конфлікті.

Згідно ст. 4 (3) (с) Додаткового протоколу II до Женевських Конвенцій від 12 серпня 1949 року, «діти, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, не підлягають вербуванню у збройні сили або групи і їм не дозволяється брати участь у військових діях» [7].

Також норми, що стосуються захисту дітей під час збройного конфлікту, містяться в Конвенції про права дитини 1989 р., відповідно до ст. 38 якої, держави-учасниці мають вжити всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб особи, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях [2].

Окрім того, у ст. 4 Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, зазначається, що «збройні групи, відмінні від збройних сил держави, за жодних обставин не повинні

¹Комбатанти (фр. *combattant*) - особи, які входять до складу збройних сил воюючої країни, беруть участь безпосередньо у воєнних діях (Великий тлумачний словник української мови (з додатками і доповненнями) / уклад і головний редактор В. Т. Бусел К; Ірпінь ВТФ «Перун» 2005. 1728 ст. ISBN 966-569-013-2) (прим. авт.)

²Відповідно до п. 2 ст. 43 Протоколу I особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті є комбатантами, тобто вони мають право брати безпосередню участь у воєнних діях Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977 р. Верховна Рада України. Законодавство України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text. (прим. авт.)

вербувати або використовувати у військових діях осіб, які не досягли 18 річного віку» [6].

У вже згадуваному Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, у ст.77 (2) рекомендується державам- учасникам при вербуванні з числа осіб, які досягли 15-річного віку, але яким ще не виповнилося 18 років, віддавати перевагу особам більш старшого віку [5].

За положеннями Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, ст. 77 (3) та Додаткового протоколу II, ст. 4 (3) (d) (1), до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, за дітьми, які беруть безпосередню участь в міжнародних збройних конфліктах, визнається статус комбатанта і, в разі захоплення, статус військовополоненого, однак діти-комбатанти, які не досягли 15 років, мають право на більш сприятливе поводження, оскільки вони продовжують користуватися особливим захистом, що надається дітям міжнародним гуманітарним правом [5;7].

Попри це, за ст. 6 Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, держави-учасниці вживають усіх можливих заходів для забезпечення того, щоб особи, які перебувають під їхньою юрисдикцією, які були завербовані або використовувались у військових діях всупереч цьому Протоколу, були демобілізовані або іншим чином звільнені від військової служби та за необхідності держави-учасниці надають цим особам всю належну допомогу в цілях відновлення їхнього фізичного і психологічного стану, а також їхньої соціальної реінтеграції [6].

Однак, кримінальне законодавство України, попри тенденцію гуманізації і впровадження міжнародних стандартів забезпечення прав неповнолітніх, визначає достатньо низький поріг віку, з якого настає кримінальна відповідальність (ч.1 ст.22 КК України), а ч. 2 ст.22 КК України цей віковий поріг є ще нижчим – 14 років. Зокрема для осіб беруть участь в воєнних діях, однак лише в конкретних формах, настання кримінальної відповідальності передбачено за: посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст.112 КК України); диверсію (ст. 113 КК України); терористичний акт (ст. 258 КК України); захоплення заручників (ст.ст. 147, 349 КК України);пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК України) тощо. Таким чином, Кримінальним Кодексом України передбачена можливість настання кримінальної відповідальності для неповнолітніх осіб, які досягли 14-річного віку за окремі склади кримінальних правопорушень, які вчиняються в зв'язку з участю у збройному конфлікті з російською федерацією на боці сторони агресора (ч.2 ст.22 КК України) [8].

Така законодавча регламентація віку, з якого для неповнолітньої особи можливе настання кримінальної відповідальності та можливості цілком узгоджується і з стандартами ст.6 ЄКПЛ та відповідної практики ЄСПЛ, оскільки не можна стверджувати, що судовий розгляд щодо дитини, є сам по

собі порушенням права на справедливий судовий розгляд [9].

Попри можливість притягнення неповнолітніх осіб до кримінальної відповідальності за окремі склади кримінальних правопорушень, які вчиняються в зв'язку з участю у збройному конфлікті з російською федерацією на боці сторони агресора, міжнародні стандарти забезпечення прав неповнолітніх учасників кримінального провадження (в тому числі дітей – комбатантів) повинні застосовуватись у всіх випадках під час досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних провадженнях відносно неповнолітніх з метою забезпечення дотримання прав та законних інтересів неповнолітніх осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні та обов'язково мають співставлятись з завданнями кримінального провадження таким чином, щоб обмеження конституційних прав і свобод людини в кримінальному провадженні було б не можливим без доведення стороною обвинувачення, визначених кримінальним процесуальним законом, обставин, які виправдовують таке втручання, зважаючи на вікові та психологічні особливості неповнолітніх.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254k/96-вр>.
2. Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року) (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
3. Про охорону дитинства. Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
4. Про військовий обов'язок і військову службу. Закон України від 25.03.1995 р. № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.
6. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/rightschild_protocol1.shtml.
7. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text.
8. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
9. Рішення ЄСПЛ у справі V. v. The United Kingdom від 16 грудня 1999 р.. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-179187>.

Березняк В.С.,
*доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРИЧИНИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Будь-який акт деліктної поведінки так чи інакше виступає в якості результату впливу на суб'єкта певних детермінантів (причин, умов, корелянтів). Не є виключенням і суспільно небезпечні діяння, пов'язані з дискримінацією осіб з інвалідністю.

Для ефективного запобігання та протидії злочинності важливо своєчасно виявляти та нейтралізувати або усувати відповідні фактори злочинності. Дана теза знаходить своє підтвердження у п. 2 ч. 1 ст. 23 Закону України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію», згідно якого поліція (яка, нагадаємо, виступає в якості одного з основних суб'єктів запобігання та протидії кримінальним правопорушенням) відповідно до покладених на неї завдань виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення [1].

Одними з основних детермінантів, що впливають на вчинення суб'єктом кримінального правопорушення суспільно небезпечного діяння у вигляді дискримінації осіб з інвалідністю, виступають причини.

На сьогоднішній день під причинами злочинності розуміють такі явища суспільного життя, які породжують кримінальні правопорушення, підтримують їх існування, викликають їх зростання або зниження. Сфера дії причин – це насамперед стадії мотивації й ухвалення рішення, коли йдеться про формування мотиву, мети, визначення шляхів її досягнення саме як злочинних [2, с. 46].

Отже, причини злочинності – це ті безпосередні чинники, які прямо впливають на вибір суб'єкта кримінального правопорушення вчинити суспільно небезпечну поведінку.

У кримінології існує ряд позицій щодо кількості та змісту причин вчинення тих чи інших злочинів та кримінальних проступків. Так, наприклад, О.М. Гумін виокремлює наступні причини насильницьких злочинів:

- 1) недоліки сімейного та шкільного виховання;
- 2) нерозвиненість сфери дозвілля;
- 3) алкоголізація і наркотизація молоді;
- 4) деградація вітчизняної культури на тлі експансії кримінальної

культури з культом насильства та індивідуалізму;

- 5) негативна роль засобів масової інформації;
- 6) криза ідеології, моральності;
- 7) політична та економічна кризи;
- 8) соціальна нерівність;
- 9) втрата авторитету батьків, закону, влади;
- 10) неефективне функціонування правоохоронної системи; нездатність держави ефективно контролювати незаконний обіг зброї;
- 11) нерозвиненість системи віктимологічної профілактики злочинів [3, с. 227].

Більшість з них можна поширити на дискримінацію за ознакою інвалідності. Так, до таких детермінантів можна віднести:

1. *Недоліки сімейного та шкільного виховання.* Саме під час дошкільного та шкільного часу інтенсивно формується особистість. Людина поглинає знання, навички та моделі поведінки від членів своєї родини та шкільних вчителів. Тому не донесення до дітей під час їх виховання принципів поваги до людини, гуманізму, рівності, толерантності тощо призводить до того, що вона (дитина) стає уразливою для впливу на свідомість згаданих вище стереотипів та упереджень, що формують в подальшому дискримінаційну поведінку.

2. *Алкоголізація та наркотизація молоді.* Названі чинники сприяють тому, що підлітки обирають для себе маргінально налаштовані компанії людей, які замінюють наявні уявлення про добро, зло, честь, гідність, повагу до особи, толерантність на вигадані антисоціальні наративи. Крім того, алкоголь, наркотичні та інші психотропні речовини підштовхують їх до обрання кримінально протиправної стежки.

Наслідком вищевикладених факторів стає те, що людина перетворюється на асоціальний елемент, для якого вчинення актів дискримінації за різними ознаками (у тому числі за ознакою інвалідності) є способом самовираження, демонстрації оточуючим своїх маргінальних поглядів.

3. *Деградація вітчизняної культури на тлі експансії кримінальної культури з культом насильства та індивідуалізму.* Не рідко у вітчизняній та міжнародній культурі демонструються акти пропаганди насильства та аморального способу життя. Крім того, в багатьох сучасних творах мистецтва (особливо у телевізійних фільмах) особи з інвалідністю виставляються в образі невдах, над якими кепкують, яких принижують або навіть зневажають.

У результаті цього в глядачів (особливо з числа підлітків) формується стійке враження, що особа з інвалідністю – це неповноправний член суспільства, який не заслуговує на користування рівними правами з іншими громадянами, а вчинення відносно них дій дискримінаційного характеру – цілком прийнятна модель поведінки.

4. *Негативна роль ЗМІ.* Людей з інвалідністю можна описати

(принаймні у ЗМІ) як непомітну меншість, хоча велика кількість населення має фізичні чи ментальні вади і про них протягом останніх років майже не згадують ЗМІ. Більше того, коли у ЗМІ з'являються чи згадуються люди з інвалідністю, вони майже завжди грають роль, що відповідає усталеним у суспільстві стереотипам [4, с. 43].

Змінити ситуацію може проведення спеціальної навчально-роз'яснювальної кампанії у ЗМІ, в ході якої буде наголошено на необхідності дотримання принципів гуманізму, поваги до особи, рівності, терпимості, свободи віросповідання тощо. Важливо демонструвати, що особи з інвалідністю – це повноправні члени суспільства, які не тільки потребують догляду (що, безперечно, важливо), але і приносять користь (наприклад, висвітлення успіхів у трудовій діяльності осіб з даною ознакою тощо).

5. *Криза ідеології, моральності, втрата авторитету батьків, закону, влади.* Перелічені фактори так чи інакше впливають на молоде покоління громадян, які все частіше починають користуватися принципом «виживає сильніший». Особи з інвалідністю у такому випадку розглядаються як «білі ворони», слабка ланка, а відтак вчинення дискримінації за ознакою інвалідності для них не є чимось аморальним, навпаки – такі дії стають частиною світогляду.

6. *Неефективне функціонування правоохоронної системи.* Революція Гідності продемонструвала, що українці – європейський народ, який прагне до європейських цінностей та стандартів життя. Як наслідок, з 2014 р. в Україні було запущено процес реформування правоохоронних органів який супроводжувався ліквідацією окремих органів виконавчої влади (наприклад, міліція) та створенням ряду нових (Національна поліція України, НАЗК, НАБУ, ДБР тощо).

Подібні перетворення сприяли підвищенню рівня протидії злочинності та збільшенню рівня довіри населення до правоохоронних органів. Не дивлячись на це, факти низькоефективної роботи представників правоохоронних органів через низку об'єктивних та суб'єктивних причин продовжують фіксуватися (хоча, без сумніву, з меншою частотою таких випадків) [5, с. 157].

З викладеного вище слідує, що на сьогоднішній день існує цілий комплекс причин дискримінації за ознакою інвалідності, серед яких можна виокремити: недоліки сімейного та шкільного виховання; алкоголізацію та наркотизацію молоді; деградацію вітчизняної культури на тлі експансії кримінальної культури з культом насильства та індивідуалізму; негативну роль ЗМІ; кризу ідеології, моральності; втрату авторитету батьків, закону, влади; недостатньо ефективного функціонування правоохоронної системи та ін.

Перш ніж розробити план заходів із запобігання дискримінації за ознакою інвалідності, необхідно ретельно проаналізувати всю сукупність детермінантів та їх вплив на деліктну поведінку суб'єкта кримінального правопорушення. Відтак, перспективним напрямком подальших досліджень

вважаємо розгляд умов та корелянтів дискримінації осіб з інвалідністю.

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 03.08.2022 р.).
2. Кримінологія: Підручник / За заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. К.: Національна академія управління, 2010. 496 с.
3. Гумін О.М. Характеристика деяких причин та умов вчинення насильницьких злочинів у сім'ї у стані агресивної поведінки. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки*. 2015. № 813. С. 225-231.
4. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. За заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової – Еннс О.В. / Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова – Еннс О.В., Буров С.Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М. К., 2012. 216 с.
5. Запобігання та протидія дискримінації в Україні. Множинна дискримінація : навчальний посібник / [В.С. Березняк, А.В. Демичева, Р.А. Каторкін, В.П. Мороз, В.В. Рец, В.М. Руфанова, В.В., Черниш М.О., Шаблистий, С.І. Шевченко, О.С. Юнін; за ред. д.ю.н., доцента, Заслуженого юриста України А.Є. Фоменка]. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2022. 232 с.

Шарлай Анастасія Анатоліївна
*здобувача вищої освіти 2 курсу
факультету підготовки фахівців для
підрозділу кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Логінова Марина Вікторівна
*викладач кафедри цивільного права
та процесу Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ПРИРОДНЕ ІСНУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Розвиток сучасного цивільного права характеризується новими теоретико-методологічними підходами, які дозволяють виявити та об'єктивно оцінити ті чи інші аспекти інститутів, що входять у цю галузь права [2].

Право на недоторканність приватного життя означає можливість відокремлення приватного життя, самостійно вирішувати все питання особистого життя та заборона втручання третіх осіб, крім випадків, передбачених законом чи узгоджених із громадянином.

Особисті права мають абсолютний характер. Суть благ як об'єктів цивільних прав.

Особисті права є немайновими. Особисті права належать лише громадянам.

1. Особисті права є правами суворого особистого Ознаки особистих немайнових прав полягають у наступному [1, с. 887, 888].

4) не відчужуються.

3) є невіддільними від особи;

2) мають немайновий характер;

Відмінною рисою зазначеної групи прав є те, що ці права ґрунтуються на матеріальній основі, пов'язаній з володінням, користуванням та розпорядженням якимось майном. Особисті немайнові права може бути і пов'язані з майновими. Вони належать конкретній особі та є невідчужуваними.

Це право на життя та здоров'я, право на ім'я, право на захист честі, гідності та репутації, право авторства, право на недоторканність приватного життя [3, с. 89].

Відповідно до ЦК України вони належать громадянину від народження або в силу закону є невідчужуваними і не передаються іншим особам іншим способом, за винятком випадків, передбачених законом [4].

Так, наприклад, особисті немайнові права та інші нематеріальні блага, які належали померлому, можуть здійснюватися та захищатися іншими особами, у тому числі спадкоємцями правовласника. Ця ознака передбачає належність особистих немайнових прав, по-перше, з моменту народження. Це означає, що громадянин, коли народжується, наділяється цими правами.

По-друге, особисті немайнові права належать громадянину чинності закону. У нормативно-правових актах прописано існуючі види особистих немайнових прав та кожному їх дана характеристика. Потім ця група прав та інші нематеріальні блага здійснюються та захищаються іншими особами, серед яких є спадкоємці правовласника. [2, 3]

Юридичній особі не можуть належати особисті немайнові права у зв'язку з тим, що вона є штучним суб'єктом права. Наприклад, право на ділову репутацію юридичної особи пов'язано з її майновими правами та інтересами. якщо вони належать громадянину від народження чи з закону.

Власнику особистих немайнових прав може протистояти невизначене коло осіб, яке не має зазіхати на особисті немайнові права громадян. Не допускається втручання інших осіб у його особистий простір, крім випадків, передбачених законом [1].

Тому громадянин має можливість звертатися з вимогами до невизначеного кола осіб, щоб вони не порушували його права. Також він може скористатися заходами захисту у разі, якщо його право порушено.

Таким чином, особисті немайнові права являють собою ті нематеріальні блага, які нерозривно пов'язані з особистістю, належать йому від народження і є невідчужуваними. В даний час існує кілька підходів до класифікації

особистих немайнових прав, а також змісту їх ознак, основними з яких є невіддільність від особистості та немайновий характер.

Література

1. Баранов М. В. Право юридичної особи на існування. *Психологія и право*. № 3. 2016 р. С. 373-378.
2. Коструба А. В. Особисті немайнові права. Zenodo. 2020 р. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5245770>
3. Скрипник В. Л. Немайнові блага як об'єкти цивільних прав. *Приватне право і підприємництво*. 2018 р. № 18. С. 100-104.
4. Шишка О. Р. Немайнові відносини з матеріальними благами в предметі цивільного права. *Актуальні проблеми приватного права* : матеріали XVII наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 22 лют. 2019 р.). Харків : Право, 2019. С. 255-259.

Мороз В.П.,

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувачка навчально-наукової
лабораторії з дослідження проблем
протидії організованій злочинності
та корупції Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

Паршин Ю.І.,

*доктор економічних наук, професор,
старший науковий співробітник
навчально-наукової лабораторії з
дослідження проблем протидії
організованій злочинності та
корупції Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

**ЛІКВІДАЦІЯ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ – ОСНОВНЕ
ЗАВДАННЯ ЛЮДСТВА**

Однією з основних цілей ООН є здійснення співробітництва у заохоченні та розвитку поваги до прав людини та основних свобод для всіх, без різниці раси, статі, мови та релігії, а расова дискримінація перешкоджає повному здійсненню прав людини. Відмінності, винятки, обмеження та уподобання, засновані на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, викликають та загострюють

конфлікти та завдають страждань, призводять до загибелі людей.

Генеральна Асамблея ООН у 1965 році ухвалила Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації [1]. Міжнародне співтовариство висловило у цьому документі переконаність, що будь-яка теорія переваги, заснована на расовій відмінності, у науковому відношенні хибна, у моральному – ганебна, а соціальному – несправедлива і небезпечна.

У зв'язку з цим, та керуючись таким розумінням згубності расової дискримінації, міжнародне співтовариство визначило такі цілі Конвенції для виконання їх державами-учасниками:

- вжити всіх необхідних заходів для якнайшвидшої ліквідації расової дискримінації у всіх її формах та проявах, запобігати та викоринювати расистські теорії та практику їх здійснення з метою сприяння взаєморозумінню між расами та створення міжнародного співтовариства, вільного від усіх форм расової сегрегації та расової дискримінації;

- не вчиняти стосовно осіб, груп чи установ будь-яких актів чи дій, пов'язаних з расовою дискримінацією, та гарантувати, що всі державні органи та установи діятимуть відповідно до цього зобов'язання;

- забороняти расову дискримінацію, яку проводять будь-які особи, групи або організації;

- не заохочувати, не захищати і не підтримувати расову дискримінацію, що здійснюється будь-якими особами та організаціями;

- переглядати політику уряду в національному та місцевому масштабі, виправляти та скасовувати будь-які закони та постанови, що ведуть до виникнення або увічнення расової дискримінації;

- засуджувати будь-яку пропаганду та всі організації, засновані на ідеях чи теоріях переваги однієї раси чи групи осіб певного кольору шкіри чи етнічного походження тощо.

З метою виконання цих ціле було запропоновано:

- оголосити злочином, що карається за законом, будь-яке поширення ідей, заснованих на расовій зверхності чи ненависті, будь-яке підбурювання до расової дискримінації, а також усі акти насильства та підбурювання до таких актів, спрямованих проти будь-якої раси чи групи осіб іншого кольору шкіри чи етнічного походження, а також надання будь-якої допомоги для проведення расистської діяльності, включаючи її фінансування;

- оголосити протизаконними та забороняти організації, а також організаційну та будь-яку іншу пропагандистську діяльність, які заохочують расову дискримінацію та підбурюють до неї, та визнавати участь у таких організаціях або в такій діяльності злочином, що карається законом;

- не дозволяти національним чи місцевим органам державної влади чи державним установам заохочувати расову дискримінацію чи підбурювати до неї.

Цю Конвенцію ратифікували 27 держав і вона вступила в силу у 1969 році. А вже у 2000 році учасниками цієї конвенції є 153 держави та вона є

найдавнішою конвенцією ООН з прав людини з великою кількістю учасників.

Зазначимо, що у Конвенції було передбачено створення Комітету з ліквідації расової дискримінації, і він був першим органом, створеним ООН для контролю та розгляду заходів, вживаних державами з метою виконання їхніх зобов'язань відповідно до тієї чи іншої угоди в галузі прав людини, послужив зразком для створення подібних органів для імплементації інших універсальних інструментів у галузі прав людини.

Основною процедурою, що дозволяє Комітету розглядати правові, судові, адміністративні та інші заходи, які вживаються державами з метою здійснення їх зобов'язань щодо боротьби з расовою дискримінацією, є обговорення періодичних звітів держав. Слід зазначити, що будь-яка держава може направляти скарги щодо дій іншої держави.

В останні роки використовується інша практика, а саме раннє попередження та ухвалення негайних дій. Так, наприклад, у її рамках Комітет спрямовував свою місію таких послуг у складі експертів-членів комітету з Німеччини, Нігерії та інших країн до Югославії з метою сприяння розвитку діалогу між албанцями у Косові та сербами. Місії вдалося намітити шляхи вирішення спірних питань і що значно нормалізувало напружене становище в Косово. Також за рекомендаціями цього Комітету закріплюються правові, адміністративні та інші гарантії щодо недопущення расової дискримінації.

Література

1. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації ООН; Конвенція, Міжнародний документ, Заява від 21.12.1965. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text (дата звернення: 03.10.2022)

Фіалка М.І.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінально-
правових дисциплін
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ДИСКРИМІНАЦІЯ: РІЗНОВИД ЗЛОЧИННОСТІ ЧИ ФОНОВОГО ЯВИЩА ЗЛОЧИННОСТІ?

Дискримінація в українському суспільстві є об'єктивно існуючою проблемою. При цьому, дуже часто мова йде про існування дискримінаційних проявів в усіх сферах життєдіяльності українському соціумі. Увага до існуючої проблеми проявляється як в наукових колах так і в середовище

правозастосовників.

На важливості та актуальності даного питання наголошує той факт, що в українському правовому полі діють декілька нормативно-правових актів, які закріплюють поняття дискримінації в різних сферах суспільних відносин нашого суспільства. На першому місці стоїть Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2012 року [1]. Далі дане питання конкретизує та розвиває Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року [2]. Безумовно те, що проблема протидії дискримінації в світі має відповідне правове обґрунтування. Так, провівши аналіз міжнародних нормативно-правових актів, О. В. Пожарова та Ю. В. Пожаров, наголошують на тому, що у другій половині ХХ століття було ухвалено наступні антидискримінаційні міжнародні акти, а саме: декларації ООН («Про ліквідацію дискримінації щодо жінок», «Про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань»); конвенції ООН («Про ліквідацію всіх форм расової дискримінації», «Про припинення злочину апартеїду і покарання за нього», «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок»); конвенції МОП («Про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності» від 1951 року № 100, «Про дискримінацію в галузі праці та занять» від 1958 року № 111, «Про політику в галузі зайнятості» від 1964 року № 122); конвенція ЮНЕСКО («Про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти») [3, с. 61].

Іншими словами проблема дискримінації в світі та Україні відома, в правовому відношенні проаналізована та окреслена, в об'єктивній реальності в певній мірі контрольована.

Але проблема, яку ми визначили перед собою і виносимо на обговорення на цей круглий стіл, полягає в декілька іншому вигляді. Питання полягає в наступному: дискримінація, як суспільне явище, повинно нами розглядатись як різновид злочинності в суспільстві (наприклад, частина агресивно-насильницької злочинності) чи це є фонове до злочинності явище.

Для визначення власної позиції в цьому питанні, спочатку зафіксуємо як кримінологічна наука розуміє поняття «злочинність» та «фонове явище».

По-перше, відносно поняття злочинності в кримінологічній теорії існує маса різноманітних підходів, які визначають той чи інший погляд на цю проблему, але ми дотримуємось класичного підходу, який підтримують переважна більшість науковців, а саме: під злочинністю розуміють історичне мінливе, соціальне явище, яке становить систему передбачених кримінальним законом діянь, що вчиняються на певній території або серед членів певних соціальних груп упродовж певного проміжку часу [4, с. 504-505].

По-друге, як ми вже свого часу наголошували, фонові для злочинності явища з одного боку не розглядаються нами як злочини, але з іншого боку безумовно входять до предмету дослідження кримінології як науки внаслідок свого органічного зв'язку з процесом детермінації злочинності. Крім того, на переконання більшості кримінологів, дані явища отримали назву фонових в

наслідок того, що вони не мають жорстких детермінаційних зв'язків зі злочинністю, а лише супроводжують її, виявляючи кореляційні (інколи обумовлюючі) закономірності [5, с. 103]. Іншими словами, це сукупність аморальних проявів, що суперечать загальноприйнятим нормам поведінки, і органічно взаємопов'язані зі злочинністю, оскільки детермінують одне одного і тягнуть за собою соціальну деградацію особи, а зрештою – і всього суспільства [6, с. 733].

Вище зазначені два терміни сподіваємось допоможуть нам отримати відповідь на поставлене перед собою запитання.

Що стосується «злочинності», то для нашого аналізу найбільш потрібна така характерна ознака злочинності як визначає злочинність системою передбачених кримінальним законом діянь. Іншими словами, злочинність як явище містить в собі тільки злочини (кримінальні правопорушення). Будь-які інші форми деструктивної поведінки, які не мають кримінально-протиправного характеру не можуть бути віднесені до злочинності. Виходячи з цього, будь-яка форма дискримінації буде віднесена до злочинності тільки в тому випадку, коли буде мати місце встановлення кримінальної відповідальності за такі діяння. Аналіз тексту кримінального закону продемонстрував нам той факт, що слово «дискримінація» зустрічається взагалі шість раз. При цьому, мова йде про дві кримінально-правові норми: «Катування» (ст. 127 Кримінального кодексу України (*далі – КК України*)) і «Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію» (ст. 300 КК України).

Грамотичний (філологічний) спосіб тлумачення дає можливість нам зрозуміти той факт, що в змісті цих норм дискримінація не розглядається як суспільно-небезпечне діяння. Кримінально-правовий аналіз цих складів кримінальних правопорушень також передбачає будь-які інші діяння, але не ті які пов'язані з дискримінацією.

До речі, як зазначено в Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», дискримінація це ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [1]. Іншими словами, дискримінація це певне коло обмежень до особи, які реалізуються в наслідок притаманних особі тих чи інших характерних ознак.

В вище зазначених кримінально-правових нормах мова йде про інші суспільно-небезпечні діяння: катування це побої, мучення або інші

насильницькі дії, та ввезення, виготовлення або розповсюдження творів (ст. 300 КК України).

Одночасно з цим, поняття такого явища як фонового для злочинності, дає нам підстави в певній мірі розцінювати дискримінацію як певну сукупність аморальних проявів, що суперечать загальноприйнятим нормам поведінки в українському суспільстві.

Підводячи підсумок, можемо наголосити на тому, що дискримінацію в українському суспільстві треба розглядати як один з різновидів фонових для злочинності явищ.

Література

1. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: закон України від 06.09.2012 №5207-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17/ed20140530/find?text=%E4%E8%F1%EA%F0%E8%EC%B3%ED%E0%F6%B3%FF+-#n9> (дата звернення: 26.09.2022).
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: закон України від 08.09.2005 №2866-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15/ed20180107#n12> (дата звернення: 26.09.2022).
3. Пожарова О. В., Пожаров Ю. В. Поняття дискримінації за міжнародними актами та законодавством України // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2022 № 56. С. 60-63. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc56/13.pdf> (дата звернення: 28.09.2022).
4. Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т. Т. 1: А-Л / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), О. М. Бандурка (співголова) та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків: «Факт», 2021. 853 с.
5. Фіалка М.І. Фонові явища та детермінанти злочинності: співвідношення та взаємозалежність термінів // Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (27 квіт. 2018 р. м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ : Кримінол. асоц. України. Харків, 2018. С.103-104.
6. Українська кримінологічна енциклопедія/за заг. ред. В. В. Чернея, В. В. Сокурєнко/упоряд. О. М. Джужа, О. М. Литвинов. Харк. нац. ун-т внутр. справ, Нац. акад. внутр. справ, Кримін. асоц. України. Харків – Київ: Золота миля, 2017. 804 с.

Глушаченко В.В.,
*курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Хашев В.Г.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАДАПТАЦІЇ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, В ПРОЦЕСІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ

Деструктивні тенденції у житті суспільства призводять до поглиблення відомих форм соціальної деградації. Це виявляється у порушенні значною частиною населення не лише ціннісних норм, а й традицій, стереотипів, усталених стилів мислення та діяльності. У цій ситуації втрачається здатність до пошуку ефективних шляхів адаптації у нестабільному соціумі, натомість поширюються девіантні форми поведінки. За таких умов загострюються проблеми із злочинністю, причому злочини скоюються повторно, тобто рецидивують, адже людина, яка перебувала у в'язниці, повертаючись до суспільства, постає перед багатьма соціальними викликами, які позбавляють її можливості подальшої перспективи у навчанні та працевлаштуванні. Створюючи частково обмежений вибір соціальних ролей, особистість замикається у своєму світі, набуваючи негативних рис, які спричиняють делінквентну поведінку.

Зважаючи на виклики теперішнього суспільства, перед сучасною соціальною психологією постає завдання у виробленні моделі соціальнопсихологічної роботи з особистістю злочинця, який відбуває покарання, задля мінімізації його майбутніх девіантних проявів у соціумі після звільнення.

Фундаментальними науковими розробками з даної проблематики займались дослідники з юридичних наук: А. Х. Степанюк, О. Г. Колб, В.М. Трубников, В. С. Наливайко, О. М. Неживець, Б. М. Телефанко та ін. Із позицій пенітенціарної педагогіки та виховання питання ресоціалізації у своїх дослідженнях розглядали В. М. Синьов, В. І. Кривуша, Г. О. Радов, О.В. Беца, С. В. Горенко, М. Ю. Максимова, А. Ф. Зелінський, В. М. Іванов, Д. В. Ягунов та ін. [4]. Окрім того, теоретико-методологічні та технологічні засади адаптації

засуджених висвітлено у працях провідних психологів: П. П. Блонського, Г. М. Драгунова, О. І. Кочетова, А.С. Макаренко, А. Ф. Нікітіна, С. Л. Рубінштейна, Д. І. Фельдштейна, Л.Б. Філонова, В. Є. Чудновського, Н. М. Шкуленда та ін. Особливу увагу вони приділяли ресоціалізації злочинців, а саме – попередженню злочинності, активізації соціально-виховної і правової діяльності з особами, яким притаманна девіантна поведінка [3; 4]. Незважаючи на великий інтерес дослідників до особистості людини з асоціальними проявами, ми вважаємо, що феномен реадaptaції особи, звільненої з місць позбавлення волі, є недостатньо вивченим, що зумовлено неоднозначністю визначення процесів адаптації, дезадаптації та реадaptaції особистості. На сьогодні встановлено, що поняття реадaptaція схоже за змістом з іншим поняттям – реабілітація. Так, Н. Є. Завацька вважає, що дані поняття слід розмежовувати. Якщо реабілітація трактується як комплекс заходів, спрямованих на відновлення (компенсацію) втраченого фізичного стану або соціального статусу, то термін реадaptaція має більш вузькоспеціалізоване значення і припускає більше залучення самої особистості в процес освоєння і закріплення адаптивних соціально і особистісно значущих установок [2].

Чинники, що впливають на успіх соціальної реадaptaції осіб, які повернулися із місць позбавлення волі, можна поділити на три групи. До першої групи слід віднести такі показники адаптаційного потенціалу, як: особистість самого звільненого, його світогляд, риси характеру, темперамент, інтелект, правосвідомість, моральність, освіта, спеціальність, трудові навички тощо. До другої групи чинників – особливості мікросоціального середовища, яке оточує звільненого: наявність житла, сім'ї і взаємовідносини із нею, роботи, задоволеність нею і взаємовідносини із трудовим колективом, відносини з членами малих груп, в які звільнений входить за місцем роботи, проживання і т. п. До третьої групи чинників – умови, в яких перебував осуджений і які позначаються на його поведінці в перші місяці після звільнення: організація трудового процесу, структура колективу осуджених, термін перебування у виправно-трудовах установах, навчання, виховна дії адміністрації, структура малих груп, в які входив осуджений.

На думку Н. Є. Завадської, для осіб, які повернулися із місць позбавлення волі, реадaptaція можлива тільки у випадку, якщо супроводжуватиметься: включенням їх у сферу праці; встановленням здорових сімейних стосунків (і в батьківській, і в своїй сім'ї); відновленням комунікативних суспільних зв'язків; зміцненням системи головних життєвих цінностей як регулятора соціальної поведінки [2].

Наукові дослідження доводять серйозну значущість близьких людей, що проживають разом із соціально дезадаптованими. Робота із сім'ями соціально дезадаптованих осіб, колишніх в'язнів, охоплює різні рівні організації стосунків між членами сім'ї на основі комплексного підходу, теоретичною основою якого є психоаналітичні ідеї, а також концепції сімейної терапії [3].

Проте, з нашої точки зору, ефективна реадaptaція особи, яка

повернулись із місць позбавлення волі, залежить від особливостей протікання процесу ресоціалізації на етапі відбування покарання. Аналіз підходів до практики ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, в умовах соціальної ізоляції показав, що доцільно звернутися до досвіду держав, які мають відповідні традиції. Є ціла низка науково-дослідних робіт, що узагальнюють як зміст, так і ефективність психотерапевтичних програм у зарубіжних пенітенціарних установах. Осмислення цих підходів показує, що вони покликані до вирішення таких завдань: допомогти засудженим краще зрозуміти свою мотивацію, свої потреби і поведінку; допомогти їм діяти більш адекватно і ефективно в складних життєвих ситуаціях; стимулювати розуміння не тільки самого себе, а й інших людей; сприяти особистісному зростанню і максимально використовувати свої можливості в житті; вміти долати труднощі, незважаючи на негативне ставлення до себе і складні життєві ситуації; допомагати засудженим формувати реалістичну позитивну самооцінку та готовність нести відповідальність за свій власний вибір і поведінку.

Стосовно теоретичних концепцій, на яких базуються психологічні корекційні програми для правопорушників, то вони відображають різноманіття загальноприйнятих наукових шкіл: психоаналіз (у класичному вигляді), трансактний аналіз Е. Берна і його послідовників, біхевіоризм і засновані на ньому підходи модифікації поведінки, раціональну терапію та ін. Жоден із прийнятих підходів не має істотної переваги над іншими. Ефективність психотерапії більшою мірою залежить від особистості злочинців і кваліфікації психологів і психотерапевтів [1]. У даний час психотерапія може застосовуватися тільки на основі добровільного волевиявлення засудженого. Однак не можна помилятися щодо мотивів участі засуджених у групах психологічної корекції. До них належать: бажання урізноманітнити тюремне життя; прагнення отримати певні пільги, і перш за все, дострокове звільнення; тиск із боку адміністрації; бажання отримати допомогу у зв'язку з особистими проблемами і поганим самопочуттям; прагнення краще підготуватися до життя на волі [4].

Основною метою кримінального покарання як соціального інституту в законодавстві багатьох європейських країн є ресоціалізація особистості засудженого, тобто формування в процесі відбування покарання у нього якостей особистості, які сприяють відновленню порушених соціальних зв'язків і відносин, а також ідентифікація особистості як суб'єкта власної життєдіяльності. Такими якостями виступають законослухняність та соціальність, що покликані забезпечити дотримання особою правових норм і її орієнтацію на соціальнокорисний спосіб життя (морально-правова ресоціалізації) [1].

Відповідно процес ресоціалізації засуджених зреалізовує декілька видів адаптації, а саме – адаптацію до макросередовища, адаптацію до мікросередовища та адаптацію до себе, тобто внутрішньоособистісну, котра

сприяє єдності внутрішнього духовного світу та зовнішнього, відтак сприяє створенню позитивного соціально-психологічного мікроклімату, що забезпечує оволодіння ними навичками саморозвитку гармонійної повноцінної особистості.

Отже, умовами ефективною соціально-психологічної реадaptaції осіб, які повернулись з місць позбавлення волі, є: використання психотехнологій, максимальна ефективність яких є специфічною до інтраперсональних та інтерперсональних складових адаптаційного потенціалу особистості; створення реадaptaційного соціального середовища, яке передбачає комплексність впливу як на самих дезадаптованих, так і на найближче оточення, у разі неможливості стабілізації соціального статусу – організацію спеціальних умов перебування з обов'язковою суспільно-корисною працею та контролем поведінки для запобігання рецидивів злочинів, узалежнення від психотропних речовин.

Література

1. Європейські пенітенціарні правила Прийнято Комітетом Міністрів 11 січня 2006 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_032/page.
2. Завацька Н Є. Психологія соціальної реадaptaції осіб зрілого віку [Текст] : монографія / Н. Є. Завацька; Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ : СНУ ім. В.Даля, 2009. 240 с.
3. Проскура В. В. Соціальна адаптація осіб, які повернулись з місць позбавлення волі / В. В. Проскура. URL: http://elib.ukma.edu.ua/Mahisterium/MAG_ISSUE15_2004_sotsrob/11_proskura_v.pdf
4. Радов Г.О. Формування духовності засуджених у контексті пенітенціарного процесу. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики*. К.: КІВС, 1998. № 3. С. 41–49.

Хашев В.Г.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

ДЕЯКІ ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ

Дослідження гендерних стереотипів на сьогодні є вельми актуальним питанням, що стоїть перед різними суспільно-правовими науками, зокрема і кримінально-правового циклу. Це обумовлено тим, що гендерні стереотипи мають місце, зокрема, і у сфері реалізації кримінальної відповідальності.

Але для початку відзначимо, що протягом століть жіноча злочинність завжди значно поступалась чоловічій. Співвідношення рівня кримінальних

правопорушень, вчинених жінками, до рівня кримінальних правопорушень, вчинених чоловіками, в Україні дорівнює 1:7[1, с. 189]. Наприклад, за період 2017 – 2021 рр. серед загальної кількості 545654 виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, частка жінок склала 66793 особи або 12,2%.

Аналогічне співвідношення зберігається і у статевій структурі засуджених осіб. Наприклад, відповідно до Звітів про склад засуджених у 2016 р., при 76217 засуджених особах, жінки склали 11,69%, у 2017 р. – 11,27% (76804 засуджених осіб), у 2018 р. – 11,8% (73569 засуджених осіб), у 2019 р. – 12,2% (70375 засуджених осіб) та у 2020 р. – 12,3% (67517 засуджених осіб)[2].

У цьому контексті цікавим буде звернутись до даних судової статистики з розподілом за критерієм статі щодо призначення окремих, найбільш широко застосовуваних, видів покарань.

Так, за період 2018 – 2021 рр. серед 72619 засуджених до покарання у виді штрафу осіб частка жінок склала 16,7%. Загалом можна констатувати, що судді частіше застосовують найменш суворий вид покарання щодо жінок, а не чоловіків. Схожа тенденція простежується і стосовно такого виду покарання, як громадські роботи. За розглядааний період, серед засуджених до зазначеного виду покарання 22629 осіб, частка жінок склала 16,4%.

А якщо аналізувати за ознакою статі призначені покарання, пов'язані з повною або частковою ізоляцією від суспільства, то виявляється тенденція меншої від загального співвідношення 1:7 частки жінок, серед осіб, яким призначаються такі види покарань.

Так, за період 2018 – 2021 рр. серед 4622 засуджених до покарання у виді обмеження волі осіб частка жінок склала 7,8%.

Найяскравіше тенденція до більш частого призначення найбільш суворих видів покарань чоловікам простежується стосовно таких видів покарань як позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі. Так, за розглядааний період серед 51472 засуджених до позбавлення волі на певний строк осіб частка жінок складає лише 5,7%, що у понад 2 рази нижче середнього показника частки жінок серед усіх засуджених осіб.

При чому, серед засуджених жінок позбавлення волі призначалось у близько 9 % випадків, а щодо чоловіків застосовувалось у 20 % випадків. Тобто покарання у виді позбавлення волі отримує приблизно кожна одинадцята засуджена жінка та кожен п'ятий засуджений чоловік.

Можна сказати, що чоловіки схильні до вчинення більш тяжких злочинів, а тому й отримують суворіші покарання. Однак статистичні дані підтверджують цю тезу лише частково. Якщо звернутись до статистичних даних щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень, то за розглядааний період частка жінок серед всіх осіб, які вчинили тяжкі злочини складає 6,4%. Водночас, серед зареєстрованих особливо тяжких злочинів, за вчинення яких може бути призначено покарання терміном позбавлення волі понад 10 років або довічне позбавлення волі, частка таких діянь, вчинених жінками складає 10,5%.

Імовірно припустити, при дотриманні принципу гендерної рівності при призначенні найбільш суворих покарань, що частка жінок також має бути на рівні 9 – 10%. Проте ця частка дорівнює 2,7%.

Таблиця 1. Частка жінок серед загальної кількості осіб, яким призначено позбавлення волі на певний строк за термінами покарання

Термін покарання	Загальна кількість осіб	Кількість жінок	Частка жінок
1 рік	2540	311	12,2%
1-2 роки	5680	631	11,1%
2-3 роки	10940	675	6,2%
3-5 років	23171	889	3,8%
5-10 років	8354	415	5,0%
10-15 років	776	21	2,7%
15-25 років	11	0	0%

З аналізу показників, викладених у Таблиці 1 випливає, що чим триваліший термін позбавлення волі, тим меншою є частка жінок, серед категорії засуджених, яким призначено покарання з відповідними строками.

А що стосується такого покарання, як довічне позбавлення волі, то за період 2018 – 2021 рр. цей вид покарання було призначено 78 чоловікам та лише одній жінці.

Крім того, за останні чотири роки 410 жінок вчинили особливо тяжкі злочини, але сукупно лише 22 жінкам або 5,4% від цієї кількості було призначено покарання понад 10 років позбавлення волі та довічне позбавлення волі. Тоді як за цей же період часу 3505 чоловіків вчинили особливо тяжкі злочини, але позбавлення волі на певний строк понад 10 років та довічне позбавлення волі було призначено 844 особам або 24,1%.

Таким чином, можна зробити висновок, що у жінок порівняно з чоловіками є вищі шанси отримати менш тривалий термін покарання у виді позбавлення волі на певний строк або взагалі незначні шанси отримати довічне позбавлення волі.

Отже, аналіз даних судової статистики за період 2018 – 2021 рр. дозволив з'ясувати деякі гендерні особливості звільнення від кримінальної відповідальності та призначення покарання:

- при вирішенні питання щодо призначення таких широко застосовуваних і відносно м'яких видів покарань, не пов'язаних з частковою або повною ізоляцією від суспільства, як штраф та громадські роботи, суди приймають рішення на користь жінок частіше ніж щодо чоловіків. Так, штраф, як кримінальне покарання, отримали майже 37% засуджених жінок та 25% чоловіків, а громадські роботи призначено 11,3% засуджених жінок та 7,8% чоловіків;

- якщо аналізувати за ознакою статі призначені покарання, пов'язані з

повною або частковою ізоляцією від суспільства, то виявляється тенденція меншої від загального співвідношення 1:7 частки жінок, серед осіб, яким призначаються такі види покарань. Так, серед засуджених до покарання у виді обмеження волі осіб частка жінок склала 7,8%, до покарання у виді арешту так само – 7,8%, а позбавлення волі на певний строк – 5,7%;

- покарання у виді позбавлення волі отримує приблизно кожна одинадцята засуджена жінка та кожен п'ятий засуджений чоловік;

- чим триваліший термін позбавлення волі, тим меншою є частка жінок, серед категорії засуджених, яким призначено покарання з відповідними строками. Відповідно, у жінок порівняно з чоловіками є вищі шанси отримати менш тривалий термін покарання у виді позбавлення волі на певний строк або взагалі незначні шанси отримати довічне позбавлення волі;

- за вчинення тих злочинів, де переважають жінки-злочинниці, судді рідше призначають такий вид покарання, як конфіскація майна.

Звичайно, виявлені гендерні особливості не є безапеляційними, оскільки ґрунтуються лише на аналізі статистичних даних, а тому їх підтвердження або спростування потребує більш глибокого дослідження, у першу чергу, матеріалів кримінальних проваджень та прийнятим по них судових рішень. Крім того, розглядані особливості можуть бути зумовлені розумінням суддями того, що незважаючи на свою соціальну рівність, фізіологічно і психологічно чоловіки та жінки різняться між собою.

Література

1. Гаргат-Українчук О.М. Кримінологічна характеристика жіночої злочинності. *Науковий вісник Ужгородського національного Університету. Серія Право*. 2014. Випуск 25. С.189-191.
2. Статистичні звіти «Про склад засуджених» за 2016 - 2021 р.р., підготовлені Державною судовою адміністрацією України URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

Чаплинська Юлія Анатоліївна,
*доктор юридичних наук, професор,
прокурор Лівобережної окружної
прокуратури міста Дніпра
Дніпропетровської області*

ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЛЮДИНИ

Сучасна Україна характеризується цілою низкою суттєвих проблем у цілому ряді основоположних сфер суспільного життя, вирішення яких потребує проведення глибоких та змістовних реформ. Деякі з таких реформ

відбуваються вже багато років, втім до сих пір так і не призвели до настання бажаних результатів. Одними із проблемних питань розбудови української державності були та залишаються реальне ствердження та забезпечення панування в країні принципів верховенства права і правової законності, а також підтримка правового порядку на належному рівні. Розв'язання даних проблем вимагає реформування основних правоохоронних інститутів в країні, насамперед органів прокуратури. На необхідності глибоких та конструктивних змін і перетворень у цій сфері неодноразово наголошували як науковці, так і представники політичних кіл та громадськості. Однак суттєвих позитивних зрушень у даному напрямку довгі роки на прослідковувалося, що врешті призвело до тотальної корупції та масових невдоволень з боку громадськості.

Оптимальна організація системи органів прокуратури є найважливішою умовою її ефективного функціонування. Як і будь-який інший орган державної влади, прокуратура являє собою певну організацію, тобто стійку систему спільно працюючих індивідів на основі ієрархії рангів та займаних посад. Органи прокуратури на сьогодні представлені розгалуженою мережею не тільки самих прокуратур різних рівнів та предметної компетенції, а й наукових і освітніх установ, інших організацій, які є юридичними особами, організаційно між собою взаємопов'язаних і взаємообумовлених єдністю вирішуваних завдань щодо забезпечення режиму законності і правопорядку в державі.

26 травня 2015 року Президентом України було затверджено Указ, яким було введено в дію рішення Ради національної безпеки й оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». Ця Стратегія спрямована на реалізацію до 2020 року визначених нею пріоритетів державної політики національної безпеки, а також реформ, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII, і Стратегією сталого розвитку «Україна–2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5. Серед основних напрямів державної політики національної безпеки України було, зокрема, сформовано положення про необхідність завершення реформування органів прокуратури відповідно до норм і стандартів Європейського Союзу.

Загалом же, організаційна система органів прокуратури та її єдність неодноразово ставала «наріжним каменем» процесу проведення низки реорганізаційних дій у її межах. Досвід розвитку цієї державної інституції показує, що даний процес не втрачає своєї динаміки й сьогодні.

Але, аналіз міжнародної нормотворчої практики продовжує показувати, що зобов'язань багато, а реальних результатів мало. Адже, певна річ, як зазначив Президент України, входження України до Ради Європи викликало нові бачення перспектив побудови й функціонування органів прокуратури. У Рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи 1604

(2003) 1 «Про роль прокуратури в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права», прийнятих на 870 зустрічі заступників міністрів 4 лютого 2004 р., підкреслюється її роль у забезпеченні безпеки та свободи в європейських суспільствах. У подальшому ПАРЄ у своїх резолюціях і рекомендаціях постійно нагадувала українській владі про зобов'язання перед Радою Європи змінити роль і функції прокуратури відповідно до зазначених положень Рекомендацій 1604 (2003) 1 [1, с. 63]. Проте, як влучно зазначив І. Назаров, європейську спільноту турбує більше не наявність у прокуратури України функцій не притаманних демократичним країнам, а ті повноваження, якими наділені органи прокуратури для реалізації своїх функцій, та випадки зловживання ними [2].

Зважаючи на це, можемо говорити про ті випадки, коли матеріальна норма є, а процесуальна відсутня, тобто немає механізму реалізації та досягнення поставлених цілей. Відтак, потрібен, насамперед, науково обґрунтований організаційний системно-функціональний підхід до процесу трансформаційних процесів в органах прокуратури, який надасть змогу вдосконалити діяльність її структурних підрозділів шляхом оптимізації їх завдань та функцій, структури й чисельності, фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового та кадрового забезпечення.

На сьогодні враховуючи усі трансформаційні процеси, досліджуючи систему прокуратури України, можемо говорити про ієрархію та спеціалізацію в системі органів прокуратури. За ієрархією можемо побачити чітку субординацію та підпорядкування в діяльності, а спеціалізовані прокуратури – діють за предметно-галузевим принципом і в окремих сферах життєдіяльності. Використання вертикальних і горизонтальних зв'язків структурних елементів прокуратури визначають лінійно-функціональний тип побудови її організаційної структури. Передбачений законодавством централізм і самостійність прокурорської системи, забезпечення нею єдності й законності на всій території країни об'єктивно диктують особливий характер організації та структурування прокуратури. В основі побудови системи органів прокуратури лежать жорстка ієрархія та визначеність об'єму прокурорських повноважень, імперативний порядок взаємовідносин усіх ланок прокуратури, процесуальна та службова дисципліна, гарантом яких виступає Генеральний прокурор України, поєднання єдиноначальності з колегіальністю [3, с. 6].

Характер же взаємозв'язків органів прокуратури між собою, по вертикалі та всередині власної структури по горизонталі, дають підстави для віднесення прокурорської системи за структурною побудовою до лінійно-функціонального типу. Це означає, що в структурах цього типу ланки нижчого рівня перебувають у безпосередньому (лінійному) підпорядкуванні керівника вищого рівня. Водночас кожен працівник прокуратури підлеглий і підзвітний лише одному керівникові та, відповідно, пов'язаний із вищими за рівнем органами прокуратури лише через нього. Лінійний керівник згідно з

принципом єдиноначальництва несе відповідальність за весь обсяг діяльності ввірених йому органів, підрозділів і працівників [3, с. 7]. Лінійна структура досить ефективна, оскільки ґрунтується на чітких і простих взаємозв'язках підлеглості. За таким принципом у прокуратурі будуються взаємовідносини, розподіляються повноваження, компетенція та функції.

Важливим організаційно-структурним рішенням стало утворення спеціалізованих прокуратур для забезпечення законності в специфічних сферах правових відносин, що мають особливу важливість для функціонування суспільства й держави, а також вимагають нестандартних заходів забезпечення організаційно-структурного характеру. Ними стали військові прокуратури та Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

На сьогодні важливо дійти єдиної позиції щодо процесу реформування та оптимізації системи та чисельності органів прокуратури. За своїм змістом оптимізація походить від латинського слова *optimus* та має декілька значень: а) це процес вибору найкращого варіанта з можливих; б) це процес приведення системи до оптимального стану; в) це процес надання будь-чому найвигідніших характеристик, співвідношень.

Усі трансформаційні процеси не можуть бути реалізовані без чіткої мети та розуміння правового статусу органів прокуратури. Правове регулювання як самої структурної побудови, так і функціонування зазначених органів потребує значних змін та удосконалення, приведення їх до стандартів та вимог європейської спільноти. Президент, Уряд, Парламент, представники органів прокуратури, які є активними учасниками, тією чи іншою мірою, реорганізаційних і реформаційних процесів, повинні розробити таку концепцію інституційної, функціональної та адміністративної реформи, яка значно оптимізує роботу та структуру органів прокуратури, а також забезпечить підвищення рівня кваліфікації прокурорів та рівномірне навантаження на кожного окремого прокурора, та створить сприятливі умови для взаємодії населення з органами прокуратури.

Отже, оптимізацію системи органів прокуратури необхідно здійснювати шляхом: критичного перегляду структури та штатів органів прокуратури; дотримання тієї позиції, що процес реформування має відображати вимоги сформованих світовою практикою засад функціонування органів прокуратури та правосуддя; чіткого визначення функціональних обов'язків і повноважень усіх структурних підрозділів органів прокуратури; усунення дублювання та паралелізму в роботі окремих структурних підрозділів органів прокуратури; наукового забезпечення діяльності органів прокуратури; визначення оптимальної штатної чисельності співробітників органів прокуратури та рівня їх матеріально-фінансового забезпечення; поступового запровадження диференційованих нормативів штатної чисельності та навантаження залежно від характеру покладених завдань на співробітників органів прокуратури; запровадження механізму забезпечення реалізації норм соціального захисту співробітників органів прокуратури;

вироблення та закріплення гарантій професійної діяльності органів прокуратури; підвищення рівня довіри до органів прокуратури, зниження рівня корупції в її структурних підрозділах.

Водночас не має порушуватися єдність системи прокуратури України, яка забезпечується: єдиними засадами організації та діяльності прокуратури; єдиним статусом прокурорів; єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності прокурорів; фінансуванням прокуратури виключно з Державного бюджету України; вирішенням питань внутрішньої діяльності прокуратури органами прокурорського самоврядування [4].

Коли ми говоримо про оптимізацію системи органів прокуратури, ми маємо на увазі необхідність їх переформатування в інституційну систему з такою кількістю особового складу, яка здатна виконувати основні функції держави щодо захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Оптимізація системи органів прокуратури та більш чітка регламентація їх діяльності сприятиме подальшому розвитку правосуддя в державі. Удосконалення ж організаційної структури полягає в перегляді штатних розкладів і укрупнення окремих прокуратур, що, на нашу думку, сприятиме поліпшенню діяльності досліджуваних.

Отже, оптимізація – це не просто бездумне та механічне скорочення особового складу та структурних елементів системи. Це, насамперед, перерозподіл обсягу повноважень між конкретними, чітко визначеними структурними елементами, а також між різними рівнями таких структур. До того ж, очевидним є той факт, що в епоху електронних технологій частина функцій, які сьогодні виконують співробітники органів прокуратури, повинна перейти у сферу електронних повноважень. Оптимізація органів прокуратури має, зокрема, виражатися через усунення термінологічних неточностей, колізій, прогалин і невизначеностей. А властивості прокуратури не повинні дублювати властивості інших правозастосовних органів.

Література

1. Марочкін І.Є. Прокуратура України: проблеми становлення і розвитку. *Правоохоронна діяльність*. 2011. № 2 (15). С. 62-68.
2. Назаров І. Прокуратура України на шляху до європейських стандартів. *Право України*. 2007. № 2. С. 85-88.
3. Організація роботи та управління в органах прокуратури: навч. посіб. у запитаннях і відповідях / За заг. ред. М.К. Якимчука і І.В. Європіної. К.: Національна академія прокуратури України. 2009. 207 с.
4. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.

Безрідна Наталія Олександрівна,
*курсантка 4 курсу навчального-
наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ДИСКРИМІНАЦІЯ, ЯК МОТИВ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

У наш час дискримінація є найпоширенішою формою порушення та зловживання прав людини. Потерпілим від цього явища може стати будь-хто. На захист потерпілим від проявів дискримінації стає кримінально-правове законодавство. Явище, що стало об'єктом нашого дослідження, було назрілим питанням у багатьох вчених та практиків у галузі права. Велика увага у роботі звертається на розуміння дискримінації, як мотиву вчинення кримінального правопорушення. Проблема проявів дискримінації може рахуватися новою для вітчизняного законодавства, але у теперішній час, вивченням дискримінації у кримінально-правовому аспекті займалися такі науковці, як Березіна О. О., Брандт З. В., Мітіна Н. М., Пономарьов С. Ю., Савченко А. В. та інші. Варто звернути увагу на те, що Основний Закон нашої держави декларує заборону різним проявам дискримінації. З огляду на викладене, можна стверджувати, що тема має актуальне значення для вивчення, як у науковому напрямі, так і у практичному.

Положення Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації» вказують на те, що винні у порушенні вимог законодавства щодо запобігання дискримінації несуть такі види відповідальності, як цивільну, кримінальну чи адміністративну [1].

Окрім цього, не тільки Конституція України та вищезазначений Закон відіграють роль у забороні дискримінації, але й кримінальне законодавство, зокрема, ст. 127 ККУ, яка наголошує, що «заборонено катування з метою залякування чи дискримінації...».

Перейдемо до визначення поняття. Загалом, дискримінація являє собою загальноправове поняття, яке обмежує права фізичних або юридичних осіб, у

порівнянні з іншими. Вона відбувається за таких умов:

1. Обмеження або позбавлення прав певної категорії за расовою чи національною належністю, політичними переконаннями тощо;
2. Створення причин, що ставлять державу у гірке становище порівняно з іншими країнами [5, с. 159].

Науковець Поліщук Ю. О. стверджує, що дискримінація – це діяння, які скоюються по відношенню до людей на основі показу відмінностей між ними, що у свою чергу, тягне порушення прав та свобод особи, приниження її честі та гідності [6, с. 414].

Виходячи з цього визначення можна підкреслити, що дискримінація являє собою мотив кримінального правопорушення, який спонукає людину вчинити протиправне діяння, наприклад таке, як катування, або навіть вбивство на ґрунті ненависті.

Отже, дискримінація являє собою діяння, що полягає у примусі потерпілого вчинити дії, що суперечать його волі. Для цього явища притаманні прояви насильства. Дане діяння навмисно обмежує або позбавляє права чи свободи, можливості і переваги людини на основі раси, релігії, етнічного походження, віри, політичних переконань, та інших ознак, що виступають «мотивом для вчинення кримінального правопорушення».

Література

1. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 04.10.2022)
2. Правознавство: словник термінів. Навч. посіб. за ред. В. Г. Гончаренка. К. : Юрисконсульт, КНТ. 2007. 636 с.
3. Поліщук Ю. О. Проблеми розуміння дискримінації як однієї з цілей катування. Форум права. 2008. № 3. С. 411–418.

Гонтар А.А.,

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підготовки Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Корогод С.В.

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ

Зважаючи на сучасні напрямки та загальний стан розвитку суспільства, така категорія як «дискримінація», на чолі з необхідністю її якісного правового регулювання, постає одним з центральних серед активно обговорюваних питань у всіх цивілізованих країнах світу, а розуміння концептуальних основ принципу недискримінації, зокрема у міжнародній та національній практиці, все частіше знаходить своє відображення у фахових предметних дослідженнях. Така «популярність» проявів дискримінації створює цілком реальні виклики для держави, які у середньо та довгостроковій перспективі не лише погіршують внутрішнє соціально-економічне становище, а й ускладнюють ефективність підтримання та забезпечення правопорядку, заважають якісній реалізації євроінтеграційних процесів в Україні. У зв'язку з чим, вважаємо беззаперечно важливим й актуальним здійснення наукових досліджень аспектів обраної проблематики, передусім шляхом висвітлення нині функціонуючих видів дискримінації, а також національно-правових проблем їх нормативного регулювання.

Відповідно до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» визначається, що дискримінація – це ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є

належними та необхідними [1].

Дискримінація як аспект неправомірного варіанту поведінки хоч і має соціально-психологічну природу, але у частині випадків така поведінка матиме законодавчо передбачені юридичні наслідки. Згідно вищевказаного нормативного акту, формами неправомірної поведінки, що охоплюється категорією «дискримінації» є: пряма дискримінація, непрямая дискримінація, підбурювання до дискримінації, пособництво у дискримінації, утиск [1], пряма та непрямая дискримінація (в залежності від мети діяння), насильство того чи іншого спрямування, обмеження, позбавлення прав, можливостей тощо.

На даний момент, зважаючи на розгалуженість зазначених видів та форм дискримінації, в Україні вказані дефініції виявляються як у публічно, так і приватно-правових відносинах, до того ж, іноді, дискримінація походить й взагалі від не об'єктивного тлумачення законодавчих приписів, не згадуючи вже про укорінені національні стереотипи, внаслідок чого необхідність передусім якісного правового регулювання набуває неабиякого суспільного резонансу.

Інститут правового регулювання дискримінації є досить складним міжгалузевим інститутом [2, с. 140], який охоплює норми як конституційного, так і міжнародного публічного права, а принцип заборони дискримінації є абсолютним та універсальним, і поширюється на усі види правовідносини, зокрема як аспект однієї з основних засад реалізації та забезпечення прав і свобод людини і громадянина державою.

Найбільш комплексним в процесі забезпечення недопущення випадків дискримінації нині є Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», що виступає національною системою, що призначена запобігати та протидіяти дискримінації в Україні через безпосередні функції та процеси, на здійснення яких уповноважені окремі законодавчо передбачені суб'єкти.

Відповідно до ст. 161 Кримінального кодексу України передбачається санкція за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, ставлення до релігії, інших ознак [3]. Однак, варто декламувати, що аналіз практики українських судів демонструє, що притягнення до відповідальності на підставі цієї статті відбувається зовсім нечасто, і значна кількість випадків дискримінації вчиняється поза юрисдикцією кримінального закону.

Адміністративне судочинство, в свою чергу, частіше сприяє припиненню дискримінацію через скасування акту, зокрема в більшості випадків – через його визнання протиправним, однак, не «дискримінаційним». Випадки відшкодування моральної чи матеріальної шкоди, завданої дискримінаційним поведженням (у межах цивільного чи адміністративного судочинства), також є поодинокими. Єдиний спеціальний орган конституційного контролю за дискримінацією в Україні – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [2, с. 148] – на жаль, й досі не

наділений конкретними повноваженнями, що сприяли б якісному та ефективному реагуванню на дискримінаційні правопорушення.

Підсумовуючи, варто зазначити, стан протидії дискримінації на сучасному етапі розвитку як суспільства, так й інституту правового регулювання вищевказаного, є віддаленими від досконалості, що зумовлено зокрема багатогранністю такого соціально-правового явища як дискримінація. Види дискримінації, її суб'єкти та форми видозмінюються в залежності від специфіки та сфери суспільних відносин, правового становища осіб, які завдають чи зазнають дискримінації, проте усі зумовлюються зазначеним низьким рівнем правового регулювання низки її складових. З метою впорядкування та систематизації знань про дискримінацію необхідно проводити якомога більше комплексних як теоретичних, так і практичних досліджень, із паралельним застосуванням законодавчих приписів й найкращих міжнародних практик з протидії дискримінаційним правопорушенням. До того ж виокремлено, що однією з найбільших прогалин в законодавстві з якісного правового регулювання є відсутність функціонального предметного комплексу дійсних повноважень в центрального суб'єкта забезпечення принципу недискримінації в державі, тобто компетентне законодавче розширення меж дієвих повноважень Уповноваженого Верховної ради з прав людини вагомим чином здатне вплинути на стан протидії дискримінації в державі в цілому, що сприятиме як доповненню до підґрунтя визнання України об'єктивно правовою та демократичною державою, так і євроінтеграційним зрушенням в курсі України, що визначений згідно чинних ратифікованих Верховною Радою міжнародно-правових актів та угод.

Література

1. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» Документ 5207-VI, редакція від 30.05.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.
2. Янковець І.В. Дискримінація та інституційний механізм подолання її в Україні : дис. ... доктора філософії з права. Одеса. 2020. 300 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14440/Дисертація%20Янковець.pdf?sequence=4&isAllowed=y>.
3. Кримінальний Кодекс України. Документ 2341-III, чинний, редакція від 05.01.2022. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Яковлева Анна Андріївна

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Чорна Аліна Геннадіївна

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА ДИСКРИМІНАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Треба почати з того, що собою являє дискримінація, отже це - будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав. [1]

У сучасному світі суспільство стало більш толерантним, ніж було раніше. Люди стали менш звертати уваги на колір шкіри, релігію людини, на її етнічне походження. Жінки у багатьох країнах, мають рівні права з чоловіками, можуть вибирати «чоловічі» професії такі як служба в поліції, професія військовослужбовців. Це працює не лише в сторону жінок, але і чоловіків також, вони освоюють такі нові для них професії, як візажист та перукар.

Але на жаль, залишилися ще країни, в яких у великих масштабах існує дискримінація на ґрунті гендерної рівності. Прикладом може бути Сирія, де жінки повністю залежать від чоловіків. Вони не можуть самостійно обирати місце проживання, не можуть виходити з помешкання без дозволу чоловіка, не можуть самостійно виїжджати за кордон та влаштуватися на роботу [2]. В Алжирі відношення до жінок трохи лояльніше, але самостійно жінка не може звернутися для отримання паспорту.

Найбільш суворо до жінок відносяться у країнах Близького Сходу та Північної Африки в Ірані. Там немає у законодавстві норм гендерної рівності, жінка не може без чоловіка, не самостійно обирати собі житло, виходити на вулицю, влаштуватися на роботу, отримати паспорт та виїхати за кордон. А в тринадцять вони вже можуть виходити заміж, без дозволу батьків.

Дуже вразливою часткою населення, що часто потрапляє під дискримінацію це – діти. Коли діти навчаються у школі, вони можуть бути достатньо жорстокі, по відношенню, до своїх однолітків, не розуміючи, які

наслідки це може за собою понести. Діти ображають інших дітей, за зовнішністю, тих що не схожі на них, або у яких є певні вади, також на матеріальних підставах, коли батьки не можуть дозволити собі купувати дитині дорогі речі, що переростає вже у булінг, після чого у дитини можуть з'явитися суїцидальні думки, які можуть призвести до самогубства.

Також згідно з опитуванням, проведеним ЮНІСЕФ у лютому 2017 року, 67% дітей протягом останніх трьох місяців зіштовхувалися з переслідуванням. При цьому 24%, тобто кожна четверта дитина, за цей період ставали жертвами булінгу. За даними ВООЗ, Україна у 2016 році займала 7 місце у світі з переслідувань та 9 місце – за кількістю жертв цькування серед 15-ти річних [3].

В Україні досить часто люди через вік, зазнають дискримінації під час працевлаштування, що являє собою так званий ейджизм. Роботодавці хочуть брати на роботу молодих, амбіційних, людей які тільки на їх думку можуть зростати вверх по кар'єрних сходах. За статтею 43 Конституції України, кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Роботодавці часто пишуть у своїх оголошеннях обмеження щодо віку працівників, але за ч.3 ст. 11 Закону України « Про зайнятість населення» і ст. 241 Закону про рекламу [4].

Отже, проблема дискримінації у сучасному суспільстві продовжує існувати достатньо гостро. Наше суспільство хоч і стало більш просуватися у бік толерантності, але досі, ця проблема остається відкритою. Для подальшого зменшення дискримінації, треба проводити більш просвітницькі заходи у цій сфері, просувати у соціальних мережах відеоматеріали щодо зменшення дискримінації. Робити, так щоб громадяни були більш проінформовані, закликати до цього владу. Проводити профілактичні бесіди з дітьми у школах та дитячих садках.

Література

1. Дискримінація. Вільна енциклопедія «Вікіпедія» URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>.
2. Гендерна рівність – у яких країнах жінки мають найменше прав. Аналітичний портал «Слово і діло» URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/06/infografika/suspilstvo/yakuh-krayinax-blyzkoho-sxodu-ta-pivnichnoyi-afryky-zhinky-mayut-bilshe-prav>.
3. 40% дитячих самогубств – це наслідок булінгу з боку однолітків (дослідження). Українські медійні системи «Главком» URL: <https://glavcom.ua/news/40-dityachih-samogubstv-ce-naslidok-bulingu-z-boku-odnolitkiv-doslidzhennya-455022.html#:~:text=%>.
4. Дискримінація за віком у сучасному суспільстві. Офіційний сайт Долинської міської ради «Долина». URL: <https://dolyna.if.ua/novyny/dyskryminatsiia-za-vikom-u-suchasnomu-suspilstvi/>.

Ткач Ю.О.,
*ад'юнкт кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Гаркуша А.Г.,
*доцент кафедри кримінального
процесу та стратегічних
розслідувань Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТОРГІВЛІ ЖІНОК В УКРАЇНІ

В Україні не менше важливим і актуальним питанням залишається торгівля людьми. Згідно Закону України «Про протидію торгівлі людьми» від 20.09.2011 №3739-VI в Україні заборонена торгівля людьми. Кримінальним кодексом України передбачена кримінальна відповідальність за торгівлю людьми за статтею 149 КК України [1, 2].

Так, 24 лютого 2022 року Російська Федерація здійснила повномасштабне вторгнення в Україну. Більшість міст в Україні було окуповано, а саме в Київській області, Харківській області, Донецькій області, Луганській області, Запорізькій області, Херсонській області. В результаті чого більшість жінок з дітьми довелось покинути свої міста та їхати за кордон, щоб врятуватись від війни. Однак за кордоном злочинці зловживають безпорадним станом та без вихідним положенням жінок з дітьми, які приїхали шукати собі прихисток входять у довіру пропонують їм нібито житло, допомогу у оформленні документів для отримання грошової допомоги, роботи тощо, забирають паспорт громадянина України та в подальшому жінок експлуатують у секс-індустрії в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або продають на органи тощо.

Необхідно зауважити на тому, що Інтернет також відіграє велику роль бо більшість жінок, які поїхали закордон, ще шукають інформацію стосовно роботи, житла та інше, за допомогою соціальних мереж, в різних чатах тощо, а злочинці це використовують з метою з своїх злочинних цілей та за допомогою соціальних мереж здійснюють вербування жінок.

Окрім цього, влада занепокоєна, що відбувається в країні під час воєнного часу та приділяє увагу такій проблемі, як Торгівля жінками та дівчатами, відповідно до цього 23 вересня 2022 року на полях 77-ї сесії Генасамблеї ООН відбувся захід «Торгівля жінками та дівчатами з метою

сексуальної експлуатації: Реагування на виклики запобігання та захисту в контексті війни в Україні». Під час проведення цього заходу було приділено особливу увагу питанню насильницької депортації українців з тимчасово окупованих територій України до Росії. Було зазначено, що близько 1,5 мільйона громадян, більшість з яких - жінки та діти, наразі перебувають на території Російської федерації без можливості повернутись додому [3].

Також зауважено на необхідності реалізації Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, яка включає всі ключові елементи національної політики для попередження злочинів торгівлі людьми та надання постраждалим усієї необхідної підтримки [3].

Так, основна мета Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року від 14.07.2021 № 800-р є удосконалення механізму запобігання торгівлі людьми, підвищення ефективності виявлення осіб, які вчиняють злочини, пов'язані з торгівлею людьми, а також забезпечення захисту прав осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та надання їм допомоги [4].

Отже розглядаючи поняття «торгівля жінками» відрізняється від поняття «торгівля людьми» за походженням, є вужчим і за обсягом, адже об'єктом другого може бути будь-яка особа, незалежно від статі і віку [5, с. 379].

Таким чином метою торгівлі жінками може бути насильницький шлюб, примусова праця, сервітюд, використання в домашньому господарстві і промисловому чи сільськогосподарському секторах, народження дитини примусово чи на замовлення, використання в легальному та нелегальному сексуальному бізнесі або секс-індустрії. Зазначимо, що термін «секс-індустрія» – це сфера діяльності, яка пов'язана з використанням та експлуатацією статевих людських інстинктів або їх відхилень з метою збагачення окремих осіб [6, с. 902].

Ознакою торгівлі жінками є такі ситуації, коли: жінка не знала про те, що вона буде працювати в проституції або була ошукана щодо знання обставин, в яких їй доведеться працювати; жінка не вільна прийняти особисте рішення про те, чи бажає вона взагалі працювати в проституції; жінку примушують віддавати зароблені нею гроші іншим особам; жінка пов'язана з боргами, з якими вона спочатку повинна розплатитись, перш ніж вона сама зможе розпоряджатися своїми власними прибутками, стане вільно вирішувати, чи може вона припинити роботу перш ніж вона отримає назад свій паспорт; жінку постійно тримають під контролем інші особи; жінку обмежують у вільному пересуванні або в можливостях спілкування з іншими людьми; жінка не вільна відмовити окремим клієнтам або протестувати проти окремих видів сексуального контакту [7, с. 6].

Наразі, у зв'язку з загостренням воєнного конфлікту ще більша кількість жінок та дітей вимушені залишати Україну та прямувати за кордон. За результатами дослідження Інтернет ресурсу «LB.ua дорослий погляд на світ» зазначає, що з 24 лютого кордон України перетнули понад 9 мільйонів людей

[8]. Таким чином переважна більшість біженців з України це жінки, діти та люди похилого віку, адже майже всім чоловікам у віці від 18 до 60 років на період воєнного стану заборонений виїзд за кордон [9].

Також, відповідно до статистичних даних Офісу Генерального прокурора України, а саме: єдиного звіту кримінальні правопорушення за 8 місяців 2022 року: внесено до ЄРДР кримінальних правопорушень за статтею 149 всього – 558; з них за ч. 2 всього – 222; за ч. 3 всього – 311; з обвинувальним актом направлено до суду: 149 кримінальних проваджень [10].

Підсумовуючи наведене, робимо висновок про те, що нажалі ситуація щодо порушення прав жінок України та питання дискримінації відносно них досить актуальне та потребує ретельної уваги.

Так, згідно вимог конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами (укр/рос) від 02.12.1949 наголошує на тому, що відповідно до стаття 1 сторони в цій Конвенції зобов'язуються накладати кару на кожного, хто для вдоволення похоті іншої особи: 1) зводить, умовляє або спокушає з метою проституції іншу особу, навіть за згодою цієї особи; 2) експлуатує проституцію іншої особи, навіть за згодою цієї особи. У статті 2 сторони в цій Конвенції зобов'язуються, далі, накладати кару на кожного, хто: 1) утримує будинок розпусти чи управляє ним або свідомо фінансує чи бере участь у фінансуванні будинку розпусти; 2) здає в оренду або наймає будівлю чи інше місце, або частину такого, знаючи, що вони будуть використані з метою проституції третіми особами [11].

Також, у 2020 році Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок, який було створено для розгляду ходу здійснення Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, ухвалив Загальну рекомендацію №38 щодо торгівлі жінками та дівчатами в контексті глобальної міграції [12]. Оскільки Комітет є структурою, яка приймає авторитетні інтерпретації відповідних статей Конвенції, його загальні рекомендації заслуговують ретельної уваги.

Одним з найважливіших елементів Загальної рекомендації №38 є надання детального опису першопричин торгівлі жінками та дівчатами. Виявлення та усунення таких основних причин є ключовими для успішного виконання державами-учасницями своїх зобов'язань щодо запобігання торгівлі людьми та сексуальної експлуатації жінок та дівчат у контексті глобальної міграції.

Першопричинами торгівлі жінками та дівчатами Комітет називає: системну дискримінацію за гендерною ознакою, що створює економічну та соціальну несправедливість, яку непропорційно відчують жінки та дівчата; попит, який сприяє експлуатації та веде до торгівлі людьми; ситуації конфліктів та надзвичайних гуманітарних ситуацій, включаючи переміщення; дискримінацію в режимах міграції та надання притулку [13].

На нашу думку, на теперішній час виникає необхідність посилити контроль, щодо відповідних спільних перевірок Національної поліції України,

Державною прикордонною службою України, СБУ, Міністерство соціальної політики, Держадміністрацій та органів місцевого самоврядування з відповідними міжнародними установами щодо перетну та подальшого облаштування жінок з дітьми під час перебування за кордоном. Кіберполіції посилює моніторинг з метою виявлення фейкових або підозрілої інформації, які опубліковують злочинці для подальшого вербування жінок.

Література

1. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text> (дата звернення 29.09.2022).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=149#w1_1 (дата звернення 29.09.2022).
3. Євроінтеграційний портал? Ольга Стефанішина на полях Генасамблеї ООН: Україна нарощує співпрацю з ЄС для протидії торгівлі людьми: веб-сайт. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/olga-stefanishyna-na-polyah-genasambleyi-onn-ukrayina-naroshchuye-spiivpracyu-z-yes-dlya> (дата звернення: 29.09.2022).
4. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 800-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2021-r#Text> (дата звернення 29.09.2022).
5. Нагачевська Ю.С. Щодо сутності поняття «Торгівля жінками з метою сексуальної експлуатації». *Науковий Вісник 2 Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. С. 376–386.
6. Андрієнко М. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. –Т. VI. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) / М. Андрієнко, О. Заворотнюк; відп. редактори: В.В. Коваленко, Є.М. Моїсєєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. К.: Атіка, 2010. 1128 с.
7. Довідник з проблеми запобігання торгівлі жінками для консультантів «Телефонів Довіри». К., 1999. Вип. 4.
8. LB.ua дорослий погляд на світ? Понад 9 млн українців виїхали з країни з початку війни, – ООН: веб-сайт. URL: https://lb.ua/society/2022/07/14/523112_ponad_9 mln_ukraintsiv_viihali_z_kraini.html (дата звернення: 29.09.2022).
9. Made for minds? З України від початку війни виїхали майже 8 мільйонів осіб: веб-сайт. URL: <https://www.dw.com/uk/z-ukrainy-vid-pochatku-viiny-vyikhaly-maizhe-8-millioniv-osib/a-62182312> (дата звернення: 02.10.2022).
10. Офіс Генерального прокурора, Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування: веб-сайт. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 02.10.2022).
11. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами (укр/рос) ООН від 02.12.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162#Text (дата звернення 02.10.2022).
12. Загальна рекомендація №38 (2020) щодо торгівлі жінками та дівчатами в контексті глобальної міграції. Вилучено із: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/CEDAW_C_GC_38_9278_E.pdf.
13. Зайцева О.В. Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок пропонує оновлене бачення протидії торгівлі людьми. *International scientific journal «Grail of Science»*. 2011. № 8. С. 108 – 110.

**Чаплинський Костянтин
Олександрович,**

*доктор юридичних наук, професо,
завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖІНОК І ДІТЕЙ

В умовах військової агресії з боку росії і як наслідок збільшення зусиль щодо розбудови України як правової й незалежної держави з метою інтегрування до Європейського співтовариства, реформування економічної, соціальної й політичної систем суспільства, виняткової політичної обстановки в державі, ускладнення криміногенної ситуації спостерігається зміна структури та характеру злочинності, загальний рівень якої має тенденцію до зростання. Нажаль спостерігається збільшення кількості насильницьких злочинів, особливо кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості жінок і дітей.

Безумовно динамічні зміни у характері насильницьких злочинів й умовах боротьби з ними на сьогодні наочно демонструють недостатність старих засобів й методів правової, організаційної, технічної і тактичної протидії злочинним проявам і необхідність їх істотного оновлення, вдосконалення та розвитку.

Низка фахівців (В. Корнієнко, О. Шевяков, Шу Гао Хан) звертають увагу і на відсутність належної системи психологічної підтримки певної категорії осіб [1, с. 8-14]. Е. Скіба і К. Ткаченко зосереджують свою увагу на гендерні виклики сучасних суспільств, які мають низку невирішених правових та організаційних питань [2, с. 18-24].

Отже, однією з причин зростання злочинних проявів є наявність певних прорахунків у реформуванні економічної й соціальної сфер суспільства, кримінального та кримінального процесуального законодавства, нестабільність у сфері безпеки держави. Законодавець знаходиться в постійному пошуку нових дієвих способів реагування держави і суспільства на кримінальні правопорушення та протидії злочинності, враховуючи певні негативні наслідки неефективності застосування лише традиційного кримінального переслідування і покарання [2].

Безумовно у цій діяльності головне місце законодавець приділяє питанням забезпечення основних прав, свобод і законних інтересів жінок та дітей.

Посилена правова охорона жінок і дітей від злочинних посягань, особливо забезпечення нормального статевого розвитку неповнолітніх та статевої свободи й недоторканості є одним із головних пріоритетів держави.

Цілком можна погодитися з Г.Ю. Нікітіною-Дудіковою, що кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості завдають шкоди здоров'ю, нормальному фізичному розвитку неповнолітніх, вони суттєво впливають та травмують їхню психіку й згубно позначаються на моральному формуванні майбутнього покоління. Суспільна небезпека кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості жінок і дітей міститься не лише в заподіюваній шкоді нормальному статевому розвитку неповнолітніх, яку об'єктивно заподіюють їх учиненням. Вона посилюється і тому, що ці протиправні діяння спричиняють серйозні моральні страждання близьким потерпілих, зокрема батькам і членам родини. Зрештою, підвищена суспільна небезпека цих кримінальних правопорушень виявляється у власне суспільній небезпеці осіб, що їх вчинюють. Такі особи цинічно нехтують суспільною мораллю, законами держави, користуються довірливістю дітей, їхнім недостатнім життєвим досвідом, зухвало порушують етичні норми, що призводить до моральної деградації та порушення суспільних інтересів [3, с. 38].

Зважаючи на це, одним із першочергових завдань правоохоронних органів України, а саме Національної поліції, є захист жінок і дітей від різних протиправних посягань, особливо під час збройної агресії з боку росії. Враховуючи, що внаслідок поширення бойових дій дедалі збільшується кількість внутрішньо переміщених жінок і дітей. Така категорія громадян залишається дедалі більш вразливою та найменш захищеною.

Незважаючи на гарячу фазу військових дій, в рамках Всеукраїнського проекту «Вчені України єдині. Разом ми сильніші» науковці на сьогодні продовжують проводити досить цікаві й актуальні наукові дослідження та виносити їх на публічні обговорення.

Безумовно більшість таких досліджень стосується удосконалення методики розкриття й розслідування кримінальних правопорушень (особливо військових злочинів, сексуального насилля відносно жінок і дітей на окупованих територіях), профілактики злочинних проявів, а також покращення кримінальної процесуальної діяльності.

Сьогодні внаслідок військової агресії з боку росії Євроінтеграційні процеси всередині країни набирають нових обертів. На сьогодні Україна намагається у найкоротші терміни стати повноправним членом Європейського Союзу. Для цього потрібно продовжувати започатковані реформи, насамперед у правоохоронній сфері.

З огляду на це, в Україні нині триває період комплексного реформування кримінального та кримінального процесуального законодавства, спрямованого на його гармонізацію з європейськими та міжнародними стандартами.

У цьому процесі головні питання, які виносяться на порядок денний, повинні стосуватися основним напрямом і проблемним питанням забезпечення основних прав, свобод і законних інтересів людини, зокрема статевої свободи та статевої недоторканості жінок і дітей.

Література

1. Victoria Korniienko, Oleksii Sheviakov, Schu Gao Han System of psychological support for the development of rehabilitation potential of power structures specialists. *Scientific journal «Philosophy, Economics and Law Review»*. Dnipropetrovsk state university of internal affairs. Volume 2, no. 1. 2022. 239 p. Dnipro, 2022. С. 7-15.
UDC 159.364.2.
DOI: 10.31733/2786-491X-2022-1-7-15
2. Eleonora Skyba, Kateryna Tkachenko Gender challenges of modern societies. *Scientific journal «Philosophy, Economics and Law Review»*. Dnipropetrovsk state university of internal affairs. Volume 1, no. 2, 2021. 232 p. Dnipro, 2022. С. 18-24.
UDC 340.12.
DOI :10.31733/2786-491X-2021-2-18-24
3. Жук А.А. Охорона прав, свобод і законних інтересів підозрюваного під час застосування запобіжного заходу тримання під вартою : дисер. на здобуття наук. ступ. доктора філософії за спец. 081 «Право» / Жук Андрій Андрійович. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2022. 268 с.
4. Нікітіна-Дудікова Г.Ю. Теоретичні та практичні основи криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей : дисер. на здобуття наук. ступ. доктора юридичних наук за спец. 081 «Право» / Нікітіна-Дудікова Ганна Юріївна. Національна академія внутрішніх справ. Київ. 2022. 713 с.

Якимець О.А.,

*курсант Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Чорна А.Г.,

*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Категорія "дискримінація" походить від латинського "discriminatio", що в перекладі означає "утиск". Вперше цей термін з'явився англійською у другій половині XVII в. та міцно закріпився у розмовній мові представників

північноамериканського континенту у зв'язку з появою на політичній карті світу у XVIII столітті нової держави – Сполучених Штатів Америки, де протягом багатьох десятиліть суспільство диференціювалося на дві категорії населення – «білі» та «чорні». Перші пережили асиміляційні процеси, викликані власним переселенням з Європи у пошуках кращого життя, скарбів, які приваблюють своєю шаленством, і, звичайно, втечею напівкримінальних особистостей від європейського правосуддя на інший континент. Другі - це, як правило, корінні жителі, мексиканці, які мігрують у США на заробітки, а також афроамериканське населення внаслідок работоргівлі [1].

Англо-український юридичний словник показує, що англійське слово «discrimination» перекладається у двох аспектах: «1. вміння розбиратися; 2. Різний підхід, неоднакове ставлення». Словник іноземних мов дає дефініцію дискримінації як «обмеження чи позбавлення прав певної категорії громадян за ознакою статі, за релігійними та політичними переконаннями тощо». Словник української мови дієслово «дискримінувати» визначає як «обмежити у правах, позбавити рівноправності».

Фахівці окремих галузей знань також дають визначення феномену, що досліджується, пов'язуючи його зі специфікою самих галузей знань. Так, економісти говорять про «дискримінацію праці», «цінову дискримінацію в ринкових відносинах», «гендерну дискримінацію».

Слід підкреслити, що в сучасній Україні принцип рівноправності, як і раніше, залишається актуальним, суспільство покликане постійно затверджувати і підтримувати цей принцип, який порушується досить часто на практиці та послаблюється перевагами та пільгами, що надаються деяким групам або верствам, у тому числі пропагуючим перевагу однієї нації. народу над іншою.

При цьому приклади різної дискримінаційної поведінки вказані ще в 1960 році в «Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти», і включає «відмінність, виняток, обмеження або перевагу за ознакою».

Європейський суд з прав людини визначав поведінку як дискримінаційну, якщо вона не має об'єктивної та обґрунтованої причини. Іншими словами, якщо вона не має виправданої мети або існує серйозна диспропорція між метою і засобами її досягнення [2].

В Україні основним нормативно-правовим актом, що розкриває законодавче визначення дискримінації та встановлює основні засади боротьби з дискримінацією в різних сферах, є Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Стаття 1 цього закону закріплює, що дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в

будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [3]. Таким чином, недоліком підходу до визначення дискримінації у вітчизняному законодавстві стає фактична неможливість сформулювати конкретні ознаки дискримінації як певного різновиду правопорушення.

Заборона дискримінації у сфері праці та занять — один із чотирьох основоположних принципів Міжнародної організації праці (далі – МОП), дотримання яких, згідно з Декларацією МОП 1998 року, є обов'язковим для всіх держав - членів Організації незалежно від факту ратифікації конкретних конвенцій з цього приводу [4].

Будь-яка дискримінація заборонена законом – як міжнародними угодами (2, 7, та інші статті Міжнародного пакту про права людини; 4 20, інші статті Міжнародної конвенції цивільних та політичних прав; Декларація Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенція ООН про права інвалідів).

Дослідники та правознавці виділяють такі види дискримінації – вікову, гендерну/статеву, расову, національну, релігійну, пов'язану з обмеженістю здібностей, а також:

- образливу, ворожу – тобто дискримінацію, пов'язану з забобонами та стереотипами;
- дискримінацію за точкою зору та контентом мови;
- позитивну - вона має широке поширення, оскільки «відносно певної групи осіб держава має право встановлювати переваги, що пов'язується з особливою турботою держави про неї»;
- зворотне – тобто преференційне ставлення до меншин, зазвичай через спеціальні програми, як правило, досить негативно сприймається людьми;
- непряму – тобто дискримінація не пов'язана безпосередньо з ознакою, що дискримінується, але умови підібрані таким чином, що дискримінована особа не здатна досягти успіху [5].

У результаті дослідження можна дійти невтішного висновку, що є кілька способів боротьби з дискримінацією:

По-перше, юридична діяльність щодо зміцнення права на недискримінацію, у тому числі шляхом внесення положень, що забороняють різні види дискримінації, до чинної нормативно-правової бази країни відповідно до міжнародних стандартів. Такими діями може стати ратифікація низки конвенцій МОП – наприклад, «Конвенція про корінні народи та народи, які ведуть племінний спосіб життя в незалежних країнах» (Конвенція № 169), «Конвенція про перегляд конвенції (переглянутої) 1952 року про охорону материнства» (Конвенція №183).

По-друге, ефективним способом у довгостроковій перспективі постає проведення освітніх програм та освітньо-інформаційної діяльності, які виховуватимуть повагу, заохочуватимуть різноманіття та сприятимуть

толерантності, пригнічуватимуть механізми забобонів та нетерпимості. До цього ж способу можна віднести і пропаганду, в тому числі і на державному рівні, шляхом залучення незалежних журналістів, засобів масової інформації, інтернет-блогерів, PR-агентств [5].

По-третє, активізм з боку громадянського суспільства, що ставить завдання домагатися засудженню дискримінації та забобонів, боротися зі злочинами на ґрунті ненависті, надавати підтримку жертвам дискримінації та просувати внесення відповідних змін до законодавства. Активне громадянське суспільство дозволить краще стежити за відсутністю порушень законодавства, зможе привертати увагу до порушень, у тому числі шляхом звернень до державних структур – наприклад, прокуратури чи Державної інспекції праці.

Українське суспільство впродовж своєї історії виявляло достатній рівень толерантності та недискримінації. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» встановлює основні засади боротьби з дискримінацією в різних сферах життя та закріплює поняття «дискримінація», яке потребує доопрацювання в аспекті визначення чітких критеріїв дискримінації з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Література

1. Грень Н.М. Історія розвитку правових механізмів протидії дискримінації. Справедливий Закон—найвища суспільна мудрість. 2021. С. 237.
2. Палій Н.О. Правові аспекти протидії дискримінації жінок (міжнародний досвід). Бюлетень Міністерства юстиції України 2019. № 3. С. 47-51.
3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.08.2012 року. № 5207- VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 32. Ст. 412.
4. Равлінко З.П. Заборона дискримінації: загальнотеоретичне дослідження. 2020 URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1738/dysertacijanazdobuttyanaukovogostupenyakandydatanaukravlinkozp.pdf>
5. Відішева О.К., Пелех І.О. Правове закріплення механізму захисту та забезпечення запобігання та протидія дискримінації. Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук ххі століття. 2020. С. 122.

Анастасія ДАНИЛЬЧЕНКО,
*курсантка ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної
поліції Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Світлана КОРОГОД,
*старший викладач кафедри
кримінального права та криминології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Підписавши у 2014 році Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна зобов'язалася адаптувати національне законодавство до європейських та міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини. При цьому чільне місце посідає повага до прав людини та гарантування рівних політичних, економічних, соціальних і культурних прав громадянам незалежно від їх етнічної, релігійної чи мовної приналежності, недискримінація та толерантність.

Кримінальне право є лише частиною відповіді на проблему расистсько мотивованих кримінальних правопорушень, але в поєднанні з іншими заходами воно може стати каталізатором реабілітації жертв, кримінального покарання та, зрештою, зміни у суспільній свідомості, що сприятиме зміні та коригуванню суспільних цінностей у бік більшої толерантності та відкритості.

У сфері протидії кримінальним правопорушенням на ґрунті ненависті українське законодавство порівнянне з законодавством багатьох європейських країн, а в деяких аспектах навіть більш досконале. Рівність та гідність гарантовані Конституцією України, Кримінальний кодекс передбачає більш суворе покарання за кримінальні правопорушення на ґрунті расової ненависті, Україна ратифікувала найважливіші міжнародні угоди за останні роки. Найбільшою проблемою є послідовне застосування існуючих законів, які захищають групи жертв, а не самі закони. Проте українські правозахисні організації та міжнародні інституції мають пропозиції адаптувати наші закони [1, с.154].

Кримінальні правопорушення на ґрунті расової дискримінації заперечують людську гідність та індивідуальність жертви та порушують принцип, згідно з яким закон гарантує кожному право на рівний захист.

Концепція кримінального правопорушення на ґрунті ненависті сягає корінням заперечення будь-якої дискримінації особи, а також на неї впливає національний досвід і бажання світової спільноти визначити та систематизувати спільні характеристики цих кримінальних правопорушень. З правової точки зору особливу увагу слід приділити кримінальному праву, але превентивні заходи та механізми їх реалізації впливають на явище кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті саме з міжнародного досвіду.

Українське законодавство передбачає широкий спектр покарань за кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті та расової дискримінації. У міжнародному контексті Україна підписала та ратифікувала основні конвенції про захист прав людини. Проте застосування закону залишається проблематичним.

Позитивною тенденцією останніх років є зростання готовності українських офіційних інституцій займатися питаннями захисту прав людини та співпрацювати з українськими правозахисними організаціями. Держава надає великого значення боротьбі з расизмом, антисемітизмом та ксенофобією, послідовному виконанню вимог міжнародних організацій до держави щодо покращення захисту прав людини та, зокрема, попередженню кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті.

Статтею 161 Кримінального кодексу України встановлено відповідальність за порушення громадянської рівноправності, що є умисними діями, спрямованими на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності чи почуттів громадян щодо образи їх релігійних переконань та пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, сімейного стану, місця проживання, мовних чи інших ознак [1, с. 167].

Іншою статтею Кримінального кодексу, яка стосується кримінальних правопорушень на расовому ґрунті, є стаття 67 Кримінального кодексу України, яка передбачає обтяжуючі обставини «вчинення кримінального правопорушення на ґрунті расової, національної чи релігійної мотивації, ворожнечі чи розбрату». Гельсінська спілка з прав людини закликає частіше використовувати статтю 67 Кримінального кодексу України, яка визначає вид і міру покарання залежно від того, кваліфікується кримінальне правопорушення на ґрунті ненависті чи ні, і пропонує зміни до тексту Кримінального кодексу [2, с. 90].

У випадку кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті жертви часто бояться подальших нападів і посилення насильства. Цей страх викликаний відмовою визнати особу жертви кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті. Крім того, кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті свідчать про те, що жертва не визнається частиною суспільства, в якому вона

живе. У результаті жертви можуть відчувати надзвичайну ізоляцію та більшу й стійкішу тривогу порівняно з жертвами інших кримінальних правопорушень.

Тому дуже важливо виявляти та боротися з цими кримінальними правопорушеннями, оскільки це надзвичайно небезпечне соціальне явище, яке не тільки негативно впливає на окремих людей, але й потенційно може призвести до конфліктів і насильства більш глобального масштабу, тому необхідно звернути увагу на недоліки в чинному законодавстві, в роботі судів і правоохоронних органів, в обізнаності та сприйнятті громадськістю цього аспекту. Хоча кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті зменшуються, ця проблема потребує більшої уваги та покращення в країні та в усьому світі.

Література

1. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / підготовлено колективом авторів; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 452 с.
2. Кримінальне право України: Загальна частина: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, наук.-пед. працівників юрид. фак.закл. вищ. освіти. Видання 2-ге, змінене та доповнене. Львів, 2019. 666 с.

Колібабчук М.О.,
*докторант Пряшівського
університету у Пряшеві (Словацька
Республіка)*

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ВІД ПРОЯВІВ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Питання правового захисту біженців з України до країн Європейського Союзу набуло актуальності з моменту початку повномасштабного вторгнення збройних сил Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 р.

За даними Агентства ООН у справах біженців станом на 11 липня 2022 р. кордон України на виїзд перетнули понад 9 мільйонів людей (зафіксовано 9 млн. 136 тис. 006 таких перетинів). При цьому близько 1,6 млн. з цих людей в'їхали до Російської Федерації, понад 4,6 млн. – до Польщі, але близько 2,5 млн. повернулися в Україну. Станом на 11 липня 2022 р. у материковій Європі перебувало 5 млн. 740 тис. 419 українських біженців, а до Великобританії прибуло близько 91 тис. біженців з України [1].

Найбільша кількість біженців з України виїхало до Словацької Республіки протягом березня-квітня 2022 р. За даними словацької поліції, з моменту початку війни в Україні станом на 26 квітня 2022 р. словацький кордон перетнули близько 300 тис. біженців. Деякі з них їдуть далі в країни

ЄС, але багато хто залишається у Словаччині [2].

Законодавство Словацької Республіки містить достатні положення для захисту від проявів дискримінації біженців з України.

Так, згідно п. 2 ст. 12 Конституції Словацької Республіки основні права та свободи гарантуються на території цієї країни незалежно від статі, раси, кольору шкіри, мови, віри та релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, національності чи приналежності до етнічної групи, майнового стану та інших обставин. Нікому не може бути заподіяна шкода, надані переваги чи відмовлено у їх наданні через зазначені підстави. Окремим розділом Конституції Словацької Республіки охороняються права національних меншин та етнічних груп. Зокрема, ст. 33 визначає, що приналежність до будь-якої національної меншини чи етнічної групи не повинні нікому спричиняти шкоди. Стаття 34 гарантує меншинам право на розвиток власної культури, використання своєї мови [3].

Крім того, у Словацькій Республіці з 2004 р. набув чинності Закон про рівність у ставленні та захист від дискримінації. Цим Законом заборонена дискримінація за ознаками статі, релігії чи переконань, раси, національності чи етнічного походження, інвалідності, віку, сексуальної орієнтації, сімейного стану, кольору шкіри, мови, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового чи іншого стану. Заборонені пряма чи опосередкована дискримінація, сексуальне домагання чи переслідування, підбурювання до дискримінації чи використанню підлеглих з метою дискримінації третьої особи [4].

КК Словацької Республіки передбачає кримінальну відповідальність за найбільш суспільно небезпечні прояви дискримінації: ст. 193 – за обмеження свободи віросповідання, ст. 418 – за геноцид, ст.ст. 421-422 d – за різні форми прояву екстремізму, ст.ст. 423–424 a – за розпалювання ненависті за ознаками раси, національності, громадянства, кольору шкіри, етнічної приналежності, статі чи релігії [5].

Для біженців з України у Словацькій Республіці створені додаткові безпекові умови для проживання.

Так, громадянам України можуть надаватись різні соціально-правові статуси, зокрема, тимчасовий притулок, при якому особа може працювати повний або неповний робочий день, або за угодою про роботу, яка виконується поза трудовими відносинами, але не може займатися підприємницькою діяльністю. Також громадянам України можуть надаватись притулок (міжнародний захист) або додатковий захист (біженець), за наявності яких особа може працювати повний або неповний робочий день, або за угодою про роботу, що виконується поза трудовими відносинами, і має право займатися підприємницькою діяльністю. У разі подання заяви про надання притулку (міжнародного захисту) під час надзвичайної ситуації в Україні подружжя має право працювати повний або неповний робочий день, або за угодою про роботу, що виконується поза трудовими відносинами, але не має права

займатися підприємницькою діяльністю (це стосується і випадків, коли особа не є громадянином України, але є батьком/матір'ю неповнолітнього громадянина України) [6].

Таким чином, у Словацькій Республіці створені достатні правові умови для захисту біженців з України від проявів дискримінації, що повинно спонукати і самих громадян України до законослухняної поведінки.

Література

1. Кількість біженців з України після 24 лютого уже перевищила 9 млн осіб, - ООН. URL: <https://espresso.tv/kilkist-bizhentsiv-z-ukraini-pislya-24-lyutogo-uzhe-perevishchila-9-mln-osib-oon>.
2. Скільки коштує місяць життя в Словаччині: їжа, оренда житла, зарплати і грошова допомога. URL: <https://espresso.tv/kilkist-bizhentsiv-z-ukraini-pislya-24-lyutogo-uzhe-perevishchila-9-mln-osib-oon>.
3. Конституція Словацької Республіки. URL: https://www.slovlex.sk/documents/10184/493489/460_1992_1.pdf/716c7f51-7b5b-416f-9fbe-f09b4dcb2127.
4. Антидискриминационное законодательство. URL: https://www.ru.civication.org/slovakiya/vlast/zakonodatelstvo/antidiskriminatsionnoe_zakonodatelstvo/.
5. Кримінальний кодекс Словацької Республіки від 20 травня 2005 р. URL: <https://wipolex.wipo.int/ru/legislation/details/18194>.
6. Умови працевлаштування в Словаччині для біженців, осіб з тимчасовим притулком або осіб, які шукають притулку (міжнародного захисту) з України. URL: <https://www.mic.iom.sk/ru/2015-02-03-14-35-35/764-umovi-pratsevlashtuvannya-v-slovachchini-dlya-bizhentsiv-osib-z-timchasovim-pritulkom-abo-osib-yaki-shukayut-pritulku-mizhnarodnogo-zakhistu.html>.

Дедушкевич Ю.О.,

курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Чорна А.Г.,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ

Це надбання вітчизняної та зарубіжної науки з наукових проблем гендеру, вивчення різноманітних аспектів, проявів принципу рівності права та можливості жінок і чоловіків у різних суспільних сферах є важливими для

сучасної України. По суті, у світовому просторі позиція України як демократичної держави. «Гендерна рівність є корисним показником того, наскільки розвинутою та популярною є держава», – вважає американський політолог Рональд Інглхарт [1, с.8] З його досліджень ми можемо стверджувати, що країни мають високе представництво жінок у політичних інститутах, а не лише на вищих рівнях громадянські права і свободи та економічно розвинутий статус, оскільки створюються умови для політичного та економічного зростання. Дають паростки: толерантність, інклюзивність і взаємна довіра.

Демократія має багато властивих якостей, серед яких на особливу увагу заслуговує якість досягнення гендерної рівності. Адже аналіз становлення світових демократичних держав свідчить про те, що суспільні відносини у політичній, правовій та економічній сферах, за яких представникам жіночої статі гарантується рівний з чоловіками статус на всіх рівнях ієрархічної структури влади. Сучасні демократичні держави сформуvalи навіть пріоритетний напрям політики – гендерну політику, який не втрачає на сьогодні своєї актуальності.

Україна, приєднавшись до громадянських держав, почала проводити активну гендерну політику відповідно до загальноновизнаних міжнародних стандартів, закріплених у Загальній декларації прав людини, Конвенції про політичні права жінок та Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та інші документи. Україна поділяє принципи Організації Об'єднаних Націй (ООН) та розуміння гендерної рівності як необхідної умови для досягнення сталого розвитку нації та створення умов для всебічного людського розвитку. Концепція та застосування гендерної рівності є ключовими для сталого розвитку суспільства. Адже гендерна рівність – це не жіночі питання, а рівноправна участь чоловіків і жінок у покращенні умов життя та життя в суспільстві.

Вірно згадати, що поняття «Гендерний підхід» вперше було застосовано на 4-й Конференції ООН зі становища жінок у Пекіні в 1995 році. Де використовувалися фундаментальні історичні документи – Декларація та Платформа дій – які пропонували стратегічний план для просування гендерну рівність. У документі зазначено, що прогрес жінок не слід розглядати ізольовано від питань, які стосуються лише жінок. Тільки так можна побудувати стійке, справедливе та розвинене суспільство. Також у липні 1997 року Економічна і Соціальна Рада Організації Об'єднаних Націй (ЕКОСОП) визначила концепцію гендерної інтеграції або «гендерної перспективи» як процес оцінки наслідків будь-якої запланованої дії з точки зору її впливу на жінок і чоловіків, включаючи закони, політику та процедури в усіх сферах і на всіх рівнях.

Доречно зауважити щодо широкого застосовування «гендерних підходів» у розвинених країнах світу. У 2015 році першою країною у світі, яка провадить феміністичну зовнішню політику стала Швеція. Підтримка гендерної рівності

та реалізації прав людини досягається шляхом імплементації системного «гендерного підходу» на основі знань та аналізу в усій зовнішній політиці, перш за все, в зусиллях забезпечення миру та безпеки, що вкрай необхідно нашій країні. Таким чином, досягнення бажаних результатів у зовнішній безпеці можливе. Однією зі сфер зовнішньої політики Швеції є запобігання та вирішення конфліктів, а також постконфліктна реконструкція та мирне співіснування з іншими країнами. Міністерство закордонних справ Швеції сприяє участі жінок і дівчат у миротворчих процесах і миротворчих операціях і розширює роль жінок у запобіганні конфліктам на основі їх досвіду розробки механізмів і формування систем запобігання конфліктам, а також їх вирішення. Швеція хоче підвищити навички радників з гендерних питань, щоб підтримувати мирні операції та виступати за рівний розподіл жінок і чоловіків на всіх рівнях цих операцій. Включено гендерні аспекти заходів щодо роззброєння, боротьби з розповсюдженням засобів масового знищення та контролю над озброєнням.

В Україні, відповідно до ст.1 Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» зазначається: «рівні права жінок і чоловіків – відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі» [2]. Отже, врахування принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у відповідній сфері діяльності, а також вивчення доцільності застосування позитивних дій з метою подолання дисбалансу, що виникає у відповідній галузі, належить до повноважень уповноважених осіб (координаторів), на яких покладено функції щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Такими уповноваженими особами є визначені заступники керівників центральних органів виконавчої влади. Належне забезпечення такої функції вимагає включення до програм підвищення кваліфікації вищих керівних кадрів питань застосування гендерних підходів у їхній діяльності.

Правильно буде висловити міркування, що сучасна українська політична думка розвивається у контексті західної політичної думки. Через це вітчизняні політики, юристи й економісти, звертають увагу на те, що світова гендерна політика формується відповідно до таких етапів: конституційне закріплення рівності чоловіків і жінок; увага держави до ролі жінки у прийнятті рішень; надання поняттю «гендер» соціокультурного змісту; забезпечення гендерного балансу у владних державних структурах.

У власному науковому дослідженні вчена А.В. Толстокорова зазначає, що при складанні концепції української гендерної політики слід враховувати існуючі концепції, зокрема: моделі «перетину» – це політика, в якій відсутні негативні заходи щодо жінок; модель «Рівність за межами гендеру» – визнання проблеми нерівності за статтю, віком, гендером, расою; модель «гендерної інтеграції» – рівності жінок у всіх без винятку сферах [3, с. 32].

Тож завдяки останнім перетворенням в Україні було спровоковано появу гендерної політики. Наступними кроками стали: розробка програмних документів; проведення жіночих форумів загальнонаціонального масштабу;

поява державної політики щодо захисту дітей, жінок та сім'ї; загострення уваги до проблеми материнства; поява політичного напрямку, пов'язаного з інтересами жінки.

Слід зазначити, що формування гендерної політики в Україні не відбулося б, якби не змінилася думка громадян. Адже будь-які суспільні зміни можливі завдяки змінам у свідомості. Українська концепція гендерної політики у своєму змісті враховує всі існуючі у світі моделі, оскільки використовує методи різних моделей у вирішенні гендерних проблем. Ця плутанина виникла через відсутність послідовності, концептуальності та плановості у вирішенні проблем становлення української політики.

Підводячи підсумки, можна сказати, що гендерна політика або гендерна демократія в Україні сьогодні спрямована на забезпечення рівності прав і свобод жінок і чоловіків відповідно до міжнародних норм законодавства про гендерну рівність. Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що гендерна політика України з часом змінюватиметься, що означає перехід від функцій існування, відокремлення жінки від держави, до свідомої реалізації гендерної політики.

Література

1. Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку суспільства: стан, проблеми, перспективи: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 квітня 2018 року). Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2018. 336 с.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України // Верховна Рада України (ВВР) 2005. № 52. ст. 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 05.10.2022).
3. Особливості концепції гендерної політики в Україні Л. О. Балагур, О. В. Михайленко/ Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку суспільства: стан, проблеми, перспективи: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 квітня 2018 року). Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2018. 336 с.

Нескаронних Н.А.,

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Корогод С.В.,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ВИДИ ДИСКРИМІНАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Сам термін «дискримінація» визначається, як складне явище. Світова історія та сучасний стан в державі показують багато проявів дискримінації в більшості сфер суспільного життя. Кожна особа, в не залежності від статті, раси, релігійної належності може стати жертвою дискримінації. Сучасні умови яскраво транслюють негативний прояв дискримінації, на законодавчому рівні нашої держави та в міжнародному законодавстві встановлено заборону на будь-який вид дискримінації. Досліджуючи питання дискримінації на території України, показовим є той факт, що в нашій державі відсутнє єдине бачення вирішення проблеми із дискримінацією, хоча існують законодавчі положення, нормативно-правові акти, тощо.

Дане питання поставало предметом дослідження таких науковців, як а, С. В. Аристова, В. Я. Бурак, Д. О. Новіков, О. І. Процевський, О. В. Чичина, А. Ю. Пашерстник, С. Л. Рабинович-Захарін та інших.

Метою написання ж здійснення аналізу проблем правового регулювання дискримінації на території держави.

Дискримінація є складним, багатоаспектним соціально-правовим явищем. Вона має довгу історію. З давніх часів дискримінація визначається, як порушення рівності людини у її правах [1].

На жаль, проблеми правового регулювання дискримінації є вкрай важливим питанням в українській державі, так як у більшості сфер вона проявляється. Частими випадками є ситуація, при яких відбувається приниження людської гідності працівників, що в подальшому призводить до пошкодження емоційного та психічного стану людини, та створюється напружена атмосфера на роботі та в особистих відносин людини.

Дискримінація є загрозою вільності та свободи людини, і, таким чином,

перешкоджає ствердженню людини у її гідності та правах. Будь-який її вид та прояв в подальшому призводять до настання негативних наслідків. Дискримінація є загрозою функціонуванню демократичної, соціальної та правової держави. Ця загроза опосередковується через: порушення рівності у політичних правах між більшістю та меншістю; незастосування політики позитивних дій для згладжування соціальних протиріч, які призвели до нерівності можливостей; порушення прав людини внаслідок недосконалості законодавства, помилок у системах правосуддя та надання публічних послуг [3, с. 86].

В своєму дослідженні, я вважаю доречним звернути увагу на вид трудової дискримінації. Оскільки, через повномасштабне вторгнення Російської Федерації на території нашої держави, велика кількість населення втратила своє місце роботи та почала шукати нову, і тому статистичні показники дискримінації зросли. Типовим явищем є ситуації, коли жінкам відмовляють у роботі, через її стать та бажання працювати на «чоловічій роботі», а чоловіків не приймають на роботу у сфері краси, бо це не по чоловічому. На сьогодні даний процес набирає все більше і більше обертів у своїй розповсюдженості, не лише в Україні, та й в інших країнах світу[2, с. 36].

Також в умовах війни, набуває питання виду дискримінації під час несення служби. Дана проблематика дискримінації залишається і на сьогодні актуальною, і буде такою доти, доки законодавчо дана проблем не буде урегульована за допомогою певних нормативно-правових актів з відповідними покараннями.

В цей же час на практиці було зображено, що українська судова практика з приводу дискримінації у будь-якій сфері та її прояву, свідчить про неефективність наявної системи захисту, оскільки, незважаючи на численні факти дискримінації, так як останнім часом було розглянуто не більше десятка справ, більшість з яких було вирішено не на користь постраждалих від дискримінації [1].

Отже, підсумовуючи проведені дослідження, можна дійти висновку, що сучасний стан дискримінації, її запобіганню та правового регулювання потребує внесення суттєвих змін та прийняття нових нормативно-правових актів, тощо. Також потрібно брати приклад з міжнародного досвіду боротьби із дискримінацією та запроваджувати дієві інструменти із боротьби та запобігання дискримінації.

Література

1. Шурупова К. В., Абдель Фатах А. С., Склема Т. Ю. Дискримінація за віковою ознакою на робочому місці: диференціатори впливу. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/249955/247324>.
2. Трудове право України: підручник (за ред. проф. О. М. Ярошенко). Харків: Вид-во 2022. 36 с.
3. Нестерович В.Ф. Заборона дискримінації як важливий міжнародний та конституційний принцип в галузі прав людини. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 5. С. 86-122.

Ордюнова А.С.,
студентка 4 курсу
ННІ права та міжнародно-правових
відносин Університету митної
справи та фінансів

Науковий керівник
Філяніна Л.А.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права
Університету митної справи та
фінансів

ДИНАМІКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повсякденне життя українського суспільства в сучасних умовах, а саме в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, диктує зміни в українській правовій реальності. Зміни, що виникли під впливом запровадження особливого правового режиму воєнного стану, торкнулися й кримінального права. Такі зміни, у свою чергу, є проявом динаміки кримінального права, оскільки свідчать про своєчасний розвиток під нагальні потреби суспільства.

Так, зокрема, враховуючи нові виклики для українського суспільства у зв'язку з повномасштабним вторгненням агресора на територію України, Кримінальний кодекс України доповнено новою статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги». Визначенням зазначеної статті вперше передбачено кримінальну відповідальність за збут товарів (предметів) гуманітарної допомоги чи використання благодійних пожертвувань, безоплатної допомоги чи вчинення інших правочинів щодо розпорядження таким майном з метою отримання прибутку, вчиненого у значному/великому розмірі [1].

Співробітниками національної поліції України, з моменту запровадження відповідальності за дане суспільно небезпечне діяння, зареєстровано 247 кримінальних проваджень щодо незаконних дій з гуманітарною допомогою, в тому числі розкрадання. Найбільше таких проваджень – 197 – відкрито саме за статтею 201-2 ККУ. За словами Міністра внутрішніх справ України, окремі шахраї використовують слабкість або безпорадний стан людей, які виїжджають із захопленої території. Також є випадки зловживань, пов'язані з поставками медпрепаратів і гуманітарних вантажів [2].

Важливим внеском у забезпеченні основ національної безпеки України, особливо в період дії воєнного стану, слід вважати вперше в кримінальному законодавстві встановлену відповідальність за колабораційну діяльність, котра передбачена ст. 111-1 КК України «Колабораційна діяльність» [3].

Зазначена стаття є достатньо деталізованою та охоплює значну кількість дій, що прирівнюються до спільної діяльності. Таким чином, ст. 111-1 КК України охоплює практично всі дії, які здійснювалися на підтримку та у взаємодії з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора. Водночас певні форми колабораціонізму потребують можливого уточнення чи виключення. Такі форми вчинення кримінального правопорушення передусім дублюють форми державної зради, а також форми пособництва державі-агресору [4].

Кабінет Міністрів України схвалив та вніс до Верховної Ради України, розроблений Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, проект закону щодо виключення зі складу суб'єктів злочину спільної діяльності осіб, які не завдають шкоди інтересам України, а змушені так чи інакше працювати на державу-агресора. У пояснювальній записці до зазначеного законопроекту, зареєстрованого за № 7647 від 8 серпня 2022 року, зазначено, що під дію цієї статті потраплятиме цілком законна діяльність, зокрема заходи, спрямовані на вирішення гуманітарних проблем: медичне обслуговування, діяльність у сфері трубопровідного транспорту, робота в продуктовому магазині [5].

Саме через це, для захисту прав та інтересів громадян України, які застосовують відповідні дії щодо забезпечення нормального функціонування на тимчасово окупованих територіях України, виникла потреба у роз'ясненні відповідних положень Кримінального кодексу України.

Даний законопроект є яскравим прикладом позитивної динаміки кримінального законодавства в умовах особливого правового режиму, оскільки свідчить про зацікавленість та ефективність влади у вдосконаленні кримінального законодавства з урахуванням потреб громадян України та реалій правового режиму воєнного стану та особливого правового режиму на тимчасово окупованих територіях України.

Водночас варто зазначити, що навіть після закінчення війни проблема колабораціонізму постане перед владою та суспільством новими викликами, а саме вирішенням двох протилежних проблем: проблеми каяття колабораціоністів та їх відповідальності за вчинені злочини і проблема співіснування з колаборантами в державі [6].

Показовим для динаміки кримінального права є також те, що в умовах воєнного стану не всі вдосконалення та новації кримінального законодавства пов'язані із встановленням санкцій за відповідні діяння. Так, вже після введення воєнного стану в Україні до статті 263 КК України «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» додали частину 3, згідно з якою особа не підлягає кримінальній

відповідальності за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, які добровільно здали органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої [7]. Таким чином, український законодавець закріпив правову можливість особи уникнути притягнення до кримінальної відповідальності за вчинений і визнаний кримінальним законодавством злочин. На думку автора, ця норма є прикладом раціонального підходу до оцінки ризиків і переваг так званого прощення злочину.

Отже, кримінальне право в Україні, незважаючи на нестабільну політичну та військово-політичну обстановку, продовжує активно розвиватися в умовах особливого правового режиму, а саме воєнного стану, на тлі змін у суспільних відносинах відповідно до потреб держави та суспільства.

Динаміка кримінального права, проілюстрована змінами, внесеними до кримінального законодавства, свідчить про багатоаспектність законотворчої політики у сфері кримінального права, оскільки внесені зміни стосуються не лише тих злочинів, що можуть бути вчинені в період воєнного стану, але зазначена політика має спільну рису, а саме зосередження уваги на максимальному захисті інтересів України як незалежної, суверенної, територіально цілісної держави. Внесені зміни можна розглядати як вектор розвитку кримінального права на майбутнє, вже після припинення воєнного стану, оскільки зазначені зміни не втратять своєї актуальності.

Література

1. Закон України від 24 березня 2022 року № 2155-XI "Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#n5> (дата звернення 28.09. 2022 року).
2. Денис Монастирський : «Поліція відкрила майже 250 справ за незаконні дії з гуманітаркою» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3513045-policia-vidkrila-majze-250-sprav-za-nezakonni-dii-z-gumanitarkou.html> (дата звернення 28.09. 2022 року).
3. Закон України від 03 березня 2022 року № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення 28.09. 2022 року).
4. Kuznetsov, V., & Siyploki, K. (2022). Criminal liability for collaborative activity as a new challenge today. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 70 (1), P. 374-381.
5. Проект Закону від 08 серпня 2022 року № 7647 "Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність" URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40205> (дата звернення 28.09. 2022 року).
6. Chaltseva, O. (2022). The category «collaborationism» as a multi-component narrative in the conditions of war. *Political life*, 2, 56-60. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/12184> (дата звернення 28.09. 2022 року).
7. Закон України від 24 березня 2022 року № 2150-IX «Про внесення зміни до статті 263 Кримінального кодексу України щодо скасування відповідальності у випадках добровільної здачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин або пристроїв». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2150-20#Text> (дата звернення 28.09. 2022 року).

Толошна Н.В.

*науковий співробітник наукової
лабораторії соціологічних та
кримінально-правових досліджень
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ВИДИ ТА ФОРМИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Відповідно до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 р. (далі – Конвенція), у світі заборонені всі форми дискримінації [1]. Тож, жодна форма дискримінації як пряма, так і непряма не припустима. Відтак, наприклад, відмова особі в прийомі на роботу на тій підставі, що вона має ознаку інвалідності, є прямою дискримінацією, а відмова особі з інвалідністю у створенні спеціальних умов на робочому місці – непрямою [2, с. 41].

На превеликий жаль, ці форми дискримінації за ознакою інвалідності є доволі поширеними в суспільстві. Пряму форму дискримінацію осіб з інвалідністю досить легко виявити та надати їй правову оцінку. Ідентифікація ж непрямої дискримінації – процес значно складніший, через що даній формі характерна висока латентність.

Наведений вище перелік не є вичерпним та відображає найбільш поширені форми дискримінації. На сьогоднішній день в Україні на законодавчому рівні виокремлюється наступні п'ять форм дискримінації (ст. 5 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»):

- 1) пряма дискримінація;
- 2) непряма дискримінація;
- 3) підбурювання до дискримінації;
- 4) пособництво у дискримінації;
- 5) утиск [3].

Розглянемо детальніше перелічені форми.

У названому вище нормативно-правовому акті зазначається, що пряма дискримінація – ситуація, за якої з особою та/або групою осіб за їх певними ознаками поводяться менш прихильно, ніж з іншою особою та/або групою осіб в аналогічній ситуації, крім випадків, коли таке поводження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [3].

Пряма форма дискримінації є очевидною, а відтак менш поширеною. Прикладом прямої форми дискримінації за ознакою інвалідності може слугувати ситуація, за якої роботодавець звільняє працівника через наявність у нього інвалідності.

Щодо непрямой форми дискримінації, то у п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» зазначається, що непряма дискримінація – ситуація, за якої внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникають менш сприятливі умови або становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [3].

Вдалим приклад факту непрямой дискримінації за ознакою інвалідності наводять автори посібника «Протидія дискримінації за ознакою інвалідності». Приведемо приклад непрямой дискримінації: «Гр. П. є інвалідом зору. На даний час навчається у дев'ятому класі середньої загальноосвітньої школи з інтегрованим навчанням у м. Н. Демонструвала поглиблені знання з точних предметів, неодноразово була визнана кращою ученицею класу. За результатами навчання та конкурсного відбору на рівні школи була направлена на обласну олімпіаду з математики.

Водночас, на самій олімпіаді виявилось, що учасники не забезпечуються завданнями, виконаними шрифтом Браеля. Також на прохання гр. П. їй було відмовлено в асистуванні, оскільки це не передбачено процедурою проведення обласної олімпіади. Таким чином, усе вищезазначене унеможливило участь гр. П. в олімпіаді. На запит батьків дівчинки організатори олімпіади – обласне управління освіти – відповіли, що кошти на виготовлення завдань шрифтом Браеля не передбачені у бюджеті олімпіади, тож виготовити їх немає змоги» [4, с. 66].

У даній ситуації для осіб з інвалідністю не були створені відповідні умови. Водночас організатори олімпіади не проявили до особи з інвалідністю менш прихильне ставлення або неповагу.

Враховуючи наведені ознаки вбачається, що у цьому випадку наявний факт непрямой форми дискримінації (не враховані фактори, що дозволили б взяти участь у олімпіаді всім конкурсантам).

Підбурювання до дискримінації – це вказівки, інструкції або заклики до дискримінації стосовно особи та/або групи осіб за їх певними ознаками [3].

Прикладом підбурювання до дискримінації за ознакою інвалідності може слугувати ситуація, за якої директор підприємства дає незаконну вказівку (або пораду) керівнику відділу, в якому працює особа з інвалідністю, звільнити останню через наявність у неї відповідної ознаки.

Що стосується останніх двох форм дискримінації за ознакою інвалідності, зауважимо, що під пособництвом у дискримінації розуміється будь-яка свідома допомога у вчиненні дій або бездіяльності, спрямованих на виникнення дискримінації, а під утиском - небажана для особи та/або групи осіб поведінка, метою або наслідком якої є приниження їх людської гідності за певними ознаками або створення стосовно такої особи чи групи осіб

напруженої, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери [3].

Факти утиску можуть виражатися у цькуванні (приниження, образливі слова, жести, дії, ігнорування тощо) особи з ознаками інвалідності, наприклад, у школі або іншому закладі освіти.

Тож, у чинному законодавстві України передбачено п'ять форм дискримінації за ознакою інвалідності. За вчинення дискримінації відносно осіб з інвалідністю (в будь-якій формі) передбачена юридична відповідальність (у тому числі за ст. 161 закону про кримінальну відповідальність «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками»).

Залежно від напрямку діяльності та сфери прояву [5] дискримінація за ознакою інвалідності поділяється на наступні види: дискримінація в сім'ї; дискримінація в політичному житті; дискримінація у соціальній сфері; дискримінація у сфері освіти; дискримінація в економічній сфері (у тому числі у сфері праці); дискримінація у сфері медичного обслуговування тощо [6, с. 150].

Окремо зауважимо, що наведений перелік не є вичерпним та передбачає лише найпоширеніші види дискримінації.

Таким чином, дискримінація за ознакою інвалідності – доволі поширене явище, що перешкоджає процесу ексклюзії осіб з інвалідності, створює бар'єри, що заважають їм реалізувати себе в суспільстві.

На сьогоднішній день законодавець виокремлює п'ять форм дискримінації за ознаками інвалідності: пряма дискримінація, непряма, підбурювання до дискримінації; пособництво у дискримінації; утиск. Для подолання явища дискримінації за ознакою інвалідності важливо, щоб суб'єкти запобігання та протидії злочинності (у тому числі органи та підрозділи Національної поліції України, адже саме цей правоохоронний орган виступає в якості основного суб'єкта попередження та припинення злочинів та кримінальних проступків [7, с. 142]) правильно ідентифікували та розмежовували відповідні форми дискримінації. Крім того, з метою зниження динаміки поширення цих суспільно небезпечних діянь, необхідно активно проводити профілактичну роботу (індивідуальна та загальна профілактика).

Перспективним напрямком подальших досліджень вважаємо аналіз причин та умов дискримінації за ознакою інвалідності.

Література

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 р. // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 03.08.2022 р.).
2. Бабіч-Касьяненко К.В. Відображення міжнародного принципу заборони дискримінації осіб з інвалідністю у законодавстві України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2018. № 4 (9). С. 39-45.
3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012

№ 5207-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 27.06.2022).

4. Протидія дискримінації за ознакою інвалідності : посібник для громадських організацій / за ред. М. Ясеновської ; ХОФ «Громадська Альтернатива». Х., 2011. 80 с.

5. Дискримінація – одна з гострих світових проблем // Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського: офіційний вебсайт. URL: <https://pdpu.edu.ua/struktura/zahalnouniversytetski-viddily-ta-sluzhby/psykholohichna-sluzhba/rekomendatsii-psykholohichnoi-sluzhby/3905-diskriminatsiya-odna-z-gostrikh-svitovikh-problem> (дата звернення: 27.06.2022).

6. Запобігання та протидія дискримінації в Україні. Множинна дискримінація : навчальний посібник / [В.С. Березняк, А.В. Демичева, Р.А. Каторкін, В.П. Мороз, В.В. Рец, В.М. Руфанова, В.В., Черниш М.О., Шаблистий, С.І. Шевченко, О.С. Юнін; за ред. д.ю.н., доцента, Заслуженого юриста України А.Є. Фоменка]. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2022. 232 с.

7. Шаблистий В.В. Проблеми кримінально-правового забезпечення поліцейської діяльності в Україні у сфері протидії злочинам проти власності. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 141–149.

Світлана КОРОГОД,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

УМИСНЕ ВБИВСТВО ПОЄДНАНЕ ІЗ ЗГВАЛТУВАННЯМ АБО СЕКСУАЛЬНИМ НАСИЛЬСТВОМ: КРИТИЧНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ «ЗАКОНУ САВЧЕНКО»

Почнемо з того, що Закон України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26 листопада 2015 року № 838-VIII мав як своїх прихильників, так і критиків. Однак, все ж таки, не звертаючи увагу на різноплановість поглядів, як політичних діячів, так і світил науки, «закон Савченко» залишив слід в українській правовій історії.

Так, прокуратурою Вінницької області здійснюється процесуальне керівництво у резонансному кримінальному провадженні за фактом згвалтування та умисного вбивства двох жінок, оголені тіла яких 16.04.2016 виявлено у м. Ладижин. Наразі процесуальним керівником у провадженні направлено до суду обвинувальний акт за обвинуваченням 25 річного громадянина у вчиненні ним кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 152, п. п. 9, 10, 13 ч. 2 ст. 115 КК України та ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 152, п. п. 9, 10, 13 ч. 2 ст. 115 КК України. Більше того, нагадує прес-служба прокуратури Вінницької області, що вказану особу у березні 2016 року умовно-достроково

звільнено з Піщанської виправної колонії № 59 після застосування до нього Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» так званого, «Закону Савченко». Покарання він відбував за вчинення зґвалтування та умисного вбивства при обтяжуючих обставинах (ч. 1 ст. 152, п. 4, 9 ч. 2 ст. 115 КК України) [1].

Необхідно відзначити, що прийняття українським законодавцем Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26 листопада 2015 року № 838-VIII було резонансною подією для нашого суспільства. Адже ним, було внесено зміни до ч. 5 ст. 72 КК України.

Так, було встановлено, що зарахування судом строку попереднього ув'язнення у разі засудження до позбавлення волі в межах того самого кримінального провадження, у межах якого до особи було застосовано попереднє ув'язнення, провадиться з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі. Разом із тим, у законі зазначено, що у разі призначення судом іншого покарання, ніж позбавлення волі, зарахування строку попереднього ув'язнення в межах того самого кримінального провадження здійснюється в такому порядку:

1) строк попереднього ув'язнення переводиться у строк позбавлення волі відповідно до співвідношення, визначеного абзацом першим цієї частини;

2) визначений відповідно до пункту 1 цієї частини строк позбавлення волі переводиться в інший призначений вид покарання відповідно до співвідношення, визначеного частиною першою цієї статті. При призначенні основного покарання, не зазначеного в частині першій цієї статті, суд зобов'язаний повністю звільнити засудженого від відбування такого основного покарання. Більше того, у строк попереднього ув'язнення включається строк:

а) затримання особи без ухвали слідчого судді, суду;

б) затримання особи на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання;

в) тримання особи під вартою як запобіжний захід, обраний суддею, судом на стадії досудового розслідування або під час судового розгляду кримінального провадження;

г) перебування обвинуваченого у відповідному стаціонарному медичному закладі при проведенні судово-медичної або судово-психіатричної експертизи;

г) перебування особи, яка відбуває покарання, в установах попереднього ув'язнення для проведення слідчих дій або участі у судовому розгляді кримінального провадження [2].

Таким чином, суд мав звільнити засудженого від відбування покарання, якщо строк попереднього ув'язнення, відбутий засудженим у межах

кримінального провадження, дорівнює або перевищує фактично призначене йому основне покарання, передбачене частиною першою цієї статті. У разі якщо до винесення вироку строк попереднього ув'язнення, відбутий особою, перевищував співвідношення, визначене абзацом першим цієї частини, максимально можливий строк позбавлення волі, передбачений Особливою частиною цього Кодексу для злочину (злочинів), у якому (яких) підозрюється така особа, така особа повинна була негайно звільнена судом з-під варти за ініціативою суду або за ініціативою особи, яка звільняється, або її захисника (законного представника) чи прокурора. Таке звільнення допускалося на стадії судового розгляду кримінального провадження і на стадії досудового розслідування такого кримінального провадження [1].

Засоби масової інформації принагідно зауважують, що основним мотивом прийняття зазначеного вище закону – це тогочасний жахливий стан слідчих ізоляторів та умови утримання у них людей, щодо яких відбувалося слідство та суд. Поряд із цим, за час дії закону 10,2 тис. ув'язнених достроково звільнили. З них 1,5 тис. повернулися назад під арешт та суд. Однак, окремими фахівцями було прогнозовано, що за цим законом на свободу мали вийти ще 34 тис. ув'язнених [3].

В подальшому, стан слідчих ізоляторів став кращим, для тих осіб хто підпадав під дію Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26 листопада 2015 року № 838-VIII строк ув'язнення було перераховано, в результаті чого когось було звільнено, а комусь стало менше відбувати покарання. Після чого, Верховна Рада України прийняла рішення прийняти Закон України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення» від 18 травня 2017 року № 2046-VIII. Чим було відмінено так званий «закон Савченко».

Відповідно зазначеного вище закону ч. 5 ст. 72 КК України стала виглядати (і по сьогоднішній день виглядає) наступним чином: «Попереднє ув'язнення зараховується судом у строк покарання у разі засудження до позбавлення волі день за день або за правилами, передбаченими у частині першій цієї статті. При призначенні покарань, не зазначених у частині першій цієї статті, суд, враховуючи попереднє ув'язнення, може пом'якшити покарання або повністю звільнити засудженого від його відбування [4].

Отже, як зазначає Є. Захаров, «закон Савченко» довго хотіли скасувати. І це сталося. Він зіграв свою роль. Було важко диференціювати для кого він діяв. Тому простіше було скасувати, аніж міняти в ньому щось. Усі, кому можна було перерахувати термін, їм перерахували. У когось закінчився термін відбування покарання тим його суттєво зменшили. За його скасування переважило негативне ставлення до того, що ув'язнених випускають, і поява неприйняття Надії Савченко. Не врахували лише ситуацію із тими ув'язненими, яких засудили довічно. Одним перераховували, а іншим

відмовляли, бо вважали, що на них дія закону не поширюється. Була дискусія з цього приводу. В рамках «закону Савченко» хотіли замінити довічне ув'язнення на конкретний термін покарання. Але зі скасуванням закону це питання відпало. Загалом «закон Савченко», на думку фахівця, мав більше позитиву, ніж негативу: «Закон скорочував термін тим, хто перебував у слідчих ізоляторах із жахливими умовами. Також для тих, кого засудили за кодексом, що діяв до листопада 2012 року. Тоді можна було спрямовувати справу на додаткове розслідування, а підозрюваний залишався у СІЗО на 7-10 років. У слідчих ізоляторах було людей втричі-вчетверо більше, ніж розраховано місць. Декого примушували спати в одному ліжку або по черзі, погано годували. Ці умови – катування. Тому, на думку Є.Захарова за «законом Савченко» рахувати рік у СІЗО за 2 роки ув'язнення було справедливо [3].

На нашу думку, найбільшою проблемою яку вніс Закон України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26 листопада 2015 року № 838-VIII до КК України – це було застосування його норм не враховуючи тяжкість вчинення кримінального правопорушення. Що в свою чергу стало породжувати нові тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення, зокрема, і передбачені п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України.

Література

1. За згвалтування та вмісне вбивство злочинець відповідатиме у суді : веб-сайт. URL: https://vin.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=191805 (дата звернення: 01.10.2022).
2. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання : Закон від 26 лист. 2015 р. № 838-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-19#Text> (дата звернення: 01.10.2022).
3. Чому «закон Савченко» став не потрібен». URL: <https://ccl.org.ua/ru/positions/pochemu-zakon-savchenko-stal-ne-nuzhen/> (дата звернення: 01.10.2022).
4. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення : Закон від 18 трав. 2017 р. № 2046-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2046-19#n5> (дата звернення: 01.10.2022)

Ліліцький Владислав Леонідович,
*здобувач вищої освіти 2 курсу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

**Захарченко Олександр
Валерійович,**
*викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

У цілому адміністративний процес являє собою систему проваджень, що співвідносяться з ним як категорії загального та особливого. Виділення окремих проваджень у рамках адміністративного процесу зумовлене низкою чинників. Перш за все кожне провадження характеризується своїми, притаманними йому метою та колом завдань, що вирішуються для досягнення цієї мети.

Відповідати теперішньому часу, скоріше, мають способи отримання доказів. Так, перелічені в КУпАП підтвердження можуть бути отримані в результаті використання різних сучасних методів. Наприклад, використання автоматизованого робочого місця «Мобільний інспектор», автоматизованого робочого місця співробітника ДПС дає можливість зробити автоматичний (достовірний) переведення типового протоколу іноземною мовою, зафіксувати пояснення та заяву порушника шляхом збереження у вигляді аудіо- та відеофайлів [1].

Тобто типовий доказ у справі про адміністративне правопорушення може стати «сучасним», інакше кажучи, бути отриманим деяким сучасним методом з допомогою сучасних технологій.

Це виняток чи правило? Де ще такі сучасні технології? Широке поле для такої діяльності надають документи. Головне, щоб вони містили відомості, викладені або засвідчені в них організаціями, об'єднаннями, посадовими особами та громадянами, які мають значення для провадження у справах про адміністративні правопорушення [2].

Способи фіксації таких відомостей законодавець не обмежив простий письмовій формою. Тут можуть бути матеріали фото- та кінозйомки, звуко- та відеозаписи, інформаційних баз та банків даних та інші носії інформації.

У зв'язку зі сказаним до доказів можливо віднести закодовані та

зашифровані матеріали, документи, отримані за допомогою факсимільного, електронного або іншого зв'язку, документи, підписані електронним цифровим підписом чи іншим аналогом власноручного підпису, документи, виконані у формі цифрового, графічного запису або іншим способом, що дозволяє встановити достовірність документа.

Можливість використання «інших документів» як докази у справі про адміністративну правопорушення дозволяє стверджувати, що на даний час перелік доказів є відкритим.

Відповідно, «інші документи» можуть бути деяким ресурсом розвитку доказів. Під «іншими документами» пропонуємо розуміти будь-які фактичні дані, що свідчать про подію адміністративного правопорушення, отримані та оформлені встановленим способом. Прикладами «інших документів», на думку А. Г. Маркелова, можуть бути також акти ревізій, документи перевірок, цінні папери, договори, акти, довідки, ділова кореспонденція, копії вироків та рішень суду, заповіти, інструкції, розпорядження, накази, розписки, довіреності, характеристики тощо [2, 3].

Правопорушники ніколи не залишали поза увагою плоди технічного прогресу та протиправні дії часом робили та продовжують вчиняти із використанням нових технологій. Відповідно, чи можна говорити про якісь «сучасні» речові докази (знаряддя вчинення або предмети адміністративного правопорушення)?

Припускаємо, що так, і подібна ситуація чекає від правозастосовника «Ходу у відповідь», необхідності застосування досягнень науки, техніки як виявлення таких порушень, так отримання доказів, саме вимагає сучасних можливостей використання доказів у ході провадження по справам про адміністративні правопорушення [4].

У ході цієї дії важливо зафіксувати інформацію на матеріальному носії з реквізитами. Потім для відображення правильності та особливості цієї процедури вважаємо можливим і доцільним отримати від фахівця, який брав участь у документуванні, пояснення та використовувати його показання як «сучасний» (необхідний) доказ у справі.

Таким чином, вирішення окреслених проблем та врахування внесених пропозицій сприятимуть, з нашої точки зору, охороні прав і свобод громадян, додержанню вимог законів при притягненні осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України : наук.-практ. комент. / [Армаш Н.О., Бандурка О.М., Басов А.В. та ін.] ; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. А.Т. Комзюка. К. : Прецедент; Істина, 2009. 823 с.
2. Адміністративне судочинство : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Х. : Право, 2016. 312 с.
3. Адміністративне процесуальне право України : навч.-метод. посіб. / І. О. Каргузова [та ін.]; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». К. : Фенікс, 2016. 400 с.
4. Серик Б.В. Адміністративний процес у сучасній правовій доктрині / Б.В. Серик ; наук.

кер. А.Ю. Ковальчук // Наукові розробки молоді на сучасному етапі : тези доповідей XVIII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (18-19 квітня 2019 р., Київ). Київ : КНУТД, 2019. - Т. 3 : Економіка інноваційної діяльності підприємств. С. 293-294.

Ліліцький Вадим Леонідович
*здобувач вищої освіти 2 курсу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

**Захарченко Олександр
Валерійович**
*викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ В ВОЄННИЙ ЧАС

Міграція населення - це соціально-економічний процес, що грає важливу роль у розвитку майже всіх країн протягом багатьох століть. Оцінюючи важливість міграційних процесів, можна сказати, що міграція створила людство і сприяла різноманіттю народів, що мешкають на різних територіях земної кулі (приклад тому служить Велике переселення народів), яке ми можемо спостерігати й зараз.

З давніх-давен міграція є формою способом пристосування людини до мінливих умов її існування та життєдіяльності. Міграційні процеси з ХХ століття набули глобального характеру, не залишивши поза увагою жодну сферу функціонування держави та суспільства, внаслідок цього минуле століття отримало назву «ера міграції» у провідних дослідників у галузях економіки, політики та соціології [1,2].

Протягом багатьох років вчені намагалися дійти консенсусу у визначенні поняття «міграція населення», але досі не можна знайти однозначну відповідь на запитання: «Що таке міграція населення?».

У зв'язку із активною збройною агресією росії проти України більшість жителів центральних, східних та південних частин нашої країни покинули свої домівки і, відповідно, місце роботи. Відтак в умовах воєнного стану міграція населення зросла у декілька разів і значно вплинула на ринок праці. Так, протягом першого місяця повномасштабної війни з України виїхали 3,6 млн людей. Ще близько 6,5 млн, за оцінками Міжнародної організації з міграції,

покинули місце свого постійного проживання і переїхали в межах країни. Кожного дня кордон перетинали до 150 тис. людей [1].

За даними Державної прикордонної служби, станом на 20 березня на кордонах із країнами ЄС суттєво зменшилася кількість черг на виїзд із України. Проте не лише дістатися до кордону, а й виїхати зі свого міста у бік безпечніших областей для мешканок багатьох міст України залишається складним завданням [2].

За оцінками МОМ, найбільша частка людей переїхала до західного макрорегіону – більше 2,5 млн осіб. Дані, які публікують державні адміністрації в західних областях, втім, не збігаються з цими оцінками. Таку різницю можна пояснити тим, що тільки частина людей обирає повідомити про своє прибуття місцевим органам влади: найімовірніше, реєстрація відбувається у випадках, коли прибулі звертаються по допомогу з поселенням або по гуманітарну допомогу.

Через звуження поля прикладання праці й у зв'язку зі зміною місця проживання погіршилася ситуація у сфері зайнятості та доходів населення, що працює. Дослідження соціологічної групи «Рейтинг» демонструє, що станом на 6 квітня поточного року серед українців, які мали роботу до війни, лише 29% працювали у звичному режимі, 26% працювали віддалено чи частково, 3% працювали на новій роботі, 41% не працювали взагалі [3].

Вимушена міграція населення передбачає комплекс територіальних переміщень, які здійснюють мігрант проти його волі, внаслідок дії різних причин. Наприклад, це можуть бути політичні переслідування чи переслідування, загрози політичного, економічного чи національного характеру, а також пересування, викликані надзвичайними ситуаціями. Даний вид міграції населення включає себе такі категорії мігрантів, як вимушені переселенці, біженці, депортовані особи, і навіть осіб, переселених у примусовому порядку [2].

Ще одна класифікаційна ознака, яка застосовується до міграції населення – законність. За цією ознакою розрізняють легальну та нелегальну міграцію населення.

Легальна міграція – будь-які переміщення, що здійснюються суб'єктом міграції з дотриманням законодавства всіх держав, територією яких вони здійснюються.

Нелегальна міграція – переміщення через межі територіальних утворень, які здійснюються з порушенням чинного законодавства. Найчастіше ставиться до міжнародної міграції населення. Однак може мати місце і всередині країн, якщо на їхній території існує заборона на несанкціоновані владою міжпоселені пересування.

Міграційні процеси різняться між собою ще й за способом організації. За цією ознакою виділяють організовану та самостійну міграцію населення. Мігрант може організувати всі свої територіальні пересування самостійно, без звернення до державних чи приватних організацій, і в цьому випадку матиме

місце самостійна або самоорганізована міграція[3].

При дослідженні міграційних процесів важливо враховувати те що, що мігрантам властиво переміщатися з однієї категорії до іншої. Так індивіди, які прибули за туристичною чи трудовою візою, нерідко стають постійними мешканцями нової країни.

Отже, можна стверджувати, що практично всі види міграції немає яскраво виражених кордонів, і є постійними.

Література

1. Ukraine – IDP figures: General Population Survey (9 – 16 March 2022): офіційний сайт Displacement Tracking Matrix. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-idp-figures-general-populationsurvey-9-16-march-2022>.
2. Перетинання державного кордону в умовах правового режиму воєнного стану: офіційний сайт Державної прикордонної служби України URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/Peretinannya-derzhavnogo-kordonu-v-umovah-pravovogo-rezhimu-vonnogo-stanu/>.
3. Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни / Соціологічна група «Рейтинг» https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_v_press.pdf.

Інна МЕЛЬНИЧЕНКО

ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВЧИНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ В УКРАЇНІ

Подолання дискримінації за ознакою статі регулюються низкою міжнародних документів. Одним з ключових міжнародних договорів з цього питання є Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.), яка чітко зазначає, що дискримінація жінок порушує принцип рівноправності та поваги людської гідності. Підкреслюється, що ліквідація агресії, іноземної окупації і панування, втручання у внутрішні справи держав є необхідною умовою для повного здійснення прав чоловіків та жінок. Утвердження принципів справедливості, рівності та взаємної вигоди у відносинах між країнами, повага національного суверенітету та територіальної цілісності сприятимуть соціальному прогресу

та розвитку, і як наслідок сприятимуть досягненню повної рівності між чоловіками та жінками [1].

Відсутність миру та поваги держав до суверенітету один одного сприяє не лише збройній агресії та глобалізації збройного конфлікту, але й має своїм неминучим логічним наслідком дискримінацію жінок та інших уразливих категорій населення. Збройні конфлікти, окрім значної кількості смертей, сліз та горя, надзвичайно гостро актуалізують питання прав людини. Доведено, що в збройних конфліктах переважна кількість постраждалих – це цивільне населення, в тому числі жінки. Саме жінки непропорційно становлять більшість, які відчувають на собі вплив збройної агресії, окупації, вимушеної еміграції тощо.

Переважно жінки досить часто стають жертвами звалтувань, знущань, торгівлі людьми, переслідування, сексуального рабства тощо. Така ситуація створює стан небезпеки не тільки для населення окремої країни, на території якої відбувається збройний конфлікт. Хибним стає й рівень глобальної безпеки, оскільки країна-агресор в цинічній формі хоче продемонструвати всьому світу не лише ігнорування положень міжнародних угод, але й власне домінування завдяки насильству та нехтуванням основоположними засадами цивілізованої та правової держави [2, с. 223].

Явище дискримінації, будучи за соєю суттю порушенням прав людини, приниженням її гідності та зневаженням цінності кожної людської особи, тісно пов'язане зі збройними конфліктами [3, с. 67]. Розглянемо взаємозв'язок дискримінації жінок та сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні на прикладі піраміди ненависті.

Ознайомлення з випадками знущань над жінками в Україні під час збройного конфлікту, який розпочався ще у 2014 р., однак набув ознак цивілізаційного повномасштабного характеру з 24 лютого 2022 р., свідчить про те, що упереджене, ненависне та агресивне ставлення до українців з боку російських громадян виникло не раптово. Воно формувалося досить тривалий час під впливом російських пропагандистських методів впливу на свідомість, світосприйняття.

В основі піраміди ненависті (насильства) знаходяться стереотипи щодо другорядності та другосортності українців в порівнянні з росіянами. Поширені ідеологічні упередження, що українці та росіяни один народ, який штучно поділили та відповідно є потреба відновити історичну несправедливість. Політичне керівництво Російської Федерації проводить інформаційні кампанії з викривлення уявлення про самобутність Українського народу та його прагнення до незалежності. Це реалізується через поширення фальшивих ідеологем, в основі яких знаходиться завідомо хибне та маніпулятивне ототожнення українського патріотизму з «нацизмом» тощо. Упередження про необхідність знищення українського народу, позбавлення його права на самоствердження та самостійний розвиток.

Наступним етапом йдуть спровоковані такими упередженнями активні

дії, які виражаються у приниженні, зневажанні та початком збройної агресії у 2014 р. Збройний конфлікт, що розпочався у 2014 р. коли, було анексовано Автономну республіку Крим та певні території Донецької та Луганської областей, набув глобальних масштабів у 2022 р., коли Російська Федерація здійснила повномасштабне вторгнення. Відповідно, цим було продемонстровано, що Російська Федерація вирішила відновлювати «вигадану нею» історичну справедливість, ігноруючи міжнародне законодавство, державний суверенітет, територіальну цілісність та незалежність України.

Наступні два етапи, пов'язані з ескалацією збройної агресії та повномасштабним вторгненням на територію України 24 лютого 2022 р. На окупованих територіях російські військові вчиняють злочини проти цивільного населення, особливого поширення набуло вчинення сексуального насильства над жінками. Сексуальне насильство використовується під час російсько-української війни як її зброя. Досить часто воно поєднане зі знущанням, тортурами та вчиняється в присутності дітей, що спричиняє надзвичайно тяжкі травми та страждання. Безпрецедентним порушенням вимог міжнародних документів є інформація, що на окупованих територіях систематичними є випадки зґвалтування дітей обох статей. Вражаючим фактом збройної агресії проти України є те, що пересічні росіяни та відомі російські медійні особи виправдовують сексуальне насильство, скоєне співвітчизниками по відношенню до українських жінок, дітей, осіб похилого віку. Поряд з цим, російське військове керівництво не лише не забороняє своїм військом вчиняти сексуальне насильство, пов'язане з насильством, але й допускає його застосування в якості зброї війни [4, с. 129].

Історичні джерела свідчать, що основою російського суспільства є ієрархія покори, тобто завжди потрібно виконувати, що кажуть. На відміну від покори, свобода - це момент, коли можна робити все. Тому на війні, на окупованих, завойованих територіях у військових складається ілюзія свободи, і вони нібито отримують свободу – діяти та робити все, що завгодно, адже немає правил та обмежень, тому можна вбивати, грабувати, гвалтувати, тощо.

Зґвалтування українських жінок, знущання над ним, зґвалтування дітей на очах у батьків і навпаки, інші форми сексуальних знущань, свідчать про допустимість насильства по відношенню до жінки в самому російському суспільстві. Жінка, особливо з дитиною, яка опинилася на окупованій території не становить ніякої загрози для озброєного чоловіка. Такі дії не мають виправдання. Російські військові вчиняють сексуальне насильство для демонстрації власного домінування, влади, переваги, оволодіння жінкою як трофеєм війни. Також сексуальне насильство використовується для приниження та знецінення всієї української нації в особі конкретної потерпілої особи.

Станом на липень 2022 р. Організація Об'єднаних Націй зафіксувала 124 випадки сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в

Україні. Правоохоронними органами відкрито 43 кримінальних провадження, пов'язаних з сексуальним насильством [5]. Тобто, результатом дискримінаційного ставлення до українців та України, яке формувалась тривалий час за допомогою обмежувальних стереотипів та упереджень, стало насильство над українцями, у тому числі сексуальне насильство над жінками в умовах збройного конфлікту

Останньою сходинкою піраміди ненависті (насильства), є геноцид як крайня форма дискримінації.

Під час збройної агресії фіксуються випадки вчинення на окупованій території масових звірств у вигляді численних випадків вбивств, викрадення, жорстокого позбавлення свободи людей, їх катування, зґвалтування, глумління над тілами вбитих і замучених. Здійснюється примусе переміщення українських дітей на територію Російської Федерації та передача їх на виховання до чужого середовища з метою знищення їхньої самоідентифікації як українців, а також у вигнанні з власних домівок та депортації тисяч цивільних осіб з числа цивільного населення України на територію Російської Федерації. У зв'язку такими діями російських військових, Верховна Рада України звернулася до Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій та урядів різних країн з заявою про визнання вчинення Російською Федерацією геноциду Українського народу, а також злочинів проти людяності та воєнних злочинів на території України [6].

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, слід констатувати, що на прикладі збройного конфлікту в Україні, який виник в наслідок збройної агресії Російської Федерації, можемо стверджувати про наявність кореляційних зв'язків між дискримінацією та сексуальним насильством, пов'язаним з конфліктом. Дискримінація за ознакою статі, будучи порушенням прав людини, одночасно є і причиною, і наслідком, сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом. Тому перспективними питаннями для правоохоронної системи щодо запобігання цьому явищу залишаються: 1) виявлення випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом; 2) забезпечення ефективного розслідування та притягнення до відповідальності за вчинення сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом; 3) коректне, виважене ставлення до потерпілих та свідків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом та надання всієї необхідної допомоги.

Література

1. Декларація Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Організації Об'єднаних Націй. 18 грудня 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207/print.
2. Rufanova Viktoriia, Shablysty Volodymyr, Spilnyk Serhiy, Sydorenko Nataliia, Mozol Stanislav. Conflict-related sexual violence as a threat to peace and security of the world. *Amazonia Investiga*. Volume 11 - Issue 53: May, 2022. Page 220-226. URL : <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2021>.

3. Запобігання та протидія дискримінації в Україні. Множинна дискримінація : навчальний посібник / [В.С. Березняк, А.В. Демичева, Р.А. Каторкін, В.П. Мороз, В.В. Рец, В.М. Руфанова, В.В., Черниш М.О., Шаблистий, С.І. Шевченко, О.С. Юнін; за ред. д.ю.н., доцента, Заслуженого юриста України А.Є. Фоменка]. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2022. 223 с.
4. Руфанова В. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом: сучасні виклики. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2022. № 2. С. 127-131. chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2022/06/VJHR_2_2022.pdf.
5. Україна: чому так важко розслідувати факти сексуального насильства під час війни. Організація Об'єднаних Націй. 10 липня 2022. URL: <https://news.un.org/ru/story/2022/07/1427382>.
6. Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні». Постанова Верховної Ради України. 14 квітня 2022 р. № 2188-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text>

Вікторія РУФАНОВА

*кандидат юридичних наук, доцент,
слідчий слідчого відділення
відділення поліції №3 ДРУП ГУНП в
Дніпропетровській області*

**ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ЯК ТРИГЕР
ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА**

Дискримінація за ознакою статі порушує принцип рівності, який закріплений у Загальній декларації прав людини (1948 р.): «Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах» (стаття 1). Усі люди мають право на рівний захист від дискримінації та підбурювання до дискримінації [1, с. 89].

Стратегічною ціллю (§ 8) Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента від 24 березня 2021 р. № 119/2021 є запобігання та протидія дискримінації. Пріоритетність цього напрямку обумовлено недосконалістю законодавства України у сфері запобігання та протидії дискримінації; недосконалістю державної політики щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, вчиненим з мотивів нетерпимості, а також неефективністю наявних правових механізмів запобігання та протидії дискримінації, притягнення до відповідальності за дискримінацію тощо[1, с. 89].

Важливою історичною подією, яка безпосередньо пов'язана з прагненням України та всієї цивілізованої світової спільноти ліквідувати дискримінацію щодо жінок та найнебезпечніший її прояв - гендерно зумовлене насильство, стало підписання Конвенції Ради Європи про запобігання

насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами 11 травня 2011 р. (Стамбульська конвенція). Ратифікована ця конвенція була 22 червня 2022 р. та вступає в дію з 1 листопада 2022 р. Основною ціллю Стамбульської Конвенції є забезпечення захисту жінок від усіх форм насильства, недопущення кримінального переслідування та ліквідація насильства стосовно жінок і домашнього насильства, а також притягнення винних до відповідальності.

Стамбульська конвенція визначає, що насильство щодо жінок є як причиною, так і наслідком дискримінації жінок чоловіками [3, с. 85]. Гендерно зумовлене насильство, будучи структурним явищем, виступає одним з головних соціальних механізмів, за допомогою якого жінок змушують зайняти підпорядковане положення порівняно із чоловіками. Історично так склалося, що жінки займають другорядне місце в суспільстві, жінок умисно усувають від публічної сфери, в якій домінують чоловіки, вказуючи на те, що місце жінкам відведено в приватній сфері (сім'я, побут, виховання дітей тощо). Так, Організація Об'єднаних Націй в рамках Пекінської платформи дій ще у 1995 р. наголошувала, що насильство щодо жінок є проявом історично нерівних владних відносин між чоловіками та жінками, які призвели до домінування чоловіків над жінками та їх дискримінації». Страх перед гендерно зумовленим насильством може функціонувати як бар'єр, який обмежує доступ жінок до можливостей і ресурсів [4].

Намагання жінок вирватися в публічну сферу оголило значний масив дискримінаційних проявів. Найчастіше дискримінація щодо жінок проявляється під час реалізації права на освіту, під час працевлаштування, розвитку кар'єри та диференціації оплати праці; в процесі участі у виборах і вирішенні політичних або соціальних питань; вирішенні сімейних проблем, вихованні дітей тощо. Крайньою та найбільш небезпечною формою дискримінації за ознакою статі є гендерно зумовлене насильство [5, с. 226]. Коли рівень проникнення дискримінації у всі сфери публічного та приватного життя досягає граничного рівня, суспільство звикає та починає толерувати дискримінацію. За умов, коли допустимими, з точки зору суспільства, є обмеження прав та свобод більшої половини населення планети, дискримінація виступає тригером, відправною точкою гендерно зумовленого насильства.

Гендерно зумовлене насильство одночасно є порушенням прав людини й формою дискримінації жінок. Воно охоплює всі акти насильства щодо жінок за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання стосовно жінок, у тому числі погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті.

Українському суспільству притаманна структурна дискримінація, яка відбувається на рівні інституцій держави та на законодавчому рівні. Спостерігається існування та функціонування цілої системи відносин та

державного механізму, які захищають права однієї групи (чоловіків), утискаючи права іншої (жінок). Структурну дискримінацію можливо усунути шляхом зміни законодавства, приведення його у відповідність до демократичних принципів та європейських стандартів, реальне розширення можливостей жінок [6, с. 61].

Складніше подолати так звану побутову дискримінацію, оскільки більша частина жінок навіть не помічає, що по відношенню до них має місце дискримінаційна поведінка, оскільки вони звикли її розцінювати як нормальне явище. Так, наприклад, в Україні досить поширеними є стереотипні уявлення про розподіл ролей та влади між жінками та чоловіками. Від жінки соціум очікує самореалізацію в родині: вчасно вийти заміж, народити дитину, бути доброзичливою та доброю господинею. Жінка асоціюється з її репродуктивними функціями. Щоб відповідати соціальним очікуванням, жінки мають ставити сім'ю понад усе. Навіть терпіти насильство, знуцання та згвалтування чоловіка. Близько 70 відсотків жінок зазнають фізичного або сексуального насильства з боку чоловіків протягом життя, у переважній більшості випадків – з боку чоловіків, інтимних партнерів або когось, кого вони знають.

Так, майже кожна п'ята жінка (19%) вважає, що статевий акт із жінкою без її згоди виправданий, якщо це відбувається в подружжі або між партнерами, які живуть разом [7]. Близько 150 мільйонів дівчат віком до 18 років зазнавали сексуального насильства. Приблизно у 30 % жінок перший сексуальний досвід був примусовий, а частка тих, кому було менше 15 р. на момент їхнього першого сексуального досвіду становила 45 відсотків [8, с. 59].

Проблема гендерної дискримінації та її небезпечного прояву – гендерно зумовленого насильства, лежить у площині основоположних прав людини. Поряд з фізичним, психологічним, сексуальним та економічними насильством, набувають поширення такі форми гендерно зумовленого насильства як переслідування (в тому числі кіберпереслідування), сексуальне домагання, каліцтво жіночих геніталій; примусова стерилізація; примусовий аборт; примусовий шлюб; злочини в ім'я «честі»; насильство в інституційному середовищі; насильство, пов'язане зі збройним конфліктом, у постконфліктних ситуаціях; торгівля людьми тощо [6, с. 64; 9, с. 223].

Гендерно зумовлене насильство є порушенням прав людини за умов: 1) якщо воно спричиняється державною посадовою особою чи з підбурювання, за відома або мовчазної згоди державної посадової особи; 2) якщо держава не забезпечує ефективне розслідування, притягнення до відповідальності та покарання винних осіб; 3) якщо держава не вживає належних заходів для захисту осіб від гендерно зумовленого насильства з боку державних і недержавних органів.

Так, зокрема, у справі Опуз проти Туреччини (*Opuz v. Turkey*) заявниця потерпала від домашнього насильства з боку свого чоловіка. Чоловік неодноразово бив заявницю та її матір, і врешті решт вбив матір заявниці [10].

Європейський суд з прав людини вирішив, що держава не виконала обов'язку захистити заявницю від нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження, а також обов'язку захистити життя матері. Суд зазначив, що держава дискримінувала заявників, не забезпечивши їм належного захисту на тій підставі, що вони є жінками. Цим рішенням, суд встановив наявність непрямой дискримінації за ознакою статі у поєднанні із порушенням права на життя і свободи від нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження на тій підставі, що поліція і суд не забезпечили належного застосування законодавства з питань протидії домашньому насильству.

Отже, резюмуючи вищевикладене, зазначимо, що подолання дискримінації за ознакою статі потребує комплексного підходу та повинно відбуватися по таким основним напрямкам: 1) розширення прав та можливостей жінок (рівна оплата праці, доступ до влади); 2) підвищення рівня обізнаності населення (навчання, тренінги, семінари, доповнення навчальних програм навчальними дисциплінами з антидискримінаційної тематики, прийняття та інформування про зміст етичних кодексів поведінки в навчальних закладах, на підприємствах, установах, організаціях); 3) вдосконалення законодавства (як щодо усунення законодавчих передумов дискримінації, так і в частині законодавчого забезпечення правових підстав притягнення до відповідальності винних осіб) 4) підвищення ефективності діяльності органів кримінальної юстиції (в частині зміни ставлення до даної категорії справ, перегляд процесуального контексту у справах досліджуваної категорії, врахування зарубіжного досвіду та практики Європейського суду з прав людини); 5) репрезентація жінок у всіх сферах суспільного життя.

Література

1. Загальна декларація прав людини. Організація Об'єднаних Націй. 1948. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. С. 89.
2. Національна стратегія у сфері прав людини. Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 9. С. 99.
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. Київ, К. І.С. 2014. 101 с.
4. Пекінська декларація та Платформа дій. Організація Об'єднаних Націй. 15 вересня 1995. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text
5. Руфанова В.М. Поняття та ознаки гендерно обумовленого насильства. *Вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. №4. С.224-228. URL : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2021/03/s4_ua_re/37.pdf.
6. Запобігання та протидія дискримінації в Україні. Множинна дискримінація : навчальний посібник / [В.С. Березняк, А.В. Демичева, Р.А. Каторкін, В.П. Мороз, В.В. Рец, В.М. Руфанова, В.В., Черниш М.О., Шаблюстий, С.І. Шевченко, О.С. Юнін; за ред. д.ю.н., доцента, Заслуженого юриста України А.Є. Фоменка]. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2022. 223 с.
7. Добробут і безпека жінок. Дослідження насильства над жінками в Україні. ОБСЄ. 2019. URL : <https://www.osce.org/uk/secretariat/440318>.

8. Довідковий посібник для тренерів з ефективного кримінального переслідування насильства щодо жінок та дівчат. Організація Об'єднаних Націй. Відень. 2017. 288 с. URL : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UKR_Full_Resource_book_trainers_effective_prosecution_responses_violence_against_women_and_girls.pdf.
9. Rufanova Viktoriia, Shablysty Volodymyr, Spilnyk Serhiy, Sydorenko Nataliia, Mozol Stanislav. Conflict-related sexual violence as a threat to peace and security of the world. *Amazonia Investiga*. Volume 11 - Issue 53: May, 2022. Page 220-226. URL : <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2021>.
10. Case of Opuz v. Turkey. The European Court of Human Rights Strasbourg. 9 June 2009. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-92945%22%7D>.

Борідько Д.О.,

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Корогод С.В.,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

У резолюції Генеральної Асамблеї, наголошується на необхідності повної поваги до прав людини і наголошується, що в заходах боротьби з пандемією немає місця дискримінації, расизму та ксенофобії у будь-якій формі.

Держави також повинні гарантувати права кожного на рівність перед законом. Незважаючи на те, що деякі права людини можуть бути обмежені з метою захисту громадського здоров'я, такі обмеження мають відповідати законодавству та відповідати критеріям необхідності, пропорційності та недискримінації [3].

На додаток до міжнародних договорів та конвенцій існує кілька міжнародних декларацій, у яких виражаються прагнення міжнародного співтовариства ліквідувати расову дискримінацію. Декларації є заявами про

принципи, які розробляються Організацією Об'єднаних Націй або іншими міжнародними органами, такими як Організація Об'єднаних Націй питанням освіти, соціальної та культурної діяльності (ЮНЕСКО) [2, с. 15].

Незважаючи на те, що основні зусилля зараз спрямовані на забезпечення права на здоров'я та доступ до медичного обслуговування, інші серйозні питання, що стосуються прав людини, нерівності та розвитку, також повинні бути у центрі уваги, особливо у майбутній період відновлення.

Однією з основних цілей ООН є, відповідно положенням її Статуту, здійснення співробітництва у заохоченні та розвитку поваги до прав людини та основних свобод для всіх, без різниці раси, статі, мови та релігії [3].

Расова дискримінація перешкоджає здійсненню захисту прав людини. Відмінності, винятки, обмеження та переваги, засновані на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, викликають і загострюють конфлікти та завдають страждань, призводять до загибелі людей. 1965 року Генеральна Асамблея прийняла Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації.

Міжнародне співтовариство висловило у цьому юридично обов'язковому документі переконаність, що всяка теорія переваги, заснована на расовій відмінності, у науковому відношенні хибна, в моральному-негаразд, а в соціальному - несправедлива і небезпечна, що не може бути виправдання для расової дискримінації, будь-де, ні в теорії, ні на практиці, та підтвердило, що дискримінація людей за кольором шкіри або етнічним походженням є перешкодою до дружніх та мирним відносинам між націями і може призвести до порушення миру та безпеки серед народів, а також гармонійному співіснуванню осіб усередині однієї і тієї ж держави [1, с. 240].

У багатьох країнах до національних конституцій та законодавства вносяться положення, що забороняють расову дискримінацію, а положення законодавства не відповідні Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, що переглядаються з урахуванням, зокрема, рекомендацій Комітету, закріплюються правові, адміністративні та інші гарантії щодо недопущення расової дискримінації, відповідні положення вводяться у навчальні програми, створюються нові установи, що займаються проблемами, пов'язаними з расовою дискримінацією, та захистом інтересів національних меншин та корінного населення, проводяться консультації з Комітетом з питань планованих змін законодавства чи адміністративної практики.

Створено атмосферу взаємної довіри між Комітетом та державами-учасницями, які, як правило, піддають серйозному розгляду рекомендації та побажання Комітету.

Водночас у своїй діяльності щодо контролю за виконанням Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації Комітет стикається з серйозними проблемами та труднощами [3].

Однією з них є несвоєчасне подання доповідей державами-учасницями,

причому у ряді випадків мова може бути свідоме невиконання ними своїх зобов'язань за Конвенцією.

Ряд держав-учасниць, крім того, зробили щодо найважливіших статей Конвенції застереження, які є неприпустимими з погляду сучасного міжнародного права як несумісні з об'єктом та цілями Конвенції.

Так, ратифікувавши 1994 року Конвенцію, США зробили два застереження, в результаті яких у цій країні буде по як і раніше, гарантована по суті свобода вираження ненависті, заснованої на расовій зверхності та діяльності багатьох груп, захищених першою поправкою до Конституції США про свободу слова, якщо вони не пов'язані з діями, що представляють ясну та безпосередню загрозу, а зі сфери дії Конвенції будуть вилучені значні сфери неурядової діяльності [1, с. 238].

Подібні застереження завдають шкоди міжнародному правопорядку у сфері забезпечення прав людини, оскільки підривають його основоположні принципи загального дотримання та захисту прав людини, запобігання та припинення дискримінації у всіх її формах та проявах.

Література

1. Грень Н.М. Історія розвитку правових механізмів протидії дискримінації. *Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Ужгород, 22 червня 2021 р. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2021. С. 237-242.
2. Азаренко Т.І. Теоретико-правовий аналіз гендерно обумовленого насильства під час збройного конфлікту. *Актуальні проблеми впливу збройного конфлікту на Сході України на появу й поширення гендерно обумовленого насильства та забезпечення доступу до правосуддя: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф.* (Київ, 18 верес. 2020 р.) Київ : ВАІТЕ, 2020. С. 12-19.
3. Ружицький В.В. Процес боротьби з расовою дискримінацією в Сполучених Штатах Америки. Бакалаврська робота. Спеціальність 052 Політологія. Архів кваліфікаційних робіт. 2021 р. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/10689> (дата звернення 05.10.2022).

Атаманюк Р.Р.,

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Корогод С.В.,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Наша держава щоденно здійснює ряд дій та законодавчий змін для приведення національного законодавства в узгодженість до європейських та світових стандартів у сфері захисту прав людини. В цей же час важливого значення набувають питання дотримання прав людини в не залежності від її етнічної, релігійної або мовної належності, недискримінація та толерантність. Основним критерієм, згідно з яким усі держави члени ЄС повинні відповідати є повага та захист прав меншим. Кримінальне законодавство – це лише частина відповіді на проблему кримінальних правопорушень з расистським підґрунтям, але в поєднанні з іншими заходами воно може виявитися каталізатором, який сприятиме тому, що жертви утверджуватимуть свої права, а злочинці будуть покарані. Також позитивним наслідком проявляється зміна суспільної свідомості, зменшення показників вчинення кримінальних правопорушень, а також змінення цінностей у толерантний бік.

Дане питання досліджували Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк, П. Л. Фріс, П. П. Андрушко, Н. В. Дрьоміна-Волок, Т. А. Пазинич, Н. В. Уварова, А. В. Савченко, В. П. Ковальчук та інші. Але не зважаючи на кількість наукових робіт, сьогоднішня потреба нових наукових досліджень та додаткового розгляду проблемних питань, котрі не втрачають актуальності в сучасному суспільстві.

Метою написання є аналіз та дослідження досвіду кримінально-правового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням на ґрунті расової дискримінації.

На конституційному рівні в Україні закріплено рівності. У чинному кримінальному законодавстві встановлено відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень за вчинення порушення рівності між

громадянами, що проявляється у вчиненні умисних дій, які спрямовані на розпалювання расової ворожнечі, нерівності, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри або іншими ознаками.

Але на практиці було помічено, що дані кримінальні правопорушення застосовуються рідко. У ст 161 ККУ диспозиція є розмитою та неточною, через що неможливо в повному обсязі здійснити захист рівноправності громадян. Санкція статті, на практиці дуже рідко застосовується судовими органами, і за загальним правилом не часто доходить до судового розгляду, або змінюється кваліфікація на іншу статтю.

Інша стаття Кримінального кодексу, яка має стосунок до кримінальних правопорушень із расистським підґрунтям, – це стаття 67 КК України, яка передбачає встановлення обтяжуючого покарання, у разі вчинення кримінального правопорушення на основі расової дискримінації [2, с. 208].

Через відсутність комплексної та достовірної інформації про кримінальні правопорушення на ґрунті расової дискримінації неможливо якісно дослідити характер та масштаб явища, динаміку злочинності а також визначити місцевість, в якій така злочинність набуває найбільшого розмаху. Відповідно, цей факт ускладнює ефективну протидію поширенню явища ксенофобії в українському суспільстві.

Для нашої держави, характерним є таке висловлювання, як кримінальні правопорушення є, а статистика немає. Що зумовлено такими причинами, як:

1. Даний вид кримінального правопорушення характеризується високим рівнем латентності. Так як жертви в більшості випадків, самі не бажають оприлюднювати факт кримінального правопорушення (наприклад по причині нелегального перебування на території України).

2. Страх жертв даного виду кримінального правопорушення отримати осуд, ворожу відповідь, приниження від правоохоронних та судових органів.

3. Внутрішні хвилювання жертви, що кримінальне правопорушення не буде розглянуто правоохоронними органами та не буде вжито належних заходів щодо інциденту, із зневірою у чесну систему правосуддя в цілому [2, с. 252].

Для вирішення даних проблем протидії кримінальним правопорушенням на ґрунті расової дискримінації потребує комплексного підходу. Впершу чергу необхідно покращити законодавчу базу України, а також розробити механізм контролю за електронними ресурсами у світовій мережі Інтернет, зокрема у соціальних мережах, щодо поширення расистських та ксенофобських настроїв.

Отже, підсумовуючи проведені дослідження, можна дійти висновку, що одним з найбільш небезпечних проявів ксенофобії та упередженості у будь-якому суспільстві є кримінальні правопорушення, що посягають на нерівність осіб у суспільстві на фоні расової нерівності. Тому в процесі становлення

України як демократичної, правової держави важливе місце посідає кримінально-правове забезпечення протидії кримінальним правопорушенням, вчиненим на ґрунті расової дискримінації, що останнім часом стає дедалі актуальнішим не лише для України, а й для всього світу. Протидія злочинам, вчиненим на ґрунті ненависті, потребує певних зусиль та обізнаності з боку органів виконавчої влади, судових і правоохоронних органів, місцевого самоврядування та громадян.

Література

1. Кримінальне право України (Загальна та Особлива частини) : посіб. для підгот. до зовніш. незалеж. оцінювання / В. І. Тютюгін, М. А. Рубашенко ; відп. ред. В. І. Тютюгін. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2021. 208 с.
2. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частина : підручник / підготовлено колективом авторів; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 252 с.

Остапенко Б.Ю.,

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Корогод С.В.,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ГЕНДЕРНІЙ ДИСКРИМІНАЦІЇ ПІД ЧАС ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ, ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ОСІБ

В останні роки в Україні відбувається реформування установ та органів виконання кримінальних покарань, що передбачає докорінну зміну поглядів на суть та значення покарання у системі соціального виховання та перевиховання засуджених осіб. Ресоціалізація – це процес прийняття індивідом соціальних норм і культурних цінностей, утрачених або неналежно засвоєних раніше, або оновлених на новому етапі суспільного розвитку. У певному сенсі ресоціалізація передбачає засвоєння індивідом деяких цінностей і норм, які радикально відрізняються від набутих ним раніше. В даних умовах набуває особливої актуальності питання забезпечення гендерної

дискримінації у засуджених осіб. Дослідження здійснюється з метою запобігання та протидії гендерній дискримінації під час відбування покарання, виправлення та ресоціалізації засуджених осіб.

Дотримання принципу рівності під час відбування покарання, виправлення та ресоціалізації засуджених осіб набуває особливої актуальності, відповідно до вимог та змін законодавства нашої держави. При цьому важливо дотримуватися виконання законів держави.

Наука про гендер є молодою, її базові визначення і підходи часто лише формуються, тому можуть бути або несталими, або суперечливими, або такими, що змінюються. Багато осіб в нашій державі навіть не мають розуміння, що таке «гендер» та не розуміють ситуацій, в яких стали жертвою гендерної дискримінації, така ж ситуація відбувається із особами, які відбувають покарання.

Термін «гендер» трактується в залежності від значення та ситуації. В законодавстві України визначається поняття «гендерна рівність» виходячи з правового контексту та має суттєвий вплив на суспільні структури представників різної статі. Самі такі приписи визначені та закріплені в законодавстві [1, с. 21].

Наша держава проголошує курс на європейські стандарти, та вносить зміни в національне законодавство доводячи його до рівня європейського зразка. А тому важливого значення набуває питання забезпечення та протидії гендерній дискримінації під час відбування покарання, виправлення та ресоціалізації засуджених осіб. Саме тому важливо, щоб персонал кримінально-виконавчої служби в своїй діяльності керувався цим принципом при застосуванні норм права. Нині практично всі міжнародні проекти розглядають гендер як наскрізну тематику, а тому володіння професійними знаннями і навичками в цій сфері є додатковим позитивним фактором при реалізації проекту [2, с. 102-108].

Гендерні стереотипи не допомагають ні на волі, ні в ув'язненні. Але в умовах ізоляції вони мають тенденцію залишатися без змін та фіксуватися, що відповідно може мати негативні наслідки в ситуаціях, коли стереотипи не співпадають з реаліями життя. Головною проблемою гендерної дискримінації в досліджуваному питанні є той факт, що жертви такої дискримінації не вбачають необхідності у повідомленні про такі кримінальні правопорушення, бо також вважають їх чимось нормальним, або ж не вбачають сенсу повідомляти інших осіб про гендерну дискримінацію.

Отже, забезпечення гендерної рівності потребує сучасного розуміння того, що вона являє собою. Сьогодні забезпеченням гендерної рівності є гарантування рівності прав, свобод та обов'язків жінок і чоловіків із одночасним урахуванням соціальних, фізіологічних, психологічних особливостей статей у процесі їх участі в суспільних відносинах, втім у майбутньому розуміння сутності гендерної рівності може змінитись. Треба зауважити, що сучасне розуміння сутності гендерної рівності під час

відбування покарання, виправлення та ресоціалізації засуджених осіб може тлумачитись неоднозначно. Вирішення цієї проблеми варто пов'язати з адекватною реакцією суспільства і законодавця на такі зміни. Будь-які зміни в розумінні сутності гендерної рівності мають своєчасно відображатись у національному законодавстві та бути предметом наукових досліджень.

Література

1. Кругова С.С. Теоретико-практичні проблеми забезпечення гендерної рівності. Право як ефективний суспільний регулятор : матеріали міжнар. наук.- практ. конф. (м. Львів, 15–16 лют. 2019 р.). Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 21–23.
2. Кругова С.С. Конституційні гарантії забезпечення рівності прав і свобод жінок та чоловіків. Соціальне право. 2019. № 2. С. 102–108.

Черненко А.П.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРО ОКРЕМІ ДИСКРИМІНАЦІЙНІ РИЗИКИ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі - КПК України) багатьма вченими й політиками визнаний як один із найдемократичніших нормативно-правових актів такого напрямку правового регулювання. І ця оцінка дійсно є об'єктивною, бо багато інститутів цього документу відповідає найвищим стандартам забезпечення прав людини, яка потрапила до його сфери. Дехто навіть скаржить на надмірне посилення прав сторони захисту порівняно зі стороною обвинувачення, стверджуючи, що законодавці захопилися посиленням прав сторони захисту на шкоду сторони обвинувачення, яка за звичай й чинить обмеження прав представників сторони захисту. На думку останніх, у певних випадках сторона обвинувачення позбавлена реально ефективно боротися з кримінальними правопорушеннями. На наш погляд, це питання також повинно бути у полі зору науковців і вирішено без обмеження прав іншої сторони чи за її рахунок, але зараз мова про інше.

Стаття 10 КПК України закріплює засаду «Рівності перед законом і судом». Норми цієї статті регламентують: «1. Не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених цим Кодексом, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі,

етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками.

2. У випадках і порядку, передбачених цим Кодексом, певні категорії осіб (неповнолітні, іноземці, особи з розумовими і фізичними вадами тощо) під час кримінального провадження користуються додатковими гарантіями» [1]. Норми даної статті та її засади рівності перед законом і судом у чинному КПК України суворо дотримуються і забезпечуються, у цьому немає жодних сумнівів, разом з тим, хотілось би звернути увагу на певні ризики можливої дискримінації певних учасників кримінального провадження за певних умов.

Зокрема, ми звертали увагу у спеціальному дослідженні на тему «Проблеми вибору та залучення захисника у кримінальному провадженні» на те що ліквідація у кримінальному процесуальному законодавстві інституту захисників з числа інших фахівців у галузі права, а це відсутність конкуренції серед захисників веде до удорожчання їх послуг, ускладнення доступу до правової допомоги і до загрози існування захисту взагалі. Хотілось би звернути увагу, що такий стан чинного КПК України у цій частині, можна розглядати як певний ризик дискримінації інших фахівців у галузі права за ознакою того, що вони не є адвокатами.

Дещо пояснимо цю тезу. Ми констатували: «І дійсно чинний КПК значно розширив можливості сторони захисту, особливо на стадії досудового розслідування, але порівняно з Кримінально-процесуальним кодексом України, прийнятого у 1960 році (далі – КПК 1960 року) дещо обмежив можливості вибору захисника. Так, у відповідності до ч. 2 ст. 44 КПК 1960 року: «Як захисники допускаються особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні та інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. У випадках і в порядку, передбачених цим Кодексом, як захисники допускаються близькі родичі обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, його опікуни або піклувальники».

Як бачимо цитована стаття КПК 1960 року передбачає можливість вибрати захисника з трьох категорій осіб:

- особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні;
- інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи;
- близькі родичі обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, його опікуни або піклувальники (у випадках і в порядку, передбачених КПК 1960 року). Натомість чинний КПК суттєво обмежує можливість переслідуваній у кримінальному порядку особі обрати захисника на власний розсуд. Цій особі надається по суті право обрати собі захисника виключно з однієї категорії осіб – адвокатів. Так, у відповідності до ч. 2 ст. 45 КПК : «Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі

адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю» [2, с. 301-302].

Як бачимо, законодавець з трьох категорій захисників виключив дві категорії лише на підставі того, що вони не є адвокатами і таким чином створив умови визнати такі обставини певним ризиком дискримінації інших фахівців у галузі права та близьких родичі обвинуваченого, підсудного тощо порівняно з адвокатом.

Ми навели пояснення такого рішення і тут варто його процитувати: «...інші фахівці у галузі права були позбавлені права бути захисниками у кримінальному провадженні. Цей крок, на нашу думку, треба оцінювати негативно, при цьому треба пояснити, чому він був зроблений у напрямі від демократії. На нашу думку, передусім це було на користь адвокатської спільноти, тому можна думати про певний лобізм з їх боку.

Крім того, практика участі у судових засіданнях інших фахівців у галузі права як захисників у окремих випадках була негативною. Окремі представники інших фахівців у галузі права у судовому засіданні інколи вели себе невиховано, допускали порушення порядку у судовому засіданні, зривали судові засідання, були випадки некомпетентності, не знання законодавства тощо. Такі факти у сукупності з лобізмом адвокатського корпусу й призвели до такого рішення. По суті цей інститут (інших фахівців у галузі права) було ліквідовано та запроваджено адвокатську монополію, яка зберіглася й у чинному КПК до сьогодні» [2, с. 302]. Тут також слід пояснити, що у такого рішення звісно були підстави, але ж їх можна оцінювати і як певні ризики, що вказують на ознаки дискримінації такої категорії осіб як інші фахівці у галузі права. Ці особи - інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги так само як і адвокати мають вищу юридичну освіту і їх фаховий рівень підтверджується фактом отримання певного рівня освіти і, на наш погляд, не потребує обов'язкового складання ще одного іспиту в «стінах адвокатури».

На наш погляд, усунути ці ризики дискримінації інших фахівців у галузі права можна через:

- прийняття необхідного спеціального закону, котрий визначить захисників з числа інших фахівців у галузі права, якими можуть бути особи з вищою юридичною освітою за кримінально-правовою спеціалізацією;
- фахівець у галузі права повинен пройти обов'язкову реєстрацію у відповідному реєстрі захисників з числа інших фахівців у галузі права, що й буде дозволом на здійснення захисту у кримінальному провадженні;
- адміністратором реєстру захисників з числа інших фахівців у галузі права може бути Міністерство юстиції України, яке й матиме право робити попередження такому захисникові або припинити його реєстрацію.

На наш погляд, такі заходи (про що йдеться у наших пропозиціях) не лише сприятимуть розвитку конкуренції серед захисників, що у свою чергу покращить якість їх послуг, а ще й зроблять послуги захисників більш

доступними в матеріальному плані і звісно усунуть ризики дискримінації інших фахівців в галузі права.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n465>.
2. Черненко А.П., Шиян А.Г. Проблеми вибору та залучення захисника у кримінальному провадженні. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. № 1. С. 299-305.

Лукомська А.А.,

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Корогод С. В.,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА МІЖНАРОДНИМИ АКТАМИ ТА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Дискримінація – це явище, яке швидко змінюється і вимагає постійного контролю. Враховуючи прагнення України стати членом Європейського Союзу, доцільно наголосити на необхідності гармонізації національних стандартів із нормами розвинених країн Європейського Союзу у сфері протидії дискримінації. Актуальною проблемою в теоретичному та практичному плані сьогодення є проблема визначення поняття дискримінації та її співвідношення з диференціацією та толерантністю.

Варто наголосити на тому, що базовим для антидискримінаційного законодавства являється принцип рівності, що закріплений у багатьох міжнародних актах прийнятих Організацією Об'єднаних Націй, Міжнародною організацією праці та інші.

Так, у статті 1 Загальної декларації прав людини були сформульовані антидискримінаційні норми, за якими «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах» [1].

Термін «дискримінація» походить від латинського «discrimination» – «розрізнення», тобто навмисне обмеження або позбавлення прав певної

категорії громадян за неприйнятними ознаками.

Аналіз наведених положень іноземного законодавства дав нам можливість дійти цілком логічного висновку, що під дискримінацією розуміється будь-яка відмінність, виняток, обмеження чи перевага за ознаками раси, кольору шкіри, статі, релігії чи іншого походження (наприклад: національні, етнічні, іноземні, соціальні), політичні переконання, вік, стан здоров'я чи будь-які інші причини, метою чи наслідком яких є знищення чи обмеження визнання, використання чи здійснення рівних прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній чи іншій сфері.

В Україні основним нормативно-правовим актом, що розкриває законодавче визначення дискримінації та встановлює основні засади боротьби з дискримінацією в різних сферах, є Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Стаття 1 цього закону закріплює, що дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [2].

Недоліком підходу до визначення дискримінації у вітчизняному законодавстві фактична неможливість формулювання певних ознак дискримінації як окремого кримінального правопорушення.

Янковець І.В. запропонував такі основні ознаки дискримінації, які можна трактувати як: а) встановлення привілейованого становища певної соціальної групи над іншими на рівних умовах; б) погіршення становища певної соціальної групи по відношенню до інших за рівних умов; в) відмова в задоволенні потреб членів соціальної групи, які обмежені з незалежних і фактичних причин [3].

Окремо варто звернути увагу на термін «диференціація». «Диференціація» має іншомовне походження, що в перекладі з латинської «differentia» означає «відмінність». Сучасний словник слів іншомовного походження визначає цей термін як поділ, розчленування цілого чи комплексу на окремі частини, форми, складові. Отже, диференціація – це виявлення відмінностей у правовому регулюванні відповідних правідносин з урахуванням їх особливостей та професійного складу. Проте головна відмінність між «дискримінацією» та «диференціацією» полягає в тому, що в першому випадку для особи виникають негативні наслідки, а в другому – позитивні.

Необхідно також враховувати термін «толерантність», що означає

«допустиме відхилення». Так, толерантність означає єдність у різноманітності; активна позиція, сформована на основі визнання універсальних прав і основних свобод людини; обов'язок сприяти забезпеченню прав людини, плюралізму, демократії та законності та порядку тощо.

Високий рівень толерантності в суспільстві є показником позитивних соціальних відносин, оскільки його відсутність може призвести до напруженості, яка спричинить насильство, конфлікти та війни. Толерантність є також основою цінностей поваги до людей, людської чесноти, гармонійної сумісності суспільного та індивідуального існування. У правовому контексті толерантність є способом і принципом правової поведінки у сфері функціонально-рольового спілкування та соціальних відносин.

Таким чином, дискримінація є одним із видів порушення прав людини, а її основними причинами є стереотипи та упередження, тому не можна допускати дискримінації.

Ще однією особливістю побудови правового визначення дискримінації є формування критеріїв віднесення певних дій (ситуацій) до дискримінаційних. Найбільш повно такі критерії сформульовані в практиці Європейського суду з прав людини. Аналіз практики Суду ЄС показує, що його прецедентна практика загалом розкриває складний антидискримінаційний механізм, який працює на основі розуміння явища дискримінації, визначення її критеріїв та деталізації обов'язку її доведення.

Література

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
2. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.08.2012 року. № 5207- VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 32. Ст. 412. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.
3. Янковець І.В. Дискримінація та інституційний механізм подолання її в Україні : дис. ... доктора філософії з права. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14440/Дисертація%20Янковець.pdf?sequence=4&isAllowed=y> (дата звернення 07.10.2022).

Ковальов С.С.,

ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Орлов Ю.В.,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

РЕСЕНТИМЕНТ У СТРУКТУРІ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

Кримінальні правопорушення, що вчиняються на ґрунті ненависті, характеризуються розлогим мотиваційним комплексом, в який, як прийнято вважати, вплетені фактори соціальної тривожності, страхів, соціальних стереотипів, що зумовлюють упереджене ставлення до різних груп людей. Так, наприклад, Д. О. Назаренко, Н. О. Прібиткова небезпідставно зауважують на тому, що ксенофобію зазвичай розуміють як страх або ненависть до когонебудь або чого-небудь чужого, незнайомого, незвичного; сприйняття чужого як незрозумілого, неосяжного, а тому небезпечного та ворожого; негативну установку, ірраціональний страх і ненависть до чужинців [1, с. 112]. Так чи інакше, джерелом ксенофобії є страх перед представниками інших груп людей. Ідеологічна обробка цього неусвідомленого почуття призвела до появи расизму – сукупності концепцій, основу яких складають положення про фізичну або психічну нерівноцінність людських рас і вирішальний вплив расових відмінностей на історію та культуру суспільства [2, с. 82].

Також у науковій літературі загалом небезпідставно зазначається, що поширенню ксенофобії сприяють такі психологічні чинники як відчуття незахищеності, вразливість, відсутність можливостей до самореалізації, депресивні стани. Всі ці особистісні стани компенсуються за рахунок переносу негативної енергії із себе на інших [2, с. 83]. Втім, як правило, далі вчені воліють не розвивати цю слушну думку, обмежуючись лише описаним у загальних рисах інструментальним, функціональним розумінням природи замісної агресії. Водночас поглиблення уявлення про засновки вказаного компенсаторного, замісного механізму, про запит на таке заміщення містить у собі значний евристичний потенціал. Його розкриття може «пролити світло» на природу кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті, що є

передумовою для ефективного запобігання їх відтворенню.

Принагідно зауважимо, що фундаючим началом тривожності й запиту на заміщення агресії є, на нашу думку, ресентимент. Вперше, як відомо, ресентимент згадується у працях Ф. Ніцше та А. Шопенгауера. Мислителі пов'язували цей феномен з особливим станом душі – безсилою заздрістю, що витікає з рабського, підданого статусу. У сучасних дослідженнях ресентимент був підданий більш розлогому аналізу, в результаті якого він визначається як довготривала психічна установка, що є не стільки результатом повторюваних зовнішніх впливів, скільки наслідком систематичного витіснення самої можливості виходу (розрядки) «душевних порухів» й афектів (жага й імпульс помсти, ненависть, злоба, заздрість, ворожість, підступність). Це – депресивне переживання, яке неодмінно будується на внутрішньо ізольованому почутті власного безсилля. Саме надзвичайне напруження між імпульсом помсти, ненависті, заздрості та їх проявами, з одного боку, й безсиллям, з іншого, призводить до тієї критичної точки, коли ці афекти приймають «форму ресентименту» [3, с. 189].

Втім, складно погодитись із безапеляційним, імперативним поєднанням ресентименту зі станами депресії. Як засвідчує аналіз розгортання ресентиментарних політик і практик, вони часто-густо здійснені до максимально невротичної установки, інколи до рівня істерії, що сполучається як зі станами фрустрації, такі афективними переживаннями ейфорії. Тому більш виваженим нам видається розуміння ресентименту, запропоноване професором Ю. В. Орловим, відповідно до позиції якого ресентимент є соціально-психологічним феноменом, який полягає у генерації, підтриманні наративів і дискурсу ідентичності у повністю або частково сфальсифікованих умовах протистояння загрозам існування групи, що супроводжується агресивними практиками опозиційно-консолідуючого значення. Політика ресентименту – кероване та аморальне використання почуття страху перед штучно створюваними та/або інтерпретованими загрозами соціальної смерті групи (заборона використання рідної мови, відправлення релігійних обрядів, вигнання з територій і т.п.) [4, с. 148].

Відтак, ресентимент є емоційно-екзистенційним станом, в якому увага, воля фокусуються, згущуються на підставі депривації потреб у визнанні домінантного становища (платонівська мегалотимія). Останнє часто пов'язується з попередньою травматизацією, жертвовністю і, на цій підставі, формується негативно-дискримінаційна претензійність. Звідси й випливає ненависть до представників умовно опозиційної групи. Критерії опозиційності й маркери генерації ненависті принципового значення не мають та нерідко проростають із соціального міфу. Простори ж соціальної міфології перенасичені численними конструктами, симулякрами, у контурах якої й оформлюються підстави для ненависті. Саме тому маємо визнати в значній мірі конструктивістську природу кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті у тому сенсі, що їх детермінаційний комплекс не має, як правило,

онтологічних підстав. Упередження формується переважно (а в більшості випадків – виключно) у текстуально-семантичному просторі, є дискурсивно-символічним за своєю природою. Тому ненависть – це емоція, що ґрунтується на тексті, який функціонально не лише репрезентує контури й зміст дійсності, історії (нарративу), а й дезінтегрує спільноту, дегуманізує носіїв інакшості. Тож виправданою є увага на протидії поширенню мови ворожнечі. Але мова ворожнечі (hate speech) є лише поверхневим рівнем детермінації кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті. Глибинні ж фактори укорінені у надрах дискурсивно-комунікативних, перцептивних культурних й цивілізаційних матриць. Аналіз їх змісту, закономірностей відтворення, в тому числі й за допомогою політичної пропаганди, сугестії – актуальна задача подальших кримінологічних досліджень. Гіпотетично вони здатні наблизити нас до розуміння природи сучасного російського фашизму.

Література

1. Назаренко Д. О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія. Х. : Діса Плюс, 2013. 524 с.
2. Прібиткова Н. О. Характеристика культурно-психологічних факторів поширення расизму та ксенофобії. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3 (78). С. 80–88.
3. Горбачова О. В. Ресентимент як пояснювально-концептуальне поняття // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 8 квіт. 2016 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2016. С. 188–190.
4. Орлов Ю. В. Ресентимент : шлях від жертвовності до злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 140–151.

Валентин ЛЮДВІК,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМІ ПРОПАГАНДИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У зв'язку з військовою агресією російської федерації 03 березня 2022 року Верховна Рада України внесла зміни до Кримінального кодексу України, а саме доповнила його ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» [1]. Дана стаття Кримінального кодексу містить 8 частин та примітки.

Зокрема, ч. 3 ст. 111-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за: «Здійснення громадянином України пропаганди у

зкладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти» [2]. Відповідно до ч. 1 ст. 2 КК підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом [2]. Отже, правовими (юридичними) підставами кримінальної відповідальності за колаборційну діяльність у формі пропаганди у закладах освіти є діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 111-1 КК.

Склад кримінального правопорушення передбачений ч. 3 ст. 111-1 КК, як і будь який інший, складається з наступних елементів: об'єкт кримінального правопорушення, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона.

Родовим об'єктом кримінального правопорушення, виходячи з розташування статті, виступають суспільні відносини у сфері охорони основ національної безпеки України. Національна безпека (ст. 1 ЗУ «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року) – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, охорони дитинства, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, кібербезпеки та кіберзахисту, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [3].

Безпосереднім основним об'єктом виступають національні інтереси у сфері освіти та науки.

З об'єктивної сторони кримінальне правопорушення вчиняється у двох формах і полягає у

1) здійсненні громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності

2) у вчиненні громадянами України дії, спрямованої на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти.

ПРОПАГАНДА, и, ж. Поширення і постійне, глибоке та детальне роз'яснення яких-небудь ідей, поглядів, знань. // Ідейний вплив на широкі маси або певні групи людей, що носить політичний або релігійний характер. // Система засобів масового поширення ідей, поглядів і т. ін. [4]

Заклад освіти – це юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність. [5]

ВПРОВАДЖЕННЯ (УПРОВАДЖЕННЯ), я, с. 1. тільки одн. Дія за знач. **впровадити. ВПРОВАДИТИ (УПРОВАДИТИ)** - уводити що-небудь у дію, у практику і т. ін. [7]

Стандарт освіти визначає: вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня; загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти; інші складники, передбачені спеціальними законами. Стандарти освіти розробляються відповідно до Національної рамки кваліфікацій. Стандарти освіти розробляються та затверджуються у порядку, визначеному спеціальними законами та іншими нормативно-правовими актами. [5]

Кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту вчинення хоча б однієї із дій вказаних в диспозиції зазначеної статті.

Суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка на момент вчинення кримінального досягла віку з якого відповідно до КК може наставати кримінальна відповідальність і яка є громадянином України.

Громадянин України - особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України. [7]

Кримінальна відповідальність за вчинення цього кримінального правопорушення може наставати лише з 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умисною формою вини. Пропаганда у закладах освіти та дії спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти можуть бути вчинені лише з прямим умислом. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони вчинення цього кримінального правопорушення у його першій формі виступає мета:

- 1) сприяння здійсненню збройної агресії проти України;
- 2) встановлення та утворення тимчасової окупації частини території України;
- 3) уникнення відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що норма, передбачена ч.3 ст. 111-1 КК є формальним складом кримінального правопорушення, яке

вважається закінченим з моменту вчинення дій вказаних законодавцем в диспозиції статті.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n12>
2. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Про основи національної безпеки України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>.
4. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980. Т. 7. С. 246.
5. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
6. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980. Т. 1. С. 755.
7. Про громадянство України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>.

Гасимова Р. Ю.,
*студентка ННІ права та
інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Фіалка М. І.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінально-
правових дисциплін ННІ права та
інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМА ВСТАНОВЛЕННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТУ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЯК РІЗНОВИДУ ДИСКРИМІНАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Домашнє насильство – одна з найпоширеніших, найважчих і травмуючих життєвих ситуацій, яка виникає в межах міжособистісних стосунках в сучасному суспільстві. Це комплексна проблема, наслідки якої можуть бути дуже серйозними як для окремих людей, так суспільства в цілому. Як наголошують експерти у сфері протидії дискримінації, найпоширенішим видом дискримінації у Дніпрі виступає, за гендерною

ознакою, домашнє насильство [1].

Як результат визначеного, домашнє насильство як різновид дискримінації умисне суспільно небезпечне діяння, яке порушує нормальне функціонування організму людини, цілісність тканин, що призводить до втрати будь-якого органу або втрати його органом функцій, короточасний чи тривалий розлад організму, незалежно від ступеня тяжкості завданих тілесних ушкоджень, а також відповідних моральних та психологічних страждань.

З метою запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами цивілізована світова спільнота напручувала відповідний запобіжний механізм, який було реалізовано в положеннях Стамбульської конвенції 06.12.2017 р., яка була ратифікована в Україні та відповідно до якої було внесено зміни до Кримінального кодексу України в частині передбачення кримінальної відповідальності за домашнє насильство [2].

Приниження, ізоляції від друзів та родичів, реальних фізичних ушкоджень чи загрози отримати їх, сексуальний примус і т.д. Все це приклади домашнього насильства, яке включає в себе насильство з боку партнера.

Домашнє насильство зводиться до актів фізичного та сексуального образи, і навіть психологічного тиску. Це «хронічні» ситуації, в яких одна людина контролює чи намагається контролювати поведінка і почуття іншого, внаслідок чого може бути заподіяний психологічний, соціальний, економічна, сексуальна або фізична шкода або шкода членам сім'ї. Іншими словами, домашнє насильство виступає певним різновидом дискримінації.

Дискримінація має місце там, де з людиною поводяться несправедливо без об'єктивної причини, лише через те, ким вона є. Дискримінація відбувається, коли люди не оцінюють навички, здібності та обставини конкретної людини, а натомість керуються негативним ставленням та стереотипами, що ґрунтуються на особистих рисах, таких як раса, етнічне походження, віросповідання чи переконання, стать, мова, сексуальна орієнтація, інвалідність, вік чи інший статус. Дискримінація має безліч форм і може відбуватися в різних сферах життя як з наміром, так і без нього. Дискримінація призводить до виключення та відкидання людей, позбавлення їх прав.

Домашнє насильство зазнають найбеззахисніші категорії громадян: жінки, діти, літні та інваліди. Багато експертів говорять про жорстокість у сім'ї, яка породжує зустрічну жорстокість. Зокрема, діти засвоюють ту модель поведінки, в якій вони виховуються в сім'ї, а потім копіюють її у своїй життє.

Насильство – зовнішній, силовий вплив на людину чи групу людей з метою підпорядкувати їх волі того (або тих), хто здійснює такий вплив. Воно є узурпацією людської свободи. Механізм, технологія насильства полягає в тому, що люди примушуються до певних вчинків або найчастіше утримуються від певних вчинків з допомогою прямого впливу.

Визначення окремих різновидів (форм) домашнього насильства

представлене у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 року, зокрема, як:

– економічне насильство, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру;

– психологічне насильство, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи;

– фізичне насильство, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру [3].

Кваліфікація кримінального правопорушення – це кримінально-правова оцінка фактичних подій. Кримінально-правове значення мають ті фактичні обставини, які одночасно є ознаками відповідного складу злочину. Кваліфікація злочину провадиться на основі дедукції. За основу беруться загальні ознаки закону, які зіставляються з конкретними випадками. Піддаються аналізу ознаки чотирьох елементів складу: об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони.

В. О. Іващенко вважає, що безпосереднім об'єктом цього кримінального правопорушення є здоров'я людини [4, с. 201].

Основними принципами охорони здоров'я громадян є:

- 1) дотримання прав людини та громадянина в галузі охорони здоров'я;
- 2) доступність медико-соціальної допомоги;
- 3) соціальна захищеність.

Людина, її життя і здоров'я є найвищими первинними цінностями. Право на життя і право на здоров'я належать до категорії природних та невід'ємних прав людини. Їх визнання та охорона передбачені як національними законодавчими актами, включаючи конституції більшості держав, так і цілою низкою актів міжнародного права, у тому числі такими значними правовими документами, як Загальна декларація прав людини 1948 року.

Але на нашу думку, обмежувати безпосередній об'єкт домашнього

насильства лише здоров'ям особи є не зовсім доцільно. Справа полягає в тому, що, наприклад, у випадку застосування економічного насильства страждають суспільні відносини у сфері рівноправності сімейних стосунків, право на працю, право на відпочинок тощо.

Таким чином, безпосередній об'єкт домашнього насильства не можливо обмежувати тільки здоров'ям (фізичним або психологічним) людини. Він є багатогранним, а саме: фізичне або психічне здоров'я, воля, честь, гідність, право на освіту, право на працю, недоторканість житла, право на підприємницьку діяльність, право на достатній життєвий рівень, право власності тощо.

Література

1. Підлога Ю. Експерти розповіли, який вид дискримінації є найпоширенішим у Дніпрі // Суспільне: новини, 16 березня 2021. URL: <https://suspilne.media/113835-eksperti-rozpovili-akij-vid-diskriminacii-e-najposirenisim-u-dnipri/> (дата звернення: 20.09.2022).
2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: закон України від 06.12.2017 № 2227–VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення: 25.09.2022).
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: закон України від 07.12.2017 № 2229–VIII. // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 25.09.2022).
4. Іващенко В.О. Домашнє насильство: аналіз складу злочину // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали міжвузів. наук.-практ. круглого столу (Київ, 22 берез. 2019 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 200–203.

Малахова Карина Дмитрівна,
*курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної
поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний
університету внутрішніх справ*

ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА ЇЇ РОЗВИТОК В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

У сучасному світі постійно відбуваються зміни. Одним з важливіших питань нашого часу є питання дискримінації. Ця проблема є не окремо взятою у певній країні, а має глобальне відображення у всьому світі. Проблемі дискримінації в останні роки було приділено багато уваги. Не дивно, адже розвиток суспільства являє собою процес встановлення і закріплення нових прав, а також зміцнення вже існуючих. Для більшого розуміння необхідно визначитись, що таке дискримінація. Дискримінація – це менш прихильне поводження з людиною, ніж з іншими в аналогічній ситуації, через певні ознаки цієї людини. Правовий принцип означає наявність будь-якої нерівності чи обмежень у реалізації своїх прав та свобод у будь-якій сфері.

На жаль на теперішній час незважаючи на певний прогрес у сфері подолання дискримінації вона так чи інакше має свої прояви у кожному суспільстві. Українське суспільство також потерпає від цієї проблеми. Жінки та молоді дівчата продовжують певною мірою обмежуватися за ознакою статі та множинного порушення прав людини. Відповідно до індексу дискримінації у 2016 році Україна визнана гіршою країною в сучасній Європі у реалізації прав жінок. Та відповідно до цього індексу ділить свою 67 позицію з такими країнами як Туреччина, В'єтнам, Аргентина та Монголія.[1]

У своєму житті українські жінки дуже часто стикаються з порушенням власних прав лише тому, що належать до жіночої статі. Наприклад у 2016 році офіційна делегація України у своїй позиції під час звіту про виконання Конвенції щодо ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок озвучила, що станом на 16 лютого 2016 року в Україні діє заборона доступу жінок до 458 професій та наголошує що це є безумовним порушенням прав жінок [2]. Авжеж, такі порушення прав жінок частіш за все пояснюються турботою про їх життя, здоров'я та самопочуття, але усе це перейшло в сучасну Україну ще

з часів радянського анархізму, при якому існувало майже чітке розподілення на чоловічі та жіночі професії. На перший погляд це здається турботою. Але насправді являє собою порушення конституційного права кожної людини незалежно від її статі на доступ до заробітку. Аналізуючи дані Державної служби статистики в Україні жінки отримують на 36,5% менше заробітної платні ніж чоловіки при рівних посадах та наявних навичках. А за неофіційними даними ця різниця досягає 41%. Що теж безсумнівно являє собою прояв гендерної дискримінації.

У рамках розвитку демократії та у рамках євроінтеграційного шляху, Україна почала плідну роботу над подоланням таких проявів. Результатом такої роботи стало підписання Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Конвенції Міжнародної організації праці про рівну оплату праці чоловіків та жінок. Всі перераховані міжнародні документи направлені на боротьбу з гендерною нерівністю майже у всіх сферах суспільного життя.

Але не дивлячись на усі вище вказані міжнародні документи, проблема гендерної дискримінації досі знаходить своє відображення у сфері трудових правовідносин. Наприклад на сьогодні в Україні існує заборона на використання жіночої праці в нічний проміжок часу. Така заборона знаходить свій початок ще у 1919 році коли радянський законодавець намагався виключити можливість знаходження жінки у нічний час особами чоловічої статі, з якими вона не перебуває в родинному зв'язку. Дивним є й той факт що 90% опитаних суддів вважають, що такі правові обмеження є законними [2]. Але не лише жінки є безпосереднім об'єктом гендерної дискримінації. Нажаль чоловіки також потерпають від проявів гендерної нерівності. Яскравим прикладом такої дискримінації є осуд з яким чоловіки стикаються при виборі професії яку стереотипно вважають суто жіночою. Виходячи з цього чоловік який виявить бажання працювати у дитячому садочку неодмінно буде підданий осуду зі сторони соціуму.

Так, наприклад США відома як країна, що успішно працює із питанням подолання гендерної дискримінації. У цій країні запроваджено низку заходів які направлені на подолання такого негативного явища як гендерна дискримінація. Наприклад в країні запроваджено програму «16 днів боротьби з дискримінацією» в рамках цієї програми велика кількість державних структур та громадських організацій проводять тренінги, лекції, роздають на вулицях міста буклети в яких зазначаються найбільш розповсюджені форми гендерної нерівності, збирають та передають відомості до поліції та інших уповноважених органах про факти порушення прав людини пов'язані з гендерною дискримінацією. До особливостей протидії гендерної нерівності у США можна підкреслити той факт, переважну більшість осіб які приймають участь у ній складають чоловіки [3].

Самі чоловіки пояснюють, що розуміють, що у більшості таких випадків

жінки потерпають саме від чоловіків та таким чином намагаються звернути на це увагу більшості суспільства. Ще одною країною яка успішно протидіє дискримінації є Швеція. Ця країна входить у першу 10 країн за найвищим рівнем гендерної рівності. Це зумовлено насамперед вищим порівняно з Україною рівнем економічного та соціального розвитку. А це дуже взаємопов'язані між собою явища, оскільки рівень соціального та економічного розвитку країни залежить від того, на скільки забезпечені рівні права й можливості чоловіків і жінок.

Роблячи висновок, можемо зазначити, що Україна хоч і знаходиться на етапі розвитку викоринення дискримінації, але має достойний рівень у цій сфері. Її механізми захисту прав людини схожі на механізми країн ЄС, але потребують вдосконалення шляхом перейняття позитивного досвіду більш розвинених у сфері протидії дискримінації країн, наприклад таких як США та Швеція. Такий досвід стане одним з рушійних важелів у розвитку сфери протидії дискримінації та розвитком для України в цілому.

Література

1. Уварова О. Права жінок і гендерна рівність URL: <https://helsinki.org.ua/prava-zhinok-i-hendernarivnist-v-ukrajini-o-uvarova/> (Дата звернення: 29.09.2022р.).
2. Топ 10 порушень прав жінок в Україні URL: https://zmina.info/columns/top10_porushen_prav_zhinok_v_ukrajini_garjachi_fakti-2/ (Дата звернення: 29.09.2022 р).
3. Уварова О.О. Права жінок та гендерна рівність: навч. посібник. Київ: «ФОП Голембовська О. О.», 2014. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_9_cору.pdf/ (Дата звернення: 29.09.2022 р.).

Стоєва Т.І.,

*студентка ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Степаненко К.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Сьогодні гендерна рівність є одним з основоположних напрямів законодавчої та політичної діяльності держави. Цілі, які визначила для себе Україна щодо забезпечення гендерної рівності полягають у подоланні обмежень прав та можливостей самореалізації у політичній, економічній чи соціальній сферах, як на законодавчому рівні, так і в реальному житті. Нині принцип гендерної рівності відіграє все більшу роль у регулюванні суспільних відносин та за своєю природою є сучасною конкретизацією принципів рівності та справедливості, які є основою демократичності держави та побудови сучасної правової системи. Однак незважаючи на сучасні глобалізаційні зміни постає проблема дискримінації за ознакою статі у всіх сферах життєдіяльності суспільства. На міжнародному рівні дискримінація за ознакою статі є порушенням принципу рівноправності між чоловіками і жінками. Протидія гендерній дискримінації є пріоритетним напрямком розвитку міжнародних організацій та інших національних механізмів забезпечення гендерної рівності. Важливим аспектом є не лише правове закріплення протидії дискримінації за ознакою статі, а й створення ефективних механізмів реалізації таких стандартів у всіх сферах життєдіяльності людини й держави, міжнародного співтовариства. Виходячи з цього, метою роботи є проаналізувати міжнародні стандарти протидії дискримінації за ознакою статі, а також дослідити міжнародні акти присвячені цій проблемі.

Тож дискримінація за ознакою статі несе певну небезпеку цивілізаційному розвитку суспільства та демократичним і правовим цінностям України. Загальні засади верховенства права співвідносяться із національними правовими системами, ставлячи законні інтереси людини і громадянина на перше місце в системі цінностей держави. Завдяки вживанню

словосполучення «за ознаками статі» термін «дискримінація» одержав конкретизацію у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», де у статті 1 визначено, що дискримінація за ознакою статі – це ситуація, за якої особа та/або група осіб за ознаками статі, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами або привілеями в будь-якій формі [1]. На законодавчому рівні України, закріплено, що дискримінація за ознакою статі – це правове форма протиправного розрізнення, яке перешкоджає реалізації рівних прав та можливостей як чоловіка, так і жінки. Таким чином, гендерна дискримінація охоплює проблематику фактичної рівності та гарантій прав і свобод особи незалежно від статі.

Заборона будь-яких дискримінаційних проявів є основою боротьби із цим негативним явищем у державі. Втілення в життя принципу гендерної рівності є необхідною частиною прогресу людства, елементом демократії та важливою умовою розбудови демократичної, соціальної і правової держави. Всі міжнародні організації визнають актуальність проблеми та мають певний механізм боротьби з дискримінацією за ознакою статі. В основі всіх міжнародно-правових документах лежить повне визнання принципу гендерної рівності. Гарантії рівності та заборони дискримінації містяться й у низці нормативних актів міжнародного права, які в різні часи були ратифіковані Україною, ставши невід'ємною частиною національного законодавства. Одним з таких нормативно-правових актів є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, де у статті 26 визначено, що всі люди є рівними перед законом і мають право без будь-якої дискримінації на рівний захист закону. В цьому відношенні всякого роду дискримінація повинна бути заборонена законом, і закон повинен гарантувати всім особам рівний і ефективний захист проти дискримінації за будь-якою ознакою, як-от: раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, політичні чи інші переконання, національне чи соціальне походження, майновий стан, народження чи інші обставини [2].

Наступним актом, що забезпечує гендерну рівність є Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, у якій йдеться про зобов'язання забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користуватися всіма економічними, соціальними, культурними, громадянськими та політичними правами, нагадуючи, що дискримінація жінок порушує принцип рівноправності та поваги людської гідності, перешкоджає участі жінок нарівні з чоловіками в політичному, соціальному, економічному та культурному житті своєї країни, заважає зростанню добробуту суспільства і сім'ї та ще більше перешкоджає повному розкриттю можливостей жінок на благо своїх країн та людства [3]. Тобто, ратифікувавши Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок Україна, як держава-учасниця забезпечує відсутність прямої або непрямой дискримінації по відношенню до жінок за

допомогою законодавчого регулювання і зобов'язана захищати жінок від дискримінації. Саме тому міжнародні стандарти в галузі прав жінок мають на меті дотримання гендерної рівноправності та заборони дискримінації щодо жінок.

Ще одним міжнародним документом, що забороняє та протидіє дискримінації є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Відповідно до статті 14 цієї Конвенції: «Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою» [4].

Таким чином, вищевикладене дозволяє констатувати, що рівноправність чоловіків і жінок є невід'ємною частиною прав людини. Україна, як соціальна, правова та демократична держава забезпечує гендерну рівність в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Рівність чоловіків і жінок визнається одним з ключових питань сучасного суспільства. Однак незважаючи на зміни у законодавстві держави і у суспільстві загалом, проблема гендерної дискримінації досі залишається актуальною. Зокрема, як на державному, так на міжнародному рівні проблематика дискримінації за ознакою статі полягає у створенні та дотриманні правових механізмів щодо подолання гендерної дискримінації. Протидія гендерній дискримінації є пріоритетним напрямком розвитку міжнародно-правових механізмів забезпечення рівноправності за ознакою статі. Міжнародно-правові документи, що регулюють протидію гендерної дискримінації присвячених дотриманню прав людини в цілому і забезпеченню рівноправності чоловіків і жінок зокрема мають для України пріоритетне значення і свідчать про новий етап у розвитку правової системи, законодавства і демократичності держави.

Література

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08 вересня 2005 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 52, ст.561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01 січня 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Прасол Лідія Геннадіївна,
*курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної
поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ДИСКРИМІНАЦІЯ: ЩО ВАРТО ЗНАТИ

Загальний принцип рівності, отже, недискримінації, встановлено Основним Законом – Конституцією України. Тому стаття 24 Конституції України говорить: Громадяни користуються рівними конституційними правами і свободами, є рівними перед законом. Не мають привілеїв чи обмежень за місцем проживання, за мовними та іншими ознаками. Враховуючи, що Основи Закону про запобігання і Закон України «Про боротьбу з дискримінацією» на сьогодні є найбільш повним і детальним нормативно-правовим актом у сфері протидії дискримінації, його положення складають більшу частину теоретичних і практичних розрахунків. Крім того, оскільки Основний Закон України «Про запобігання і протидію дискримінації» згадується часто і скрізь у тексті посібника, ми назвемо його Закон про запобігання дискримінації [1].

Також слід зазначити, що перелік сфер суспільних відносин, на які поширюються положення Закону про запобігання дискримінації, не є вичерпним. У широкому сенсі це означає, що принцип недискримінації має дотримуватись у всіх аспектах, крім суто приватних, коли особи виконують функції, які дозволяють їм впливати на розподіл загальнодоступних товарів і послуг. Закон визначає дискримінацію як рішення, дію чи бездіяльність щодо обмеження або надання привілеїв особі чи групі людей на основі раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, сім'ї та майна, статусу, місця проживання, мовні та інші ознаки, якщо вони не дозволяють визнавати і здійснювати права і свободи особи і громадянина на рівних засадах [2].

Дискримінація може мати форму прямої або непрямой дискримінації, підбурювання до дискримінації або переслідування. Рішення, дії чи бездіяльність, правові норми чи критерії оцінки, умови чи практики є

формально ідентичними, але існують або можуть бути обмежені чи привілейованими особами та/або групами осіб під час їх виконання чи застосування вважається ознакою непрямой дискримінації. Дії, які не обмежують права і свободи інших осіб, не створюють перешкод для їх реалізації та не надають їм неправомірної вигоди за певними характеристиками осіб та/або груп, застосовуються позитивні дії, тобто держава має потреба в такому захисті забезпечує особливий захист певним категоріям осіб; здійснює заходи, спрямовані на захист особистості певних груп, коли такі заходи необхідні; надання пільг і компенсацій окремим категоріям осіб у випадках, передбачених законом; встановлення державного соціального забезпечення окремих категорій громадян; особливі вимоги законодавства щодо реалізації права громадянина прав [3].

Дія Закону поширюється на такі сфери суспільних відносин: суспільно-політична діяльність, послуги органів державної влади та місцевого самоврядування, правосуддя, трудові відносини, охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, житлові відносини, доступ до пільг і послуг. та інші сфери суспільних відносин. Під час нормотворчого процесу було забезпечено антидискримінаційну експертизу проектів нормативно-правових актів, зокрема законів України, Акта Президента України, інших нормативно-правових актів з метою виявлення норм, які містять ознаки дискримінації. Законопроект розробляється Кабінетом Міністрів України, центральними та місцевими органами виконавчої влади [2].

Тож, роблячи висновок, можна сказати, що всі люди народжуються вільними та рівними у своїй гідності та правах. Не можуть бути привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, національного чи соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак.

Література

1. Янковець І.В. Дискримінація та інституційний механізм подолання її в Україні : дис. ... доктора філософії з права. Одеса. 2020. 300 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14440/Дисертація%20Янковець.pdf?sequence=4&isAllowed=y> (дата звернення 27.09.2022).
2. Посібник з європейського антидискримінаційного права: наук. посібник. Українське видання: ТОВ «К.і.С.», 2013. 196 с. URL: https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/2_viddiluvvr/08_posibnik_z_ievropeyskogo_antidiskriminacijnogo_prava.pdf (дата звернення 27.09.2022).
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV. Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення 27.09.2022).

Трубіцина Г. Ю.,
студентка ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:
Філянина Л. А.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ: ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ

На сьогоднішній день питання запобігання та протидії дискримінації є досить актуальним. Дискримінація – є особливим порушенням прав людини і громадянина, сутність якого полягає у запереченні свободи, рівності та гідності особи чи групи осіб, або в унеможливленні втілити ці цінності у суспільних відносинах на власний розсуд у формах діяльності, що за змістом та наслідками не порушують прав інших осіб.

Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) є частиною інституційного механізму подолання дискримінації. Тож, ЄСПЛ, на нашу думку, здійснює унікальний за своєю природою вплив на розвиток інституційного механізму подолання дискримінації в Україні завдяки детальній регламентації різних аспектів антидискримінаційної боротьби, котра відображена в його практиці. Зокрема, практика Суду – це безперечно живий механізм, який швидко «підлаштовується» під нові виклики явища дискримінації. Проаналізувавши відомості вебпорталу ЄСПЛ, котрі стосуються судової практики за ст. 14 «Заборона дискримінації» Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція) та Протоколу №12 до Конвенції, приходимо до висновку, що актуальними критеріями дискримінації є: вік; соціальне положення; національне походження; сексуальна орієнтація; стать; гендерна ідентичність; наявність сімейного статусу або батьківського статусу; статусу, який пов'язаний з працевлаштуванням; імміграційний статус; наявність інвалідності; раса; належність до національної меншини за народженням або іншим статусом; колір шкіри; мова; релігія; будь-які політичні або інші переконання тощо [1].

Звертаючи увагу на думку фахівців з практики Суду, то практично ЄСПЛ визнає ст. 14 Конвенції такою, яку можливо застосувати до освіти;

соціального забезпечення; зайнятості; членства в профспілці; права на: свободу вираження поглядів, свободу зборів та асоціацій, ефективне розслідування, доступу до правосуддя, спадщину, повагу до дому, отримання податкових пільг; придатності до довічного покарання; доступу до батьківства; доступу до дітей; диференційного поводження за статевою ознакою (наприклад, домашнє насильство, рівність у шлюбі, громадські зобов'язання, возз'єднання сім'ї, пенсії у зв'язку із втратою годувальника, доступ до зайнятості та інше) [2, с. 4].

Також, заслуговує на увагу і Комітет з ліквідації расової дискримінації ООН (далі – КЛРД), який відповідає за нагляд та дотримання державами-учасницями норм Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (далі – Конвенція) шляхом розгляду індивідуальних скарг про порушення прав відповідно до згаданої Конвенції. Умовою звернення такої особи є те, що її держава проживання має бути підписантом Конвенції та визнавати компетенцію КЛРД у розгляді таких скарг [3].

Окрім розгляду індивідуальних скарг, можливе вирішення КЛРД і міждержавних спорів згідно зі статтями Конвенції [3]. Тож, КЛРД розглядається спір, шляхом встановлених процедур, після чого, на основі підсумків спору Комітет з ліквідації расової дискримінації формулює повідомлення, пропозиції та рекомендації щодо мирного вирішення такого спору.

Наступною складовою антидискримінаційного механізму є Комітет з прав людини ООН (далі – Комітет), що є органом, завданням якого є здійснення нагляду за виконанням державами-учасницями Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. (далі – Пакт) [4].

Обов'язок держав-учасниць подання Генеральному секретарю ООН доповідей про здійснення ними заходів для забезпечення втілення в життя планів, котрі гарантовані Пактом, та є однією з основних форм співпраці таких держав. Після подання доповідей, Генеральний секретар ООН надсилає їх на розгляд Комітету, Комітет їх вивчає та формує власні доповіді і загальні зауваження. Окрім вище зазначеного, згідно зі ст. 45 Пакту Комітет подає Генеральній Асамблеї ООН через Економічну і Соціальну Раду щорічну доповідь стосовно своєї роботи [5, с. 237].

Якщо говорити про Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (далі – КЛДЖ), то це орган, що покликаний здійснювати нагляд за додержанням положень Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (далі – Конвенція) [6]. Процедура звітування і підготовки рекомендацій КЛДЖ, як і попередніх органів, є доволі схожою. Наразі існує 37 Рекомендацій КЛДЖ [7; 8].

Так, Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок сприяв поданню Україною до Міжнародного суду ООН позову проти РФ від 16 січня 2017 року про порушення Конвенції про заборону расової дискримінації. Перші слухання в Міжнародному суді ООН пройшли 6 березня 2017 року. А

рішення й запобіжні заходи було оголошено вже 19 квітня 2017 року. Так, Росія має забезпечити доступність освіти в Автономній Республіці Крим українською мовою та поновити діяльність Меджлісу [9].

Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (далі – Бюро) – один з основних правозахисних регіональних органів, діяльність якого проходить на світовому рівні [10]: «надання підтримки, допомоги, експертних знань державам-учасникам та громадянському суспільству для просування демократії, верховенства прав людини, закону, терпимості та недискримінації» [11].

У 2019 році Бюро було проведено консультації з українськими органами кримінального правосуддя та опубліковано два адаптованих до національного законодавства України посібники («Застосування ознак наявності упередження: практичний інструмент для працівників поліції» [12]; «Категоризація та розслідування злочинів на ґрунті ненависті в Україні» [13]). Окрім цього, проведено просвітницькі заходи стосовно забезпечення рівності жінок та ефективності механізму забезпечення гендерної рівності на регіональному рівні; заходи з підвищення обізнаності суспільства про гендерну динаміку торгівлі людьми [14], оскільки підвищення суспільної відомості на пряму впливає на ефективність боротьби з дискримінацією в суспільства.

Європейська комісія «За демократію через право» (далі – Комісія), основним завданням якої є питання захисту основних прав людини, до яких входить питання забезпечення рівності, заборони дискримінації, інститут омбудсмена, захист меншин, баланс між гілками влади та відносини між ними. Проте, основним завданням Комісії залишається робота над вдосконаленням інституту омбудсмена у різних країнах [15]. Основна думка Комісії стосовно зазначеного питання є такою: омбудсмени мають бути незалежними й поінформованими та відігравати активну роль в усуненні недоліків механізму запобігання та протидії корупції.

Отже, на основі вище викладеного приходимо до висновку:

1. Захист від дискримінації здійснюється ЄСПЛ у різних сферах суспільного життя, що є надзвичайно актуальним у наш час. При цьому, судова практика ЄСПЛ наочно демонструє ефективність такої боротьби даним судовим органом.

2. У наш час сформувався достатньо потужний механізм міжнародно-правової протидії дискримінації, який складають міжнародні інституції (ЄСПЛ, Комітет з расової дискримінації ООН, Комітет з прав людини ООН, Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ, Європейська комісія «За демократію через право»).

3. На сьогодні, основна робота в державах-учасниках міжнародних інституцій полягає в наступному: аналіз дотримання державами положень міжнародно-правових актів про протидію дискримінації; попередження

конфліктів між державами-учасницями та оперативного реагування на ескалацію конфліктів у світі; забезпечення підтримання актуальних міжнародних стандартів протидії чи боротьби з дискримінацією.

Саме завдяки такому механізму, заснованому на найвищих міжнародно-правових стандартах, можливо використовувати прогресивний світовий досвід у боротьбі з дискримінацією в Україні.

Література

1. Guide on Article 14 of the European Convention on Human Rights and on Article 1 of Protocol No. 12 to the Convention. HUDOC: website. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_14_Art_1_Protocol_12_ENG.pdf (дата звернення: 24.09.2022).
2. Посібник Ради Європи зі статті 14 Європейської конвенції про права людини та статті 1 Протоколу №12. Заборона дискримінації. Рада Європи, ЄСПЛ, 2020.
3. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 04.02.1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text (дата звернення: 24.09.2022).
4. Human rights committee. United Nations. Human Rights – Office of the High Commissioner: website. URL: <https://www.ohchr.org/ru/hrbodies/ccpr/pages/ccprintro.aspx> (дата звернення: 24.09.2022).
5. Яковець І. В. Дискримінація та інституційний механізм її подолання в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософії: з галузі «08» право за спеціальністю «081» право. Одеса, 2020. 300с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14440/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%AF%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C.pdf?sequence=4&isAllowed=y> (дата звернення: 27.09.2022).
6. Committee on the elimination of discrimination against women. United Nations. Human Rights – Office of the High Commissioner: website. URL: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/CEDAWIndex.aspx> (дата звернення: 24.09.2022).
7. General recommendations of Committee on the elimination of discrimination against women. United Nations. Human Rights – Office of the High Commissioner: website. URL: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/recommendations.aspx> (дата звернення: 24.09.2022).
8. Комитет по ликвидации дискриминации в отношении женщин. Управление Верховного комиссара ООН по правам человека: веб-сайт. URL: <https://www.ohchr.org/RU/HRBodies/cedaw/Pages/Introduction.aspx> (дата звернення: 24.09.2022).
9. Постанова Міжнародного суду ООН від 19 квітня 2017 р. «Застосування міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму і Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (Україна проти Російської федерації)» URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/summaries/summaries-2013-2017-ru.pdf> (дата звернення: 27.09.2022).
10. Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ). Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: веб-сайт. URL: <https://ombudsman.gov.ua/uk/byuro-obsye-z-demokraticnih-institutiv-i-prav-lyudini-bdipl> (дата звернення: 25.09.2022).
11. Institutions and structures. OSCE: website. URL: <https://www.osce.org/institutions-and-structures> (дата звернення: 24.09.2022).

12. Застосування ознак наявності упередження: практичний інструмент для працівників поліції. OSCE: веб-сайт. URL: <https://www.osce.org/uk/odihhr/420293> (дата звернення: 25.09.2022).
13. Категоризація та розслідування злочинів на ґрунті ненависті в Україні. Варшава: БДПЛ/ОБСЄ, 2019. OSCE: веб-сайт. URL: <https://www.osce.org/uk/odihhr/420296> (дата звернення: 25.09.2022).
14. OSCE/ODIHR Annual Report 2019. Part 3. OSCE: website. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/e/448819.pdf> (дата звернення: 25.09.2022).
15. Ombudsman institutions. Council of Europe: website. URL: https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=02_Ombudsmen&lang=EN (дата звернення: 25.09.2022).

Чернишов Максим Сергійович,
курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна,
старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Дискримінувати когось – це позбавити цю людину можливості використання в повному обсязі своїх політичних, громадянських, економічних, суперечить базовому принципу прав людини: що всі люди рівні у своїй гідності і мають право на ті самі основні права.

Цей принцип є у кожному ключовому документі про права людини (наприклад, Загальна декларація прав людини (ВДПЛ), стаття 2, Конвенція про права дитини (КПР), стаття 2, Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ), стаття 14 та стаття 1 протоколу № 12). Більшість національних конституцій також включають положення проти дискримінації [2].

Хоча у правозахисному законодавстві немає єдиної ухвали «дискримінації», все визначення дискримінації у договорах з прав людини (наприклад, у ВДПЛ, КПР, ЄКПЛ, Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (КЛРД) або Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ)) містять певні загальні елементи:

1. Причиною дискримінації можуть бути різні фактори. У статті 2 КПР,

наприклад, окремо перераховані як причини дискримінації дискримінації «раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, політичні чи інші переконання, національне, етнічне чи соціальне походження, майновий стан, стан здоров'я та народження або будь-які інші обставини дитини, її батьків або законних опікунів».

Заключна частина «або будь-які інші обставини» передбачає безліч інших підстав для дискримінації, таких як соціальний клас, рід занять, сексуальну орієнтацію або мову.

2. Є дії, що кваліфікуються як дискримінація. Це може бути неприйняття, обмеження чи виключення особи чи групи осіб. Вони варіюються від найгрубіших порушень прав людини, таких як геноцид, рабство, етнічні чищення або гоніння на релігійному ґрунті, до більш витончених, але також частіших форм дискримінації, таких як прийом на роботу або підвищення на посаді, отримання житла та словесна образа.

Поширені приклади дискримінації серед дітей – це ізоляція (наприклад, відмова грати з дитиною), цькування та образи через відмінність (наприклад, «слабак», «товстун», «дурень»).

3. Є наслідки, які часто не дають можливості людям користуватися правами та основними свободами або здійснювати їх. Дискримінація також впливає на суспільство загалом, посилюючи забобони та расистське ставлення [4].

Дискримінація часто ґрунтується на невігластві, забобонах та негативних стереотипах. Оскільки багато людей бояться того, що здається дивним чи невідомим, вони реагують з підозрою або навіть застосовують насильство проти будь-кого, чий зовнішній вигляд, культура чи поведінка незвичні [1].

Настанови, дії або інституційна практика, які підпорядковують або маргіналізують будь-кого, можуть вважатися дискримінацією. Расизм, зокрема, має історичне коріння в переконанні у перевазі однієї групи над іншою, у вірі, яка колись використовувалася для виправдання дискримінації щодо «нижчих» груп [4].

Хоча зараз повсюдно відбувається відмова від таких поглядів, расова дискримінація, проте продовжує існувати. Інші форми дискримінації включають сексизм, дискримінацію за ознакою віку, гомофобію, антисемітизм та релігійну нетерпимість, і ксенофобію, страх чи ненависть по відношенню до іноземців або інших країн.

Сегрегація, форма поділу етнічних груп, закріплена законом чи звичаєм, є крайньою формою дискримінації. У Європі існували офіційні форми сегрегації; євреїв колись ізолювали у гетто. Сьогодні багато ромів у деяких європейських країнах змушені жити окремими спільнотами через вороже ставлення чи економічну сегрегацію.

Дискримінація може здійснюватись відкрито як пряма дискримінація, що характеризується навмисною дискримінацією проти особи або групи.

Прикладами прямої дискримінації можуть бути відмова прийняти до школи дитини певної етнічної приналежності чи відмова житлового кооперативу в оренді квартир іммігрантам [2]. Непряма дискримінація пов'язані з впливом політичного курсу чи заходи, які можуть здатися нейтральними, але насправді систематично ставлять людей, належать до певної меншості, у невігідне становище порівняно з іншими [4].

Наприклад, пожежне депо, що встановлює мінімальне зростання пожежників, автоматично виключає багатьох заявників-жінок та іммігрантів, як і універмаг, який не наймає людей у довгих спідницях або з покритою головою.

Для боротьби з дискримінацією, особливо з непрямою та прихованою, деякі країни вжили заходів позитивної дискримінації, також відомої як афірмативну (Позитивну) дію.

У деяких ситуаціях позитивна дискримінація означає навмисна перевага певної групи або груп, що пережили історичну та всеосяжну дискримінацію. Рада Європи заснувала різні структури та програми для боротьби з дискримінацією в Європі.

Європейська комісія проти расизму та нетерпимості (ЕКРН), заснована в 1993 р., регулярно публікує дослідження з проявів расизму і нетерпимості країн-учасниць Ради Європи. Вона також організовує круглі столи з представниками громадянського суспільства та приймає спільні рекомендації щодо політики, адресовані урядам [3].

Агентство з основних прав, незалежний орган Європейського Союзу, заснований у 2007 р., надає експертне консультування країн-учасниць, які запроваджують законодавство з питань основних прав. Крім того, воно прагне підвищити суспільну обізнаність з питань прав людини та співпрацювати з цивільним суспільством.

Деякі європейських країн заснували свої органи з національної рівності для боротьби з дискримінацією та сприяння рівності та толерантності [1].

Рада Європи також працює над підвищенням поінформованості за допомогою різних програм. У 2006-2007 роках. Європейська молодіжна кампанія «Усі різні – усі рівні» була присвячена трьом різним цінностям: різноманітність (святкування багатства різних культур та традицій), права людини та участь (надання кожному можливості брати участь у будівництві Європи, в якій кожен має право бути самим собою – бути іншим та рівним). Тим не менш, боротьба проти дискримінації все ще триває, і Рада Європи продовжить брати активну участь у ній.

Література

1. Амелічева Л.П. Заборона дискримінації–основна засада правового регулювання відносин у сфері гідної праці. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5 с. 185-189 URL: <https://r.donnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1890/d1%81%d1%82%d0%b0d1%82%d1%82%8f%2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 07.10.2022).

2. Герасименко Г.В. Гендерні проблеми на ринку праці в Україні. *Проблеми ринку праці*. Науковий вісник ІДСД. 2020. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11744/20-Gerasumenko.pdf> (дата звернення 07.10.2022.)
3. Демченко Н.М., Філоненко О.С. ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ ТА ДИСКРИМІНАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД *World science. International Scientific and Practical Conference*. 2018. No. 4. Vol. 7. p. 20-25 URL: <https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/19555/1/WS%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF.pdf> (дата звернення 07.10.2022.)
4. Драгун В.Д. Причини приниження людей через національну приналежність. *ОСВІТА І НАУКА*. 2021. № 1. URL: <https://e-journals.npu.edu.ua/index.php/on/article/view/757/769> (дата звернення 07.10.2022.)

Лизогуб Я.Г.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
і кримінології факультету № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ДИСКРИМІНАЦІЇ У МІЖНАРОДНИХ АКТАХ І КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Забезпечення протидії дискримінації в світі, без сумнівів, є одним з ключових напрямків діяльності будь-якої цивілізованої, правової і демократичної держави, оскільки дискримінація, як явище, є безумовним проявом порушення закріпленого в статті 1 Загальної декларації прав людини припису, відповідно до якого «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах». Водночас, і це, на нашу думку, не може принаймні не викликати здивування, ані зазначений правовий акт (попри його умовно «загальне» положення про рівність і «спеціальну» норму, ст. 7, про захист від дискримінації), ані будь-які інші, здавалося б, ключові міжнародні документи, що встановлюють заборону дискримінації (наприклад, Конвенція про захист прав і основних свобод 1950 року, яка містить статтю 14; Лісабонська угода 2007 року з низкою положень, зокрема статтями 3 і 5b, яку неформально вважають Конституцією Європейського Союзу; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року також з низкою положень, у тому числі статтями 5 і 26, тощо), не містять уніфікованого визначення дискримінації. Таке поняття там просто відсутнє.

Звісно, його можна визначити на підставі відповідного аналізу чи в ході

компіляції окремих приписів як вищезазначених, так і інших документів, де в тій чи іншій формі згадується чи фактично йдеться про правову протидію дискримінації, але, з юридичної точки зору, це навряд чи можна вважати достатнім, адже об'єктивне в такому разі може підмінятись суб'єктивним, і як наслідок, призводити до спекуляцій, зловживать і помилок. Більше того, відсутність такої детермінації робить розглядуване явище, у певному розумінні, не зовсім визначеним і може перешкоджати його справжній ідентифікації, непрямо уможлиблюючи уникнення відповідальності винуватої в дискримінації особи.

Безспірно, не можна не зазначити, що деякими міжнародними документами, як-от Міжнародною конвенцією про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (ст. 1), Конвенцією про дискримінацію в галузі праці та занять № 111 від 1958 року (ст. 1), Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (ст. 1) окремі прояви дискримінації набули правового визначення і закріплення. Проте, їх положення мають лише конкретну спрямованість у контексті заборони та протидії дискримінації, і не можуть поширюватися на інші прояви такого явища. А, відповідно, їх застосування у випадках, не передбачених такими актами, юридично не матиме підстав.

Подібну ситуація спостерігаємо й у національному кримінальному законодавстві України, яке представлене чинним кримінальним кодексом. Так, попри те, що в деяких нормах КК і згадується про дискримінацію (ч. 1 ст. 127, частини 1, 2 і 3 ст. 300 КК), її визначення як явища при цьому не наводиться. Фактично в зазначених нормах лише констатується про те, що дії пов'язані з дискримінацією є ознакою відповідних юридичних складів.

Є в КК України й ще одна норма – стаття 161, якою передбачено відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, релігійної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками. Подібні дії, хоча й не за формою, але за змістом фактично ідентифікують дискримінацію. Принаймні, як видається, її елемент. Водночас прямо вони нею не називаються.

Подібним, на нашу думку, проблема не вичерпується. Адже питання віднесення зазначених дій до дискримінації залишається питанням суб'єктивного аналізу конкретної людини, котра може як дійти висновку про її наявність, так і проігнорувати це. Тобто проблема залишається на поверхні.

Чому так відбувається відповісти важко. Можливо, це один зі способів прояву максимальної обережності у віднесенні тієї чи іншої дії до числа таких, що відтворюють дискримінацію. Можливо, у такий спосіб держави, у тому числі й Україна, навпаки намагаються залишити, так би мовити, «місце для маневру», запобігаючи залишенню поза увагою якихось специфічних і невідомих на сьогодні форм прояву дискримінації. Але як би там не було, наявна відсутність нормативного визначення дискримінації є точно не на користь ефективної їй протидії.

Належне запобігання певному соціально неприпустимому явищу можливе, як видається, лише тоді, коли таке явище має зрозумілі понятійні межі. Оскільки саме наявність таких меж, як видається, є запорукою й чіткої та юридично коректної ідентифікації дії, що утворює зміст явища (фактично його кваліфікації), і забезпечення належної для цього превентивної діяльності, бо принаймні виглядатиме зрозумілим те, чому варто запобігати, і неможливості уникнення винуватою особою відповідальності, зокрема з обставин нерозуміння змісту поведінки як такої, що уособлює дискримінаційні дії. Водночас такі межі не обов'язково мають пов'язуватись із надто конкретними ознаками. Достатньо, як видається, нормативно сформулювати й закріпити загальні, але властиві будь-якому прояву дискримінації риси. І, виходячи з їх наявності, будувати відповідні конструкції юридичних складів, установлюючи відповідальність за ті чи інші прояви такого явища.

Отже, подумати є над чим. Тим більше, що питання неоднакового ставлення до реалізації передбачених прав і свобод нашими співвітчизниками в період воєнного стану, на жаль, частішає як в Україні, зокрема коли йдеться про внутрішньо переміщених осіб, так і, особливо, на тимчасово окупованих територіях. І визначення, чи відбувається в такому разі дискримінація, чи ні, і чи заслуговують такі випадки відповідної правової реакції держави, а також якою це має бути реакція, як раз і залежатиме від того, наскільки якісно її, дискримінації, розуміння та ознаки матимуть закріплення в нормативних документах.

**Максимова Маргарита
Костянтинівна,**
*викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ВІЛ/СНІД – ІНФІКОВАНИХ ЖІНОК В УКРАЇНІ

Проблема запобігання та протидії ВІЛ/СНІД залишається актуальною для світової спільноти, адже масштаби поширення інфекції завдають значної шкоди для соціально-економічного розвитку більшості країн світу. Виклики епідемії ВІЛ/СНІД закликають нашу державу реформувати систему охорони здоров'я, а для її ефективного функціонування мають стати науково

обґрунтовані механізми державно-управлінської діяльності. Україна на фоні європейських країн вирізняється найбільшою гостротою епідемії ВІЛ/СНІД, хоча наш уряд вживає ряд заходів для нормалізації критичної ситуації, проте вони виявилися недостатньо ефективними. Пукало Р.М. стверджує, що заходи протидії та запобігання ВІЛ/СНІД не надають достатнього ефекту з таких причин: невідповідність нормативно-правової бази з питань боротьби ВІЛ/СНІД вимогам сьогодення, недотримання прав людини обмежує доступ до необхідного комплексу послуг, особливо серед вразливих верств населення, ігнорування основних потреб дітей та молоді, незахищеність жінок через гендерну нерівність [1, с.241].

Неналагодженість адміністративно-правового механізму захисту прав перешкоджає реалізації національних заходів у боротьбі з ВІЛ/СНІД та заважає ефективній реалізації науково обґрунтованих стратегій, програм та практик. Дискримінаційні, примусові та каральні підходи збільшують кількість потенційних ВІЛ/СНІД-інфікованих особливо серед жінок та дітей, оскільки вони належать до вразливих верств населення. Мотивовані обмеження щодо профілактичної інформації про запобігання ВІЛ/СНІД, криміналізація груп високого ризику інфікування (особи, що знаходяться в установах відбування покарань або мають схильність до шкідливих звичок чи неправильного способу життя), тестування на ВІЛ/СНІД без інформованої згоди, імміграційні обмеження утримують від звернень за послугами, пов'язаних протидією ВІЛ/СНІД. Одним із чинників, який суттєво збільшує ризик інфікування ВІЛ/СНІД є бідність. Дискримінація з причини ВІЛ/СНІД-статусу сприяє збільшенню рівня бідності серед населення і подальшій стигматизації суспільства. Для боротьби зі стигматизацією, пов'язаною з ВІЛ/СНІД, а також соціальними і правовими бар'єрами необхідно посилювати роль законів, спрямованих на заборону дискримінації та подолання гендерної нерівності в сферах зайнятості, освіти, отриманні медичних послуг, імміграції та отримання притулку.

Освіта, працевлаштування, соціально-профілактична робота з молоддю – це активні механізми, які спрямовані на зниження стигматизації соціуму та створення відкритого інклюзивного середовища. Останнім часом в Україні поширюється наукове вивчення порушень прав людини в контексті ВІЛ/СНІД. Люди з позитивним ВІЛ/СНІД-статусом можуть користуватися комплексом конституційних прав і свобод, проте на практиці така можливість не реалізується в повній мірі.

Соціальна стигматизація людей, які живуть з ВІЛ (далі-ЛЖВ) особливо серед вразливих груп населення, істотно впливає на поведінку, почуття власної гідності, самооцінку і зважає реалізувати потенціал. Гладун З.С. вважає, що задоволення ключових потреб вразливих категорій населення вимагає фінансування та посилення координації на національному та місцевому рівнях, скорочення адміністративних перешкод у доступі до комплексу послуг, розробки дієвої системи надання послуг поза межами

медичних закладів [2,с.75]. Особливу увагу Шатковська Д. зосереджує на таких порушеннях прав ВІЛ/СНІД-інфікованих, як розкриття ВІЛ/СНІД-позитивного статусу у медичних та освітніх закладах, нетерпимість до ВІЛ/СНІД-позитивних, незаконне звільнення через такий діагноз, що призводить до втрати засобів до існування [2,с.85-86].

У 2017 році благодійною «організацією» «Позитивні жінки» було проведено дослідження стосовно прав жінок, які живуть з ВІЛ в Україні крізь призму Конвенції CEDAW, що ратифікована Україною у 1981 році. Положення цієї Конвенції реалізуються в програмних документах уряду України про гендерну рівність та ліквідацію дискримінації щодо жінок. Порушення прав жінок на фоні епідемії підвищує їх уразливість до ВІЛ. Інтереси жінок, які хворі на ВІЛ/СНІД часто не враховуються під час прийняття рішень, що стосуються політик щодо боротьби з ВІЛ/СНІД, внаслідок цього жінки не отримують повноцінний доступ до профілактики, лікування, догляду та підтримки. Гендерно обумовлене насильство тісно пов'язане з ВІЛ/СНІД, національні органи планування не мають достатнього досвіду для проведення якісного аналізу, моніторингу та оцінки ефективності програм у попередженні ВІЛ/СНІД. Мороз С., зазначає, що для оцінки ефективності програм боротьби з ВІЛ/СНІД відповідним органам необхідно збирати дані розподілені за статтю та віком та складати звіти на основі конкретних показників з гендерної рівності [3,с.191-193].

Кожна третя з жінок, які живуть з ВІЛ/СНІД, не знає про свої права та засоби їх захисту і переконана, що не отримає необхідного правового захисту. Майже 50% ВІЛ/СНІД-позитивних жінок зазнали різних видів насильства до постановки діагнозу і не отримали жодної підтримки. ВІЛ/СНІД-позитивний діагноз збільшує ймовірність насильства на 15%, а саме у сфері охорони здоров'я, куди жінка мусить звертатися для отримання вчасного належного догляду, лікування і відповідно доступу до повноцінного життя. Для ВІЛ/СНІД-позитивних жінок важливим питанням є соціальний захист, можливість мати доступ до послуг кваліфікованих фахівців (зокрема лікарів та правників), обізнаних з правами та проблемами жінок, які живуть з ВІЛ/СНІД. За статистичними даними, лише 55% наважуються обговорювати проблеми здоров'я та потреби зі своїм лікарем, інші бояться ризику розголошення інформації про ВІЛ- позитивний статус .

ВІЛ/СНІД-інфіковані жінки стикаються з численними медичними та соціально-психологічними проблемами під час вагітності: ризик передачі хвороби дитині, подорожчання медичних послуг, соціальні стереотипи. Приблизно 42% жінок дізналися про ВІЛ- позитивний статус саме під час обстеження щодо вагітності, при цьому спостерігається низький рівень доступу до медичних послуг у галузі репродуктивного здоров'я ВІЛ/СНІД-інфікованих жінок. Не менш важливим є питання психічного здоров'я жінок з ВІЛ/СНІД - позитивним статусом, оскільки після встановлення діагнозу існує необхідність в отриманні фахової допомоги[4].

На законодавчому рівні необхідно чітко окреслити обов'язки ВІЛ/СНІД-інфікованих перед суспільством та відповідальність за їх порушення. Проте важливо встановити відповідальність таким чином, щоб це не призвело до ще більшої дискримінації і до ефекту замкненого кола. Надмірна криміналізація діянь ВІЛ/СНІД-інфікованих може призвести до фізичного та психологічного насильства з боку правоохоронних органів і як наслідок, до втрати довіри державі та суспільству. Якщо ВІЛ/СНІД-інфіковані внаслідок таких дій будуть уникали тестування та лікування, то це сприятиме подальшому поширенню інфекції та погіршенню здоров'я інфікованих.

Задоволення ключових потреб ВІЛ/СНІД-інфікованих вимагає фінансування на національному та місцевому рівнях скорочення нормативних перешкод у доступі до послуг розробки дієвого механізму надання послуг поза межами медичних закладів впровадження антидискримінаційної політики. Налагодження координації на центральному та місцевому рівнях забезпечить комплексну протидію ВІЛ/СНІД. Україна ухвалила Державну стратегію протидії ВІЛ-інфекції/СНІДУ, туберкульозу та вірусним гепатитам до 2030 року [7]. Стратегія передбачає створення та функціонування інноваційних та гнучких систем надання якісних та доступних послуг з профілактики, діагностики, лікування а також системи догляду і підтримки ЛЖВ. Реалізація Стратегії допоможе охопити профілактичними послугами 90% осіб із високим ризиком ураження ВІЛ, досягти рівня обізнаності щодо особливостей ВІЛ-статусу 90% ЛЖВ, знизити рівень смертності від супутніх, зумовлених ВІЛ/СНІД хвороб шляхом доступності антиретровірусної терапії[5,с.50].

Отже, можна зробити висновок, що наша держава робить рішучі кроки щодо протидії епідемії ВІЛ/СНІД та покращення якості життя ЛЖВ, хоча адміністративно-правове регулювання цієї галузі зіткнулося з низкою проблем: прогалини та колізії у законодавстві з питань охорони здоров'я, низький рівень інформованості ЛЖВ щодо комплексу своїх прав і можливостей їх реалізації, недостатня компетентність державних органів із питань гендерного та антидискримінаційного законодавства, неналагодженість механізму залучення вразливих до ВІЛ/СНІД верств населення щодо прийняття управлінських рішень. Існуючі проблеми адміністративно-правового забезпечення у сфері протидії ВІЛ/СНІД потребують вирішення шляхом як усунення недоліків у нормативно-правовій базі стосовно сфери протидії ВІЛ/СНІД, так і за допомогою інформаційно-просвітницької роботи, особливо серед дітей та підлітків. Перешкодами для належної координації державно-громадських ініціатив є низька правова культура, орієнтація на процес, а не на результат, брак зворотного зв'язку між ланками системи охорони здоров'я. Налагодження державно-громадської координації сприятиме підвищенню рівня довіри до органів держави та громадських організацій з боку вразливих до ВІЛ/СНІД верств населення. Підвищення доступності та якості медичної та соціальної допомоги при залученні кваліфікованих лікарів та представників громадських організацій на

рівні територіальних громад дозволить знизити темпи розповсюдження ВІЛ/СНІД. Багато правових аспектів у галузі запобігання та протидії ВІЛ/СНІД потребують подальшого наукового обґрунтування і детального дослідження.

Література

1. Пукало Р.М. Епідемія ВІЛ/СНІД в Україні та проблемні питання нормативно-правової бази боротьби з нею. Медичне право України: проблеми становлення і розвитку: Всеукраїнська науково-практична конференція. 2017. Вип. 1. С. 241.
2. Шатковська Д. Принципи адміністративно-правового забезпечення охорони здоров'я при соціально небезпечних захворюваннях. Публічне право. 2014. Вип. 4. С. 85-86.
3. Мороз С. Права жінок які живуть з ВІЛ в Україні. 2017. URL: www.decentralization.gov.ua.
4. AVERT. Жінки, ВІЛ та СНІД. URL: www.avert.org/women-hiv-aids.
5. Тімашов В.О. Адміністративно-правові засади захисту людей, які живуть з ВІЛ/СНІД. Журнал науковий огляд. 2020. Вип. 66. С. 50-52.

Шумейко А.В.,

*курсант 4 курсу ННІ права та
підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник

Корогод Світлана Володимирівна,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

Дослідження всесвітньої історії показує, що ще з часів первіснообщинних відносин чоловіки мали панівне становище і панівне верховенство (так званий патріархат - влада батька). Їхня діяльність полягала в забезпеченні типового рівня життя свого племені, а жінки займалися лише домашніми справами та годуванням дітей (хоча відомо, що існують окремі незалежні жіночі асоціації). З розвитком суспільних відносин і становленням держави значний час зберігалося верховенство чоловіків, а жінки всіляко намагалися зрівнятися з чоловіками в правах і подолати прояви дискримінації. Сьогодні рівність чоловіків і жінок досягається на основі принципів рівних

прав і можливостей чоловіків і жінок, які є пріоритетними в демократичних країнах. Однак, незважаючи на це, у професійному світі зберігається перевага працівників-чоловіків, головним чином у владних структурах (поліція, збройні сили тощо), які завжди вважалися чоловіками.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку та функціонування поліцейських інституцій спостерігається тенденція до збільшення кількості жінок в правоохоронних органах, як в Україні, так і в інших країнах. Але до цього часу існували підґрунтя та вкорінені стереотипи щодо місця жінки в органах поліції в системах психологічного, організаційного та нормативного забезпечення правоохоронної діяльності. За даними Бюро юстиції США, з кінця 20-го століття до сьогодні відсоток жінок-поліцейських зріс з 2 відсотків до 35 відсотків, що свідчить про позитивні результати для фемінізації поліції. І візьміть до уваги статистику Міжнародної асоціації жінок-поліцейських та жінок-поліцейських Європи – кількість жінок-поліцейських у всьому світі дуже різна.

Наприклад, у Південній Африці найбільше жінок у поліції – 29%. У розвинених країнах жінки-поліцейські складають 19,1% у Сінгапурі, 18% у Канаді, 15% у Бельгії та 11,3% у Китаї. Це пояснюється тим, що поліцейська служба, як її передусім визначають як чоловічу роботу, пов'язана зі злочинами, які потребують застосування сили, незважаючи на реальну небезпеку [1, с.102], враховуючи багато факторів. Результати останніх досліджень показують, що в міліції існує велика кількість гендерних стереотипів, найпоширенішими з яких є: «Жінки в формі не авторитет» - 37,2%, «Чоловіки більш цінні працівники, ніж жінки» - 36,6%, «Жінка в міліції не може добре виконувати свою роботу» - 29,5%, «Жінка і зброя не сумісні» - 29,1%, «Жінка в міліції може виконувати лише певні види завдань» - 26,6% тощо [2 с.7].

Дослідження, присвячені службі в поліції, показують, що існує досить поширена проблема — сексизм. У результаті, згідно зі статистичним аналізом у Сполучених Штатах, 92 відсотки афроамериканських жінок-поліцейських і 57 відсотків білих жінок-поліцейських зазнають дискримінації на службі. Тому дискримінація переважно існує на двох рівнях – расовій та статевій. У більшості поліцейських установ ключові керівні та старші офіцерські посади займають чоловіки.

Домінування чоловіків у поліцейському керівництві створює бар'єри для кар'єри та кар'єрного просування жінок. У поліції Нью-Йорка, наприклад, відсоток жінок-офіцерів становить 5,7 відсотка серед сержантів і лише 1 відсоток серед лейтенантів і капітанів. В Австралії жінки складають майже 16 відсотків поліцейських, але лише 1,2 відсотка сержантів і 1,3 відсотка інспекторів. У Канаді жінки становлять лише 5% старших офіцерів поліції та 9% сержантського складу. Подібна ситуація в поліції Ірландії, де жінки складають 21,3% персоналу, але серед керівників помічники комісарів

становлять 8,3%, старші суперінтенданти – 5,7%, керівники відділів – 5,3% та інспектори – 6,6%. У Нігерії всі 5 посад заступників генерального інспектора поліції обіймають чоловіки, лише 2 з 19 посад помічників генерального інспектора поліції займають жінки, 9 із 67 посад начальника поліції та 3 із 88 посад заступника начальника поліції, і 13 з 222 посад помічників комісара. На сьогодні генеральське звання в Україні має лише одна жінка – генерал-майор міліції у відставці Ганна Пономаренко [3, С. 203].

Зарубіжний досвід країн, де жінки становлять 25-40% робочої сили, показує, що жінки в ОВС мають позитивний потенціал для покращення соціально-психологічного клімату в колективах, ефективності підрозділів, якості прийняття управлінських рішень, довіри громадян. У жінок вищий рівень комунікабельності, виконавчої функціональності, психологічного зв'язку з жертвами, нижчий рівень агресивної поведінки. Ми віримо, що сучасні жінки можуть виконувати будь-яку функціональну роль і навіть керувати корпораціями. Однак, працюючи в кримінальних правоохоронних органах, вони повинні приділяти обмежений час або взагалі не приділяти його сім'ям. Наприклад, жінки працюють на високопоставлених посадах в українській міліції, але майже не мають часу приділяти родині.

Чоловіків у сучасному суспільстві спонукають поводитися егоїстично та відмовлятися підтримувати свою сім'ю. Це означає, що жінки не повинні помічати жодної дискримінації в сучасному суспільстві. Однак за будь-якою дискримінацією, поміченою в будь-якій конкретній країні, повинні бути вагомі причини. Через більшу кількість чоловіків у поліції в усьому світі жінки все ще зазнають дискримінації в багатьох сферах життя. Сюди входять позиції найвищого професіоналізму, такі як позиція України на даний момент. У той же час жінки залишаються професійними лідерами в багатьох інших сферах, незважаючи на глобальну професійну рівність.

Дискримінація людей у секс-індустрії є постійною проблемою, яка не має чіткого вирішення. Це пояснюється тим, що однаковий професійний рівень і країни відрізняються за своїми специфіками. Тому вкрай важливо враховувати ці характеристики, застосовуючи рішення щодо сексуальної професійної дискримінації. Це тому, що ми вважаємо, що вирішення цієї проблеми якомога швидше та ефективніше вимагає незалежності від нації чи професії.

Література

1. Бова А.А. Задоволеність поліцейських роботою (досвід іноземних соціологічних опитувань). Наука і правоохоронна діяльність. 2015. № 4(30). С. 119-124.
2. Смірнова О.М. Психологічні умови забезпечення гендерної рівності в діяльності органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ...канд. психол. наук: спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / О.М. Смірнова. Харків, 2015. 200 с.
3. Логачев М.Г. Сучасні проблеми фемінізації та гендерної дискримінації у поліції зарубіжних країн. Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України. Харків. 2014. С. 201- 204.

Сич О.В.,
*курсант Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

Чорна А.Г
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОТИДІЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

В українській та зарубіжній правовій літературі традиційно велика увага приділяється одному з найбільш яскравих та поширених негативних феноменів правової дійсності дискримінації.

Торкнувшись практично всіх сфер громадських відносин, проблема дискримінації спонукала міжнародне співтовариство до вирішення глобального завдання — ліквідувати дискримінацію як у нормативних актах, і у правозастосовчій практиці.

Водночас слід зазначити, що рівень теоретичного осмислення проблеми дискримінації відстає від існуючих потреб юридичної практики. Відсутність оперативних та дієвих заходів реагування на прояви дискримінації, а також простота і очевидність, що здається сутності даного явища наводять на практиці до посилення проблеми та виникнення нових її форм.

Специфіка гендерних проблем в Україні виявляється в тому, що розвиток гендерного законодавства здійснюється швидкими темпами, тоді як практична реалізація, чинні правові механізми та інструментарії забезпечення гендерної рівності є недосконалими та вимагають подальшої конкретизації. Так, ст. 24 Конституції України передбачає, що громадяни мають рівні конституційні права та свободи, а також є рівноправними перед законом. Це також стосується рівноправності жінок і чоловіків у всіх сферах державного та соціального життя [2].

Слід зазначити, що це перелічені положення зазначених законів фактично не містять норм, спрямованих на практичну реалізацію забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, а більше мають характер декларативних актів

Перший напрямок розглядає гендер як інститут соціального аналізу. Воно включає в себе дослідження двох типів:

- 1) дослідження, що використовують гендер як соціально-демографічну категорію, в яких виявляється вплив статі на різні змінні;
- 2) дослідження, у яких гендер є соціальну конструкцію. У цьому випадку

гендер – це «організаційна модель соціальних відносин між чоловіками та жінками, яка не тільки характеризує їх міжособистісні спілкування, а й визначальна їх відносини у основних інститутах суспільства» [4, с. 34].

Усі перелічені види дискримінації дуже актуальні. Вони тісно пов'язані між собою та посилюють один одного. Наприклад, дискримінація певної групи людей знижує рівень її доходів та можливість інвестувати в людський капітал, а це у свою чергу ускладнює доступ до високооплачуваних професій та, як результат, зміцнює професійну сегрегацію.

З усього перерахованого вище можна зробити висновок у тому, що дискримінація може мати місце абсолютно у будь-якій сфері суспільної життя, але особливу значущість у наш час набула проблема дискримінації громадянина саме у сфері праці. На етапі розвитку суспільства виділяється досить велике кількість видів дискримінації у цій сфері, що підтверджує судова практика, що склалася.

Дискримінація як правове явище характеризується безліччю різновидів і не містить вичерпного переліку дискримінаційних підстав. В широкому сенсі слова під «дискримінацією» (від латів. «Discriminatio» - «розрізнення») розуміється обмеження прав та обов'язків людини за певною ознакою, наприклад, статтю, расі, національності, сімейному стану, релігійним поглядам.

Міжнародна практика в галузі прав людини передбачає чотири основні форми дискримінації:

1) «пряма дискримінація» (завдають шкоди дії або бездіяльність на заборонених підставах у тих випадках, коли порівняна аналогічна ситуація відсутня);

2) «непряма дискримінація» (надання непропорційне негативного впливу на інвалідів);

3) «відмова у розумному пристосуванні» (відмова від внесення необхідних та належних модифікацій та змін, від яких залежить можливість рівного використання або реалізації того чи іншого права людини або основний свободи);

4) «утиск» (небажана поведінка, спричинена інвалідністю або іншими забороненими підставами, ціль чи наслідки якого полягають у посяганні на гідність людини та у створенні лякаючої, ворожої, принизливої, образливої чи агресивної обстановки) [3].

У законодавстві Нової Зеландії встановлено найбільш широке та детальне сформульований перелік дискримінаційних підстав, у тому числі вік, здоров'я та працездатність, ознаками яких є фізичні недуги та недуги; загальне захворювання; психічне захворювання; інтелектуальні та психологічні зриви; будь-яка інша анормальність фізіологічних та психологічних функцій організму чи його анатомічної структури; використання собаки - поводиря, інвалідного візка та інших допоміжних засобів для інвалідів; інфікованість організму [9, с. 253].

Кримінальне законодавство країн Європи щодо відповідальності за дискримінацію характеризуються досить неоднозначно - від відсутності прямих кримінально-правових заборон дискримінації за соціально - демографічними ознаками (ФРН, Швейцарія, Норвегія) - до детального опису можливих проявів дискримінації (Франція, Болгарія) [1, с. 252]. ст. 161 Кримінального кодексу України доповнено положенням про кримінальну відповідальність за дискримінацію за ознакою інвалідності;

у 2017 році аналогічні поправки запропоновано до внесення до кримінального закону Литви [2].

Більш повний аналіз форм та різновидів дискримінації у цій роботі не наводиться з обмеженості обсягу публікації. ККУ передбачає кримінальну відповідальність порушення рівності права і свободи людини і громадянина.

Особливого значення при кваліфікації дії набуває спрямованості зазіхання, що виражається у створенні умов, що перешкоджають реалізації прав і свобод людини та громадянина, вчиненню перешкод у забезпеченні законних інтересів, встановленні переваг щодо будь-якого особи чи певних категорій осіб. Однак, кримінальна відповідальність настає лише за умови вчинення діяння особою з використанням повноважень, наданих йому в силу службового становища, і, на нашу думку, не відповідає криміногенної ситуації, що складається.

У нашій країні ця проблема досить актуальна, отже, вимагає детального вивчення та загальної боротьби з її проявами у всіх сферах суспільних відносин.

Література

1. Декларація МОП основних принципів і прав у сфері праці: Ухвалена Міжнародною конференцією праці на її 86-й сесії в Женеві 18 червня 1998 р. Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1965-1999. Женева, 1999. Т. 2. С. 1529-1532.
2. Конвенція МОП № 111 про дискримінацію в галузі праці та занять 1958 року; Конвенція МОП № 100 про рівне винагородження чоловіків і жінок за рівноцінну працю 1951 року. Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1965-1999. Женева, 1999. Т. 1. С. 648-651.
4. Про ратифікацію Конвенції про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів № 159: Закон України від 6 березня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 25. Ст. 175.

Кадірова А.О.

*курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Корогод С.В.

*старший викладач кафедри
кримінального права та криминології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДИСКРИМІНАЦІЮ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

За даними, які є у загальному доступі, населення України складає 34,5 млн. осіб, серед яких 2 мільйони 703 тисячі це особи з інвалідністю. Конституція України дотримується принципу рівності конституційних прав і свобод громадян України, незалежно від будь яких чинників. Суспільство з кожним днем стає все більш розвинутим та відходить від старих суджень, але досі виникають питання щодо дискримінації людей, за те що вони обмежені у своїх можливостях.

Людей, які за певних умов, мають порушення стану здоров'я часто вважають безпорадними та тими хто мають обмежені права. Ця проблема походить від стереотипів та різних суб'єктивних суджень до людей з інвалідністю, яка наразі є актуальною. Багато кого «інвалідами» робить психічне ставлення до пристосування у суспільстві та ставлення суспільства до них. Ці проблеми породжують дискримінацію, що у подальшому приводить до ставлення таких осіб у незручні умови, що принижує їх честь та гідність.

Усунення відповідних проблем лягає на плечі законодавства України. Тобто регулюванням цих суспільних займаються державні органи владних повноважень. Є різні види відповідальності осіб за дискримінацію.

У Законі України від 06.09.2012 №5207-VI Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні офіційно закріплене визначення: «дискримінація - ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі - певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в

будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними» [1]. Також у Законі України від 21.03.1991 № 875-ХІІ Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні прописано: «Особою з інвалідністю є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист» [2].

Кримінальним кодексом України передбачена відповідальність за дискримінацію, але не саме осіб з інвалідністю, а будь-яких видів дискримінації. На мою думку, проблема є самою в тому що, за різні види не відокремлена різна відповідальність. У статті 161 КК України зазначено про випадки дискримінації та санкції які передбачені за правопорушення. В диспозиції статті зазначено перелік причин з приводу яких може виникати дискримінація.

Самою першою проблемою з якою стикаються люди є не облаштовані за вимогами будинки, під'їзди, тощо. Найчастіше будівельники або кваліфіковані особи які займають розробкою схем будівництва нехтують вимогами законодавства, що потім призводить до незручностей тим людям, які і так обмежені, а їх обмежують ще більше. Таке правопорушення кожного дня приносить незручності та становить випробування для того щоб просто вийти з квартири на вулицю. Доцільно б було ввести кримінальну відповідальність за відповідні правопорушення, так як це можна розглядати за дискримінацію та нехтуванням правами відповідних осіб.

Ще однією проблемою є відсутність кримінальної відповідальності підприємців за недотримання вимог щодо створення умов для реалізації прав і свобод людей з інвалідністю. При працевлаштуванні відповідним особам складніше зайняти певну посаду, бо керівництво не бажає приймати «тягар» на себе. Для того щоб прийняти на роботу таку особу підприємство повинно забезпечити робоче місце та відповідні умови праці, що є проблемою для них. Але якщо б була відповідальність підприємств за допущення нерівності умов праці для робітників, а у основу нерівності покладені ознаки дискримінації, то випадки таких правопорушень зменшились і це б слугувало профілактикою запобігання дискримінації.

Кількість офіційних скарг не відображає фактичної кількості випадків дискримінації і конкретних проблем. У законодавстві хоч і є кримінальна відповідальність, але у неї є багато недоліків і прогалин. Ці норми не мають розроблених ефективних механізмів реалізації, навіть якщо суд відновить реалізацію основного права, то така поведінка покарана не буде.

Через такі прогалини особа, права якої порушено, ще має довести факт дискримінації, що є проблематичним. На мою думку, розробка законодавчою владою механізму притягнення до відповідальності за дискримінацію осіб з

інвалідність, слугувало б профілактикою таких правопорушень.

Особи з інвалідністю мають складний життєвий шлях, мають багато проблем у житті, тож, дискримінація повинна бути на останньому місці за що потрібно турбуватись зазначеній категорії осіб. Регулюванням цих суспільних відносин займається законодавча влада в Україні, але є багато недоліків, які, потребують негайного виправлення.

Література

1. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 №5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> 30.05.2014.
2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> 16.09.2022.

Бакай В.Г.,

*курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Чорна А.Г.,

*старший викладач кафедри
кримінального права та криминології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ ПРОПАГАНДИ КУЛЬТУ НАСИЛЬСТВА ТА ЖОРСТОКОСТІ

В Україні за роки незалежності збільшився об'єм інформації про агресивну поведінку, жорстокість, яка має негативний вплив на здоров'я людей та криміногенну обстановку в країні. Я хочу розглянути питання про вплив культу насильства та жорстокості на людей, до яких суспільно небезпечних наслідків приводить його пропаганда.

Суспільно небезпечні наслідки в кримінальному праві визначаються як шкода, що заподіюється злочинним діянням суспільним відносинам або нематеріальним цінностям (благу) чи як реальна небезпека (загроза) заподіяння такої шкоди.

Насильство розглядається у двох проявах – фізичне та психічне. Так, І.Г. Філановський під фізичним насильством розуміє застосування фізичної сили до постраждалого. Психічне полягає у впливі на психіку людини і не викликає видимих фізичних ушкоджень органів людини, викликаючи

фпочуття страху, гніву, обурення (погроза застосування фізичної сили, заподіяння матеріальної шкоди в усній формі або є легковажністю, бездушністю, письмово). Жорстокість, нечутливість до страждань жертви, вдавана байдужість до дій злочинця з метою досягнення бажаного результату. Культ насильства і це поклоніння жорсткості, в розумінні вище сказаного, є нещадним, безпощадним застосуванням фізичного чи психічного тиску на кого завгодно або піднесення беззаконня. [1, с. 353].

Сприйняття продукції, яка проповідує саме обожнювання насильства і жорстокості спричинює шкоду фізичному, душевному та духовному здоров'ю людей. Найбільше шкоди завдало розвитку підлітків. Розповсюдження творів даного характеру погано позначається на психічній поведінці людей, приводить до прояву згубних схильностей, заохочує до цинічного відношення до інших осіб.

При споживанні продукції, яка розглядається в цьому дослідженні виділяється гормон адреналін. Потрапляючи в кров, ці речовини починають впливати на весь організм. Він збуджує центральну нервову систему, сприяє скороченню серця, розслаблює гладку мускулатуру бронхів і кишечника, звужує кровоносні судини черевної порожнини, скелетних м'язів, слизових оболонок і шкіри. Перш за все, слід зазначити, що під впливом адреналіну різко підвищується тиск, що негативно позначається на роботі серця. Цей процес може викликати аритмію. Дуже тривалий викид адреналіну в кров найчастіше призводить до виснаження мозкової речовини надниркових залоз. У медицині цей стан називається «гостра надниркова недостатність». Цей стан завжди стає причиною раптового серцевого нападу, в результаті якого людина помирає. Через це тривалий стрес є дуже небезпечним станом, якого слід уникати. [2].

Після перегляду вище наведеного, людина переосмислює їх значення та зміст, визначає їх прийнятними. Відбувається деформація свідомості та ідеалів людей. У такому випадку у законослухняних верств населення виникають антигромадські погляди, уявлення, що допускають, заохочують або відкрито провокують порушення кримінально-правових заборон. В результаті чого люди підсвідомо вважаючи жорстокість і насильство дозволеними, вчинюють дії, які призводять до негативних наслідків. З іншої сторони, – підтримує незаконні уявлення тих, хто став на злочинний шлях. Сприймавши відповідну інформацію, людина утверджується в негативному світогляді та знаходить виправдання своїй злочинній поведінці.

Отже, суспільно небезпечними наслідками пропаганди культу насильства та жорстокості є, з одного боку, шкода здоров'ю, починаючи від фізичних захворювань і закінчуючи смертю, а з іншого – моральні деформації, що проявляються у формі асоціальних поглядів, ідеї, байдужість, безрозсудність, бездушність, чутливість до страждань інших тощо.

Література

1. Філановський І.Г. Культ насильства і жорстокості. Правова держава. 2011. № 22. С. 352–353.
2. Вплив адреналіну на організм: веб-сайт. URL: <https://www.centrmed.com/info/blog/8391> (дата звернення: 04.10.2022).

Бабанін С.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та криминології Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

ОЗНАКИ ДИСКРИМІНАЦІЇ У СКЛАДІ ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ (СТ. 135 КК УКРАЇНИ)

КК України не містить окремого розділу, який би передбачав у своїй назві дискримінацію як родовий чи видовий об'єкт певної групи кримінальних правопорушень [1].

Під дискримінацією (*discriminatio* - «розрізнення») мають на увазі будь-яку відмінність, виключення, обмеження або перевагу, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав. Поняття охоплює виключення або обмеження можливостей для членів певної групи відносно можливостей інших груп [2].

Сам термін «дискримінація» законодавець використовує лише у двох статтях Особливої частини КК України: ч. 1 ст. 127, яка передбачає відповідальність за катування з метою залякування чи дискримінації потерпілого або інших осіб, а також ст. 300, яка передбачає відповідальність за ввезення в Україну творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, з метою збуту чи розповсюдження (ч. 1), ті самі дії щодо кіно- та відеопродукції, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, а також збут неповнолітнім чи розповсюдження серед них творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ч. 2), примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ч. 3).

Виходячи з наведених статей КК України можна зробити висновок, що законодавець пов'язує кримінальну відповідальність за дискримінацію з такими ознаками, як залякування, насильство і жорстокість, расова, національна чи релігійна нетерпимість.

Схожі ознаки містяться й у ряді інших статей КК України. Так, п. 3 ч. 1 ст. 67 до обставин, які обтяжують покарання, відносить вчинення кримінального правопорушення на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої приналежності, п. 14 ч. 2 ст. 115 – умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, ч. 2 ст. 121 – умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості, ч. 2 ст. 122 – умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, вчинене з метою залякування потерпілого або його родичів чи примусу до певних дій або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, ч. 2 ст. 126 – умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень, вчинені з метою залякування потерпілого чи його близьких, або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, ч. 2 ст. 129 – погроза вбивством, вчинена з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, ч. 1 ст. 161 – умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, або образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, ч. 1 ст. 442, яка встановлює відповідальність за найбільш радикальний прояв дискримінації – геноцид, тобто діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу.

У складі залишення в небезпеці (ст. 135 КК України) також є ознаки, які можуть свідчити про прояви дискримінації до потерпілого від цього кримінального правопорушення. До цих ознак слід віднести малолітство, старість, хворобу або інший безпорадний стан. Проте ці ознаки відносяться до ознак спеціального потерпілого від цього кримінального правопорушення на відміну від вищенаведених складів кримінальних правопорушень, де прояви дискримінації характеризують їх суб'єктивну сторону, а саме мотив чи мету діяння.

Аналіз матеріалів судової практики розгляду кримінальних справ за ст. 135 КК України свідчить, що такі ознаки як малолітство, старість, хвороба або інший безпорадний стан не характеризують дискримінацію як обов'язкову ознаку складу цього кримінального правопорушення, оскільки є ознакою неспроможності потерпілого вжити заходів до самозбереження.

Так, поширеним є наступне формулювання установчої частини вироку суду за ст. 135 КК України: ОСОБА_1, близько 02.00 год., перебуваючи в будинку, що знаходиться за адресою: АДРЕСА_1, наніс ОСОБА_2 середньої тяжкості тілесне ушкодження, чим поставив її у небезпечний для життя стан, та усвідомлюючи, що вона позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження через старість, маючи змогу надати останній допомогу, знехтував моральними і правовими нормами, не вжив жодних заходів необхідних для відвернення небезпеки для її життя, зачинив останню на навісний замок ззовні будинку, залишивши її без допомоги та зник з місця події [3].

Отже, можна зробити висновок, що ознаки дискримінації у складі залишення в небезпеці (ст. 135 КК України) носять факультативний необов'язковий для кваліфікації характер.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Дискримінація. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>.
3. Кримінальна справа № 562/4430/18, номер провадження 1-кп/570/121/2019 // Архів Рівненського районного суду Рівненської області.

Байрак К.С.,

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Корогод С.В.,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ ГЕНДЕРНОЇ ТА СЕКСУАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Загальною декларацією прав людини (1948 року) передбачено, що усі люди народжуються вільними та рівними у своїх правах, тобто передбачається принцип рівноправ'я [1]. Рівними у власному виборі та у правах є усі люди від

народження, без будь-яких обмежень. Цією Конвенцією передбачено, що особи не можуть зазнавати проявів дискримінації через стать, колір шкіри, расу, майновий стан, національну приналежність, політичних та релігійних поглядів.

Більш широко закріплений принцип рівноправ'я у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1996 року, де вказано, що будь-які прояви дискримінації осіб за їх самоідентифікацію повинні бути заборонені державою [2].

Кримінально-правове забезпечення протидії дискримінації встановлено ст. 161 КК України (Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками), ст. 300 КК України (Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію). Проте в жодній із перелічених статей КК України не встановлено чіткої диспозиції щодо відповідальності за дискримінацію за ознаками гендерної індивідуальності чи сексуальної орієнтації [3].

У п.3 ч.1 ст.67 Кримінального Кодексу України вчинення кримінального правопорушення на ґрунті расової, національної, релігійної, ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої приналежності визначається як обставина, що обтяжує покарання [3].

Стать - це поділ біологічних організмів на самців та самиць (у людей - чоловіків та жінок відповідно), що зазвичай характеризується набором хромосом в організмі: у самців - XY, у самиць - XX [4].

Тобто, виходячи із вищевказано можна дійти висновку, що відповідно до КК України кримінальне правопорушення вчиняється через хромосомну структуру організму. Дана обтяжуюча обставина буде присутня за умови негативного ставлення або ненависті однієї статі до іншої. Спонуканням до вчинення кримінального правопорушення виступає зневага до жіночої статі (мізогінія) або до чоловічої статі (мізандрія). Та зовсім не обов'язково, щоб суб'єктами вчинення кримінального правопорушення були особи протилежної статі.

Проте є цікавим факт, що у першому варіанті законопроекту майбутнього Закону №2227-VIII від 06.12.2017 п.3 ч.1. ст.67 КК України був таким: "вчинення кримінального правопорушення на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату, або на ґрунті сексуальної орієнтації чи статевої належності" [5].

У даному випадку є чітке розмежування між статтю та гендером.

Стамбульською конвенцією, яка була ратифікована Верховною Радою України у 2022 році, зазначено, що гендер - це соціально визначені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає притаманними жінкам та чоловікам [6]. Інакше кажучи, гендер - це те, як хтось сприймає себе, ідентифікує себе всередині та як він обирає зовнішнє

самовираження. Люди можуть використовувати свій зовнішній вигляд, стиль одягу, поведінку, щоб зобразити свій гендер, з яким вони себе ідентифікують. Іноді гендер може не співпадати із статтю (антропологічними ознаками).

Деякі правники О. Дудоров та М. Хавронюк, зазначають, що законодавець передбачає не тільки поняття статі, а й гендера, але через непорозуміння цього не зазначив.

Національне законодавство давно оперує поняттям гендер, так статтею 1 Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 08.09.2005 р. міститься перелік термінів “гендерна рівність”, “гендерна політика держави”, “гендерна культура населення”[7]. Та з 2017 року функціонує інститут Урядового уповноваженого з питань гендерної політики. А також в умовах євроінтеграційної політики та держави та створення найбільш демократичної країни створено план дій щодо подавлення дискримінації за ознаками статі та гендера.

Саме тому було створено новий законопроект “Про внесення змін до КК України”, в якому була зазначена пропозиція щодо зміни п.3 ч.1 ст.67 КК України: “вчинення злочину на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті нетерпимості до сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності особи” [8].

Проте даний законопроект викликав певний дискусі його було знято з розгляду. Оскільки певне коло осіб мають ксенофобію, тобто у них виникає нетерпимість до чогось нового, незвичного. Тому в Україні існують особи та цілі організації, які відкрито демонструють ненависть до представників ЛГБТ, а також до осіб, чий гендер не співпадає із статтю.

Виходячи із вище вказаного, можна дійти висновку, що задля забезпечення протидії дискримінації та жорстокому поводженні ЛГБТ спільноти та гендерно-виокремлених осіб законопроект № 3316 від 09.04.2020 р. є дуже ефективним. Оскільки існує чимало випадків, коли було нанесено побої різної тяжкості особам нетрадиційної орієнтації, та при розгляді таких справ суд не враховував, що кримінальне правопорушення було вчинене з мотивів ненависті, бо протидія дискримінація лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів не закріплена в жодній нормативно-правовій нормі України.

Кожна людина від народження є вільною у власному виборі, у тому числі виборі релігії, сексуальної орієнтації, гендеру. Тому протидія дискримінації осіб за їх сексуальну орієнтацію та гендер - є важливим аспектом у розбудові демократичного не ксенофобного суспільства.

Література

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права//Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.73 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

3. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Стаття. *Вільна енциклопедія: Вікіпедія* URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Стаття>.
5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Закон України. Відомості Верховної Ради, 2018, № 5, ст.34 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#Text>
6. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 2319-IX від 20.06.2022 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text.
7. Закон України Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків// Відомості Верховної Ради України, 2005, № 52, ст.561 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.
8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо протидії злочинам на ґрунті ненависті за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності) : проєкт Закону України № 3316 від 09.04.2020р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68552.

Корнілов Д.С.,

аспірант гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»

Науковий керівник:

Гордеюк А.О.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права Гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»

ЗАПОБІГАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ ЧЕРЕЗ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ КОЛЕКТИВНО-ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Питання протидії та захисту від дискримінації на будь-якому рівні є одним з пріоритетів у розвитку національного законодавства України та Європейського Союзу вже протягом багатьох років. Реформування українського трудового законодавства в умовах війни має відбуватись з метою пристосування його до військового часу та актуальних проблем сьогодення. При цьому, на нашу думку, таке реформування повинно не тільки зберегти

існуючі та розвинуті інститути трудового права, а й вдосконалювати їх правове регулювання. Враховуючи що дискримінація як явище в різних видах правовідносин, на жаль, має місце, то існує необхідність у подальшому науковому дослідженні цього питання, щоб визначити ефективні способи її подолання.

Поняттю дискримінації в трудовому праві вже було приділено достатньо уваги таких вчених як Сахарук І.С., Мітіна Н.М., Комкова Г.М., Гетьманцева Н.Д., Прилипко С.М., Ярошенко О.М. тощо. Так, наприклад, Прилипко С.М. та Ярошенко О.М. розглядають дискримінацію у сфері праці, як дії або бездіяльність, що виражають будь-яке пряме або непряме розрізнення, виняток або привілеї за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного й соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, не пов'язаними з діловими якостями працівника чи групи працівників, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможливають визнання, користування, чи здійснення на різних підставах трудових прав, учиняються свавільно й тягнуть за собою юридичну відповідальність [1, с. 533-534].

Гетьманцева Н.Д. зазначає, що дискримінація – це негативне явище, що проявляється у будь-яких відмінностях у правовому регулюванні у вигляді обмеження у трудових правах і свободах, чи отримання різного роду переваг, в залежності від обставин, які не пов'язані з діловими якостями та веде до прямого або непрямого порушення або знищення рівності можливостей щодо здійснення і реалізації працівниками своїх трудових прав, свобод і законних інтересів [2, с. 59–60].

Кодекс Законів України про Працю (далі – КЗпП), не містить дефініції дискримінації обмежуючись лише заборонаю будь-якої дискримінації у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, підозри чи наявності захворювання на ВІЛ/СНІД, сімейного та майнового стану, сімейних обов'язків, місця проживання, членства у професійній спілці чи іншому громадському об'єднанні, участі у страйку, звернення або наміру звернення до суду чи інших органів за захистом своїх прав або надання підтримки іншим працівникам у захисті їхніх прав, повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України "Про запобігання корупції", а також сприяння особі у здійсненні такого повідомлення, за мовними або іншими ознаками, не пов'язаними з характером роботи або умовами її виконання [3].

Проте національне законодавство все ж містить поняття дискримінації в Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (далі – Закон № 5207-VI), де п. 2 ч. 1 ст. 1 зазначає, що дискримінація –

ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі - певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [4].

Якщо провести порівняльний аналіз зазначених норм КЗпП та Закону № 5207-VI, то можемо визначити певні відмінності та дійти до висновку, що КЗпП звісно більш змістовно визначає та конкретизує ознаки дискримінації саме у сфері трудових відносин, хоча відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону № 5207-VI, дія цієї норми поширюється, зокрема на трудові відносини [4]. З огляду на те, що законодавцем достатньо чітко передбачено, що дія Закону № 5207-VI поширюється на сферу трудових відносин, ми вважаємо, що було б доцільним доповнити тлумачення дискримінації, що надано в цьому нормативному акті, ознаками, які у більшому ступені будуть пов'язувати його вплив зі сферою праці.

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону № 5207-VI, суб'єктами, наділеними повноваженнями щодо запобігання та протидії дискримінації, зокрема є фізичні та юридичні особи. Відповідно до ч. 1 ст. 13 Закону № 5207-VI, фізичні та юридичні особи мають право зокрема провадити іншу діяльність відповідно до законодавства з питань дотримання принципу недискримінації [4].

Аналіз зазначених вище норм вказує на те, що законодавцем передбачена можливість впливу на дискримінаційні процеси, а відповідно на запобігання їм з боку фізичних (фізичні особи-підприємці – ФОП) та юридичних осіб, які використовують найману працю. Тобто роботодавці не мають сприймати протидію дискримінації лише як функцію держави, яка полягає у притягненні до відповідальності за порушення принципів недискримінації. Вважаємо, що найефективніший спосіб протидії дискримінації – це запобігання їй на локальному рівні. Непоодинокими є випадки, коли, наприклад, працівник відділу кадрів, виконуючи завдання щодо підбору персоналу, публічно викладає оголошення про вакантну посаду, а в цьому оголошенні вказується, що на відповідну посаду, яка не передбачає певних вимог за віком та статтю, керівництво бажає залучити або тільки жінку або тільки чоловіка з певним віковим діапазоном. І при цьому цей «кадровик» вже порушує чинне законодавство з моменту викладення такого оголошення з дискримінаційним змістом за гендерною та віковою ознаками.

Звичайно незнання законодавства не звільняє від відповідальності. Проте ми мусимо констатувати факт, що на сьогодні, коли світова юридична наука зробила величезний крок вперед щодо пропозицій подолання дискримінації трудових прав, об'єктивна реальність сильно відстає. Окремі посадові особи

можуть вчиняти дії, які на їхню думку захищають інтереси певного суб'єкта господарювання, але насправді вони порушують принципи недискримінації у трудовій сфері, що передбачає наставання юридичної відповідальності. У превентивному сенсі вирішенню цієї проблеми може сприяти розроблення умов колективного договору, які обов'язково мають передбачати у своєму змісті правові формули щодо запобігання дискримінації у трудових відносинах, тим більш, що такий підхід відповідає нормам чинного трудового законодавства. Так, відповідно до ч. 2 ст. 7 Закону України «Про колективні договори і угоди» у колективному договорі встановлюються взаємні зобов'язання сторін щодо регулювання виробничих, трудових, соціально-економічних відносин, зокрема щодо заборони дискримінації [5]. Слід також зазначити, що велику роль у протидії дискримінації мають відіграти профспілки як представники найманих працівників, захищаючи їх трудові права, в тому числі у процесі вироблення умов колективного договору.

Отже, колективний договір є нормативним актом локального рівня, зі змістом якого мають бути ознайомлені всі наймані працівники. При цьому вважаємо, що популяризація правових знань щодо регламентації питань недискримінації у трудових відносинах є необхідним елементом в боротьбі з цим негативним явищем. На жаль, роботодавці, на наш погляд, приділяють не достатньо уваги вирішенню цієї проблеми, а іноді сприяють дискримінаційним діям відносно найманих працівників. Саме тому розроблення умов колективного договору з урахуванням недискримінаційних принципів у сфері праці є тим позитивним неформальним підходом до локального врегулювання трудових відносин, який дозволить запобігати будь-яким проявам дискримінації.

Література

1. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Право на працю в системі прав людини. Правова доктрина України у 5-ти томах Т. 3 Доктрина приватного права України / за заг. ред. Н.С. Кузнецової. Харків: Право, 2013. 760 с.
2. Гетьманцева Н.Д. Недопущення дискримінації як невід'ємна умова для утвердження свободи і рівності трудових прав. Розвиток трудового права і права соціального забезпечення: теорія і практика: тези доп. та наук. повідомл. учасників VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 05 жовт. 2018 р.) / за ред. О.М. Ярошенка. Харків: ФОРУМ Панов А.Н., 2018. С. 54–60.
3. Кодекс законів про працю України, Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 05.10.2022).
4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення 05.10.2022).
5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 № 3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text> (дата звернення 05.10.2022).

Мінченко Олександра Вікторівна,
*курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНИХ ПОТРЕБ ЖІНОК У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Наразі українське суспільство приділяє значну увагу проблемам не лише соціально-економічного характеру, але й гендерної рівності, що обумовлює здійснення теоретичного й практичного аспектів даного феномену. З огляду на це помітні зміни й у державній політиці держави, яка почала ґрунтуватися на забезпеченні основоположних прав та свобод громадян, насамперед і недопущенні дискримінації осіб за ознакою статі.

Теоретичний аспект соціальних потреб жінок у сучасному суспільстві почав розглядатися ще в першій половині ХХ століття у таких галузях як філософія, соціологія, економіка, психологія тощо. Відповідно до узагальнених визначень філософів терміну «потреба» можна вказати, що це необхідність у чому-небудь. Багато науковців стверджують, що особа, відчуваючи потребу в чомусь, перебуває в стані напруги, який може кардинально змінювати нормальний її стан. При виникненні такого стану особа відчуває певний дискомфорт, спонукає її до конкретних дій, підвищує її активність [1].

Американський психолог У. Мак Дугалл вважав, що в основі тих чи інших потреб людини лежать певні інстинкти, які проявляються через відповідні відчуття і мотивують людини до певної діяльності. Так, наприклад, список мотиваційних чинників на думку американського психолога Д.П. Гілфорда, виглядає наступним чином: 1) чинники, що відповідають органічним потребам; 2) потреби, пов'язані з умовами середовища; 3) потреби, пов'язані з роботою; 4) потреби, пов'язані з соціальним становищем; 5) соціальні потреби: потреба перебувати серед людей; потреба догоджати; потреба в дисципліні; агресивність; 6) загальні інтереси: потреба в ризику або, навпаки, у безпеці; потреба в розвагах [2].

Розглянемо досить деталізовану характеристику соціальних потреб, надану Ю. Ніколенко, який до них відносив, зокрема: 1) охорону здоров'я й

фізичну культуру; 2) загальну середню, спеціальну середню, професійно-технічну й вищу освіту, систему підвищення кваліфікації тощо; 3) житлово-комунальне господарство; 4) пасажирський транспорт і зв'язок; 5) побутове обслуговування; 6) культуру й мистецтво [3]. Й. Гілецький зазначає, що за значимістю діяльність суспільства поділяється на дві групи: до першої відносять реалізацію духовних і фізичних потреб громадян, насамперед доступ до освіти, культури, медицини, фізичної культури, туризму й відпочинку; друга ж група включає в себе комплекс потреб, пов'язаних із побутовим обслуговуванням, житлово-комунальним господарством, пасажирським транспортом, зв'язком, торгівлею, громадським харчуванням, управлінням, кредитуванням і страхуванням [4].

Здійснивши загальну характеристику потреб людини, можна виокремити безпосередньо соціальні потреби жінок. На нашу думку, до них слід віднести такі: 1) гідна оплата праці та преміювання на рівні з чоловіками; 2) безпечні та сприятливі для здоров'я умови праці; 3) належна соціальна захищеність під час отримання: відпусток, вихідної допомоги при звільненні, медичного забезпечення; 4) сприятливі соціально-трудова відносини; 5) рівні можливості доступу до підвищення кваліфікації з метою освітньо-професійного зростання; 6) надання рівних можливостей для побудови службової кар'єри, самореалізації та визнання професійної діяльності.

Література

1. Надольний М. Потреби. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. С. 505. 742 с.
2. Коллер Ю.С. Окремі питання щодо задоволення соціальних та інших потреб жінок в Україні. *Актуальні проблеми впливу збройного конфлікту на сході України на появу і поширення гендерно обумовленого насильства та забезпечення доступу до правосуддя*: матер. Всеукр наук.-практ. конф. (Київ, 18 вересня 2020 року). Київ, 2020. С. 89-97
3. Ніколенко Ю. В. Основи економічної теорії. Підручник. Київ : ЦУЛ, 2003. 540 с.
4. Залужний А. Л. Сутність та класифікація потреб у міждисциплінарному вимірі. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. 2018. № 3 (83). С. 67-77.

Байрак Катерина Сергіївна,
*курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів національної
поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Кислякова Єлизавета Ігорівна,
*курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів національної
поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В Основному Законі України - Конституції України, зазначено, що права та свободи людини і громадянина гарантуються і не можуть бути скасовані (ст.22 Конституції України) [1]. Але 24 лютого 2022 року життя українців змінилося на “до” та “після”, оскільки російська федерація розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. У зв’язку із цим в Україні було введено воєнний стан Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 [2], затвердженим Верховною Радою України Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX [3]. Із цього часу можливе певне обмеження прав та свобод людини, що зазначено у статті 64 Конституції України, «конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України» [1], до таких випадків належить і введення воєнного стану, що передбачено ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [4]. Права та свободи людини і громадянина, які можуть бути обмежені вказані у ст. 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України.

У ст. 34 вказано про те, що громадянину гарантується право на свободу слова, тобто на вільне вираження, зберігання та інформації, проте у випадках, коли це може загрожувати Національній безпеці України, територіальній цілісності, громадського порядку - право на свободу думки і слова може бути обмежене. [1]

У відповідності до цього 24 березня 2022 року Верховна Рада України ухвалила законопроект № 7189 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії

несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» (далі – Закон). [5]

Відтак до Кримінального кодексу України додалася ст.114-2 “Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану”. Відтепер поширення інформації щодо переправлень та транспортування зброї, бойових припасів, якщо така інформація попередньо не була опублікована на офіційних джерелах Міністерства оборони, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України та Генерального штабу Збройних сил України, країн-партнерів карається позбавленням волі від трьох до п’яти років.

А поширення інформації щодо формувань та розташування Збройних сил України чи інших військових формувань, які передбачені Законами України, за умови можливості ідентифікації місцевості їх місцезнаходження, якщо попередньо не було поширено інформації в офіційних джерелах Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими державними органами, карається позбавленням волі на строк від п’яти до восьми років.

І вище вказані кримінальні правопорушення вчиненні групою осіб або за попередньою змовою, або з корисливих мотивів, або з метою надання такої інформації державі-агресору, карається позбавленням волі на строк від восьми до двадцяти років. [6]

Такі обмеження були встановлені, після місячних активних бойових дій на території України, які призвели до чисельних жертв, як серед військових, так і цивільних. А також було зруйновано чимало інфраструктури та окуповано значну територію України.

Деякі громадяни, самі не розуміючи цього, допомагали ворогові, розповсюджуючи інформацію про направлення Міжнародної військової допомоги України та місцезнаходження Збройних сил України та інших військових формувань, які передбачені Законами України, та які допомагають у боротьбі із російською федерацією.

На чисельні заклики Збройних сил України про нерозголошення такої інформації продовжували активно публікувати інформацію, яка становить військову таємницю. Саме з метою запобігти публікації такої інформації було внесено зміни до Кримінального Кодексу України.

Треба зауважити, що в умовах воєнного стану відомості про дислокацію, систему охорони, оборони, організаційно-штатну структуру, чисельність особового складу військових частин (установ) України в особливий період,

належать до відомостей, що становлять державну таємницю (Розділ II Зводу відомостей, що становлять державну таємницю) [7].

Також слід звернути увагу, що публікація інформації у сьогоденні відбувається дуже швидко - ЗМІ, радіо, інтернет-видання, інтернет-канали, соціальні мережі. Будь-яке розміщення інформації щодо переміщень Збройних сил України, а також переміщень зброї та бойових припасів на відкритих ресурсах - є розповсюдженням таємної військової інформації і передбачає покарання.

Тобто, у зв'язку із воєнним станом в Україні змінилося та доповнилося чимало Законів, а також певним чином обмежилися права та свободи людини і громадянина, але ці всі зміни потрібні для захисту Національної та громадської безпеки України, а також для захисту територіальної цілісності держави.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. № 30, ст.141. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
3. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-IX#Text>.
4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
5. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#n6>.
6. Кримінальний кодекс України //Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26, ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
7. Наказ Служби безпеки України №383 від 23.12.2020 «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text>.

Фідик А.О.,
*студентка ННІ права та
міжнародно-правових відносин
Університету митної справи
та фінансів*

Науковий керівник:
Філяніна Л.А.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
міжнародного права
Університету митної справи
та фінансів*

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ІНДІЇ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ

Гендерна дискримінація – це нерівне або невідповідне ставлення до когось через те, що вони належать до певної статі. Як правило, з такою гендерною дискримінацією стикаються жінки.

Гендерна нерівність є гострою проблемою в індійському суспільстві. Жінка в індійському суспільстві змушена стикатися з гендерною дискримінацією на всіх рівнях. Основна діяльність жінки полягає у виконанні домашніх справ, вихованні дітей і піклуванні про сім'ю. На робочому місці: жінки мають обмежений доступ до працевлаштування, та значно меншу оплату праці за виконану аналогічну роботу у порівнянні з чоловіками.

Конституція Індії надає рівні права та привілеї як чоловікам, так і жінкам, але більшість жінок в Індії не користуються цими правами та можливостями, котрі їм гарантовані. Це пояснюється такими причинами, як:

1) бідність – одна з основних причин гендерної дискримінації в патріархальному індійському суспільстві, оскільки велика кількість жінок економічно залежна від чоловіка. 30% населення живе за межею бідності, з них 70% – жінки.

2) неосвіченість – ще одна причина гендерної нерівності. Сумна реальність полягає в тому, що незважаючи на освітні реформи у державі, дівчатам в Індії все ще відмовляють у навчанні.

З давніх часів Індія була надзвичайно патріархальним суспільством. Патріархальний уклад в індійському суспільстві сприяв фундаментальній нерівності між чоловіками та жінками. Хоча це мислення потроху змінюється, проте потрібно пройти ще довгий шлях для остаточної зміни цього сценарію.

Більшість жінок не знають про свої основні права та можливості. Вони приймають усі дискримінаційні практики, що зберігаються в сім'ях з

покоління в покоління в ім'я традицій і суспільних норм, насамперед через їх необізнаність.

Погляди суспільства, звичаї та культурні практики відіграють центральну роль у збереженні гендерної нерівності та уявлень про гендерно прийнятну поведінку. Культурно вкорінена батьківська перевага та прихильність сиnam, виходячи з їх важливості як майбутніх опікунів батьків у старості, безпосередньо пов'язана із відношенням до жінок в індійському суспільстві.

До жінок в Індії ставляться як до громадян другого сорту, і ситуація погіршується. Результати досліджень держави щодо гендерної рівності жахливі. Так, наприклад, згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму, у 2018 році Індія посідала 134-е місце серед 145 країн за гендерним паритетом, змістившись зі 130-го місця у 2017 році.

Уряд Індії впроваджує політику та правові реформи для усунення гендерної нерівності. Індія також підписала Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Різні штати та союзні території Індії у співпраці з центральним урядом ініціювали низку регіональних програм, орієнтованих на жінок, щоб допомогти зменшити гендерну нерівність протягом періоду 1989–2013 років.

Необхідно зазначити, що у березні 2016 року, високий суд Бомбея скасував рішення про те, що «заміжні дочки також зобов'язані піклуватися про своїх батьків». Це дуже сміливий крок до ламання традиційних норм визначених ролей у суспільстві. Крім того, це також мотивуватиме жінок бути більш незалежними не лише для себе, але й для своїх батьків.

Дискримінацію за ознакою статі в Індії можна подолати лише тоді, коли дівчатам дозволять на рівні із чоловіками отримувати якісну фахову освіту, розвивати свої професійні навички, приймати активну участь у громадському і суспільному житті держави. Дівчата, як і хлопчики, мають отримати чудовий старт у житті з точки зору можливостей для навчання. Це допоможе їм досягти економічної незалежності та мати належну підготовку для того, щоб зробити внесок у розвиток свого суспільства.

Література

1. Rangamuthia Mutharayappa. Son Preference and Its Effect on Fertility in India. Mumbai: International Institute for Population Sciences. 2012. P. 2-6.
2. Begum Singh, Sekher Hatti, Unwanted Daughters: Gender discrimination in modern India. Neelambar: Books. 2016. P. 4-7

Омельянець А.О.,

*курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Корогод С.В.,

*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Згідно з визначенням, що міститься в Юридичному словнику Блека, дискримінація – різне ставлення; практика, яка встановлює привілеї для окремої групи або заперечує привілеї окремої групі залежно від раси, статі, національності, віку, релігійних переконань, національності та хвороби [1].

При цьому приклади різної дискримінаційної поведінки вказані ще в 1960 році в Конвенції про боротьбу з дискримінацією в області освіти.

Європейський суд з прав людини визначав поведінку як дискримінаційне ставлення особи до інших, якщо воно не має об'єктивної та обґрунтованої причини. Іншими словами, якщо поведінка не переслідує виправдану мету або існує серйозна диспропорція між метою та засобами її досягнення. Дискримінаційне ставлення може виявлятися у недиференційованому, зрівняльному підході щодо суб'єктів, які перебувають у різних ситуаціях [4].

Акімова Ю.А. вказує, що поняття «рівноправність» використовується синонімічно терміну «рівність», але є відмінності за змістом. Рівність правом не регулюється, «оскільки ніщо у світі, і право в тому числі, не може змінити фактичної (фізичної, соціальної, майнової тощо) нерівності людей». Будучи соціальним регулятором, право здатне лише гарантувати рівність можливостей, тобто рівність права і свободи, рівноправність. Таким чином виходить, що рівноправність включає в себе юридичну рівність людей [4].

Лютов Н.Л. підкреслює, що зараз відбувається перехід від «рівності прав» до «рівності можливостей» - тобто рівні можливості мають на увазі нерівні права. Рівні права - це засадничий принцип людського співіснування, є предметом різних напрямків законотворення та досліджень в різноманітних напрямках. А ось модель рівності можливостей передбачає справедливий

розподіл соціальних благ і привілеїв між сторонами, що конкурують.

Дослідники поділяють поняття «дискримінація» та «диференціація». Остання передбачає встановлення розумних правових нерівностей, «які можуть і повинні використовуватися для виправлення фактичної нерівності залежно від обставин, сфери застосування та контексту» [3].

Найважливішою цінністю, що дозволяє відмежувати диференціацію від дискримінації, виступають ідея та принцип справедливості [4].

Заборона дискримінації в галузі праці та занять — одна з чотирьох основоположних принципів Міжнародної організації праці (далі – МОП), дотримання яких, згідно з Декларацією МОП 1998 року, є обов'язковими елементами всіх держав - членів Організації незалежно від факту ратифікації конкретних конвенцій із цього приводу [1].

Будь-яка дискримінація заборонена законом, а саме міжнародними угодами: Міжнародний пакт про права людини; Міжнародна конвенція цивільних та політичних правах; Декларація Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) про ліквідації всіх форм расової дискримінації; Конвенція ООН про права інвалідів.

Дослідники та правознавці виділяють такі види дискримінації – вікову, гендерну/статеву, расову, національну, релігійну, пов'язану з обмеженістю здібностей, а також:

- образливу, ворожу – тобто дискримінацію, пов'язану з забобонами та стереотипами;
- дискримінацію за точкою зору та контентом мови;
- позитивну [1] – вона має широке поширення, оскільки «відносно певної групи осіб держава має право встановлювати переваги, що пов'язують із особливою турботою держави про неї»;
- зворотну – тобто преференційне ставлення до меншин, зазвичай через спеціальні програми [1], як правило, досить негативно сприймається людьми [3];
- непряму – тобто дискримінація не пов'язана безпосередньо з дискримінованою ознакою, але умови підбрані таким чином, що дискримінована особа не здатна досягти успіху [2].

Світовий досвід свідчить, що відповідні програми повинні мати можливість забезпечення сучасної системи допомоги жертвам дискримінаційних діянь правоохоронними органами, правозахисними організаціями, службами консультування або, якщо вони можуть надати лише обмежені послуги, ці програми мають бути скоординовані з програмами інших органів та організацій з метою обмеження впливу на потенційних жертв, забезпечення підтримки жертв відповідних правопорушень.

Література

1. Палій Н.О. Правові аспекти протидії дискримінації жінок (міжнародний досвід). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2019. № 3. С. 47-51.
2. Наливайко Л. Р. Гендерно обумовлене насильство: міжнародний досвід протидії.

Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: науковий журнал. 2019. № 1. С. 104-108.

3. Соболев Є. Ю. Міжнародні стандарти протидії дискримінації за ознакою інвалідності. *Порівняльно-аналітичне право.* 2019. № 5 С. 12-15.

4. Голіченкова О. Д. Питання протидії дискримінації за ознакою статі на сучасному ринку праці. *Гендерна політика очима української молоді* : XI Регіональний конкурс молодих вчених, Харків, 2017. С. 51-55.

Майтала Володимир

Володимирович,

курсант 2-го курсу ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Корогод Світлана Володимирівна,

старший викладач кафедри

кримінального права та кримінології

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Ми живемо у період зміни правової культури, коли на зміну епосі «пріоритету обов'язків» приходить епоха «пріоритету прав людини» [1, с. 431-440]. Сьогодні в матеріалах міжнародного суду ми можемо прочитати про зміни, що зазнаються міжнародним правом, відповідно з якими підхід, орієнтований на державний суверенітет, починає витіснятися підходом, орієнтованим на людину, що було немислимо раніше [2].

Величезну роль у затвердженні нових підходів зіграли прийняті 16 грудня 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН Міжнародні пакти про права людини, що заклали основи сучасних міжнародної та національних систем захисту правами людини.

Хотів би зупинитися на особливостях підходу Пакту про громадянські та політичні права до питань рівноправності та боротьби з дискримінацією, які нині перетворюються на одне з ключових напрямів у сфері захисту прав людини. Під дискримінацією розуміють різницю у поводженні з особами, що знаходяться в однаковій ситуації, на підставі ознак їх особистого статусу [2].

У цьому відрізняється пряма і опосередкована дискримінація.

1. Причиною дискримінації можуть бути різні фактори. Наприклад,

окремо перераховані як причини дискримінації раса, колір шкіри, стать, мова, релігія і т.д.

2. Є дії, що кваліфікуються як дискримінація. Це може бути неприйняття, обмеження чи виключення особи чи групи осіб.

Для боротьби з дискримінацією, особливо з непрямую та прихованою, деякі країни вжили заходів позитивної дискримінації, також відомої як афірмативну (Позитивну) дію.

У деяких ситуаціях позитивна дискримінація означає навмисна перевага певної групи або груп, що пережили історичну та всеосяжну дискримінацію. Рада Європи заснувала різні структури та програми для боротьби з дискримінацією в Європі [3].

Європейська комісія проти расизму та нетерпимості (ЕКРН), заснована в 1993 р., регулярно публікує дослідження з проявів расизму і нетерпимості країн-учасниць Ради Європи. Вона також організовує круглі столи з представниками громадянського суспільства та приймає спільні рекомендації щодо політики, адресовані урядам [3].

Агентство з основних прав, незалежний орган Європейського Союзу, заснований у 2007 р., надає експертне консультування країн-учасниць, які запроваджують законодавство з питань основних прав. Крім того, воно прагне підвищити суспільну обізнаність з питань прав людини та співпрацювати з цивільним суспільством.

Порівняно нове явище – закони, що регулюють здійснення принципу рівноправності у конкретній сфері. Прикладом такого закону є Акт Ірландії про рівноправність у сфері зайнятості 1998 р., що передбачає заборону дискримінації за ознакою статі, сімейного стану, сексуальної орієнтації, віросповідання, віку, обмеженості можливостей, раси і наказує включення спеціальних положень про рівноправність та рівну оплату праці в будь-які трудові договори [4].

Для сучасних антидискримінаційних законів характерне закріплення не лише негативних зобов'язань (не здійснювати дискримінацію), а й позитивних зобов'язань (вживати певних дій) з метою забезпечення рівноправності та викорінення дискримінації. Найбільш повно позитивні зобов'язання прописані у південноафриканському Акті про сприяння поширенню рівноправності та запобігання несправедливій дискримінації 2000 р. Кожне міністерство, будь-яка юридична особа, яка має договірні зобов'язання з державою або здійснює публічні повноваження, має розробляти плани дій щодо запобігання несправедливій дискримінації [1, 2].

Для антидискримінаційних законів характерно також заснування спеціального органу чи органів, які забезпечують реалізацію принципу рівних можливостей та захист осіб, які постраждали від дискримінації. Як правило, ці органи здійснюють моніторинг дотримання антидискримінаційного законодавства, проводять власні розслідування щодо передбачуваних порушень принципу рівноправності, а при необхідності можуть звертатися з

позовом до суду по справам дискримінації [3].

Загалом заборона дискримінації отримала найбільший розвиток у галузі міжнародного захисту прав особистості. Разом з тим, право на недискримінаційне ставлення застосовується до різних галузей права. У сфері традиційного міжнародного громадського права цей принцип є принцип рівності країн.

Серед інших областей заборона дискримінації проголошена в міжнародному економічному, морському, екологічному та кримінальному праві. Слід мати на увазі, що багато двосторонніх і багатосторонніх угод у цих галузях автоматично означають створення привілейованих або особливих відносин і, як наслідок, обмеження прав держав, що не беруть участі в угодах. Звісно ж, що такі угоди можуть розглядатися як дискримінаційні, якщо вони мають на меті зловмисне та навмисне обмеження прав інших суб'єктів міжнародного права [2, 4].

Пріоритети розробки та застосування принципу недискримінації на рівні діяльності міжнародних організацій не відповідають повною мірою органічним потребам міжнародного життя і часто відображають політичні інтереси, що переважають на даному етапі.

З соціологічної точки зору це пов'язано з фактом ослаблених можливостей впливу демократичних верств населення на прийняття рішень, оскільки на цьому етапі міжнародні організації та їх органи відображають, за деякими винятками, інтереси населення лише опосередковано через національні виконавчі органи державної влади. Загалом, міжнародні організації та установи є виконавчими інститутами, які хоч і мають певну незалежність від національних органів влади, але найчастіше перебувають під впливом виконавчої влади держав-членів або учасників.

Ці негативні феномени не повинні зважати міжнародну громадськість на питання заборони дискримінації та подібних з нею протиправних практик за допомогою міжнародно-правових інструментів. Навпаки, становище, що склалося, має стимулювати вивчення існуючих процедур і механізмів, а також пошук підвищення ефективності їх функціонування.

Література

1. Амелічева Л. П. Заборона дискримінації—основна засада правового регулювання відносин у сфері гідної праці. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 185-189 URL: <https://r.donnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1890/%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f%2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 27.09.2022).
2. Калмикова О. С. Міжнародні стандарти протидії дискримінації за ознакою статі. *Право та інновації*. 2019. №4(28). С. 89-94. URL: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/13570> (дата звернення 27.09.2022).
3. Бичок Т. П. Діяльність міжнародних інституцій по боротьбі з расизмом. *Правова держава*. 2020. № 2. С. 124-128.
4. Пожарова О. В., Пожаров Ю.В. Поняття дискримінації за міжнародними актами та законодавством України. *Наук. вісн. міжнар. гуманіт. у-ту*. Сер.: Юриспруденція. 2022 № 56. С. 60-63.

Дуденко Марія Олександрівна,
*курсант ННІП та ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО НЕДИСКРИМІНАЦІЮ ПІД ЧАС ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Одним із видів юридичної відповідальності є кримінальна відповідальність, яка регламентується Кримінальним кодексом України, який був прийнятий 5 квітня 2001 року, а набрав чинності з 1 вересня 2011 року.

Кримінальна відповідальність – це перш за все вид юридичної відповідальності, а також врегульований нормами кримінального права обов’язок особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, підлягати під заходи певного примусового впливу та певні обмеження, які передбачені кримінальним законом за вчинення кримінального правопорушення. Підставами настання кримінальної відповідальності є безпосередньо вчинення осудною особою суспільно небезпечного діяння, яке визначене кримінальним законом як кримінальне правопорушення. Іншими словами, підставами настання кримінальної відповідальності є наявність ознак конкретного складу кримінального правопорушення, передбаченого Кримінальним кодексом України, у вчиненому особою суспільно небезпечному діянні. Варто зазначити, що кримінальна відповідальність настає лише тоді, коли обвинувальний вирок суду набере законної сили, а припиняється залежно від форм реалізації, а саме погашення або зняття судимості у визначеному законом порядку, декриміналізації вчиненого діяння, у разі смерті особи або ж з моменту набрання законної сили вирок суду, яким особі не призначається покарання [1].

Закон про кримінальну відповідальність – це сукупність систематизованих та окремих законодавчих актів, які визначають загальні принципи та підстави кримінальної відповідальності, звільнення від покарання, також призначення покарання і визначають злочинність і карність діянь [2]. Закон про кримінальну відповідальність це і є Кримінальний кодекс України. Відповідно до ч.1 ст. 3 Кримінального кодексу України,

законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права [3].

Кримінальний закон має свої ознаки, які його характеризують. До таких ознак можна віднести формальну визначеність, загальнообов'язковість, а також те, що цей закон приймається Верховною Радою України. Останньою ознакою можна назвати те, що цей закон визначає злочинність і караність діяння.

Кримінальне законодавство України також ще має свої певні завдання, які визначено у ст.1 Кримінального кодексу України, а саме правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням. Досягнення цих завдань здійснюється за допомогою визначення суспільно небезпечних діянь кримінальними правопорушеннями та покарання для осіб, які вчинили таке правопорушення.

Як висновок, можна сказати, що закон про кримінальну діяльність становить Кримінальний кодекс України, який є сукупністю систематизованих законодавчих актів, які визначають загальні принципи та підстави кримінальної відповідальності, звільнення від покарання, також призначення покарання і визначають злочинність і карність діянь, який має свої ознаки та визначені законом завдання.

Кримінальна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, а також врегульований нормами кримінального права обов'язок особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, підлягати під заходи певного примусового впливу та певні обмеження, які передбачені кримінальним законом за вчинення кримінального правопорушення. Підставами настання кримінальної відповідальності є безпосередньо вчинення осудною особою суспільно небезпечного діяння, яке визначене кримінальним законом як кримінальне правопорушення.

Література

1. Кримінальна відповідальність. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.
2. Кримінальне право України: Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. / В. П. Ємельянов. – Харків : Право, 2018. 142 с.
3. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2021 року. Відомості Верховної Ради України. 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Ковальова Аліна Ігорівна,
*курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної
поліції Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна
*старший викладач кафедри
кримінального права та криминології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМА ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день проблема дискримінації є однією з найбільш поширених явищ у світі та в Україні зокрема. Багато століть триває боротьба за те, щоб громадяни незалежно від статі, раси, віросповідання, гендеру, віку, мови, національності були рівними у своїх правах та можливостях. Проте значна частина населення потерпає від дискримінації як з боку влади, так і з боку інших громадян. За даними опитування 2020 року 61% українців вважає, що дискримінація є проблемою суспільства [1].

З метою забезпечення рівності громадян та боротьбі з дискримінацією будь-яких категорії населення в Україні 30 травня 2014 року було прийнято Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»[2], відповідно до якого дискримінація – це ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Однак незважаючи на запровадження закону, багато проблем залишаються без уваги. Наприклад однією з найбільш поширених є дискримінація людей з інвалідністю та психічними розладами. На сьогоднішній день такі особи є досить вразливою категорією. Місцева влада не забезпечує їм право на вільне пересування, а саме дороги та тротуари не обладнані належним чином, тому виникають великі труднощі з пересуванням, проїздом у транспорті. Роботодавці не бажають співпрацювати з такими

людьми та надавати їм робочі місця, сплачувати заробітну плату, тому що вважають що люди с обмеженими можливостями, психічними розладами не здатні в повній мірі виконувати свої обов'язки. Те ж саме стосується осіб похилого віку та вагітних жінок. Такі особи зазнають дискримінації, перебуваючи в медичних установах, найчастіше з боку персоналу. Проявом дискримінації також можна назвати умови в закладах для людей з розладами психіки та осіб похилого віку.

Важливим також є те, що від утиску страждають діти з незаможних сімей. Згідно Закону України « Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» утиск - небажана для особи та/або групи осіб поведінка, метою або наслідком якої є приниження їх людської гідності за певними ознаками або створення стосовно такої особи чи групи осіб напруженої, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери. Він проявляється як з боку однолітків, так і з боку вчителів. Наприклад якщо батьки не мають змоги купувати дорогі речі або вкладати кошти на ремонт класу, їх дитина зазнає насмішок чи знущань з боку однокласників, вчитель, як приклад, може ставити негативні оцінки.

Щороку збільшується кількість постраждалих від домашнього насильства, здебільшого жертвами стать жінки. Це також є проявом дискримінації за ознакою статі. Однією з причин є неефективність законодавства, оскільки покарання за дане правопорушення не є суттєвим. До причин можна також віднести зневажливе ставлення до жінок, яке формувалося багато століть та існує й досі.

Отже, проблема дискримінації в Україні є дуже значною для нашого суспільства і потребує її вирішення. По-перше, велика відповідальність покладається на органи місцевого самоврядування та владу в цілому. Вони здатні забезпечити необхідні умови перебування, проживання в державних установах, вільне пересування для людей з інвалідністю. Для протидії цьому явищу необхідно інформувати громадян про наявність даної проблеми, проводити опитування, щоб мати уявлення про ситуацію в країні. Ефективним способом боротьби є створення чат-ботів, груп, каналів у соціальних мережах, де можна повідомити про порушення своїх прав. Проведення профілактичних бесід у дитячих садках, школах, з працівниками державних установ також є важливою складовою протидії дискримінації.

Література

1. Найчастіше в Україні стикаються з дискримінацією за віком, інвалідністю та сексуальною орієнтацією – опитування URL: <https://zn.ua/ukr/amp/UKRAINE/najchastishe-v-ukrajini-stikajutsja-z-diskriminatsijeju-za-vikom-invalidnistju-ta-seksualnoju-orijentatsijeju-opituvannja.html>.
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.
3. В Україні вдвічі зросла кількість звернень щодо домашнього насильства за 2021 рік URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/321357-v-ukrayini-udvichi-zroslo-kilkist-zvernenn-schodo-domashnogo-nasilstva-za-2021-rik#:~:text=%>.

**Павленко Єлизавета
Олександрівна,**
*курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

**ПРОБЛЕМА ВОЄННОГО КАТУВАННЯ В УКРАЇНІ:
НЕПРИСТОСОВАНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
ДО ПОКАРАНЬ ЗА МІЖНАРОДНІ КРИМІНАЛЬНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Проблематика боротьби із катуваннями на початку ХХІ століття не лише не залишилася на тому ж рівні, проте й, навпаки, загострилася. Причому – наголосимо – як на рівні ООН, Ради Європи та ЄС, так і в контексті стану справу сфері запобігання тортурам в окремих європейських країнах. Катування в усьому світі застосовувалися із самого початку людської цивілізації та вчинялися фізичними, державними та посадовими особами. Сьогодні гостро стоїть питання щодо катування мирних мешканців під час воєнних дій з метою залякування населення та фізичного знищення осіб, які можуть являти небезпеку у майбутньому для завойовників та їх режиму.

Існують безліч міжнародних документів щодо забезпечення прав і свобод кожної особи, поваги до людської гідності, як-от Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1974 р., Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р., Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. тощо. Проте зазначені норми є лише декларативними, оскільки непоодинокі випадки порушення вимог ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод вимагають рішучого та системного реагування держави щодо захисту громадян від проявів жорстокого поводження, запобігання їм. Однак, наразі українське законодавство фактично не пристосоване до покарань за такі міжнародні кримінальні правопорушення.

Зауважимо, що йде восьмий рік війни України з Росією й українському законодавству необхідні правові інструменти для покарання воєнних кримінальних правопорушень. З початку окупації Росією Криму та початком війни на Сході України в 2014 р. правозахисники почали документувати воєнні злочини. Основним попитом серед воєнних кримінальних правопорушень була практика викрадення, катування, сексуальне насилля, позасудові розстріли, незаконні утримання на Донбасі, а також політичні

переслідування, сфабриковані кримінальні справи та вирoki на 20 і більше років на окупованому пів острові Крим.

Також, близько 5-ої ранку 24 лютого 2022 року Росія завдала повітряних ударів по цілях в Україні, розпочавши повномасштабний воєнний наступ на її територію. З першого дня вторгнення Росія порушує правила ведення війни і масово чинить воєнні кримінальні правопорушення. Так, 3 квітня оприлюднено дані про масові вбивства, катування та гвалтування мирних мешканців у

Бучі, Гостомелі та Ірпені Київської області під час окупації міста російськими військами. В Ірпені виявлено тіла дітей у віці до 10 років з ознаками згвалтувань та катувань. Загалом станом на вечір 4 квітня 2022 року в Київській області зафіксовано і задокументовано понад 1200 військових злочинів, скоєних російськими солдатами щодо українців [1]. Наголосимо, що це лише Київська область.

Зазначимо, що міжнародні правові процеси вже почалися. Головний прокурор Міжнародного кримінального суду у Гаазі Карім Хан почав роботу в Україні для збору доказів воєнних кримінальних правопорушень РФ [4]. Також 10 країн вже розпочали свої власні розслідування щодо війни в Україні. Звісно, це Україна, а також Литва, Польща, Словаччина, Естонія, Німеччина, Швеція, Латвія, Норвегія та Франція. Проте, що ми бачимо з практики розслідувань воєнних злочинів на Донбасі та анексованому Росією Криму. Лише наприкінці 2020 року МКС завершив попереднє розслідування і готується офіційно відкрити провадження [5]. Причиною такого затяжного процесу є те, що Україна не ухвалила необхідне національне законодавство, аби сприяти розслідуванню воєнним злочинам. Тому, існує нагальна необхідність імплементації норм міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) в національне законодавство, що потребує вжиття відповідними органами державної влади України законодавчих, організаційно-правових, інституційних, а також матеріально-технічних і фінансових заходів з метою приведення законодавства нашої держави у відповідність до її міжнародно-правових зобов'язань у сфері МГП.

На думку більшості вітчизняних учених, до якої ми також приєднуємося, через імплементацію норм міжнародного кримінального права та міжнародного гуманітарного права, у тому числі й положень Римського Статуту Міжнародного кримінального суду, очікується поліпшення розуміння ролі парламентів, яку вони відіграють у процесі узгодження національного законодавства, з нормами і стандартами міжнародного права, розширення знань щодо спроможності вдосконалення законодавства, що дасть змогу притягнути до відповідальності осіб, які вчинили воєнні кримінальні правопорушення [2, с. 331]. У цьому контексті видається, що одним із першочергових завдань парламенту України є якнайшвидша ратифікація Римського Статуту МКС, який покладає на Уряд України зобов'язання забезпечувати всеосяжну співпрацю з МКС та ухвалювати в цьому контексті

необхідні законодавчі акти. У виконанні важливих завдань, зокрема таких, як збирання доказів, допит свідків, захист потерпілих і затримання й передачу обвинувачених.

Необхідно згадати, що 20 травня 2021 р. Верховна Рада проголосувала у другому читанні за проєкт закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права». «За» проголосували 248 нардепів. 7 червня 2021 року Голова Верховної Ради Дмитро Разумков підписав закон і передав на підпис президенту Володимирі Зеленському, однак по невідомій нам причині закон ще досі не підписаний. Цей документ гармонізує національне кримінальне законодавство з міжнародним правом, доповнює Кримінальний кодекс України, зокрема статтями про кримінальні правопорушення і проти людяності та воєнні правопорушення [3]. Наразі єдиною статтею, що передбачає відповідальність за такі злочини в Україні, є ст. 438 ККУ «Порушення законів та звичаїв війни», яка фактично не діє, адже у тому вигляді, як вона зараз прописана, дуже складно пояснити, який саме склад кримінального правопорушення підпадає під цю статтю, а який – ні, тому очевидною є потреба в конкретизації складів воєнних злочинів у національному законодавстві, визначивши всі серйозні порушення Міжнародного гуманітарного права саме як військові кримінальні правопорушення.

З точки зору правозастосовної діяльності першочерговою є організація роботи з підвищення кваліфікації суб'єктів, які вже сьогодні працюють із наслідками збройного конфлікту в Україні, в тому числі, здійснюють досудове розслідування і судовий розгляд кримінальних справ. При виконанні завдання підвищення кваліфікації правоохоронців та суддів, які працюють з наслідками збройного конфлікту в Україні, доцільно враховувати обмеження таких осіб у доступі до території, переховування суб'єктів вчинення злочинів, припинення міжнародного співробітництва у кримінальних справах з боку Російської Федерації, систематичні порушення домовленостей на тимчасово непідконтрольних Україні територіях. Такі особливості передбачають не тільки специфіку збору та фіксації доказів, відмінності провадження за відсутності підозрюваного/обвинуваченого за процедурою *in absentia*, але й свідчать про необхідність консолідації зусиль держави та громадянського суспільства для підвищення ефективності роботи у відповідному напрямку. Зокрема, особи, які мають доступ, але не уповноважені на розслідування чи судовий розгляд кримінальних справ, можуть здійснювати збір, фіксацію доказів, надавати інформацію чи іншим чином сприяти притягненню до відповідальності винних осіб.

Таким чином, варто констатувати, що за таких жорстких умов і враховуючи малоімовірність того, що міжнародне розслідування воєнних кримінальних правопорушень може вчасно змінити політику, нищівний напад Росії на українське громадянське суспільство триває. На сьогодні

імплементация норм МГП у законодавство України є недостатньо повною. На нашу думку, вкрай необхідною є ратифікація положень Римського Статуту Міжнародного кримінального суду та підписання Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементации норм міжнародного кримінального та гуманітарного права». Також доцільним є проведення широкомасштабної інформаційної компанії серед населення з питань міжнародного гуманітарного права, міжнародних кримінальних правопорушень їх суб'єктів, об'єктивної сторони та об'єктів, контекстуального елементу, порядку збору та фіксації доказів, їх передачі компетентним суб'єктам національного рівня чи міжнародного задля повноти, всебічності, доступності доказів як з точки зору фізичного доступу, так і з точки зору використовуваних термінів і понять.

Література

1. Аналітичний портал «Слово і Діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/05/novyna/suspilstvo/kyuivshhyni-zafiksuvaly-vzhe-1200vijskovykh-zlochyniv-rosiyi-monastyrskuj> (Дата звернення 18.09.2022 р.).
2. Пилипенко В.П Особливості механізму імплементации норм міжнародного гуманітарного права в національне законодавство. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 1. С. 329-332.
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементации норм міжнародного кримінального та гуманітарного права (від 27.12.2019 реєстр. № 2689). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804 (Дата звернення 18.09.2022 р.)
4. Роціна Олена. Слідчі суду в Гаазі вже в Україні, збирають докази проти РФ – Зеленський. Українська правда. 16.03.2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/16/7331869/> (Дата звернення 18.09.2022 р.).

Сафронова А.Д.,
курсантка факультету № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Орлов Ю.В.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального
права і кримінології факультету № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

Злет гуманістичної думки, що бере свій початок з епохи Просвітництва, з трагічною регулярністю ставиться під сумнів протягом наступних історичних періодів, а надто у ХХ ст. Не стало виключенням і ХХІ ст. Втім, саме сьогодні, як ніколи до цього, під гаслами боротьби з нацизмом, з дискримінацією за національною, расовою та іншими ознаками розгортається міфологічно-фальсифікована драма російського фашизму. Ми є не тільки свідками, а й віктимізованими учасниками найбільшої у ХХІ ст., триваючої міжнародно-кримінальної агресивної акції з ознаками геноциду, що є рафінованим проявом злочинів на ґрунті ненависті. Тож неспростовною є думка з приводу актуальності кримінальних правопорушень саме не ґрунті ненависті за політичними ознаками, а так само і традиційних форм ксенофобії за ознакою кольору шкіри, гендеру, сексуальної орієнтації тощо. Обов'язок нинішнього покоління – виставити інтелектуальний та онтологічний заслон поширенню кримінальних практик на ґрунті ненависті, спектр яких – вельми широкий: від тих, що передбачені ст.ст. 161, п. 14 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 121, ч. 2 ст. 122 КК України [1] й до тих, в яких ненависть, упередження хоча і не виділяються як конститутивні чи кваліфікуючі ознаки складів кримінальних правопорушень, однак є їх внутрішнім осердям. Важливим, ключовим в цьому контексті видається питання про особливості їх мотивації.

Прийнято вважати, що основою кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті є упередження. Суспільно небезпечні винні діяння, які вчиняються на ґрунті ненависті, сигналізують неприйняття цілим громадам, а тому функціональної спрямовані на підтримання власної ідентичності в опозиції до інакшої, домінування над нею. Таке устремління на домінацію укорінене у базовій потребі в приналежності (ін-група) та визнанні. Водночас вона викривляється у зв'язці із тривожністю, страхом, що симулятивно

пов'язується з представниками протилежної, аут-групи. Так форму викривлення у структурі мотиваційного комплексу не в останню чергу вдається досягти через використання інструментів політичної пропаганди, сугестії, стимулювання ефектів постпам'яті. Тож нетерпимість, яка досягається таким шляхом, сягає найглибших пластів групової ідентичності, рівня колективного безсвідомого, колективної травми.

При тому й аналітики ОБСЄ визнають [2], що саме нетерпимість й упередження щодо певних груп у суспільстві є причиною кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті. Особа, керована такою ірраціональною упередженістю, вчиняючи кримінальне правопорушення, прагне отримати схвалення, визнання такої поведінки від інших осіб групи, з якою себе афіліює; прагне до символічної безпеки, символічного, а в низці випадків цілком онтологічного, фізичного (як у випадку з масовими катуваннями, вбивствами на тимчасово окупованих територіях) домінування, утвердження своєї зверхності над представниками іншої групи. До всіх людей, що не належать до групи, з якою він себе ототожнює, правопорушник може ставитися злісно (ефект світозлоби, що в тому числі підживлює сучасний російський фашизм).

При цьому правопорушник може навіть не знати особу, яка стала жертвою, та не мати ніяких особистих почуттів до неї, але вороже ставитися до раси, національності, релігії або обумовленого політичними поглядами, статтю, сексуальною орієнтацією соціального статусу.

У цьому контексті на зайвим буде наголосити на тому, що більшість з міжнародних злочинів (зокрема, злочин агресії, воєнні злочини, злочини проти людяності, а надто геноцид) є саме кримінальними правопорушеннями на ґрунті ненависті. Напружені політичні стосунки та збройні конфлікти можуть спрямувати громади, які різняться етнічним або національним походженням, мовою чи релігією, одна проти одної. Інколи політичні розмежування точно повторюють міжетнічні або міжрелігійні відмінності. В такому контексті може відбутися взаємне накладання злочинів на ґрунті ненависті та політично вмотивованих злочинів. Кожний подібний випадок підлягає окремому дослідженню [2, с. 12]. А це значить, що розпалювання ненависті є елементами цілком керованої, свідомої державної політики окремих країн (у термінології Ф. Фукуями – політики ресентименту). Тому знання про мотивацію поведінки людей, керованою ненавистю, в тому числі й на найвищому політичному рівні є ключем до розуміння оптимальних форматів, шляхів комунікації з відповідними політичними режимами, системної протидії їх впливу поза межами своїх країн, а також всередині країн як основи запобігання та припинення найтяжчих міжнародних злочинів.

Окремо зауважимо, що під час вчинення кримінального правопорушення на ґрунті ненависті не виключається й змішаний мотив: приналежності, визнання й безпеки. Наприклад, жертву нападу вибрали через її приналежність до релігійної, національної чи іншої групи. Але напад на неї супроводжувався незаконним заволодінням її майном. Власне, подібна

змішаність мотиваційного корпусу не в останню чергу призводить до неправильної кваліфікації дій винних як загальнокримінальних правопорушень, без інкримінування мотивів упередження, ненависті. Тому у подібних випадках обов'язково необхідно з'ясовувати, що правопорушення було скоєне через наявність упередженого ставлення правопорушника до релігії, раси, сексуальної орієнтації, статі, політичних поглядів, інших ідентичнісних ознак жертви. В тому числі це має впливати й на посткримінальну профілактику через розробку та реалізацію індивідуальних програм ресоціалізації. Крім того, на системному рівні аналізу впровадження такого підходу у слідчу практику допоможе сформуванню адекватну картину стану кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті, знизити їх латентність, забезпечити розробку стратегій протидії їх відтворенню.

Однією з характерних властивостей кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті є те, що вони мають і властивість, і тенденцію до ескалації. Це пояснюється тим, що особи, які вчинили кримінальні правопорушення, вважають свої діяння та поведінку морально виправданими, що виходить буцімто з їх не приватного, а публічного інтересу, зорієнтованості на благо групи. Це ускладнює і процес індивідуального виправлення, і групового переналаштування, адже йдеться фактично про демонтаж істотних елементів суспільної моралі.

До того ж необхідно враховувати і ту обставину, що від кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті страждають не тільки конкретні люди, а й вся спільнота. Наприклад, ображаючи людину через її національність, правопорушник зневажає всіх осіб, що є громадянами цієї держави. Якщо такі особи не будуть відчувати захисту з боку держави, вони можуть помститися, що призведе до інших протиправних дій, створивши спіраль насильства. Закріплення комплексу жертви розв'язує руки на помсту, є підґрунтям для відтворення ресентименту, що є небезпечним в тому числі і для українського суспільства, що наразі потерпає від масових злочинів на ґрунті ненависті за політичною, національно-культурною ознаками. Війна, як видається, потягне за собою зворотну реакцію. Тому з ресентиментом, з колективною травмою, травмою війни, супутніх злочинів, слід працювати, тримати їх під контролем аби не дати ними маніпулювати й перетворити українське суспільство на подобу російського, з такими ж мотиваціями.

Література

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> (дата звернення: 29.09.2022).
2. Розуміння поняття «злочини на ґрунті ненависті» : посібник для України / Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини, 2015. 28 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/5/208186.pdf> (дата звернення: 29.09.2022).

Морохіна К.Д.,

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів

Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Корогод С.В.,

старший викладач кафедри

кримінального права та кримінології

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ФОРМИ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Проблема дискримінації та її проявів є актуальна в усі часи та потребує вирішення. Недарма дана тематика визначена майже в усіх законодавчих актах.

Насамперед, в Конституції України, а саме в статті 24, зазначено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.[1]

Також, питання дискримінації в усіх її видах та відповідальність за її прояв можна знайти в Кримінальному Кодексі України. Однією зі статей є 67, яка визначає обставини, що обтяжують покарання. Так, в частині 1 пункті 3 даною обставиною є вчинення кримінального правопорушення на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої приналежності. В статті 161 є відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками.[2]

Тож, що ж саме означає поняття дискримінації. Деякі вчені трактують дане визначення по різному, але є спільне поняття, яке чітко роз'ясняє сутність. Дискримінацією є певна дія або бездіяльність особи, які спрямовані на обмеження певних прав та свобод людини за певними ознаками: статі, віку, раси, релігії і тому подібне.

На нашу думку, причини виникнення дискримінації в першу чергу йдуть від самої людини та її виховання.

Досить таки часто зустрічається дискримінація за ознаками раси, тобто певні громадяни вважають, що якщо, наприклад, іноземець, який приїхав до

нашої країни і має відмінності в кольорі шкіри, то його права точно можна обмежити певним чином. Це мабуть пішло ще з часів великих відкриттів колонії, в яких особи іншої раси були обмежені у власних правах.

Так, зустрічається не менше статева дискримінація, за якою виникає певне обмеження за статевою ознакою і не важливо, чи то чоловік, чи то жінка. Найчастіше даний вид дискримінації можна зустріти при обранні професії, участі у виборах і вирішенні політичних та соціальних питань, а особливо, під час рішення сімейних проблем та виховання дітей. Я вважаю, що причини виникнення даної дискримінації теж залежать від самої людини. Тобто, деякі чоловіки вважають, що жінка – це так званий «слабка» стать та більшість професій не підходять. Але, як показала статистика, то навпаки, більшість жінок в певних сферах а ні трохи не поступаються чоловікам, та інколи, йдуть на одному рівні. Це може бути в спортивних досягненнях, в правоохоронній діяльності також працює дуже багато жінок, які досить таки не погано впораються з покладеними на них обов'язками. Але і дискримінація стосовно чоловічої статі зустрічається в повсякденному житті. Наприклад, як ми знаємо, що дуже багато відомих шеф-кухарів є чоловіки, але суспільство інколи не сприймає даний факт та вважає, що тільки жінка може готувати. Або дуже багато чоловіків зустрічається в косметичній сфері, в якій вони показують досить таки непоганий результат.

Ще однією формою виступає дискримінація людей з обмеженими можливостями, що є дуже недоречно. Адже, дана категорія осіб не повинна обмежуватися у власних правах. Досить часто в даних осіб виникають проблеми з працевлаштуванням, тобто керівники підприємств вважають, що вони не можуть в повній мірі виконувати обов'язки, які пов'язані з роботою. Так само, для людей з обмеженими можливостями часто позбавляють «доступного та зручного середовища», тобто інколи відсутні спеціальні конструкції, завдяки яким було б зручніше, наприклад, заїхати до транспортного засобу на колясці, або до кафе, магазину.

Тобто, з наведеного вище, можна зрозуміти, що питання дискримінації досить таки часто зустрічається в нашому повсякденному житті та потребує вирішення з боку суспільства та влади. Жодна людини не може бути обмежена у власних правах, чи то чоловік, в якого добре виходить робити гарні зачіски, чи то жінка, в якою досить таки непогано виходить робити ремонт.

Література

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр..>
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Крамаренко Ю.М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-
правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НЕДОПУЩЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Відповідно до ст.1 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах» і «повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства» [1]. Але чи втілюються у життя в реальності ці принципи? На жаль, далеко не завжди і не всюди. Однією із ознак відсутності дотримання цього принципу є дискримінація.

На інтернет-порталі Ради Європи, де роз'яснюються питання «дискримінації та нетолерантності», можна побачити, що дискримінація розглядається у сукупності із таким поняттям як «нетерпимість». Так, зазначається, що «дискримінація і нетерпимість — тісно пов'язані між собою поняття. Нетерпимість — це відсутність поваги до вчинків та переконань, що відрізняються від своїх власних», а «дискримінація виявляється, коли до людей ставляться менш прихильно, ніж до інших людей в подібній ситуації тільки тому, що вони належать, або сприймаються як такі, що належать, до певної групи чи категорії людей» [2]. У словнику української мови «дискримінація» визначається як «обмеження або позбавлення прав певних категорій громадян за расовою або національною належністю, політичними і релігійними переконаннями» або ж, відносно міжнародних відносин, — як «створення умов, які ставлять яку-небудь державу (групу держав), її організації і громадян в гірше становище порівняно з іншими» [3].

Виходячи із визначень можна сказати, що дискримінація проявляється у зневажливому ставленні до інших, в основі якої лежить ідентифікація та відмінність, а точніше відношення до ототожнення (визначення) себе та відмінності інших. У п'єсі Ж.-П. Сартра («За зачиненими дверима») є вираз: «Ад - це інші». Не вдаючись до тлумачення цього виразу та контексту і смислу його використання самим автором, можна поставити питання: «Чи завжди інші, це ад? Або ж чи будь-яка відмінність стає підставою для зневаги інших чи дискримінації?».

Вочевидь відповіді на ці питання знаходяться у площині, що перебуває у внутрішній сфері людини – її сприйнятті, розумінні, відношенні, самовизначенні чи відчутті приналежності. Зупинимось лише на окремих деталях. Заглиблюючись у розуміння цих процесів, можна констатувати, що підґрунтям для такого непорозуміння інших та негативного відношення до них

є, по-перше, поділ на «своїх» та «чужих», а, по-друге, визнання винятковості (привілейованості) одних відносно інших. Щодо першого, то тут важко не погодитись із твердженням В.Р.Дольника, який вказує, що «поділ людей на «наших» та «ненаших» – злочинний, оскільки знімає в людині інстинктивні заборони не спричиняти шкоду ближньому, а звільнена людина не просто жорстока, а витончено жорстока» [4].

Щодо другого, слід відмітити, що не завжди відмінність тягне за собою принизливе відношення, а іноді, навпаки, викликає інтерес та цікавість. Для зневажливого ставлення потрібно ієрархічне, «елітарне» сприйняття соціальних відносин та наявність певних переконань щодо «меншовартості» тих, хто знаходиться на нижчих соціальних щаблях. Таке «елітарне» (від фр. «elite» — «краще», «відбірне», «обране»), на відмінну від «егалітарного» (від фр. «egalite» – «рівність»), ставлення передбачає винятковість одних людей (груп, націй) відносно інших. При цьому слід окремо зазначити, що критерії, за якими такий поділ відбувається, суттєвого значення не мають, оскільки вони лише привід визнати «нижчими» чи «гіршими» інших, який, зазвичай, досить легко знайти чи обґрунтувати. Тобто там, де мова йде про ієрархію соціальних статусів, а отже і привілейованість одних відносно інших, завжди є підґрунтя для дискримінації. З цього приводу кожному не важко помітити, що насправді «елітарні» ідеї досить поширені в нашому житті та набували і набувають різних форм протягом існування нашої цивілізації.

Прагнення бути кращим, мати більше можливостей для задоволення потреб та бажань є цілком природними. Але ж такі прагнення, повинні узгоджуватися із правами та інтересами інших. Яким чином цього досягти? З одного боку, це питання вирішують норми права, що встановлюють обов'язкові правила поведінки і механізми їх реалізації за допомогою системи органів влади та самоврядування та моральні норми, що визначають критерії «добра» і «зла». Проте, з іншого боку, слід визнати, що і перші, і другі є продуктом суспільства, а отже залежать від усталеної суспільної думки та волі тих, хто має важелі впливу на суспільні процеси. Ми можемо спостерігати як законодавство чи суспільство в ті чи інші часи упереджено та жорстоко відносились до окремих ідей, людей, соціальних груп, націй чи народів. Отже, цього іноді не тільки не досить, а й, навпаки – в окремих випадках у суспільній моралі чи праві може бути приховане підґрунтя для дискримінації.

В цьому сенсі вважаємо доречним звернути увагу саме на точку відліку, тобто те, від чого людина відштовхується у своїх прагненнях та моделях бажаного майбутнього. Чи прагне вона зростати у можливостях стосовно самого себе чи щодо інших? Якщо інших, – то вона певною мірою приречена постійно порівнюючи себе з іншими та відчуваючи радість або сум в залежності від результату, не зростати відносно самої себе. Вона змушена рухатись «від» когось чи чогось, що не є і не може бути нею за своєю суттю. Тільки рухаючись «до» себе – своєї зрілості, свого індивідуального становлення та майбутнього, вона отримує можливість відчутти свій потенціал

і розширити сприйняття і розуміння світу. Такий підхід не є новим. Він неодноразово втілювався у працях таких фахівців як К.Г. Юнг щодо «самості» та «індивідуації» або ж Р. Акофф та Ф. Емері щодо «центроверсії» [5], а також окремих філософських та теологічних ідей та поглядах минулого та сучасності.

Звісно перехід від ієрархічного сприйняття соціального буття до визнання рівності кожної людини стосовно одна одної, за своєю суттю, тобто незалежно від будь-якої зовнішньої чи внутрішньої ознаки (матеріальної чи духовної), це поступовий процес, що потребує часу, поміркованості та, беззаперечно, готовності самого суспільства, принаймні його суттєвої частини. Як влучно вказував К.Г. Юнг, мораль «є даром» і не можна «увігнати її в систему, де вона не росте природним чином», оскільки так можна «тільки отруїти нею все інше» [6], так і повагу один до одного та розуміння рівності не можливо виховати за рахунок примусу та нав'язування. Тут потрібна консолідація зусиль суспільства, поміркованість та витримка «всіх і кожного», щодо виховання та зростання над собою кожної людини. Створення належних умов для такої трансформації всім без виключення з визнанням свободи вибору, відповідальності, індивідуальності та самобутності кожного – саме такою вбачається мета, що дозволить нівелювати проблему дискримінації. Досягнення ж такої мети вважаємо можливим, в тому числі, за рахунок доступності методології та інструментарію для розвитку та самовдосконалення, а також налагодженої якісної комунікації між людьми та їх соціальними утвореннями. Тобто комунікації на умовах відкритості, довіри та відповідальності (як один перед одним, так і суспільством), без зайвої емоційності, негативної конотації, і, особливо, без тиску та нав'язування. Адже саме якісна комунікація один з одним дозволяє нам отримати уяву про інших, зрозуміти їх прагнення та бажання, розширити свій світогляд та можливості.

Література

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Веб-сайт Ради Європи. Компас. Посібник щ освіти в області прав людини за участі молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/discrimination-and-intolerance>
3. Словник української мови. //Словник української мови: в 11 томах. — Том 2, 1971. — Стор. 284// URL: <http://sum.in.ua/s/dyskryminacija>
4. Дольник В.Р. Етологічні екскурсії по забороненим садам гуманітаріїв. URL: http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/ECCE/VV_EN4_W.HTM
5. Акофф Р., Емері Ф. Про цілеспрямовані системи. URL: https://gtmarket.ru/files/book/Russell_Ackoff_Fred_Emerly_On_Purposeful_Systems.pdf.
6. Архетип та символ. Карл Густав Юнг. — URL: http://www.pseudology.org/Psychology/Jung/Arhetip_and_simbol.pdf.

Мельникова О.Д.,

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Когогод С.В.,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Дискримінація- у даний час є найбільш поширена форма насильства, вона порушує права людини, принижує її честь та гідність у будь-якій своїй формі та прояві. Мільйони людей кожного дня стикаються з проблемою дискримінації, яку важко розпізнати. Дискримінація має тісний зв'язок з таким терміном як нетерпимість. Нетерпимість виражається у неповазі до вчинків, дій, думок інших людей, які відрізняються від своїх власних. Також вона виражається у ставленні до людей, що відрізняються від названих у соціумі «стандартів», тобто людей за іншими релігійними переконаннями, людей, що відрізняються за політичною або сексуальною орієнтацією, людей інших соціальних або етнічних груп. Нетерпимість знаходить свої прояви у будь-якій сфері життя, та може виражатися у спектрі дій від уникання таких осіб, ненависті до них, доходячи до таких наслідків як доведення до самогубства, вбивства, та смерть.

Дискримінація знаходить свій вияв, коли ставлення до однієї групи людей є менш прихильне, аніж до людей з іншими поглядами тільки через те, що вони сприймаються або належать до інших соціальних груп чи категорій. Таких осіб можуть дискримінувати за їх походження, расові, релігійні, гендерні, мовні, культурні, вікові та багато різних інших переконань.

Дискримінація приводить до негативних наслідків не лише, тим особами до яких насамперед вона застосовується, але й має непрямі й глибинні наслідки для суспільства в цілому. Те суспільство, яке дозволяє або терпимо ставиться до дискримінації, це те суспільство, у якому немає можливості в повному обсязі розкрити свій потенціал, та потенціал суспільства.

Щодо принципів рівності і не дискримінації, вони закріплюються у Загальній декларації прав людини, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. Згідно статті 1 «Всі люди народжуються вільними

і рівними у своїй гідності і правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в душі братерства» Ця концепція вбудована в сучасну демократію, що значить держави повинні різні соціальні групи та меншини від неналежного ставлення до них. Стаття 2 закріплює свободу від дискримінації «Кожна людина має всі права і всі свободи, викладені в цій Декларації, без будь-яких винятків» [1].

Неможливість дискримінації затверджена і у статті 14 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, в якій іде мова про заборону будь-якої дискримінації під час користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції [2]. Також, для забезпечення більш ефективного, окремого права на рівність і загальну заборону дискримінації, був складений протокол № 12 ЄКПЛ, в якому зазначено: «Користування будь-яким правом, визнаним законом, має бути забезпечено без дискримінації за будь-якою ознакою...» [3].

Дискримінація може бути як індивідуальною, так і колективною, та в неї є різні причини:

1. Соціальна(економічна) причина. В цьому випадку причина дискримінації може виступати як погана економічна ситуація особи, або через середовище, в якій виникає така поведінка.

2. Ідеологія. Виступає як основна причина дискримінаційної поведінки, проявляє себе у дискримінації певних груп людей.

3. Страх. Стає причиною дискримінації певних людей цілим народом.

4. Помірна та наслідувальна особистість. Виникає через те, що в деяких людей не вистачає критичної здатності, а інші захоплюються першою категорією людей.

5. Вплив групи людей. Через те, що в соціумі вважається терпимою дискримінація, то така поведінка стає звичною для багатьох інших людей.

6. Потреба або інтерес. Призводить до дискримінаційної поведінки щодо тих людей або соціальних груп, яких вважають неповноцінними.

Однією з найбільш поширених умов виникнення дискримінації є погане ставлення до «інакших» людей. Таке ставлення базується насамперед на організації суспільства [4]. У самій системі певні групи людей ставлять у не вигідні для них рамки. Через те, що такі групи ставлять у певні рамки, їм створюються певні перешкоди, через які таким меншинам важко досягти дійсної рівності та рівних можливостей. За таких умов, дискримінація проявляється у інституційній упередженості механізмів через які одна соціальна категорія отримує користь від таких дій, а іншу соціальну групу дискримінують.

В таких умовах дискримінація проявляється як результат дій правових, організаційних та інституційних та інших структур. Ключовою умовою дискримінації можна вважати не самі наміри, а створення умов для Тримання таких соціальних груп у підлеглому стані [5].

Отже, дискримінація є одною з глобальних проблем суспільства, через яку страждає досить велика кількість населення. Рівність всіх людей є невід'ємною частиною прогресу, адже на цей час рівність досягає усіх сфер життя: професійного, політичного, наукового, та багато різних сфер життя. Досягнення рівності не відбувається автоматично. Для того, щоб ліквідувати дискримінацію потрібно, насамперед, активність держави та громадських організацій, вираження проблеми у засобах масової інформації, щодо постановки проблеми дискримінації, а також інші різні шляхи подолання цієї проблеми.

Література:

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Європейська конвенція з прав людини (*ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97*) з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11, 14 та 15 з Протоколами № 1, 4, 6, 7, 12, 13 та 16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
3. Протокол N 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ETS N 177) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_537#Text.
4. Дашковська О. Дискримінація за ознакою статті: деякі загальнотеоретичні аспекти. *Вісник Академії правових наук України*. 2005. № 3 (42). С. 219–226.
5. Вишняков О. К. Європейський Союз: дискримінаційний режим у торгівлі з Україною. *Право України*. 2005. № 9. С. 128-131.

Шепеленко Д.К.

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ
ТА ПРОТИДІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ**

Расизм - це ідеологія, в основі якої лежить уявлення, що людський рід нерівноцінний як фізично, так і розумово. Виходячи з цього, расисти переконані, що представники різних рас та етнічних груп заслуговують на різне звернення.

Дискримінація - це упереджене ставлення та позбавлення прав представників певної групи людей через їхню приналежність до цієї групи. Підсумовуючи два викладені вище визначення, виводимо третє: расова

дискримінація - це упереджене ставлення та позбавлення прав представників тієї чи іншої раси чи етнічної групи.

Расизм і расова дискримінація дуже небезпечні: будучи широкорозповсюдженими, вони можуть призвести до розколу суспільства та держави.

Расизм і расова дискримінація - це хвороби суспільства і держави, які можуть виснажити його настільки, що в первісному вигляді воно просто перестане існувати [1].

Але з проявами расизму та расової дискримінації можна і треба боротися. Захист прав людини є одним із завдань міжнародного співтовариства для підтримки міжнародного миру та безпеки. Очевидно, що всяке грубе та масове порушення прав людини, де б воно не відбувалося, прямо чи опосередковано завдає шкоди людській гідності, всьому суспільству і загрожує міжнародному миру та безпеці [2, 3].

Національна і міжнародна правова база виробили власне свій підхід як до поняття так і причин дискримінації. За міжнародною конвенцією про ліквідацію всіх форм расової дискримінації расова дискримінація визнається як «будь-яке розрізнення, виняток, обмеження або перевага, основана на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, метою або наслідком яких є знищення або применшення визнання використання чи здійснення на рівних засадах прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній чи будь-яких інших галузях суспільного життя» [4].

За Хартією основних прав Європейського Союзу від 7.12. 2000 р. забороняється дискримінація будь-якого роду, зокрема, за ознакою статі, раси, кольору шкіри, етнічного або соціального походження, генетичних характеристик, мови, релігії або переконань, політичних та інших поглядів, приналежності до національних меншин, майнового стану, походження, обмеженої працездатності, віку або сексуальної орієнтації (ст. 21).

Хартія являє собою досягнуті всупереч значним труднощам результати засідання Європейської Ради в Ніцці, де її і було проголошено. Вона включає Декларацію та Програму дій. Декларація є зобов'язанням, прийнятим за підсумками комплексного глобального діалогу, що відбувся. Вона присвячена як проявам расової дискримінації, які мали місце у минулому, і її сучасним формам [3]. Програма дій є свого роду путівником, покликаним допомогти міжнародному співтовариству у вжитті наступних заходів, у зв'язку із цими зобов'язаннями.

У хартії вказані кроки, які мають бути вжиті з метою викорінення расизму, расової дискримінації, ксенофобії та пов'язаної з ними нетерпимості та запобігання їх проявам у майбутньому. Ці етапи вирішення питань дискримінації, якщо в його здійсненні енергійно і на основі доброї волі братимуть участь усі зацікавлені сторони — держави, Організація Об'єднаних Націй, національні установи, міжурядові та неурядові організації, можуть

відкрити нові перспективи та допомогти змінити життя мільйонів людей у всьому світі, які є жертвами расової дискримінації та нетерпимості [3,4].

Таким чином, можемо підсумувати, що заходи протидії пропаганді расовій чи національній дискримінації мають зводитися до: публічного засудження протиправних діянь, оприлюднення випадків учинення незлочинних дискримінаційних діянь і рішення представників влади щодо них, навчання працівників органів, установ та організацій, виховання, роз'яснення та психолого-педагогічного супроводження винних і потерпілих, підготовки віктимних груп населення до безпечної поведінки, заохочення осіб за активну громадську позицію, аналізу та критичної оцінки інформаційних продуктів і послуг, заборони й обмеження обігу конкретних інформаційних матеріалів, проведення наукових заходів, популяризації расової та національної рівності тощо.

Література

1. Пожарова О. В., Пожаров Ю. В. Поняття дискримінації за міжнародними актами та законодавством України // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2022 № 56. С. 60-63. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc56/13.pdf>.
2. Ружицький В. В. Процес боротьби з расовою дискримінацією в Сполучених Штатах Америки. Бакалаврська робота. Спеціальність 052 Політологія. Архів кваліфікаційних робіт. 2021 р. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/10689>.
3. Морозова М. І. Проблема расової дискримінації в Німеччині та США в ХХ столітті. Дипломна робота бакалавра. Напряму підготовки 6.020302 Історія. Одеса, 201 р. 59 с. URL: http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/19554/1/6020302_Morozova_Mariya_Igorivna1.pdf.
3. Кебікова К. Р. Расова дискримінація в Україні: проблеми та реалії (серія аналітичних матеріалів): дипломна робота бакалавра. Одеса, 2021. 14 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/33499>.

Касич Єлизавета Юріївна,
*здобувач вищої освіти 3-го курсу
ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Березняк Василь Сергійович,
*доктор юридичних наук, старший
науковий співробітник, завідувач
кафедри кримінального права та
кримінології Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ДИСКРИМІНАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Нині, сучасне середовище, а саме соціум в країні неодноразово висловлювало думку про важливість дотримання прав людини для подальшого піднесення України як демократичної держави. Зокрема можна визначити, що причинами не дотримання тих чи інших конституційних прав людини є те, що належним чином не забезпечений їхній захист через дієвий механізм захисту. Серед явищ, які загострюють ситуацію в будь-якому суспільстві або в окремій галузі важливе місце посідає дискримінація.

Так, згідно до законодавства України, дискримінація - ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі - певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [1].

Згідно до цього визначення такі ситуації, щодо обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі виникають і під час освітніх процесах в школі. Так, в школах зустрічається як пряма так і непряма дискримінація. Пряма дискримінація – це ситуація, коли дитина чи група дітей за певними ознаками (інвалідність, місце проживання, добробут родини, стать, віра тощо) обмежується у користуванні правами, послугами,

свободами без обґрунтованих правомірних причин. Непряма дискримінація проявляється через формально нейтральні правила, норми, критерії чи практику, коли певна людина або група людей опиняється у не вигідному становищі порівняно з іншими або отримує гірші умови. Також, варто не забувати, що дискримінація тісно пов'язана з упередження – це хибні або негативні думки про людину, що складаються наперед, а висновки про її здібності чи нахили робляться лише за певною ознакою (наприклад, коли про дітей певної статі наперед думають як про схильних до певних наук, гуманітарних чи природничих) [2].

Більшість ситуацій які виникають в школах пов'язані із матеріальним та духовним становище родини дитини. Також, уразі якщо батьки не звертають уваги на виховання дитини, або навпаки привчають не визнавати інших дітей, які бідніші, мають інвалідність та інше. Також, варто зазначити, що на сьогодні матеріальні цінності для деяких дітей є джерелом реалізації себе та користуванні правами і свободами інших людей тим самим обмежуючи їхні права та свободи. Най частіше це буває так, що дитині свої однолітки у класі кажуть: « - ти не будеш з нами спілкуватись, поруч сидіти, гратись з нами, таким як ти слово не давали, тому що ти бідний, не маєш телефону, не такий як ми...».

Отже, дискримінації в освітньому процесі має комплексний характер. І на нашу думку потребує більш глибоких досліджень та аналізу. Однак, для вирішення даної проблематики дискримінації у школах, реально необхідно переглядати цінності у житті дитини, та виховувати дітей з розумінням того, що люди бувають різні в залежності від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками і ставлення до них повинне буди без обмеження у визнанні.

Література

1. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення 25.08.2022).
2. Як створити недискримінаційне середовище у школі – рекомендації для директора. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-stvoriti-nediskriminacijne-seredovishe-u-shkoli-rekomendaciyi-dlya-direktora> (дата звернення 25.08.2022).

Масько І.В.,

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Корогод С.В.,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО ЖІНОК ТА ДІВЧАТ

Гендерна рівність є базовою умовою забезпечення суспільного розвитку, але навіть в юридичних кругах, серед правників та правозахисників відсутні базові поняття в даній сфері, а тому на практиці виникають проблемні питання гендерної рівності, а також питання прав жінок та дівчат. Конституція України не може усунути стереотипні думки та забобони свого населення, яка вже вкорінилося у їх позиціях та поглядах. При цьому представники держави приймаються нормативно-правові акти, які встановлюють заборону дискримінації щодо жінок, а також здійснюють ряд дій із протидії такій дискримінації.

Дане питання було досліджено такими науковцями, як І.П. Андрусак, Н.В. Аніщук, В.О. Антонов, Н.Б. Болотіна, Н.О. Бондаренко, М.В. Буроменський, Н.С. Власенко, Т.М. Головка, І.М. Грабовська, І.О. Грицай.

Метою написання є здійснення аналізу кримінально-правового забезпечення запобігання та протидії дискримінації щодо жінок та дівчат.

Українська держава є країною, яка на законодавчому рівні вирішує питання врегулювання та забезпечення рівності між жінками та чоловіками. Конституцією встановлено заборону на будь-який прояв гендерної дискримінації.

Гендерним відносинам в суспільстві завжди була окрема вкрай важлива роль. З самого початку переваги у суспільстві мали чоловіки. Так як переважав патріархат. Чоловік був головним в сім'ї, мав більше прав, приймав на себе роль головного керівника, здійснював судочинство та представляв еліту в країні та в межах близьких осіб.

Проте в античному світі і в середньовічній лицарській культурі жінка відігравала велику роль, виконуючи функції "тіньового кабінету": в кінцевому

рахунку головні рішення в сім'ї, а іноді і в державі, приймалися жінками, серед яких було багато видатних політиків [2, с. 95].

Ставлення до жінки, як до особистості прийшло не одразу, а тільки з розвитком західної цивілізації. Спочатку чоловіки показували шану до жінки, були галантними та ввічливими, надавали їй право обирати. На початку ХХ ст. жінки, які прагнули до загальної рівності, стали наслідувати чоловікам не тільки в політичному, але і в повсякденній поведінці, зокрема, вони почали змінювати спідниці на штани, що мало продемонструвати нові демократичні відносини між чоловіками і жінками.

Під час Другої світової війни жінки ставали на місце чоловіків, навіть йшли в армію, і часто їм доводилося займатися такою роботою, при якій носити спідниці було практично неприйнятно або навіть небезпечно. Тепер між чоловіком і жінкою виникли нові, вільні і товариські відносини. Жінкам було дано право голосу, право займати державні посади і опанувати будь-якою професією, вони були прийняті як рівні в тих областях, де колись змушені були підкорятися. У тих сферах, де їм здавна надавалося першість, вони і тепер зберегли чільне місце [3, с. 56].

Значне значення у ролі становлення рівності між жінками та чоловіками має фемінізм, котрий передбачає боротьбу жінок за свої права, за рівність їх між представниками різних статей. Багатьма соціологами фемінізм розглядається як досить агресивний спосіб перегляду основних цінностей і досягнень західної цивілізації, далеко не завжди йде на користь самим жінкам і серйозно шкодить світу чоловіків. Але на сьогоднішній день у великої кількості населення є неправильне уявлення фемінізму.

Існує стереотип, що передбачає під «фемінізмом» банальну ненависть до чоловіків, що включає боротьбу не за права жінок, а саме за позбавлення прав чоловіків. Аби поставити їх на ланку нижче ніж жінок. Дана позиція не є вірною, та визначається, як міф, аби ускладнити сам прояв фемінізму, як боротьби за рівність в правах між жінками і чоловіками.

В Україні все же є стереотипна думка, що жінка може займатися виключно хатніми справами. Що в наслідку призводить до зменшення конкурентоспроможності на ринку праці, адже поки жінки виховують дітей, чоловіки самовдосконалюються та зростають як фахівці. Незважаючи на очевидні фізіологічні відмінності чоловіків і жінок, різниця у становищі між обома статями є більшою мірою стереотипною, що негативно позначається на можливостях самореалізації жінки в суспільстві. Але в даному питанні враховуючи швидкі зміни в мережі інтернету та завдяки соціальним мережам, жінки показали, що навіть знаходячись в декретній відпустці вони можуть продовжувати працювати, або взагалі вийти з найманої праці та перейти на власне будівництво бізнесу. Кількість фізичних осіб підприємців серед жіночої категорії значно виросли, що показує, що жінки є конкурентоспроможними, і навіть такий фактор, як декретна відпустка не зупиняє їх, а навпаки мотивує шукати нові способи покращити свої вміння, дослідити та проаналізувати свої

сильні сторони, покращити їх та підвищити рівень свого заробітку [2, с. 73].

Гендерна політика в Україні, особливо в умовах обраного курсу на побудову європейських демократичних інститутів, постає зовсім у новому, актуальному світлі. Гендерна політика встановлює вимогу на утвердження цінності рівності у суспільстві. Вона передбачає заборону на гендерну дискримінацію, на відмові жінкам від прийняття та роботи, та будь-яке обмеження у правах чоловіків і дівчат. Встановлюється заборона на застосування гендерного насильства тощо [1, с. 86]. У разі дискримінації жінок та дівчат можливо притягнути особи до несення кримінальної відповідальності.

Отже, рівність прав і свобод жінок і чоловіків в Україні все ще залишається проблемним питанням, адже Україна порівняно з іншими державами на сьогодні є далекою від встановлення гендерної рівності. З іншого боку, у цьому питанні в Україні останніми роками спостерігається значний розвиток, адже вносяться необхідні зміни до вітчизняного законодавства, і саме розуміння рівності прав і свобод жінок і чоловіків у суспільстві поступово переходить на якісно новий рівень. Не враховуючи вищезазначеної інформації, можна дійти висновку, що становище жінки порівняно із становищем чоловіка є складним. Не розкритими залишаються питання рівної оплати праці, працевлаштування.

Література

1. Нестерович В.Ф. Заборона дискримінації як важливий міжнародний та конституційний принцип в галузі прав людини. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 5. С. 86-122.
2. Романова Н. Еволюція доктринальних джерел з питань гендерної рівності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 19.1. С.т 73-80.
3. Фрицький О. Ф., Романюк І. І. Конституційно-правові аспекти забезпечення гендерної рівності в Україні. *Молодий вчений*. 2017. №. 1. С. 146-148.

Шумейко А.В.,
*курсант 4 курсу ННІ права та
підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник
Корогод Світлана Володимирівна,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

Дослідження всесвітньої історії показує, що ще з часів первіснообщинних відносин чоловіки мали панівне становище і панівне верховенство (так званий патріархат - влада батька). Їхня діяльність полягала в забезпеченні типового рівня життя свого племені, а жінки займалися лише домашніми справами та годуванням дітей (хоча відомо, що існують окремі незалежні жіночі асоціації). З розвитком суспільних відносин і становленням держави значний час зберігалось верховенство чоловіків, а жінки всіляко намагалися зрівнятися з чоловіками в правах і подолати прояви дискримінації. Сьогодні рівність чоловіків і жінок досягається на основі принципів рівних прав і можливостей чоловіків і жінок, які є пріоритетними в демократичних країнах. Однак, незважаючи на це, у професійному світі зберігається перевага працівників-чоловіків, головним чином у владних структурах (поліція, збройні сили тощо), які завжди вважалися чоловіками.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку та функціонування поліцейських інституцій спостерігається тенденція до збільшення кількості жінок в правоохоронних органах, як в Україні, так і в інших країнах. Але до цього часу існували підґрунтя та вкорінені стереотипи щодо місця жінки в органах поліції в системах психологічного, організаційного та нормативного забезпечення правоохоронної діяльності. За даними Бюро юстиції США, з кінця 20-го століття до сьогодні відсоток жінок-поліцейських зріс з 2 відсотків до 35 відсотків, що свідчить про позитивні результати для фемінізації поліції. І візьміть до уваги статистику Міжнародної асоціації жінок-поліцейських та жінок-поліцейських Європи – кількість жінок-поліцейських у всьому світі дуже різна.

Наприклад, у Південній Африці найбільше жінок у поліції – 29%. У розвинених країнах жінки-поліцейські складають 19,1% у Сінгапурі, 18% у Канаді, 15% у Бельгії та 11,3% у Китаї. Це пояснюється тим, що поліцейська служба, як її передусім визначають як чоловічу роботу, пов'язана зі злочинами, які потребують застосування сили, незважаючи на реальну небезпеку [1, с.102], враховуючи багато факторів. Результати останніх досліджень показують, що в міліції існує велика кількість гендерних стереотипів, найпоширенішими з яких є: «Жінки в формі не авторитет» - 37,2%, «Чоловіки більш цінні працівники, ніж жінки» - 36,6 %, «Жінка в міліції не може добре виконувати свою роботу» - 29,5%, «Жінка і зброя не сумісні» - 29,1%, «Жінка в міліції може виконувати лише певні види завдань» - 26,6% тощо [2 с.7].

Дослідження, присвячені службі в поліції, показують, що існує досить поширена проблема — сексизм. У результаті, згідно зі статистичним аналізом у Сполучених Штатах, 92 відсотки афроамериканських жінок-поліцейських і 57 відсотків білих жінок-поліцейських зазнають дискримінації на службі. Тому дискримінація переважно існує на двох рівнях – расовій та статевій. У більшості поліцейських установ ключові керівні та старші офіцерські посади займають чоловіки.

Домінування чоловіків у поліцейському керівництві створює бар'єри для кар'єри та кар'єрного просування жінок. У поліції Нью-Йорка, наприклад, відсоток жінок-офіцерів становить 5,7 відсотка серед сержантів і лише 1 відсоток серед лейтенантів і капітанів. В Австралії жінки складають майже 16 відсотків поліцейських, але лише 1,2 відсотка сержантів і 1,3 відсотка інспекторів. У Канаді жінки становлять лише 5% старших офіцерів поліції та 9% сержантського складу. Подібна ситуація в поліції Ірландії, де жінки складають 21,3% персоналу, але серед керівників помічники комісарів становлять 8,3%, старші суперінтенданти – 5,7%, керівники відділів – 5,3% та інспектори – 6,6%. У Нігерії всі 5 посад заступників генерального інспектора поліції обіймають чоловіки, лише 2 з 19 посад помічників генерального інспектора поліції займають жінки, 9 із 67 посад начальника поліції та 3 із 88 посад заступника начальника поліції, і 13 з 222 посад помічників комісара. На сьогодні генеральське звання в Україні має лише одна жінка – генерал-майор міліції у відставці Ганна Пономаренко [3, С. 203].

Зарубіжний досвід країн, де жінки становлять 25-40% робочої сили, показує, що жінки в ОВС мають позитивний потенціал для покращення соціально-психологічного клімату в колективах, ефективності підрозділів, якості прийняття управлінських рішень, довіри громадян. У жінок вищий рівень комунікабельності, виконавчої функціональності, психологічного зв'язку з жертвами, нижчий рівень агресивної поведінки. Ми віримо, що сучасні жінки можуть виконувати будь-яку функціональну роль і навіть керувати корпораціями. Однак, працюючи в кримінальних правоохоронних органах, вони повинні приділяти обмежений час або взагалі не приділяти його

сім'ям. Наприклад, жінки працюють на високопоставлених посадах в українській міліції, але майже не мають часу приділяти родині.

Чоловіків у сучасному суспільстві спонукають поводитися егоїстично та відмовлятися підтримувати свою сім'ю. Це означає, що жінки не повинні помічати жодної дискримінації в сучасному суспільстві. Однак за будь-якою дискримінацією, поміченою в будь-якій конкретній країні, повинні бути вагомі причини. Через більшу кількість чоловіків у поліції в усьому світі жінки все ще зазнають дискримінації в багатьох сферах життя. Сюди входять позиції найвищого професіоналізму, такі як позиція України на даний момент. У той же час жінки залишаються професійними лідерами в багатьох інших сферах, незважаючи на глобальну професійну рівність.

Дискримінація людей у секс-індустрії є постійною проблемою, яка не має чіткого вирішення. Це пояснюється тим, що однаковий професійний рівень і країни відрізняються за своїми специфіками. Тому вкрай важливо враховувати ці характеристики, застосовуючи рішення щодо сексуальної професійної дискримінації. Це тому, що ми вважаємо, що вирішення цієї проблеми якомога швидше та ефективніше вимагає незалежності від нації чи професії.

Література

1. Бова А.А. Задоволеність поліцейських роботою (досвід іноземних соціологічних опитувань). *Наука і правоохоронна діяльність*. 2015. № 4(30). С. 119-124.
2. Смірнова О.М. Психологічні умови забезпечення гендерної рівності в діяльності органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ...канд. психол. наук: спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / О.М. Смірнова. Харків, 2015. 20 с.
3. Логачев М.Г. Сучасні проблеми фемінізації та гендерної дискримінації у поліції зарубіжних країн. Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України. Харків. 2014. С. 201- 204.

Куліченко Валерія Сергіївна,
*курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ДИСКРИМІНАЦІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

У наш час багато громадян стикаються з дискримінацією в різних формах. Вони не знають куди подітися і просто змушені змиритися з цією проблемою. Що таке дискримінація та чи передбачена в Україні кримінальна відповідальність за такий вид правопорушення? [4]

У цій роботі мова піде про те, що таке дискримінація, її прояви та боротьба з нею. Дискримінація – у всіх можливих формах і проявах – є однією з найпоширеніших форм насильства та порушення прав людини. Простими словами, дискримінація – це поведінка однієї людини, яка обмежує права і свободи іншої людини. Воно вражає мільйони людей щодня, і його дуже важко розпізнати.[4]

Ознаки дискримінації:

- упереджене ставлення;
- наявність образ, грубої поведінки та насилля;
- необґрунтована відмова у працевлаштуванні, навчанні та підвищенні кваліфікації;
- неповага до чужої думки, релігійних, політичних, моральних поглядів;
- перебільшувати свої досягнення перед іншими, недооцінювати переваги інших.

Види дискримінації:

- неофіційні або законні;
- прямо чи опосередковано;
- за родом діяльності та сферою прояву: на роботі, у родині, у політичному житті;
- відповідно до особливостей соціальної групи, до якої він може бути застосований.

У статті Загального кримінального кодексу України (далі – Загальний

кримінальний кодекс України) «Порушення рівноправності громадян за ознаками расової, національної належності, їх регіонального зв'язку, релігійних переконань, інвалідності та з інших мотивів» чітко визначено ст. . встановлює, що за кожен різний вид дискримінації передбачено покарання від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк від двох до п'яти років, але якщо ці дії згідно з 1 або 2 цієї статті, вчинені організованою групою осіб або спричинили тяжкі наслідки, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років [1,6].

Розглянемо докладніше один із видів дискримінації. Дискримінація за ознакою сексуальності та гендерної ідентичності (SOGI). Якщо говорити про дискримінацію SOGI, то це невинуватене та незаконне обмеження особи чи групи осіб через сексуальну та/або гендерну ідентичність користуватися правами та свободами, якими користуються інші люди вільно та без обмежень. На даний момент єдиним нормативним актом, який роз'яснює заборону дискримінації за ознакою соціального забезпечення, є Закон України «Про працю» від 10.12.1971 р. 322-VIII (далі – КЗпП).] Так, ст. 2-1 КЗпП забороняє будь-яку дискримінацію у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності та можливостей, пряме чи непряме обмеження прав працівників за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших ознак. характеристики. ставлення, стать, гендерна ідентичність, статева приналежність, національне, соціальне та іноземне походження, вік, стан здоров'я, інвалідність, підозра на ВІЛ/СНІД або його наявність, сімейний та майновий стан, сімейні обов'язки, місце проживання, участь в організованому страйку профспілковою чи іншою громадською організацією [2, 4].

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2001. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/219387.html>.
2. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
3. Протокол № 12 до Конвенції з питань захисту прав людини і основоположних свобод URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_537#Text.
4. Лук'янченко О.М. Ідеї, ресурси, методи і діяльність, що спрямована на неформальну міжкультурну освіту молоді та дорослих. Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Виховання толерантності в учнів початкової школи». Київ: 2020-2021 р.
5. Європейська Комісія проти расизму та нетерпимості (ЄКРН). Вільна енциклопедія «Вікіпедія». Загальна рекомендація № 9: Боротьба проти антисемітизму, червень 2004 р. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_комісія_проти_расизму_та_нетерпимості.
6. Європейської конвенції з прав людини від 01.08.2021, ст. 14. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Шевяков Максим Олександрович,
*старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ

Забезпечення та дотримання громадської безпеки та порядку завжди були та залишаються актуальними напрямками діяльності кожної держави в розрізі забезпечення прав та основоположних свобод людини і громадянина. У нас час досить важливим є виокремлення дискримінації як правопорушення, яке зачіпає безпосередні права людини.

Підписавши у 2014 році Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна зобов'язалася адаптувати національне законодавство до європейських та міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини. При цьому чільне місце посідає повага до прав людини та гарантування рівних політичних, економічних, соціальних і культурних прав громадянам незалежно від їх етнічної, релігійної чи мовної приналежності, недискримінація та толерантність.

Дискримінація виникає, коли до людей у подібній ситуації ставляться гірше, ніж до інших, просто тому, що вони належать або сприймаються як належні до певної групи чи категорії людей [1, с. 76].

Люди можуть бути дискриміновані через свій вік, інвалідність, національне походження, етнічне походження, політичні погляди, расу, релігію, стать, сексуальну орієнтацію, мову, свою культуру та багато інших причин.

Дискримінація, яка часто виникає через упередження, послаблює людей, заважає їм стати активними громадянами, обмежує їхні можливості розвивати свої навички та, у багатьох випадках, перешкоджає доступу до роботи, медичної допомоги, освіти чи житла.

Дискримінація має прямі наслідки для окремих осіб і груп, які є її жертвами, а також непрямі та глибокі наслідки для суспільства в цілому. Суспільство, в якому дискримінація дозволена або терпима, - це суспільство, в якому люди позбавлені можливості вільно реалізувати свій повний потенціал для себе та суспільства.

Дискримінація може бути прямою або непрямю. Пряма дискримінація характеризується наміром дискримінувати особу чи групу, наприклад, коли служба зайнятості відхиляє кандидатів осіб ромської народності або коли

житлова компанія не здає житло мігрантам.

Непряма дискримінація має місце, коли зовні нейтральна позиція, критерій або практика ставить членів певної групи в невідгідне становище порівняно з іншими. Приклади цього можуть варіюватися від вимог до мінімального зросту для пожежників (що може виключати набагато більше жінок-кандидатів, ніж чоловіків-кандидатів) до компанії, яка не бере на роботу осіб жіночої статі. Ці, здавалося б, нейтрально сформульовані правила можуть насправді завдати непропорційної шкоди членам певної соціальної групи.

Також варто виокремити структурну дискримінацію, яка являє собою спосіб організації нашого суспільства. Сама система ставить у невідгідне становище певні групи людей. Структурна дискримінація впливає на норми, звичайну практику, ставлення та поведінку, які створюють перешкоди для досягнення справжньої рівності чи рівних можливостей [2, с.45].

Структурна дискримінація часто набуває форми інституційних упереджень, механізмів, які регулярно помиляються на користь однієї групи, водночас дискримінуючи іншу групу чи окремих осіб. Бувають випадки, коли дискримінація не вкорінена у переконаннях однієї людини щодо іншої особи чи групи людей, а є невід'ємною частиною самих інституційних структур, правових чи правових.

Існування структурної дискримінації створює проблему для держав при ухваленні такої політики, яка б використовувала як правові основи, так і інші стимули для пристосування до моделей поведінки та відмінностей у функціонуванні інституцій. Однією з відповідей на цю проблему може бути освіта з прав людини.

Зазвичай більшість здійснює дискримінацію щодо меншості, хоча меншини також зазнають дискримінації. Бути в більшості - це статична або динамічна ситуація, яка залежить від багатьох факторів. Якщо ми переможемо на демократичних виборах, ми матимемо більшість на основі наших переконань, наших рішень або, наприклад, результатів голосування. Якщо наші переконання зміняться або якщо партія, яку ми підтримуємо, програє ці вибори, ми також втрачаємо статус більшості. Існують більш статичні ситуації більшості та меншості, коли один або декілька аспектів нашої ідентичності (національність, релігія, сексуальна орієнтація, стать, спосіб життя, інвалідність) представляють меншу (зазвичай набагато меншу) групу.

Демократичні країни підпорядковуються «тиранії більшості»: ситуації, коли правління більшості є настільки гнітючим, що повністю ігнорує потреби та бажання меншості. Рамки прав людини не лише захищають громадян від гноблення з боку окремої людини чи невеликої групи людей, вони є засобом захисту меншості від більшості [3, с.114].

Варто зазначити, що в українському законодавстві, відповідальність за дискримінацію встановлена Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 173-2, ст. 173-3) та Кримінальним кодексом України (ст. 161).

Отже, зважаючи на все вищесказане, варто виокремити декілька підходів щодо боротьби з дискримінацією, зокрема виділимо такі:

- правова діяльність щодо зміцнення права на недискримінацію;
- освітні програми, присвячені просвітницькій та інформаційній діяльності, спрямованій проти механізмів упереджень і нетерпимості, які сприяють дискримінації та гнобленню людей, а також сприяють різноманітності та толерантності;
- активність громадянського суспільства, спрямована на засудження дискримінації та упереджень, боротьбу зі злочинами на ґрунті ненависті та мовою ворожнечі, підтримку жертв дискримінації та просування відповідних законодавчих змін.

Доцільно зазначити, що громадський порядок є невід'ємною частиною розвинутої держави із демократичними цінностями. Безпосередня охорона громадського порядку потребує застосування значних зусиль та засобів, внаслідок чого починає виникати закономірний комплекс проблем, що безперечно взаємопов'язані одна з одною [4].

У висновках варто сказати, що проблема дискримінації значним чином впливає на нормальний розвиток суспільства та загрожує громадському порядку та безпеці. Тому, держава повинна робити поступові та дієві кроки щодо нейтралізації дискримінаційних явищ в країні.

Література

1. Васильченко О.П. Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина в конституційному праві України: доктринальні і прикладні аспекти : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.02 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 467 с.
2. Христова Г. Питання заборони та протидії дискримінації : методичні рекомендації для юристів. Київ: Рада Європи, 2015. 112 с.
3. Равлінко З.П. Заборона дискримінації: загальнотеоретичне дослідження: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2016. 201 с.
4. Шевяков М.О. Національна поліція України як суб'єкт профілактики адміністративних правопорушень у сфері громадського порядку та громадської безпеки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: науковий журнал*. 2021. № 4 (114). С. 46-53.

Рижкова Світлана Анатоліївна
*старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОФІЛАКТИКА ЕТНІЧНОГО ПРОФАЙЛІНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНО-МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ

Нелегальна міграція є чинником загрози національній безпеці України, а тому запобігання та протидія міграційним ризикам, виявлення нелегальних мігрантів Державно-міграційною службою (далі- ДМС) як субекта протидії вчиненню адміністративних правопорушень іноземцями в Україні є цілком законним та виправданим заходом. Основоположними та пріоритетними напрямками в діяльності ДМС є дотримання принципів верховенства права, прав та свобод людини, дотримання законності та дисципліни.

Відповідно до ч.2. ст. 24 Конституції України не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками[1].

Важливе значення в зазначеному контексті є недопущення проявів дискримінації в діяльності ДМС щодо виявлення іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України на незаконних підставах (нелегальних мігрантів), а саме недопущення етнічного профайлінгу.

В найбільш широкому розумінні під етнічним профайлінгом розуміється будь-яка дія, вчинена представником влади відносно особи, або групи осіб з метою забезпечення безпеки або громадського порядку, яка базується на її фактичному або уявному членстві в групі, визначеної за расовою ознакою, кольором шкіри, етнічним чи національним походженням, або релігією без фактичних підстав чи обґрунтованої підозри, що призвело до нерівного поводження з цією особою або групою [2, с. 13].

Такий прояв етнічного профайлінгу в діяльності ДМС можливий при перевірці документів «потенційного» нелегального мігранта, при цьому субект владних повноважень спираючись на суб'єктивні особисті переконання оцінює особу за етнічним походженням, національністю, іншими ознаками, які не мають обґрунтованих підстав автоматично вважати особу нелегальним мігрантом. Така дискримінаційна практика, як етнічний профайлінг («етнічно-вибірковий підхід») по суті підриває довіру до органів державної влади, порушує основоположні права людини.

Слід зазначити, що прояви етнічного профайлінгу в діяльності правоохоронних органів притаманні для багатьох країн світу, попри заборону

такої дискримінації на національному та міжнародному рівні інших країн.

Як свідчать результати численних досліджень цієї проблематики правоохоронні органи таких країн як Сполучні штати Америки, Канада, Великобританія, Іспанія, Німеччина, Нідерланди, Угорщина й ін. використовують етнічно-вибірковий підхід у своїй діяльності. Жертвами такої практики переважно стають іммігранти, національні етнічні меншини, туристи. Після терористичних атак 11 вересня 2001 року у США практика використання етнічного профайлінгу різко збільшилася. Численні перевірки документів у мусульман, обшуки в їх помешканнях, масові рейди до місць їх компактного проживання стали досить поширеною практикою як в США, так і в країнах Європейського союзу [3, с. 9].

Важливим в цьому контексті є дотримання прав та свобод людини та недопущення проявів етнічного профайлінгу в діяльності ДМС під час проведення спільних заходів щодо виявлення нелегальних мігрантів з НПУ та СБУ під час проведення операції «Мігрант», а також в діяльності зазначених суб'єктів в умовах воєнного стану.

Отже, на підставі вищезазначеного, актуальним є проведення профілактичних заходів направлених на підвищення рівня правової свідомості державних службовців ДМС, щодо недопущення проявів дискримінації, а саме етнічного профайлінгу. Проведення тренінгів, тестування особового складу на знання законодавства в сфері основоположних прав людини, а також нормативно-правових актах, які регламентують діяльність ДМС в зазначеній сфері. Важливим є запровадження консультативного органу «школи мігранта» при ДМС, для іноземців та осіб без громадянства, з метою правової адаптації зазначених осіб на території України, щодо знання своїх прав. Адже належний громадський контроль, є надійним запобіжником недопущення проявів дискримінації в діяльності ДМС.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254к/96-вр>.
2. Michele Turenne. Racial profiling: context and definitions. Document adopted at 505th Meeting of the Commission, held on June 10, 2005 under the resolution Com – 504-5.1.4. p. 13 URL: <https://tandis.odihr.pl/bitstream/20.500.12389/20324/1/05073.pdf>.
3. Rachel Neild. Ethnic Profiling in the European Union: Pervasive, Ineffective, and Discriminatory. Published by Open Society Institute, New York, 2009. p. 200 URL: https://www.justiceinitiative.org/uploads/8cef0d30-2833-40fd-b80b-9efb17c6de41/profiling_20090526.pdf.

Іваненко Іван Олександрович,
*курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

Чорна Аліна Геннадіївна,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах сучасності наша країна переживає досить тяжкі часи, які пов'язані із агресією з боку російської федерації. У зв'язку із повномасштабним вторгненням окупаційних військ країни-агресора на територію України, згідно з Указом Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року на всій території України було введено воєнний стан [1]. Доцільним є зауважити на тому, що відповідно до змісту статті 24 чинної Конституції України не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [2]. Тобто, законодавча влада нашої країни закріпила такі положення, які доводять те, що в Україні громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Так, в умовах воєнного стану, масової евакуації всіх верств населення з населених пунктів, де ведуться активні бойові дії, значно зростає загроза життю та здоров'ю людей, а також з'являються ризики вчинення різних форм жорсткого поводження з ними, адміністративних чи кримінальних правопорушень по відношенню до жителів України. Даний факт пояснюється тим, що країна-агресор створює не тільки геноцид українського народу в цілому, а також і застосовує деякі форми дискримінації, які виражаються в розрізненні, що засноване на таких ознаках як: раса, мова, громадянство чи країна походження тощо. Також, зауважимо на тому, що зазначена форма дискримінації в своєму змісті не має об'єктивного та розумного виправдання. У свою чергу, дискримінація, на сьогодні, виступає у формі злочинів на ґрунті ненависті, мови ворожнечі, символів (чи знаків) ворожнечі.

Зазначимо, що не менш значущим нормативно-правовим актом, який регулює положення про дискримінацію, а саме в аспекті запобігання та

протидії будь-яких її проявів в Україні є Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [3]. Зазначений Закон в змісті своїх положень чітко розкриває саме поняття даного терміну та його ознак, а також механізм забезпечення та протидії дискримінації в цілому. Також, гарантії рівності та заборони дискримінації містяться у багатьох нормативних актів міжнародного права, які в різні час були ратифіковані Україною, ставши невід'ємною частиною національного законодавства.

Особливої уваги заслуговує питання, які стосуються дітей, адже вони також страждають через дискримінацію з боку громадян країни-агресора. Будь-які форми дискримінації можуть потягнути за собою прояви агресію та насильства, наприклад, будь-яка форма рабства, продаж дитини та торгівля дітьми, вербування дітей задля подальшого використання їх у збройних конфліктах, вчиненням сексуального насильства стосовно дитини [4]. Все зазначене в обов'язково порядку тягне за собою встановлену національним законодавством кримінальну відповідальність і всі особи, які є причетними до їх вчинення повинні бути покарані.

Так, певний механізм взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування щодо виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження, розгляду повідомлень про таких дітей, забезпечення їхньої безпеки та надання необхідної допомоги чітко визначено Порядком забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження [5].

Взагалі, наша країна приділяє досить значну увагу будь-яким проявам дискримінації, здійснює заходи, які направлені на запобігання та протидію даним проявам в нашій державі, як в мирний, так і в умовах правового режиму воєнного стану. Так, наприклад, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини наділений такими повноваженнями: 1) здійснює контроль за дотриманням принципу недискримінації в різних сферах суспільних відносин; 2) проводить моніторинг та узагальнює результати дотримання принципу недискримінації в різних сферах суспільних відносин; 3) веде облік та узагальнює випадки дискримінації; 4) здійснює співпрацю з міжнародними організаціями, відповідними органами зарубіжних країн з питань дотримання міжнародних стандартів недискримінації; 5) а також здійснює інші повноваження, які чітко визначаються Конституцією та законами України (статті 10 ЗУ «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»)[3].

Отже, можна зробити висновок, що в умовах воєнного стану країна-агресор створює не тільки геноцид українського народу в цілому, а також і застосовує деякі форми дискримінації, які виражаються в розрізненні, що засноване на таких ознаках як: раса, мова, громадянство чи країна походження тощо. У свою чергу, наша незалежна держава зосереджує максимальну увагу на забезпечення ефективного виконання заходів щодо запобігання та протидії дискримінації в будь-яких її проявах, регулюючи це не тільки національними нормативно-правовими актами, а також і міжнародними.

Література

1. Указ Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 17.10.2022).
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року №254к/96ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 16.10.2022).
3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 року № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення 17.10.2022).
4. Рекомендації щодо виявлення та реагування на випадки жорстокого поводження з дітьми в умовах воєнного стану. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/18746/file/recommendations-for-detecting-and-responding-to-cases-of-child-abuse-in-martial-law.pdf>.
5. Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження: Постанова КМУ від 01.06.2020 року №585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 17.10.2022).

Для нотаток

Наукове видання

ПРОТИДІЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

**Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного семінару**

(м. Дніпро, 20 жовтня 2022 року)

Редактори, оригінал-макет –
Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга

Підп. до друку 27.02.2023. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний, цифровий.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 12,36. Обл.-вид. арк. 13,25.
Тираж – 45 прим. Зам. № 03/23-зб

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rrv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 6054 від 28.02.2018